Állambiztonsági Történeti Tár

A szovjet elhárítás hálójában

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság ismeretlen dokumentumai 1945-ből

ABTL | KRONOSZ KIADÓ

X 371.410

Állambiztonsági
Történeti Tár

A szovjet elhárítás hálójában

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság ismeretlen dokumentumai 1945-ből

Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta

Baráth Magdolna

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
Kronosz Kiadó

Budapest–Pécs, 2024

A kötet az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
és a Kronosz Kiadó gondozásában jelenik meg

Felelős kiadó az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
főigazgatója és a Kronosz Kiadó ügyvezető igazgatója

ÁBTL
KRONOSZ KIADÓ
SZTE Klebelsberg Könyvtár
J001474241
371410

A dokumentumokat fordította
Baráth Magdolna és Filippov Szergej

Lektorálta
Gecsényi Lajos

SZTE Klebelsberg Könyvtár
SZEGED
22.

A borítóhoz felhasznált képek:

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése magyar hírszerző és elhárító tisztek letartóztatásáról (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, 55860_0460)

Szovjet zászló az Országházon (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175263)

ISSN 1587-6268
ISBN 978 615 6604 41 5

© Baráth Magdolna, 2024
© Filippov Szergej, 2024
© Kronosz Könyvkiadó Kft., 2024
© Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2024

Tartalom

Bevezető 13

DOKUMENTUMOK

I. A szovjet hadsereg és a magyar lakosság viszonya

1/a. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése szovjet katonák megmérgezéséről, 1945. április 17. 51
1/b. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a szovjet katonák megmérgezéséről, 1945. április 18. 53
2. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése egy szovjet katona meggyilkolásáról, 1945. április 20. 55
3/a. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése szovjet katonák meggyilkolásáról Sima faluban, 1945. április 25. 57
3/b. Vorosilov marsall parancsa a SZEB Zemplén vármegyei megbízottjának, tegyen jelentést a Sima faluban történtekről, 1945. június 2. 59
3/c. Gyomin alezredesnek, a SZEB Zemplén vármegyei megbízottjának jelentése, 1945. június 5. 60
4. Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése egy szovjet katona meggyilkolásáról Cegléden, 1945. április 27. 61
5. Zamercev gárdavezérőrnagy, Budapest városparancsnokának jelentése a fővárosi bűnözés alakulásáról, d. n. [1945. június] 63
6. Szmirnov igazságügyi alezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészhelyettesének tájékoztatója a bűnözés alakulásáról a fővárosban, d. n. [1945. június] 67

7. Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének különleges jelentése szovjet katonák meggyilkolásáról az ebesi tanyavilágban, 1945. június 11. 69
8/a. Babincev ezredes, az NKVD 61. lövészhadosztálya parancsnokának különleges jelentése egy budapesti banditacsoportról, 1945. július 71
8/b. Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének tájékoztatója a budapesti banditacsoportról, 1945. július 2. 75
9. Babincev ezredes, az NKVD 61. lövészhadosztálya parancsnokának jelentése szovjet katonák garázdálkodásáról, d. n. [1945. július 25. után] 77
10. Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének tájékoztatója szovjet katonák bántalmazásáról Pestújhelyen, 1945. július 30. 79
11. Aszmolov alezredes, a SZEB Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei megbízottjának jelentése szovjet katonák magatartásáról a megyebeli településeken, 1945. augusztus 2. 81
12. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a szovjet katonák ellen és általuk Békés és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyékben elkövetett támadásokról és gyilkosságokról, 1945. augusztus 27. 85
13. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a szovjet katonák által Heves, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Csongrád vármegyékben elkövetett bűncselekményekről, 1945. szeptember 4. 89
14. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése szovjet katonák bántalmazásáról Zala vármegyében, 1945. szeptember 5. 94
15. Velikanov alezredes, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a SZEB gépkocsivezetőinek visszaéléseiről, 1945. szeptember 11. 96
16/a. Vorosilov marsall, a SZEB elnökének levele Nagy Ferenc újjáépítési miniszterhez két szovjet katona meggyilkolásáról Bissén, 1945. szeptember 14. 99
16/b. Nagy Ferenc újjáépítési miniszter levele Vorosilov marsallhoz a bissei gyilkossággal kapcsolatban, 1945. szeptember 26. 101

16/c. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a bissei gyilkossággal kapcsolatos tanúkihallgatásokról, 1945. október 8. 104
16/d. Herendi Lajosné tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 2. 107
16/e. Kerekes Ferencné tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 2. ... 109
16/f. Dragovec Marina tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 2. 111
16/g. Benyák György tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 3. 113
16/h. Sértő Ferenc tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 3. 116
16/i. Czimber Anna tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 3. 119
17. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése szovjet katonák által elkövetett rablótámadásról, 1945. szeptember 21. 121
18/a. Prokopenko gárdaőrnagy, a SZEB Felügyelet főfelügyelőjének különleges jelentése két szovjet katona meggyilkolásáról Mogyoród községben, 1945. szeptember 28. 122
18/b. Saver igazságügyi vezérőrnagy, a Középső Hadseregcsoport katonai ügyészének összefoglalója a két szovjet katona meggyilkolásáról, 1945. október 25. 124
19. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a szovjet katonák által és ellenük elkövetett bűncselekményekről, 1945. október 31. 126
20. Zamercev gárdavezérőrnagy, Budapest városparancsnokának feljegyzése a fővárosban elkövetett gépkocsilopások számának emelkedéséről, d. n. [1945. november] 136
21. Novikov őrnagy, a budapesti városparancsnokság őrszolgálati osztálya vezetőjének összefoglaló jelentése a Budapesten történt rendkívüli eseményekről, d. n. [1945. november] 138
22/a. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése beteg hadifogoly tisztek hozzátartozóinak Vorosilov marsallhoz intézett kérelméről, 1945. november 3. 141
22/b. Magyar hadifogoly tisztek hozzátartozóinak levele Vorosilov marsallhoz, 1945. október 12. 143
23/a. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése szovjet katonák és helyi lakosok összetűzéséről Pusztasomorja községben, 1945. november 10. 145
23/b. Rákosi Mátyás levele a pusztasomorjai lakosok elítélése ügyében, 1945. október 25. 148

23/c. A pusztasomorjai pártszervezetek levele a belügyminiszterhez a községben történt eseményekről és az elítéltek érdekében történő közbenjárásról, 1945. október 22. 150
24/a. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a budapesti rendőrfőkapitány-helyettesnek egy szovjet tiszt által történt megsebesítéséről, 1945. november 10. 153
24/b. Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése az ügy kivizsgálásáról, 1945. december 8. 155
25. A 7. gárdahadsereg Katonai Tanácsa tagjainak jelentése a magyar lakosság által a szovjet katonák ellen elkövetett bűncselekményekről, 1945. november 14. 157
26/a. Vorosilov marsall levele Tildy Zoltán miniszterelnökhöz és Nagy Imre belügyminiszterhez a kiskunhalasi rendőrfőnök intézkedéséről a szovjet katonákkal kapcsolatot tartó nők ellen, 1945. november 20. 160
26/b. Balázs József, a Vidéki Rendőr-főkapitányság osztályvezetőjének és Szmirnov ezredesnek, a SZEB munkatársának vizsgálati jelentése a Kiskunhalason történtekről, 1945. november 1. 162
26/c. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének feljegyzése a kiskunhalasi vizsgálat eredményeiről, 1945. november 4. 166
27. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése a hódmezővásárhelyi nőtüntetésről, 1945. november 22. 168
28/a. A 9. gárdahadsereg Katonai Tanácsa tagjainak jelentése a vasúti közlekedés rendjének fenntartásával kapcsolatban, 1945. december 4. 170
28/b. A 9. gárdahadsereg egységeinek szóló 00166. számú parancs a rend fenntartásáról a vasútállomásokon és a vonatokon, 1945. november 15. 172
28/c. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a vasúti banditizmus megfékezésére tett intézkedésekről, 1945. december 10. 174
29. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése a szovjet katonák által Baranya vármegyében elkövetett gyilkosságokról, 1945. december 8. 176

30. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése Szerafin Gyula ékszerész értéktárgyainak elvételéről, 1945. december 14. 178
31. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése szovjet katonák által elkövetett rablásról, 1945. december 19. 181
32. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése Pest vármegyében fosztogató szovjet katonák letartóztatásáról, 1945. december 19. 183
33. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése fosztogató szovjet katonák letartóztatásáról, 1945. december 22. 185
34. Holosztyakov altengernagy, a Dunai Flottilla parancsnokának jelentése a Flottilla budapesti utcai rablásokban résztvett katonáinak letartóztatásáról, 1945. december 23. 187
35. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése fosztogató szovjet katonák letartóztatásáról, 1945. december 24. 191
36. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése szovjet katonák meggyilkolásáról Prónayfalván [Tázláron], 1945. december 26. 193

II. A szovjet elhárítás hálójában

1. Szlonim igazságügyi alezredes, a Vörös Hadsereg katonai főügyésze helyettesének jelentése a debreceni népbíróság ítélkezéséről, 1945. március 30. 199
2. Miszjurev vezérőrnagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése Battha Andor ezredesről, 1945. április 5. 201
3. Miszjurev vezérőrnagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése Csics György ezredesről, 1945. április 10. 204
4. Miszjurev vezérőrnagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése Donkó Pál repülőhadnagy kihallgatásáról, 1945. április 11. 207

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED

5. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése két kispesti lakos letartóztatásáról, 1945. április 17. 209
6. Babincev ezredes, az NKVD 61. lövészhadosztálya parancsnokának tájékoztatója az operatív helyzetről Magyarországon, 1945. május 28. 211
7. Puskin, a SZEB politikai tanácsadójának és Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a magyar hadifoglyok differenciált szabadon bocsátásáról, 1945. június 11. 215
8. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése az esztergomi közigazgatási szervek és a rendőrség munkájáról, 1945. június 11. 217
9/a. Hajkin állambiztonsági alezredes, a szovjet Állambiztonsági Népbiztosság tisztjének különleges jelentése a Szlovenszkói Magyar Párt vezetőinek letartóztatásáról, 1945. június 29. 220
9/b. Esterházy János kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. június 28. 229
10/a. Velikanov alezredes, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a 7. honvédkerület tisztjeinek szervezkedéséről, 1945. július 26. 236
10/b. Jevdokimenko őrnagy, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a 7. honvédkerület tisztjeinek szervezkedéséről, 1945. augusztus 2. 238
10/c. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a 7. honvédkerület parancsnokának tevékenységéről, 1945. augusztus 6. 240
11. Jevdokimenko őrnagy, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése Márton István alezredesről, 1945. július 27. 242
12. Jevdokimenko őrnagy, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése egy diverzáns rádiós-ejtőernyős csoport tagjainak letartóztatásáról, 1945. július 27. 244
13. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a Pécsi Népbíróságon történt rendzavarásról, 1945. július 31. 246
14. Prokopenko gárdaőrnagy, a SZEB Felügyelet főfelügyelőjének különleges jelentése egy antiszemita és antikommunista röplapokat terjesztő csoport tagjainak letartóztatásáról Makón, 1945. augusztus 15. 248

15/a. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének kísérőlevele az Ideiglenes Nemzetgyűlés letartóztatott képviselőiről szóló tájékoztatóhoz, 1945. augusztus 31. 251
15/b. Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének tájékoztatója az Ideiglenes Nemzetgyűlés letartóztatott képviselőiről, [1945. augusztus 31. előtt] 253
16. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének kísérőlevele és Buday-Goldberger Miklós kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. augusztus 29. 256
17. Velikanov alezredes, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a japán hírszerzés magyarországi tevékenységéről, 1945. szeptember 11. 264
18. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése magyar hírszerző és elhárítótisztek letartóztatásáról, 1945. szeptember 17. 268
19. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a német hírszerzés által beszervezett magyar fiatalok letartóztatásáról, 1945. szeptember 19. 270
20. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a második makói röplapterjesztő csoport tagjainak letartóztatásáról, 1945. szeptember 19. 272
21. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a német hírszerzés által beszervezett magyar fiatalok letartóztatásáról, 1945. szeptember 28. 275
22/a. Korsev őrnagy, a SZEB Felügyelet munkatársának tájékoztatója a Magyar Front elnevezésű illegális szovjetellenes, antikommunista és antiszemita budapesti szervezetről, 1945. szeptember 10. 279
22/b. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése a Magyar Front tevékenységéről, 1945. október 8. 288
22/c. Kádár Mihály kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. szeptember 11. 294
22/d. Bilkey Papp Zoltán kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. szeptember 12. 296
22/e. Fazekas Béla kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. szeptember 17. 302
22/f. Seres László kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. szeptember 20. 310
22/g. Homolay Zoltán kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. szeptember 22. 317
22/h. Kádár Mihály kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. szeptember 24. 321
22/i. Regdon György kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. szeptember 27. 329

22/j. Marx József kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 1. 332
22/k. Kovács Rezső kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. október 2. 335
22/l. A Magyar Front által készített röplap szövege 339
23/a. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése kémkedéssel és diverzáns tevékenységgel vádolt magyar fiatalok letartóztatásáról, 1945. október 31. 340
23/b. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése kémkedéssel és diverzáns tevékenységgel vádolt magyar fiatalok letartóztatásáról, 1945. november 9. 342
23/c. A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelete által összeállított vádirat, [1945. december 28. előtt] 351
24. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése esztergomi diákok letartóztatásáról, 1945. november 1. 361
25. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a VKF 2. osztály munkatársainak és ügynökeinek felkutatásáról és letartóztatásáról, 1945. november 9. 363

Képmelléklet 365

Személynevek mutatója 393
Településnevek mutatója 405

Summary 409

Bevezető

A második világháború utolsó szakaszának, a „nulladik órának" és az azt követő hónapoknak a magyarországi eseményeit évtizedek óta számos aspektusból vizsgálja a hazai történettudomány. Mindennek ellenére most sem mondhatjuk, hogy minden részletét ismerjük ennek a hosszúra nyúlt időszaknak, ami lényegében 1947-ben a békeszerződés aláírásával zárult.

Az 1944 októberétől mind erőteljesebben nyugat felé nyomuló Vörös Hadsereg egységei (és vele együtt igen kis létszámban román és bolgár csapatok) néhány hónap alatt kemény harcokban legyűrték a Kárpát-medencében harcolva visszavonuló német és magyar haderő ellenállását, megkezdték az átmenetileg, lényegében 1945 tavaszáig kettészakadt ország birtokbavételét. Ebben jelentős szerepet játszottak a szovjet egységeket követő operatív kémelhárító csoportok, a hátország védelmét biztosító belügyi egységek, az órák alatt létrehozott városparancsnokságok, a szervezett zsákmányszerző csoportok és a civil lakosság ezreit a Szovjetunióba deportáló katonai egységek. A megszálló hatóságok mindezek mellett kezdettől fogva figyelemmel kísérték, ösztönözték a politikai és gazdasági élet újjászervezését, demokratizálását, ami egyúttal természetesen annak szoros ellenőrzését is jelentette.

A kaotikus viszonyok – noha a fegyverszüneti egyezményt Magyarországgal 1945. január 20-án aláírták, és megalakult teljes szovjet dominancia alatt a három szövetséges hatalom képviselőiből álló Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) – csak nagyon lassan, a háború tényleges befejezésekor vettek valamelyes szerény fordulatot.[1]

A hazai történetírás az 1960-as évek közepén – ekkor még a felszabadulás közelgő 25. évfordulójára készülve – ezekre a hónapokra, úgymond az „élet megindulására" koncentrálva a levéltárak országos adatgyűjtő munkáját és a fontosnak tartott válogatott iratok publikálását állította programszerűen előtér-

1 Vö. Gyarmati György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–1956.* ÁBTL–Rubicon, Budapest, 2011. 40. és 42.

be.[2] A három éven át tartó forrásfeltárás eredményeként több megyében ki is adták a feltárt dokumentumokat,[3] miközben megjelent egy országos válogatás is Karsai Elek és Somlyai Magda szerkesztésében.[4] Ezek a kötetek a politikai elvárásoknak megfelelően elsődlegesen a Vörös Hadsereg magyarországi harcait, a katonai alakulatok ellátását, a háborús károkat, a közigazgatás demokratikus újjászervezését, az élelmezés, a közlekedés, a termelés helyreállítását és az ehhez nyújtott szovjet segítséget kívánták bemutatni. Ez jellemezte azokat a tanulmányokat is, amelyek erre a levéltári kutatásra alapozva különböző tanulmánykötetekben jelentek meg. Szó sem esett azonban – vagy csak nagyon áttételesen – a szovjet hadsereg katonái által elkövetett atrocitásokról, a nők tömeges megerőszakolásáról, fosztogatásokról, gyilkosságokról. Ugyancsak kimaradtak e kötetekből a megszállók által végrehajtott represszziók, a tömeges elhurcolások, a szovjetellenesnek vagy fasisztának tekintett személyek letartóztatása és elítélése.

Somlyai Magda a kötet bevezetőjében nem kevéssé erőltetetten és hamisan igyekezett feloldani a közölt iratokban található „szovjet/orosz megszállás" és a propagandában általánossá vált „felszabadítás/felszabadulás" meghatározások közötti ellentmondást. Úgy vélte, hogy e két látszólag ellentétes folyamat az adott nemzetközi és magyarországi történelmi viszonyok miatt a szovjet hadsereg harci tevékenységében összekapcsolódott. „A szovjet hadsereg, ha le akarta győzni a német és a magyar fasiszta hadsereget, katonailag meg kellett, hogy szállja az országot. A Szovjetunió magasabb rendű társadalmi, politikai berendezkedéséből viszont természetszerűen következett, hogy a fasiszta Magyarország katonai megszállása meghozta az ország lakosságának a politikai, társadalmi elnyomás alól való felszabadulását, mely az ország demokratikus

2 A Levéltárak Országos Központja 1965 második felében adta ki felhívását, amelyben a levéltárakat utasította az akkor „Az élet megindulása" címmel indított országos feltáró munkában történő részvételre. Vö. *Levéltári Szemle*, 15. évf. (1965) 3. sz. Levéltáraink életéből. A Levéltári Osztály 1965/66. évi tervfeladatai. 113–119.

3 A teljesség igénye nélkül: *Csongrád megye felszabadulása és az élet megindulása 1944. szeptember – 1945. október.* Szerk. Rácz János. Szeged, 1970; Kanyar József: *Somogy a felszabadulás hónapjaiban.* Kaposvár, 1970; *Így kezdődött. Dokumentumgyűjtemény Bács-Kiskun megye 1944–45. évi történetéhez.* Szerk. Bálintné Mikes Katalin. Bács-Kiskun Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya, Kecskemét, é. n. [1971]; *A népi demokrácia kezdeti időszakának dokumentumai Baranyában.* Szerk. Kopasz Gábor. (Baranya monográfiasorozat), Pécs, 1971; Lengyel Alfréd: *Az élet megindulása a felszabadulás után Győr-Sopron megyében.* Győr 1971.

4 A szerkesztők a három évig tartó kutatómunka során feltárt anyagból állították össze a 688 iratot tartalmazó két kötetes kiadványt. *Sorsforduló. Iratok Magyarország felszabadulásának történetéhez 1944. szeptember – 1945. április.* I–II. Szerk. Karsai Elek – Somlyai Magda. Budapest, 1970.

erőinek előretörésében realizálódhatott."[5] Somlyai szerint ebből az következett, hogy a szovjet hadseregnek alanyi joga volt biztosítani a harcoló hadsereg katonáinak ellátását, igényt tarthatott a civil lakosság munkájára, nem mondhatott le a közigazgatás közvetlen ellenőrzéséről, és jogában állt „óvintézkedéseket tenni" a hadsereg hátbatámadása ellen. Azt, hogy a téma milyen érzékeny és a feldolgozás minden óvatosság ellenére milyen intézkedéseket generál (különös figyelemmel a 25. évforduló ünnepségeire) mi sem mutatta jobban, mint az illetékes pártszervek döntése nem kevés késésssel a kötet terjesztésének leállításáról, (felületesen végrehajtott) visszagyűjtéséről, a szerkesztők és a kiadásért felelős minisztériumi osztályvezető-helyettes pártbüntetéséről.[6] Jószerével nem volt véletlen, hogy a következő két évtizedben nem került sor a témát érintő jelentősebb kutatásra, nem jelentek meg érdemi publikációk.

A rendszerváltozás után a hazai és részben az oroszországi levéltárak megnyílása, az ideológiai kötöttségektől való megszabadulás lehetővé tette olyan feldolgozások megjelenését, amelyekben kendőzetlenül bemutatják a szovjet hatóságok és a megszálló hadsereg tevékenységének negatív oldalát is, sok esetben éppen erre helyezve a hangsúlyt.[7] A hadifoglyok sorsát illetően Bognár Zalán munkái[8] mellett Varga Éva Mária kismonográfiáját,[9] illetve az általa szerkesztett orosz levéltári forrásokat tartalmazó kötetet[10] kell megemlíteni. A civil lakosság elhurcolásával kapcsolatos kutatásokban – a helyi kiadványokon túl – Füzes Miklós és Stark Tamás munkái megkerülhetetlenek.[11]

5 Uo. XIV.

6 Lásd erről „Jelentés a Sorsforduló című dokumentumkötetről", 1972. április 11. Közli: *A második világháború.* Szerk. Ungváry Krisztián. Osiris, Budapest, 779–781.

7 A szovjet katonák által elkövetett nemi erőszakkal kapcsolatban lásd Pető Andrea: Átvonuló hadsereg, maradandó trauma. Az 1945-ös budapesti nemi erőszak esetek emlékezete. *Történelmi Szemle*, 41. évf. (1999) 1–2. sz. 85–108.

8 Bognár Zalán: *Magyarok hadifogságban Magyarországon. Hadifogoly gyűjtőtáborok Magyarországon 1944–1945.* Argumentum, h. n. [Budapest], 2010;

9 Varga Éva Mária: *Magyarok szovjet hadifogságban (1941–1956) az orosz levéltári források tükrében.* Russica Pannonica, Budapest, 2009. (Russzisztikai könyvek, XXIII.)

10 *Magyar hadifoglyok a Szovjetunióban. Dokumentumok (1941–1953).* Főszerk. Varga Éva Mária. ROSSZPEN-MKTTK, Moszkva–Budapest, 2006.

11 Lásd egyebek mellett Füzes Miklós: *Modern rabszolgaság. „Malenkij robot". Magyar állampolgárok a Szovjetunió munkatáboraiban 1945–1949.* Formatyv Kft., Budapest, 1990.; Stark Tamás: *Magyar foglyok a Szovjetunióban.* Lucidus Kiadó, Budapest, 2006. (Kisebbségkutatás könyvek), valamint Stark Tamás (szerk.): *„...akkor azt mondták kicsi robot". A magyar polgári lakosság elhurcolása a Szovjetunióba korabeli dokumentumok tükrében.* MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2017.

A Karsai–Somlyai-kötethez hasonlóan országos gyűjtőmunka előzte meg a Magyar Nemzeti Levéltár gondozásában 2015-ben megjelent kötetet,[12] amelyben a gazdag historiográfiai áttekintést követően, nagyszámú dokumentum foglalkozik a szovjet hadsereg és a lakosság közötti konfliktusokkal, a gazdasági károkozással, rekvirálásokkal. A rendszerváltás után megjelent hasonló megyei kiadványok közül – a teljesség igénye nélkül – megemlíthetjük a Zala megyei,[13] Fejér megyei,[14] vagy legújabban a Csongrád megyei történéseket bemutató válogatást.[15]

A feldolgozások közül említést kell tenni Káli Csaba monográfiájáról, amely az 1945-ben megindult változások keretében a szovjet hadsereg és a helyi lakosság kapcsolatát vizsgálva olyan eseteket ír le, amelyhez hasonlókra az ország más területein is szép számmal találunk példákat.[16] A 2022-ben megjelent *Út(elágazások). Magyarország 1944–1945* című kötetben[17] szintén egy külön fejezet foglalkozik a szovjet megszállás kérdéskörével. E kötet összeállítójának ott megjelent tanulmánya a 2. Ukrán Front hátországát biztosító belügyi (NKVD) csapatok magyarországi tevékenységéről szorosan kapcsolódik e válogatás tematikájához.

Az 1990 előtt megjelent írásokban még nem eshetett szó a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak az ország belpolitikai életébe történt, nem egy esetben a demokratikus pártok között koalíciós válságot előidéző rendszeres beavatkozásairól sem. Az első összefoglaló munka a SZEB-ről 1995-ben jelent meg Földesi Margit tollából.[18] Földesi először írt a SZEB szervezetéről és alapszabályáról, illetve a SZEB szerepéről a földosztásban, az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokban, a következő év számos koalíciós válságában. Ugyanő 2002-ben *A megszállók szabadsága* című monográfiájában részletesebben írt

12 *„Törvényes" megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947 között.* Szerk. L. Balogh Béni. Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest, 2015.

13 *Dokumentumok Zala megye történetéből 1944–1947.* Szerk. Káli Csaba – Mikó Zsuzsanna. Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 1995.

14 *„Ígéretekből nem lesz demokrácia!" Dokumentumok Fejér megye történetének tanulmányozásához 1945–1948.* Szerk. Bödő István – Czetz Balázs. Fejér Megyei Levéltár, Székesfehérvár, 2009.

15 Gulyás Martin – Vincze Gábor: *„Minden felszerelés orosz tulajdon". Tanulmányok, források az 1944–45-ös hatalomváltás Csongrád vármegyei történetéhez.* Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2023.

16 Káli Csaba: *Zala megye szovjetizálása 1945–1950.* Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2021.

17 *Út(elágazások). Magyarország 1944–1945.* Szerk. Virányi Péter. MTA II. Világháború Története Albizottság, Budapest, 2022. (e-book)

18 Földesi Margit: *A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországon 1945–1947.* IKVA, Budapest, 1995.

ezekről a témákról, mindenekelőtt a SZEB-nek a belpolitikai küzdelmekbe történt beavatkozásáról.[19] Cseh Gergő Bendegúz 2000-ben adta közre angol nyelven a SZEB üléseiről az amerikai részleg által készített feljegyzéseket,[20] majd miután Moszkvában az Orosz Föderáció Külpolitikai Levéltárában sikerült kutatási engedélyt kapni a szovjet részleg által készített és általuk hitelesnek tekintett jegyzőkönyvekhez, 2003-ban ezek is napvilágot láttak.[21] Ezek a dokumentumok abba is bepillantást engednek, hogy egyfelől milyen mozgástere volt a szovjet elnökség alatt működő testületben az angol és amerikai delegátusoknak, másfelől megismerhetők belőlük e testület tevékenységének területei, a belső viták is.

Jelen kötet a SZEB szovjet részlege két osztálya – az Adminisztratív osztály és az Inspekciós vagy másként Felügyeleti (lényegében titkosszolgálati) Osztály – dokumentumain keresztül széles körű képet ad az 1945 tavasza és december vége[22] közötti közállapotokról és a politikai helyzetről.

Miután 1944. augusztus 23-án Románia kilépett a háborúból és átállt a szövetségesek oldalára, a Vörös Hadsereg egységei szinte akadálytalanul közelítettek Magyarország délkeleti határai felé, és augusztus 26-án átlépték azt. Mivel az Észak-Erdély elfoglalására indított offenzíva elakadt, a 2. Ukrán Front erői Malinovszkij marsall parancsnoksága alatt 1944. október 6-án csaknem 800 km hosszú arcvonalon Debrecen–Nyíregyháza–Csap irányban indultak támadásba. A Front egyes egységei már október 8-án kijutottak a Tiszához, október közepére pedig Észak-Erdély nagy része is szovjet, illetve román megszállás alá került. A Vörös Hadsereg 1944. október 11-én vonult be Szegedre, október 20-án pedig Debrecent is elfoglalták. November elejére a teljes Tiszántúl, valamint a Duna–Tisza közének délkeleti része (Kalocsa–Kiskunhalas–Kiskunfélegyháza) is szovjet megszállás alá került.

Malinovszkij marsall már 1944 októberében parancsot kapott arra, hogy haladéktalanul induljon Budapest irányába és menetből foglalja el azt. A főváros bekerítésére irányuló katonai akció azonban elhúzódott, a 2. Ukrán Front 7. gárdahadseregének csak december végén sikerült a fővárost északról bekerítenie,

19 Földesi Margit: *A megszállók szabadsága.* Kairosz, Budapest, 2002.

20 *Documents of the Meetings of the Allied Control Comission for Hungary 1945–1947.* Ed. Cseh, Gergő Bendegúz. MTA Jelenkor-kutató Bizottság, Budapest, 2000.

21 *A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1947.* Szerk. Feitl István. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette: Baráth Magdolna – Cseh Gergő Bendegúz – Figder Éva – Szücs László – Vass István. Napvilág, Budapest, 2003.

22 Az Orosz Föderáció Állami Levéltárában a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. és 1947. évi iratainak titkosságát még nem oldották fel.

míg délnyugatról a 4. gárdahadsereg és a 46. hadsereg vonta gyűrűbe Budapestet. A következő év kora tavaszán a Dunántúl is hadszíntérré változott, míg végül 1945. április közepére sikerült a német és a szövetséges magyar csapatokat az ország teljes területéről kiűzni.

▪

Röviddel azután, amikor a Vörös Hadsereg Magyarország területére lépett, 1944. október 10-én a 2. Ukrán Front kötelékébe tartozó 53. hadsereg parancsnoka, I. Managarov altábornagy a hadsereg katonai tanácsának tagjaival és politikai osztályának vezetőjével közös felhívással fordult a hadsereg közkatonáihoz, tiszthelyetteseihez, tisztjeihez és tábornokaihoz. Ebben egyebek mellett arra hívták fel a figyelmet, hogy a „fasiszta szörnyetegek" iránt érzett „szent gyűlölet érzésének" semmi köze a részegeskedéshez, fosztogatáshoz és erőszakhoz, és azt nem lehet rablásokkal és az ellenségtől elfoglalt települések békés lakossága elleni kegyetlenkedésekkel meggyalázni. A felhívás szerint „az elfajzott szörnyetegek által a helyi lakosság ellen elkövetett provokatív cselekmények, fosztogatások és erőszakoskodás nem csak szégyent hoznak ránk, de rendkívül veszélyesek is számunkra, nagy ügyünk árulását jelentik". A felhívás azt is kilátásba helyezte, hogy azokat, akik garázdálkodnak, fosztogatnak és erőszakoskodnak a helyi lakossággal, vagy másokat erre buzdítanak, azokat a katonai törvényszékek 24 órán belül elítélik. Egyben felszólították a katonai vezetőket, hogy tartsanak rendet, zárják ki annak minden lehetőségét, hogy alárendeltjeik garázdálkodjanak, és a leghatározottabban harcoljanak a fegyelem és a szervezettség fenntartásáért.[23] Mint a későbbiekben látni fogjuk, ezeknek a kötelezettségeknek a katonai parancsnokok nem mindig tudtak (nem egy esetben nem is akartak) érvényt szerezni.

A hadseregvezetés parancsa megfelelt a Szovjetunió Állami Honvédelmi Bizottsága által néhány nappal később a magyarországi hadműveletekkel összefüggésben 1944. október 27-én kiadott 6803. számú határozatának, amelyben előírták a megszállással összefüggő feladatokat. Ennek értelmében a 2. Ukrán Front Katonai Tanácsának felhívást kellett kiadnia, amelyben felszólítja a lakosságot, hogy folytassa békés munkáját és nyújtson segítséget a Vörös Hadsereg parancsnokságainak a rend fenntartásában és az ipari, kereskedelmi és kommunális vállalatok normális munkájának biztosításában.

23 A „Vengrija pomnyit, nye mozset zabity" című kiállítás anyagából: https://hungary1945.mil.ru/ (utolsó letöltés: 2024. január 18.)

Hangsúlyozni kellett, hogy a Vörös Hadsereg Magyarország területére lépve nem kíván Magyarországtól területeket elvenni, vagy megváltoztatni a társadalmi rendszert, ezt kizárólag a katonai szükségszerűség és a német, illetve a vele szövetséges Magyarország katonai egységeinek ellenállása indokolja.[24]

A határozat a 2. Ukrán Front feladatává tette a megszállt területek igazgatásának megszervezését, és a Front Katonai Tanácsának tagját, Ivan Zaharovics Szuszajkov vezérezredest bízta meg a polgári közigazgatás megszervezésének és ellenőrzésének általános irányításával a szovjet csapatok által elfoglalt területeken. A hadműveletek előrehaladását követően katonai parancsnokságot alakítottak minden megyeszékhelyen, városban és nagyközségben. A fő cél az volt, hogy megtegyenek minden olyan intézkedést, amelyre a háború eredményes folytatásához szükség volt, de úgy, hogy ezzel lehetőleg minél kisebb zavart keltsenek a front hátországában. Éppen ezért (a közvetlen hadműveleti területek kivételével) eredeti állapotukban kellett meghagyniuk, vagy helyre kellett állítaniuk a korábbi közigazgatási szerveket, biztosítani a telefon- és távíró-összeköttetést, a mindennapi élet zavartalanságának feltételeit. Ezeknek az intézkedéseknek kétségtelen hozadéka volt a megszállók számára, hogy ily módon közvetlenül beavatkozhattak a települések életébe, intézkedtek a munkára elhurcolandók névjegyzékének összeállításáról és a Szovjetunióba szállításukról. A városparancsnokokat a Front vagy a hadsereg Katonai Tanácsa nevezte ki, akik annak teljhatalmú képviselői voltak. Tevékenységüket a kinevező egység vezérkarához tartozó osztály irányításával végezték. Ugyanakkor azonban hierarchikus rend is kialakult, a városok és nagyobb települések katonai parancsnokságai a megye legfontosabb városa (általában a megyeszékhely) katonai parancsnokának alárendeltségébe tartoztak. A helyi katonai parancsnokságok kötelességei közé tartozott az is, hogy a településeken lehetőség szerint megakadályozzák a Vörös Hadsereg katonáinak garázdálkodását, a rablásokat, erőszakoskodásokat. Az ő feladatuk volt a civilek és a szovjet katonák okmányainak ellenőrzése, a szökevény katonák és a gyanús elemek letartóztatása és átkísértetése a belügyi csapatok vagy a katonai kémelhárítás illetékes alakulatához.[25] (Amint a kötetben közölt dokumentumok mutatják, ennek gyakran nem tudtak eleget tenni.)

A katonai parancsnokoknak minden rendelkezésükre álló erővel és eszközzel szigorú rendet kellett tartani és biztosítani a normális életet. Egyik kiemelt fel-

24 Uo. Hasonló tartalmú felhívást adtak ki a szovjet hadsereg román területre lépésekor is.

25 Rosszijszkij Goszudarsztvennij Vojennij Arhiv (RGVA') f. 32905 op. 1. gy. 130.

adatuk volt, hogy a belügyi csapatok egységeivel szorosan együttműködve a front mögöttes területein a szökött szovjet katonákból, a német hadifogolytáborokból hazatérő szovjet katonákból, vagy éppen a német hadsereg oldalán harcolt kollaboráns egységek katonáiból szerveződött „bandák" garázdálkodását megfékezzék. Hiába állítottak fel azonban 24 órás járőrszolgálatot a katonai parancsnokságok állományából, nem egy esetben magyar rendőrökkel közösen, a szökött katonák nem féltek a járőröktől, több esetben megsebesítették vagy megölték őket. (I/9. és 29. számú dokumentumok). A Vörös Hadsereg katonáinak meggyilkolása révén papírokhoz és szovjet egyenruhához jutottak, amelyek segítségével – legalábbis egy ideig – zavartalanul folytathatták korábbi garázdálkodásukat.

A katonai parancsnokságok mellett – de tőlük teljesen függetlenül – a harcoló csapatok részeként, valamennyi magasabb parancsnokság mellé rendelten megjelentek a katonai kémelhárítás, az orosz betűszóval jelölt SZMERS (Halál a kémekre!) alakulatai is. Nem csupán a saját soraikban lappangó feltételezett árulók, kémek, a német hadseregben harcolt volt szovjet állampolgárok felderítése és őrizetbe vétele volt a feladatuk, hanem ennél jóval szélesebb körben a megszállt területen ellenségként számon tartott személyek összegyűjtése, vizsgálata, adott esetben letartóztatása is. Nyikita Petrov orosz történész, a téma kiváló ismerőjének megállapítása szerint ők voltak a szovjet megtorláspolitika fő eszközei a Vörös Hadsereg által megszállt területeken.[26] „A Szmers volt az egyetlen szovjet biztonsági szerv, amely azonnal semlegesíteni és biztosítani tudta a Vörös Hadsereg által nemrég elfoglalt területeket. [...] a politikai elnyomás eszközeként hatékonyabb volt, mint kémelhárító szolgálatként. Ez volt az az ügynökség, amely [.....] felelt a szovjetellenes elemek Kelet-Európából és a hazatelepített szovjet állampolgárok soraiból való kiiktatásáért." – jellemezte a szervezetet Robert W. Stephan amerikai történész.[27] A történészek megállapítását talán mi sem hitelesíti jobban, mint Georgij Sztyepanovics Jevdokimenko őrnagynak, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének a Németország feletti győzelem után Baden bei Wienben, a Kémelhárítási Igazgatóság értekezletén elhangzott szavai, amelyek akár jelen kötet második részének mottójául is szolgálhatnának: „Néhány ember

26 Nikita Petrov: Die inneren Truppen des NKVD/MVD im System der sowjetischen Repressionsorgane in Österreich 1945–1946. In: *Die rote Armee in Österreich. Sowjetische Besatzung 1945–1955. Beiträge.* Hgb. Karner, Stefan – Stelzl-Marx, Barbara. Kriegsfolgen-Forschung, Oldenbourg, Graz–Wien–München, 2005. 219.

27 Stephan, Robert: Smersh: Soviet Military Counter-Intelligence during the Second World War. *Journal of Contemporary History*, Vol. 22. (Oct., 1987) No. 4. Intelligence Services during the Second World War: Part 2, 585–613. Az idézetek: 591. és 609.

számára talán véget ért a háború, de nekünk Csekistáknak ez semmilyen értelemben nem így volt. Az igazi háború, amely a kapitalista világ végső megsemmisítését célozza, még csak most kezdődik".[28]

A kémelhárítókkal együtt érkeztek Magyarországra a Belügyi Népbiztosságnak (NKVD) a 2. és 3. Ukrán Front mögötti területek rendjének és stabilitásának biztosítására kiküldött egységei is, melyek feladatai közé tartozott a kiterjedt, fegyverhasználattal járó, razziákkal végrehajtott ún. „tisztogatás", azaz a kisebb német és magyar fegyveres csoportok felszámolása, a csapataiktól elszakadt ellenséges katonák, a szökevény szovjet katonák elfogása, a szovjetellenes propagandát folytató polgári személyek letartóztatása és vizsgálata. Erről a Szovjetunió honvédelmi népbiztosa és a belügyi népbiztos helyettese még a német–szovjet háború első évében, 1942 áprilisában állapodott meg, és ennek eredményeként rendelték a nyugati offenzíva kezdetén a belügyi egységeket a 2. és 3. Ukrán Front Katonai Tanácsaihoz.[29]

Magyarországon a hátországvédelmi belügyi csapatok tevékenysége ennek megfelelően nyomon követte a frontvonalat, és számos ún. tisztogató akció végrehajtásában vettek részt az ország egész területén.[30]

Jelentős változást hozott, amikor a fegyverszüneti egyezmény aláírását követően 1945 januárjában – miközben az új demokratikus magyar kormány még Debrecenben tartózkodott, az ország nyugati területeit a nyilas kormányzat tartotta hatalmában és jelentős harcok folytak a főváros körül, később pedig a Dunántúlon – létrejött a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság. A szervezet elnökévé a Szovjetunió Népbiztosok Tanácsának döntése értelmében Kliment Jefremovics Vorosilov marsallt, Sztálin közeli munkatársát nevezték ki. Vorosilov kinevezése azért volt meglepő, mert a többi országban a szövetséges ellenőrző bizottság/tanács szovjet részének elsősorban katonák voltak a vezetői, ő viszont ekkor már nem katonai vezetőnek, hanem politikusnak számított.[31] Valószínű-

28 Idézi A. I. Romanov (valódi nevén Borisz Ivanovics Baklanov), a Középső Hadseregcsoport Kémelhárítási Igazgatóságán Baden bei Wienben szolgált tiszt, aki megírta az emlékiratait: *Nights Are Longest There. A memoir of the Soviet security services.* Hutchinson, London, 1972. 144.

29 Petrov: Die inneren Truppen... i. m. 225–226.

30 Baráth Magdolna: A II. Ukrán Front hátországát biztosító NKVD-csapatok magyarországi tevékenysége. In: *Út(elágazások). Magyarország 1944–1945.* Szerk. Virányi Péter. MTA II. Világháború Története Albizottság. https://2vh-albizottsag.hu/utelagazasok/ (utolsó letöltés 2024. február 9.)

31 Hasonló volt a helyzet Finnországban, ahol Andrej Alekszandrovics Zsdanov az SZKP Politikai Bizottságának tagja, vezérezredes, ugyancsak Sztálin közvetlen munkatársa, a világ-

leg azért esett rá a választás, mert mint az SZK(b)P KB Politikai Bizottsága által 1943. szeptember 4-én létrehozott Fegyverszüneti Bizottság elnöke, jó áttekintéssel rendelkezett a térség viszonyairól. Helyettese kezdetben Mihail Mihajlovics Sztahurszkij gárdaaltábornagy, a 2. Ukrán Front Katonai Tanácsának tagja volt, őt azonban Ny. Sz. Hruscsov kérésére hamarosan más beosztásba helyezték. Vorosilov 1945. június 28-i levelében azt kérte G. M. Malenkovtól, a Népbiztosok Tanácsa elnökhelyettesétől, az SZK(b)P KB Káderigazgatóságának vezetőjétől, hogy helyére a 42. hadsereg korábbi parancsnokát, Vlagyimir Petrovics Szviridov altábornagyot nevezzék ki.[32] Szviridov neve a jelentések címzettjeként 1945 júliusától bukkant fel. Ezzel megközelítőleg egy időben jelent meg Georgij Makszimovics Puskin, egy többéves tapasztalattal rendelkező diplomata mint a SZEB mellett működő politikai tanácsadó, később hivatalosan magyarországi követ/nagykövet neve is a címzettek között. Valójában ő is már több hónappal korábban, 1944 novemberétől részt vett a magyar fegyverszünettel és az ezt követő politikai átalakulással kapcsolatos kérdésekről Moszkvában folyó megbeszéléseken, majd december 12-én meg is érkezett Debrecenbe.[33] Puskin lányának visszaemlékezése szerint Vorosilov nagyon jó viszonyt ápolt az apjával, aki nagy ugrással, a Kínában lévő Ürümcsiben betöltött főkonzuli tisztéből került vissza Moszkvába, majd Budapestre. A marsallt évekkel később is megviselte Puskin váratlan halála (1963-ban), és ezt követően is támogatta és segítette a családot.[34]

A SZEB működésének kereteit meghatározó dokumentumokat – határozattervezet a SZEB létrehozásáról, a SZEB működési szabályzatának tervezete, a SZEB tevékenységére vonatkozó instrukciók tervezete – Vorosilov marsall Ivan Zaharovics Szuszajkov vezérezredessel, a 2. Ukrán Front Katonai Tanácsának korábbi tagjával és G. M. Puskinnal közösen 1944 decemberében készítette el, és mielőtt 1945. január 23-án Sztálinnak jóváhagyásra felterjesztette, Vlagyimir Georgijevics Gyekanozov külügyi népbiztoshelyettes, az előkészítő megbeszéléseken a magyar ügyek felelőse is átnézte azokat. Ekkor már folyamatban volt a SZEB egyes részlegei munkatársainak kiválogatása is.[35]

A határozat – amely a SZEB felépítését előírta – hangsúlyozta, hogy a SZEB elnöke egyben a szovjet fegyveres erők képviselője, az azonban még tisztázásra vár, hogy pontosan milyen alá-fölérendeltségi viszony állt fenn Vorosilov és a szovjet fegyveres erők főparancsnoksága, a Középső Hadseregcsoport parancsnoka, valamint a Hadseregcsoport Kémelhárítási Igazgatósága között, illetve a marsallnak mely területekre és milyen kérdésekre terjedt ki a hatásköre. Tekintettel a szovjet pártállami rendszerben elfoglalt különleges helyére, közvetlen kapcsolatára Sztálinnal, Vorosilov vélhetően sok olyan üggyel is foglalkozott, amelyek a magyar viszonyokat csak közvetve érintették.[36] Valószínűleg ezzel magyarázható, hogy a Pozsonyban működő szovjet állambiztonsági szerv[37] vezetője tőle kért (és kapott) engedélyt 1945. április–június folyamán a két háború között működött szlovákiai Magyar Párt fasisztának minősített vezetőinek – mindenekelőtt Esterházy János grófnak – a letartóztatására (II/9/a dokumentum). Minden bizonnyal az is Vorosilov speciális helyzetéből adódott, hogy a Középső Hadseregcsoport kémelhárításának magyarországi vezetője és munkatársai mindenről jelentettek a marsallnak. Rajtuk kívül a különböző katonai egységek SZMERS operatív csoportjai is végeztek a marsall megbízásából adatgyűjtéseket, és rendszeresen küldtek jelentéseket a számára.[38]

Figyelemmel a háborús állapotokra, a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a megszállt ország életében betöltött szerepére indokolt volt, hogy Budapestre rendeljék ki a belügyi csapatok egyik magasabb egységét. Így érkezett a fővárosba 1945. április végén a 381., 382. és 383. számú lövészezredekből álló 61. hadosztály 12 404 fővel, Ivan Artyomovics Babincev ezredes parancsnoksága alatt.[39] A hadosztály-parancsnokság 1945. április 28-tól az Andrássy út 105. alatt állomásozott. Az ezredek feladatait – nyilvánvalóan figyelemmel a SZEB jelentőségére – a hadosztály törzsének 008/1945. május 1. számú parancsa határozta meg. Esze-

háború idején az Északnyugati, majd a Leningrádi Front Katonai Tanácsának tagja lett az Ellenőrző Bizottság vezetője.

32 HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55858_0059.jpg. (Goszudarsztvennij Arhiv Rosszijszkoj Federacii (GARF) f. 5446 op. 81c gy. 223. 204. lap)

33 Vö. Vida István: Orosz levéltári források az 1944. őszi moszkvai kormányalakítási tárgyalásokról… In: *Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944–1945.* Szerk. Feitl István. Politikatörténeti Alapítvány, Budapest, 1995. 63., 84–98.

34 Vavilova, M. G.: *Diplomat Georgij Makszimovics Puskin. »Mezsdunarodnije otnosenyija«.* Moszkva, 2008. 41.

35 HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55858_0221.jpg. (GARF f. 5446 op. 81c gy. 223. 47. lap)

36 Romanov, A. I.: *Nights Are Longest There.* i. m. 209.

37 A rendelkezésre álló orosz és szlovák szakirodalom alapján jelenleg nem tudtuk azonosítani, hogy a közölt dokumentumban megjelölt szovjet belügyi (NKVD) szerv feladat- és hatásköre mire terjedt ki.

38 Romanov, A. I.: *Nights Are Longest There.* i. m. 212.

39 A 61. lövészhadosztály létszáma 1945. július 1-jére 4649 főre csökkent. RGVA f. 38684 op. 1. gy. 12. 77–78.

rint a hadosztály magyarországi működési területén előfordultak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a Vörös Hadsereg és a belügyi csapatok elleni fegyveres akciók. Ebből kiindulva a parancs a 61. hadosztály kötelékébe tartozó három ezred – a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság operatív alárendeltségében – feladatává tette a SZEB szerveinek őrzését és védelmét.[40] Ezzel összefüggésben azonban ún. „csekista-katonai", azaz elhárító tevékenységet is el kellett látnia az ország területén, felderítve és likvidálva az egy ideig még felbukkanó diverziós és hírszerző csoportokat. Miután a hadosztály külön hírszerző egységgel is rendelkezett, feladatai közé tartozott időről időre tájékoztatni a SZEB elnökét az országban tapasztalt politikai hangulatról. (II/6. sz. dokumentum)

A SZEB létrehozásáról rendelkező határozat szerint a Bizottság apparátusa a következő egységekből állt: Vezérkar, Politikai osztály, Adminisztratív osztály, Katonai osztály, Katonai Légierő osztálya, Folyami flotta osztály, Gazdasági osztály. G. M. Puskin 1945. január 25-én levéllel fordult Vorosilovhoz, amelyben arról tájékoztatta, hogy a Főparancsnokság Kémelhárítási Igazgatósága kérte Vlagyimir Georgijevics Gyekanozov Külügyi népbiztoshelyettestől a Magyarországi SZEB apparátusában egy ún. Inspekció, azaz a Felügyeleti osztály felállítását is. Mivel ezzel a részleggel a tervezés során (csakúgy, mint Bulgáriában) nem számoltak, Gyekanozov azt javasolta, hogy az osztály 15 fős létszámigényét a SZEB munkatársai összlétszámának emelése nélkül biztosítsák. (Ezt Puskin mindenekelőtt a gépkocsivezetők létszámának csökkentésével oldotta meg.) Mivel a SZEB struktúráját addigra már egyeztették a szövetségesekkel, nem tartotta célszerűnek új osztályt létrehozni, hanem szervezetileg (a finnországi SZEB mintájára) a Katonai osztályhoz sorolta be Felügyelet (Inspekció) néven.[41] Tevékenységének azonban nem sok köze volt a fegyverszüneti egyezmény végrehajtásának ellenőrzéséhez, valójában a 2. Ukrán Front Parancsnoksága, illetve utóda, a Középső Hadseregcsoport SZMERS Kémelhárítási Igazgatósága budapesti kirendeltségének fedőszervéül szolgált.[42] A Kémelhárítási Igazgatóság Baden bei Wienben működött, vezetője Nyikolaj A. Koroljov altábornagy volt, akinek egyik helyettese azonban állandóan Budapesten tartózkodott és az Andrássy út 60. épületegyüttesében rendezte be főhadiszállását.[43] A Felügyeleti osztályt (vagy Felügyeletet) kezdetben Alekszandr Petrovics Miszjurev vezérőrnagy, 1945 nyarától Mihail Bjelkin altábornagy vezette. Az osztály munkatársai (felügyelői, főfelügyelői) közül csak néhányat ismerünk. Bjelkin két helyettese, Nyikolaj Szergejevics Velikanov és Georgij Sztyepanovics Jevdokimenko mellett a katonai hierarchiában nehezen értelmezhető rangban lévő Jakov Mihajlovics Prokopenko főfelügyelő, valamint Molcsanov, Alekszandr Jevsztafjevics Csernostan és Vaszilij Vasziljevics Artomonov neve tűnik fel a rendelkezésünkre álló dokumentumokban.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság apparátusának az iratokban gyakran előforduló másik szerve volt az Adminisztratív osztály. A működéséről készült korai, 1945. február 25-i tájékoztató szerint a következők tartoztak feladatai közé: 1. annak megállapítása, hogy vannak-e a német vagy magyar hatóságok által erőszakkal elhurcolt szovjet állampolgárok az országban; 2. a Magyarországon található német állampolgárok felkutatása; 3. a szövetséges állampolgárok számbavétele; 4. a szövetségesek állampolgárai számára létesített koncentrációs táborok és internálótáborok felderítése; 5. a szövetségesek javára végzett tevékenységük vagy faji hovatartozásuk, vallási meggyőződésük miatt bebörtönzöttek felkutatása; 6. a magyarországi állami közigazgatás tanulmányozása; 7. a magyar kormány észrevételeinek ellenőrzése magyar állampolgárok állítólag (!) indokolatlan közmunkára mozgósításáról.[44] A későbbiekben a feladata minden valószínűség szerint változott, illetve bővült. A kötet dokumentumaiból kitűnően az osztály vezetője, Alekszandr Mihajlovics Beljanov vezérőrnagy továbbította a katonai parancsnokságoktól és a megyei megbízottaktól kapott információkat a magyar lakosság és a szovjet hadsereg katonái közötti összeütközésekről, a katonák által elkövetett bűncselekményekről.

A SZEB szervezeti szabályzata a megyékbe, a folyami kikötőkbe, illetve a fontosabb üzemekhez kiküldötteket rendelt. A megyei kiküldöttek legfontosabb feladata a fegyverszüneti egyezmény végrehajtásának ellenőrzése volt, de ellenőrizték a fegyverszüneti egyezmény alapján kiadott kormányrendeletek (például a kormány által fasisztának minősített sajtótermékek beszolgáltatása és összegyűjtése, a fasiszta szervezetek feloszlatása, háborús bűnösök és a nép-

40 Ez kiterjedt a SZEB, a SZEB titkársága, Vorosilov marsall lakása, az állami bank SZEB kirendeltsége, a Britannia Szálló, a SZEB repülőtere és a nyaralók őrzésére és védelmére, amelyet a 383. lövészezred katonái láttak el. RGVA f. 38650 op. 1. gy. 301. 86.

41 HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55858_0013.jpg. (GARF f. 5446. op. 81c gy. 223 245. lap.)

42 Az állambiztonsági szervek tevékenységének álcázása érdekében a Szovjetunió Állami Honvédelmi Bizottsága titkos határozata értelmében az állambiztonsági szerveknél is a hadseregben érvényben lévő besorolási rendszert alkalmazták, és saját egyenruhájuk helyett katonai egyenruhát kellett viselniük. Romanov, A. I.: *Nights Are Longest There*. i. m. 67.

43 Uo. 204.

44 HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55855_0566.jpg-0572.jpg (GARF f. 5446 op 81c gy. 217. 35–40. lap)

ellenes bűnöket elkövetők internálása) végrehajtását is. Tevékenységük átfogta az adott megye politikai és gazdasági életének egészét, miközben a politikai és gazdasági élet minden részletére kiterjedő adatszolgáltatást igényeltek. A kiküldöttek felügyelete mellett került sor a népbíróságok és népügyészségek felállítására, az oktatás, az ipari és kereskedelmi tevékenység beindítására.[45] A megyei képviselők havonta sorra kerülő értekezletén – amelyeket Vorosilov marsall távollétében Szviridov altábornagy vezetett – részletes beszámolót kellett adni az adott megye fontosabb politikai és gazdasági eseményeiről. Ezek tartalmazták a megyében működő politikai pártok összetételére és vezetőire vonatkozó adatokat, a fontosabb tömegszervezetek és vezetőik tevékenységének jellemzését, a lakosság és a Vörös Hadsereg viszonyának alakulását, de be kellett számolniuk a szovjet katonák esetleges önkényeskedéseiről is. Szviridov altábornagyot érdekelte a politikai rendőrség és a népbíróságok működése,[46] a letartóztatottak és elítéltek száma, de részletes adatokat kért a mezőgazdasági munkák helyzetéről és a jóvátételi szállításokról is. Az altábornagy a szinte mindenre kiterjedő adatszolgáltatásnak a szükségességét némi túlzással a következőkkel indokolta a megyei kiküldöttek 1946. május 15-i tanácskozásán: „A SZEB nem várhatja meg, amíg a Vörös Hadsereg ellen fegyveres felkelést szerveznek. A szovjet megszálló hatóságoknak joguk van [mindent] látni, tudni és ellenőrizni."[47]

*

Jelen kötet a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság működésével kapcsolatban két témakörre fókuszál: a magyar lakosság és a szovjet hadsereg viszonyának bemutatására, valamint a SZMERS, illetve az NKVD hátországvédelmi

45 Marik Dénes: *Város a front mögött. Gyula város felszabadulásának története 1944. augusztus 23. –1945. május 10.* Gyula, 1957. (Gyulai Füzetek 1.), 55–56.

46 A népbíróságok ítélkezési gyakorlatát, az ítéletek visszhangját – a fegyverszüneti egyezményben előírt „nácítlanítási" intézkedések végrehajtását – az első pillanattól kezdve figyelemmel kísérték és bírálták. Magyar részről kifogásolták és az igazságszolgáltatás működésébe történt beavatkozásnak tekintették például azt, hogy a SZEB Békés megyei megbízottja megbeszélést folytatott a népbíróság tagjaival és ügyészével, és bírálta a népbíróság döntéseinek „helytelen és késedelmes" voltát. Levuskin vezérőrnagy az igazságügy-miniszternek címzett 1946. február 20-i levelében kijelentette, hogy a SZEB megbízottjainak megbeszélései „nem diszkreditálják" a bíróságok munkáját, és hasonló tárgyalások a jövőben is lesznek, mert véleménye szerint a bírósági szervek munkájának ellenőrzése is a SZEB-re tartozik. (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára [a továbbiakban: MNL OL] XIX-J-1-j Szovjetunió TÜK iratok 24. d. 100951/10a/1946.)

47 Arhiv Vnyesnyej Polityiki Rosszijszkoj Federacii (AVP RF) f. 0453 op.20a papka 11. gy. 8.

csapatai 61. lövészhadosztálya által végrehajtott, politikai indíttatású letartóztatásokra. Ennek megfelelően a kötetet is két különálló részre bontottuk.

A Vörös Hadsereg és a lakosság kapcsolatát vizsgálva két szakaszt lehet megkülönböztetni. Már az európai hadműveletek végéig tartó első periódusban is sok panasz érkezett a katonák viselkedésére, de a helyzet a második szakaszban vált kritikussá. A szovjet hadsereg magyarországi viselkedését Vas Zoltán – aki a Vörös Hadsereg egységeivel a magyar kommunista emigránsok közül elsőként érkezett haza a Szovjetunióból – több ízben szóvá tette a Magyar Kommunista Párt (MKP) vezetőinek küldött leveleiben. Már 1944. október végén jelezte Rákosi Mátyásnak, hogy a helyzet kétségbeejtő, és „minden úgy folyik, hogy ellenség legyen" a Szovjetunió. Már ekkor felvetette, hogy „egyenest Sztálin elvtárshoz fog kellenünk fordulni, mert csak az ő szava képes itt dolgokon változtatni, mert itt az apró-cseprő változtatás, foltozgatás nem segít."[48] Míg 1944 végén mind Rákosi, mind Gerő Ernő túlzottnak tartották Vas Zoltán panaszait, s az elhúzódó háborúval próbálták mentegetni a szovjet katonák magatartását, addig Rákosi Georgi Dimitrovhoz 1945. február 19-én írt levelében már szintén fontolgatta, nem kellene-e közvetlenül Sztálinhoz fordulni ezzel a panasszal. Úgy ítélte meg, hogy a nők tömeges megerőszakolása, a fosztogatások, az állandó razziák, amelynek során munkásokat, köztük kommunista párttagokat hadifogolytáborokba visznek, mind a kommunista párt befolyásának és népszerűségének csökkenését idézik elő, miután a Vörös Hadsereg túlkapásait a párt számlájára írják.[49]

Budapesten a kőbányai kommunisták 1945. februári beadványukban ugyancsak elkeseredve írták: „Évtizedek óta úgy nézett a világ proletáriátusa Moszkva felé, mint a tudatlan munkás Krisztusra. Onnan várt segítséget, hogy a [...] fasiszta vandalizmus állati tetteitől megszabadulhasson. Hosszú, kínos üldöztetés után jött a dicső, várva várt Vörös Hadsereg, de milyen Vörös Hadsereg!"[50]

Hasonló problémákat feszegetett Pokorny Hermann altábornagy, a Külügyminisztérium Fegyverszüneti osztályának vezetője a SZEB-hez küldött 1945. március 25-i feljegyzésében. Mint írta: kötelességének érzi, hogy „mint a fegyverszünet magyar őre, de egyben mint jóbarát mindazt összefoglalni és őszintén megmondani, amit a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a fegyverszüneti

48 MNL OL M-KS 274. f. 7/4. ő. e. Vas Zoltán 1944. október 27-i levele Rákosinak. Közli *„Törvényes" megszállás.* i. m. 251–252.

49 Dokumentumok Rákositól – Rákosiról. Közli: Vass Henrik. *Múltunk*, 36. évf. (1991) 2–3. sz. 244–288.

50 Idézi: Szakács Sándor – Zinner Tibor: *A háború „megváltozott természete". Adatok és adalékok, tények és összefüggések 1944–1948.* Magánkiadás, Budapest, 1997. 10.

feltételek reális teljesítése tárgyában tudni kell". A kőbányai kommunistákhoz hasonlóan ő is azt írta, hogy az ország lakossága „epekedve, szeretettel és minden áldozatra készen" várta a szovjet hadsereget, de „Az első találkozás a felszabadító Vörös Hadsereggel sajnos egészen más volt, mint ahogy azt a bizakodó magyar nép remélte: pozdorjává zúzott bútor, a fenékig kiürített szekrények és fiókok, karkötőóráktól és gyűrűktől megfosztott kezek és megbecstelenített nők ezrei jelezték a szovjet hadsereg útját."[51]

A legfelső szovjet vezetés – annak ellenére, hogy Rákosi személyesen is írt ebben az ügyben Dimitrovnak – vagy nem ismerte fel a kérdésben rejlő problémákat, vagy egyszerűen nem mutatott érdeklődést azok iránt.[52] Ugyanakkor a SZEB vezérkari főnöke, Ivan Ivanovics Levuskin vezérőrnagy már 1945 februárjában azzal bízta meg Borisz Oszokin politikai tanácsost, hogy jellemezze, és konkrétan mutassa be a különböző társadalmi rétegek, mindenekelőtt az ifjúság és a parasztság hangulatát, politikai orientációját és viszonyát a Vörös Hadsereghez.[53]

A magyar lakosságnak a szovjet katonákkal történt első találkozás alapján kialakult benyomása függött attól is, hogy az adott településen milyen gyorsan haladt át a front, hányszor cserélt gazdát, és a lakosok milyen nemzetiségi összetételű szovjet egységgel találkoztak. Hatással volt azonban erre a szovjetellenes propaganda nyomán kialakult félelemérzet is. A háború utolsó hónapjaiban a Vörös Hadsereg támadása elől nyugat felé visszavonuló nyilas kormányzati szervek mind erőteljesebb és durvább propagandával igyekeztek pánikot kelteni a polgári lakosságban, és ezzel kikényszeríteni a Nyugatra menekülésüket. Sajtójukban a legvadabb – alapjaiban azonban nem egyszer valós – híreket terjesztették a szovjet hadsereg által a tiszántúli területeken és a fővárosban elkövetett fosztogatásokról, a civilek elhurcolásáról, a nők megerőszakolásáról.[54] Ez feltétlen maradandó

51 MNL OL XIX-J-1-k KüM Vegyes Admin. 74. d. 8/b-sz. n. 1945.

52 A nemi erőszak esetei más országokban is előfordultak. Amikor a Jugoszlávia északkeleti részén átvonuló szovjet csapatok által elkövetett nemi erőszakot Milovan Đilas jugoszláv kommunista vezető szóvá tette Sztálinnak, az állítólag azt válaszolta: „... miért nem érti meg, hogy az állandó életveszélyben lévő katonáknak joguk van egy kis szórakozásra". Đilas, Milovan: *Találkozások Sztálinnal.* Magvető, Budapest, 1989. 102.

53 Volokityina, T. V. – Murasko, G. P. – Noszkova, A. F. – Pokivajlova, T. A.: *Moszkva i Vosztocsnaja Jevropa. Sztanovlenyije polityicseszkih rezsimov szovetszkogo tyipa 1949–1953.* Ocserki isztorii. Roszszpen, Moszkva, 2002. 601–602.

54 Ilyen események történtek 1944. október első napjaiban Nagyszalontán, amelyről a sajtó széles körben hírt adott. Az *Egri Újság* 1944. október 7-i száma így írt a szovjet megszállásról: „Az orosz megszállás módja, mint Nagyszalonta mutatja, a következő: Ellepik és kifosztják a lakásokat, feltörik az üzleteket, megrohanják a magtárakat, magánlakásokból elhoznak minden értékes bútort, azután összeszednek magánlakásokban, borpincékben és szeszlerakatokban minden italneműt. Miután berúgtak, megkezdődik a nők megbecstelenítése." Fosztogattak, meggyalázták a nőket, kidobták a magyar kommunistákat az oroszok Nagyszalontán. *Egri Újság*, 1944. október 7. (3). Lásd még Nagyszalonta rémnapjai. *Friss Újság*, 1944. október 7. (3) Legújabban lásd erről Fóris Ákos: Szovjet atrocitások és háborús propaganda. Dokumentumok Nagyszalonta 1944. szeptemberi megszállásához. In: *Lymbus – Magyarságtudományi forrásközlemények.* Budapest, 2023. 615–648.

hatást gyakorolt az emberekre. Erről tanúskodik többek között Márai Sándor *Naplójának* a megszálló Vörös Hadseregről írt bejegyzése: „A magyar polgári társadalom olyasmit várt, hogy az oroszok mint afféle irgalmatlan alvilági arkangyalok jelennek majd meg, lángpallossal és kénkőbűzzel, s kiirtanak egy világot. Az oroszok megérkeztek, s akadt köztük mindenféle: kegyetlen, barátságos, kapzsi, irgalmatlan, emberies stb. De arkangyalról és lángpallosról nem esett szó."[55]

A kötet első felében közölt dokumentumok többsége abban a második periódusban keletkezett, amikor a német kapitulációt követően a hadifogolytáborokból szabadult katonák, a Németországba kényszermunkára elhurcolt civilek, katonaszökevények és a Szovjetunióba történő kényszerű visszatelepítés elől menekülő Vlaszov-katonák tömegei lepték el az országutakat. A szervezetlenül hazatérők a létfenntartásukhoz szolgáló javakat az adott körülmények között csak rablások, fosztogatás útján tudták biztosítani, amely törvényszerűen konfliktusokat idézett elő a helyi lakossággal. Kovács Imre író, a Nemzeti Parasztpárt későbbi főtitkára, aki 1945. január–februárjában egy szovjet frontbörtön foglyaként tapasztalta meg a felszabaduló ország közállapotait, így írt erről. „A szovjet vezérkar saját becslése szerint a háború utolsó hónapjaiban a Duna-völgyében legalább százezer szökevény bújt és garázdálkodott. A közös sors kegyetlen, brutális közösségbe gyúrta őket, emberi voltukból kivetkőztek, nagy bandákba verődötten járásnyi, félvármegyényi területeket veszélyeztettek, félelemben, rettegésben tartottak."[56]

Mindezt alátámasztja Ivan Zamercev gárdavezérőrnagy, Budapest katonai városparancsnokának jelentése is, amely szerint 1945 májusában a bűnözés háromszorosára nőtt az előző hónaphoz képest. A bűnelkövetők többsége az egységeiktől lemaradt, a kórházakból visszatért, illetve szökevény közkatona és tiszthelyettes volt, de a tiszti állományban is voltak bűnelkövetők (I/5. dokumentum). Sokatmondó az a statisztikai adatsor, amelyet a szovjet hadsereg budapesti helyőrsége katonai ügyészének helyettese, Szmirnov igazságügyi al-

55 Márai Sándor: *Napló 1945–1957.* Akadémiai–Helikon, Budapest, 1990. 16.

56 Kovács Imre: *Magyarország megszállása.* Katalizátor, Budapest, 1990. 199–200.

ezredes állított össze a fővárosi bűnözés alakulásáról az ügyészségen vizsgált ügyek alapján. Ebből kitűnik, hogy a bűnözők 96%-a az átvonuló egységek tagjai, illetve különálló személyek közül került ki. Szembetűnő az is, hogy a felelősségre vontak 24,5%-a a tiszti személyi állományhoz tartozott. A szovjet katonák által leggyakrabban elkövetett bűncselekmények a garázdaság és a helyi lakossággal szemben elkövetett erőszak, nem egy esetben gyilkosság volt. (I/6. dokumentum)

A szovjet katonák által Magyarországon elkövetett erőszakos cselekmények közül a tömeges nemi erőszak volt a legsúlyosabb. A magyar történetírásban is számos megrázó és tragikus történettel találkozhatunk ezzel kapcsolatban. Beljanov vezérőrnagy mint „semmivel nem igazolható szégyenletes tettek"-ről írt jelentésében, és szükségesnek tartotta, hogy foganatosítsanak bizonyos fegyelmező intézkedéseket azokkal a parancsnokokkal szemben, akiknek az alakulataiban továbbra is előfordul a „féktelen viselkedés, a fosztogatás, a helyi lakossággal szembeni erőszak és gyilkosság". A legsúlyosabb bűncselekményt elkövetők esetében a nyilvános, katonák előtti agyonlövéstől sem riadt vissza. (I/13. dokumentum) Ilyen büntetésekre valóban sor került, előfordult, hogy a parancsnok maga lőtte agyon a nemi erőszakot elkövetőt, de olyan eset is előfordult, hogy a parancsnok maga is részese volt ilyen cselekményeknek.

Mindezek következtében a lakosságon nemegyszer pánikhangulat lett úrrá, amint megpillantottak egy szovjet egyenruhát. Vas Zoltán 1944 októberében a kommunista párt vezetőinek, Rákosinak, Gerőnek és Révainak címzett – már idézett – levelében erről így írt: „Az excessusok igen komolyak és a katonai hatóságok minden akarata ellenére is csak nagyon nehezen csökkenthetők, pedig történt elég jelentős számban még kivégzés is. [...] De meg kell, hogy mondjam, hogy a kilengéseknél is nagyobb baj az a szörnyű pánikhangulat, amely elfogta a lakosságot. Nem mernek kijönni házaikból, rettegnek a katonáktól. [...] a megértés teljes hiánya a legfurcsább helyzeteket teremti, és előfordul nem egyszer, hogy a vörös katona szállást kér az asszonyoktól, megmondani nem tudja, hogy mit akar, mutogatja a kezével az asszonynak, hogy aludni akar, és az asszony már sikoltozva szalad ki a házból, hogy meg akarják becsteleníteni."[57]

A közbiztonság állapota valóban katasztrofális volt, az ország lakossága ezekben a hónapokban sehol nem érezhette magát biztonságban. Éjjel egyáltalán nem volt tanácsos az utcára kilépni a „vetkőztető brigádok" garázdálkodása miatt,[58] de a közutak napközben sem voltak biztonságosak. (I/31. dokumentum) Aki vonatra szállt, annak számolni kellett azzal, hogy kifosztják, a nőket megerőszakolják, és szerencséje volt, ha ezt követően nem dobták ki a vonatból. A 9. gárdahadsereg Katonai Tanácsa a vasúton történő rendteremtés, a banditizmus elleni harc erősítése érdekében parancsba adta, hogy a vasútállomások katonai parancsnokai mellé egy tisztből és kilenc katonából álló járőrt rendeljenek ki, és ezenfelül a hadsereg kémelhárító osztályának titkos operatív csoportja is felderítésbe kezdett. (I/28/a–c. dokumentumok). A 37., 38. és 39. lövészhadtestek katonái több vasútvonalon látták el a vonatkísérést és járőrözést, beleértve a Vörös Hadsereg katonáinak egyenruháját viselő személyek dokumentumainak ellenőrzését. Az NKVD 61. lövészhadosztályának parancsnoka hat, 10-10 főből álló csoportot küldött ki egy-egy meghatározott vasútvonalra. Arra vonatkozóan azonban nincsenek forrásaink, hogy ezek az intézkedések meghozták-e a várt eredményeket.

A megszállás állandósulásával, a megszálló katonai egységek helyhez kötődésével, az erőszakoskodó, fosztogató szovjet katonákhoz nemegyszer magyar „segítők" is csapódtak, akik „felhajtották" számukra későbbi áldozataikat, vagy tippeket adtak a betörések helyszínére. Ezen túlmenően az „együttműködés" más formái is kialakultak, mint amikor a SZEB garázsának gépkocsivezetői parancsnokaik tudtával – nem csekély anyagi haszon fejében – teherautóikkal a magyar kereskedők számára fuvarokat vállaltak. A vállalkozás mindkét fél számára nyereséges volt, noha a szovjet parancsnokság a fuvarozásban és a csempészésben való részvételt szigorúan büntette. (I/15. dokumentum)

Ha nem is gyakran, de a rablások, fosztogatások alkalmával tetten ért szovjet katonákkal szemben a megtámadott civilek olykor megkísérelték akár az ellenállást, akár a tettesek elfogását és átadását a helyi rendőrségnek. Az ilyen összetűzések nem egy esetben mindkét fél számára tragikusan végződtek, mint azt a Győr-Moson megyei Pusztasomorján vagy a Pestújhelyen, illetve Budapest IX. kerületében történt esetek mutatták. (I/10., 19. és 23. dokumentumok)

Voltak olyan alkalmak, amikor önvédelemből, a családtagok védelmében a magyarok gyilkoltak meg szovjet katonákat. Néhány alkalommal a SZEB Adminisztratív osztálya által készített jelentések is elismerték, hogy a történtekben – az esetek nagy részében – maguk a szovjet katonák voltak a felelősek. Ennek ellenére a magyar elkövetőket terrorcselekmény vádjával ítélték súlyos büntetésre, halálra vagy 25, csoportos elkövetés esetén 10-10 év, a Gulag munkatáboraiban

57 MNL OL M-KS 274. f. 7/4. ő.e. Közli *„Törvényes" megszállás*. i. m. 251–252.

58 Lásd erre a kötet I/34. dokumentumát.

letöltendő szabadságvesztésre. Mi több, a Belügyi Népbiztosság 1945. február 6-i, 0061. számú parancsának[59] megfelelően az elkövetés helyszínén agyon kellett lőni azokat a személyeket, akiket „diverziós és terrorista cselekmény" elkövetésekor lepleztek le. Arra vonatkozóan nincsenek adatok, hogy ez az intézkedés hány embert érintett. Ezt, mintegy a SZEB nevében adott felmentésként Beljanov vezérőrnagy a következőkkel magyarázta: „Ugyanakkor nem lehet igazolni a katonáinkkal szembeni támadásokat és gyilkosságokat, amelyeket a magyarok követnek el. Lényegében ezek a velünk szemben ellenséges személyek által elkövetett önbíráskodások." (I/12. dokumentum)

Mindezek mellett ismert olyan, a szovjet katonák ellen elkövetett gyilkosságokról szóló jelentés is, amelyeknek nem ismerjük a pontos indítékát. A Vörös Hadsereg katonái elleni támadások és gyilkosságok körülményeit csak a szovjet források írják le, nem rendelkezünk kontrolldokumentumokkal, amelyek segítenék az események pontosabb rekonstruálását.[60] Így van ez például a ceglédi és prónayfalvai (tázlári) gyilkosságok esetében, ahol az ügyekre a helybeliek névtelen feljelentése alapján derült fény. (1/4. és 36. dokumentumok) A Baranya megyei Bissén még 1944 karácsonyán gyilkoltak meg két, egységétől lemaradt katonát, de a vizsgálat az ügyben (vélhetően itt is lakossági bejelentés vagy besúgói jelentés nyomán) csak 1945 nyarán indult meg. Az ügynek az adott külön jelentőséget, hogy a hivatalban lévő újjáépítési miniszter, a későbbi miniszterelnök, Nagy Ferenc falujában történt. Így ismerhetjük meg a tragikus esemény eltérő módon leírt részleteit. Nagy Ferenc Vorosilov marsallnak írt levele, illetve utóbbi információi között ugyanis lényeges eltérés van, de egymásnak ellentmondanak a falu lakosainak tanúvallomásai is. (Lásd a I/16/a-i dokumentumokat.) Nem zárható ki még az sem, hogy a történtekben közrejátszott a nyilas időszak szovjetellenes propagandája, a félelem vagy a Vas Zoltán által említett „megértés teljes hiánya". Az előbbi feltételezés – még ha szokatlan narratíva is – azért sem elvethető, mert más helyeken bizonyítottan a szovjet katonák elleni gyűlölet volt a gyilkosság mozgatórugója. (I/18/a-b. dokumentum. Ringhoffer József esete) A magyarországi gyűlöletkeltés irányairól írva Pók Attila több évtized tapasz-

59 www.docs.historyrussia.org/ru/nodes/119864-prikaz-nkvd-sssr-locale-nil-0016-o-meropriyatiah-po-ochistke-frontvyh-tylov-krasnoj-armii-ot-vrazheskih-elemtov (utolsó letöltés: 2024. február 16.)

60 Ismerünk olyan forrásokat is, amikor olyan magyar állampolgárok ellen, akik szovjet katonákat – zömmel még 1944 október–novemberében – gyilkoltak meg, a magyar politikai rendőrség járt el. Lásd erre Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban ÁBTL) 3.1.9. V-32332, V-19859 és V-10127.

talatai alapján átfogóan így jellemezte a Szovjetunióval kapcsolatos érzelmeket: „A népi gyűlölet legfőbb külső célpontja a Szovjetunió volt, nemcsak a legújabb kutatási eredmények szerint 6-700 ezer ember és családtagjaik miatt, akik szovjet katonák vagy KGB-alkalmazottak agressziójának áldozatai lettek, vagy Oroszországba deportálták őket, hanem sokan olyanok esetében is, akiket a szovjetek valóban felszabadítottak. Reakcióként arra, hogy minden szovjet intézményt és személyiséget a legnagyobb tökéletességként mutattak be, a szovjetek egyre inkább egyetemes bűnbakként jelentek meg. A szlovák–magyar lakosságcsere nagyon rossz tapasztalatai vagy az Erdélyben élő magyarokkal való kapcsolattartás nehézségei ellenére a szovjetellenes érzelmek erősebbek vagy legalábbis láthatóbbak voltak, mint a többi szomszéddal szembeni gyűlölet."[61]

Erdei Ferenc belügyminiszter az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. január 12-i ülésén a közbiztonság és a rendőrség kérdésének tárgyalásakor megemlítette, hogy Szuszajkov altábornaggyal tárgyalást folytatott a katonaszökevények és egyéb „garázdálkodókkal" szembeni eljárásról. A megbeszélés eredményét azonban nem ismerjük.[62] Tény, hogy a magyar kormány szóbeli jegyzékek tucatjában tiltakozott a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökénél az önkényes rekvirálások, a lakások lefoglalása, az üzemek nyersanyag- és árukészleteinek elhurcolása és a lakossággal szemben elkövetett bűncselekmények miatt, azonban ezek orvoslása helyett a panaszokra a megszálló hatóságok mindig szinte beteges érzékenységgel reagáltak. Grigorjev/Geiger követségi tanácsos 1945. szeptember 24-én megjelent a Külügyminisztérium Fegyverszüneti osztályán, és indulatosan szóvá tette a Vörös Hadsereg egyes „kilengései" miatti panaszokat tartalmazó jegyzékek stílusát és hangnemét, mert azok véleménye szerint nem veszik tekintetbe „a diplomáciai udvariasság elemi követelményeit". Nyomatékosan kérte, hogy a panaszokat a külügyminisztérium „bizonyos kritikának" vesse alá, és ne küldjön olyan ügyiratokat, amelyek „provokatív kitételeket tartalmaznak".[63]

Azokban a Vorosilov marsallnak jelentett ügyekben, amelyekben a szovjet katonák voltak az elkövetők, a marsall általában vizsgálatot rendelt el és igyekezett a hasonló jelenségeknek elejét venni.[64] A helyzet azonban nem változott

61 Pók Attila: Elvtársi gyűlölet. In: *Megismerni a megismerhetetlent. Tanulmányok Baráth Magdolna tiszteletére.* ÁBTL, Budapest, 2024. 61–70.

62 *Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei.* Szerk. Szűcs László. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1997. 114.

63 MNL OL XIX-J-1-j Szovjetunió TÜK iratok 1945–1964. 9. d. IV-138/1. sz. n.

64 Lásd a 7. lovashadtest katonáinak magatartásáról szóló jelentéshez fűzött, Konyev marsallnak szóló megjegyzését, hogy utóbbi tegyen rendet a lovashadtestben.

lényegesen, noha a magyarok iránt Vorosilovnál sokkal kevesebb szimpátiát mutató helyettese, Szviridov altábornagy is élesen elítélte a lakossággal szembeni erőszakot.

Az atrocitások és erőszakos cselekmények hónapokkal a háború befejezése után egyre kínosabbá váltak a szovjet vezetés számára is, mert ezek – amint arra a kommunista vezetők már említett levelei utaltak – mind a Szovjetunió hosszútávú érdekei, mind a magyar kommunisták hatalmi ambíciói ellen hatottak.[65] A Középső Hadseregcsoport Politikai Főigazgatósága 7. osztályának a magyar lakosság körében folytatandó propagandára létrehozott alosztálya Sztálin utasítására 1945 őszén „A Vörös Hadsereg magyarországi tartózkodásának céljairól" címmel összeállított egy beszámolót, amelyet 1945. november 1-jén véleményezésre megküldtek Vorosilov marsallnak. A marsall észrevételeit – ha egyáltalán voltak ilyenek – nem ismerjük, rendelkezésünkre áll azonban 1946. januári dátummal egy orosz nyelvű brosúra.[66] Ebben részletesen számba vették, hogy a Vörös Hadsereg, illetve a szovjet kormány milyen segítséget nyújtott a magyar lakosságnak, és cáfolták azokat a híreszteléseket, miszerint a magyarországi gazdasági nehézségek oka, hogy az országnak kell élelmezni a Vörös Hadsereget. Az írás – kétséget kizáróan figyelemelterelő szándékkal – kitért a „fasiszta és más reakciós elemek" azon törekvésére, hogy aláássák a Vörös Hadsereg tekintélyét és ellenséges érzelmeket keltsenek a lakosság körében a Szovjetunió iránt azzal, hogy „felfújják a fosztogatások és a Vörös Hadsereg egyenruhájában elkövetett más bűncselekmények egyes eseteit". A dokumentum készítői úgy vélték, hogy a Vörös Hadsereg egyenruhájában elkövetett bűncselekményeket nem minden esetben szovjet katonák követik el, hanem szovjet egyenruhába öltözött magyarok, románok és szlovákok bandái, akiket „a reakciósok utasítására" szerveznek. Az elkövetők másik csoportja véleményük szerint a vlaszovisták és „fehér emigránsok"[67] közül került ki. A füzet készítői nem tagadták, hogy előfordultak olyan rablások, erőszakos cselekmények, amikor az elkövetők valóban a Vörös Hadsereg katonái voltak, legtöbbször katonaszökevények, de – állításuk szerint – a katonai parancsnokságok megtettek minden intézkedést, hogy az ilyen cselekményeket megakadályozzák.[68]

A brosúra kiadásának pontos okát és célját nem ismerjük, de talán nem állunk messze a valóságtól, ha azt feltételezzük, hogy éppen a Vörös Hadsereg által elkövetett atrocitások ellensúlyozását szolgálta volna. Ebben a tekintetben azonban még az 1946-os év sem hozott változást, legalábbis erre utal Szviridov altábornagy kijelentése a SZEB megyei képviselőinek 1946. április 8-i tanácskozásán. Szviridov ekkor felhívta a figyelmet, hogy a szovjet katonák viselkedését soha ne vitassák meg a magyarokkal, vegyék figyelembe, hogy ezeket „szélhámosok csinálják szovjet katonák cégére alatt". A megyei képviselőket arra utasította, hogy a katonai egységek parancsnokaitól és a parancsnokságoktól teljes tekintélyükkel követeljék meg a lakosság zaklatásának, fosztogatásának megszüntetését. „Hiszen Önök a kormány képviselői, ők pedig a hadsereg képviselői, és ne szégyenlősködjenek, követeljék meg a katonai vezetőktől a rendet és a jó viszonyt a lakossággal."[69]

A megszálló hadseregnek a lakossággal szemben tanúsított magatartása és a lakosság viszonya a megszállókhoz, összességében a közhangulat a SZEB megbízottjainak egy-egy beavatkozása ellenére azonban csak igen lassan változott. Annál is kevésbé, mert szinte attól a pillanattól kezdve, hogy a szovjet csapatok az ország területére léptek, a fegyverszüneti egyezményben előírt rendelkezések betartásának örve alatt megkezdődött a politikai indíttatású tisztogatás, a korábbi politikai rendszer jelentősebb képviselőinek, magas rangú katonatiszteknek, de ennél jóval több embert érintően a fasisztának bélyegzett levente mozgalom tagjainak az összegyűjtése, letartóztatása. Azt, hogy kiket – illetve milyen kategóriába tartozó személyeket – kell letartóztatni, arról a Belügyi Népbiztosság Berija népbiztos aláírásával kiadott – majd mindinkább a német területekre vonatkozó – 1945. január 11-i, illetve részlegesen módosított 1945 április 18-i utasítása (a módosítás a kategóriákat nem érintette) határozta meg. A szovjet hadsereg által az ellenséges csapatoktól felszabadított terü-

65 Bizonyára nem volt véletlen, hogy a pusztasomorjai összetűzés miatt letartóztatott és halálra ítélt két helyi lakos számára a helyi kommunista, szociáldemokrata és kisgazda pártszervezetek levele alapján Rákosi Mátyás mint a Magyar Kommunista Párt főtitkára kért kegyelmet. (I/20/b és c sz. dokumentumok)

66 A dokumentum az Orosz Állami Könyvtárban FB BO 612/382 számon található. Itt szeretném megköszönni Alekszandr Sztikalin kollégámnak, hogy lemásoltatta és elküldte számomra.

67 Számos orosz emigráns és egykori fehérgárdista szervezet valójában maga is célpont volt a SZMERS számára. Ők az orosz polgárháború befejezése után szétszóródtak Európában, Magyarországra is többen emigráltak és beilleszkedtek a polgári életbe. A SZMERS legfőbb célpontjai azonban az Andrej Vlaszov tábornok vezetése alatt állt – a német hadsereg alárendeltségében harcoló – Orosz Felszabadító Hadsereg (ROA) tagjai voltak, akiket a nyugati szövetségesek fogolyként adtak át a szovjet hatóságoknak. Miután hazaárulónak nyilvánították őket, megkísérelték a szökést, és ha ez sikerült, bandákba tömörülve bujkáltak a térség országaiban.

68 O celjah prebivanyija Krasznoj Armii na territorii Vengrii. Janvar 1946. Dlja szluzsebnogo polzovanyija. Polityicseszkoje Upravlenyije Centralnoj Gruppi Vojszk. 13–14.

69 AVP RF f. 0453 op. 2a. papka 11. gy. 8.

leteken a hátország megtisztítására irányuló „csekista" intézkedések során le kellett tartóztatni a német és magyar hírszerző szervek kémdiverziós és terrorista ügynökségeinek tagjait, az összes olyan szervezet és csoport tagját, akiket a szovjet hadsereg hátországában hagytak bomlasztó tevékenység folytatására (lényegében e két kategóriába tartoztak Magyarországon az 1944 októbere után szervezett katonai és félkatonai szervezetek – Antibolsevista Ifjúsági Tábor, Hungarista Légió, Kopjások, Bakony brigád, stb. – tagjai); azokat, akik illegális rádióállomások, fegyverraktárak, illegális nyomdák birtokosai; a nemzetiszocialista (nyilas) párt aktív tagjai; a fasiszta ifjúsági szervezetek megyei, járási és városi szervezeteinek vezetői; a GESTAPO, SD és más német büntető szervek munkatársai; a megyei, városi és kerületi adminisztratív szervek vezetői, valamint újságok, folyóiratok szerkesztőit és más szovjetellenes kiadványok szerzőit.[70] A magyarországi adatok arra utalnak, hogy azonos szempontokat érvényesítettek a németekkel szövetséges többi országban is.

Az első letartóztatásokra már 1944 novemberében–decemberében sor került, sőt 1944 decemberében ítélet is született egy-egy ügyben.[71] Lavrentyij Berija belügyi népbiztos 1944. december 1-jén jelentette a legfelső szovjet vezetés tagjainak, személy szerint Sztálinnak, Molotovnak és Malenkovnak, hogy a 2. Ukrán Front hátországát biztosító belügyi csapatok november 13-án Kecskeméten felszámoltak egy állítólagos hírszerző csoportot bizonyos Bende nevű rezidenssel az élen, akit az általa beszervezett nyolc helyi lakossal együtt letartóztattak és átadtak a SZMERS-nek.[72]

A Budapest elfoglalásáért folyó harcok éppen csak elkezdődtek 1944 decemberében, amikor a kémelhárítás már elkezdte a „vadászatot" a főváros bal parti részein az „ellenséges ügynökökre". A 2. Ukrán Front Kémelhárítási Igazgatósága egyik tisztjének 1945. január 23-i jelentése szerint 1945. január 1. és január 20. között összesen 48 „ügynököt" tartóztattak le. Közülük állítólag 39 személy a német, hét fő pedig a magyar hírszerzés ügynöke volt, míg ketten a német kémelhárításnak dolgoztak. Ezenkívül ezen időszak alatt a magyar hírszerzés

70 A dokumentumot közli: *Specialnije lageri NKVD/MVD SzSzSzR v Germanyii 1945–1950 gg. Szbornyik dokumentov i sztatyej.* Pod redakcijej Sz. V. Mironyenko. Rosszpen, Moszkva, 2001. 16–18.

71 Lásd például ÁBTL 3.1.9 V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 2. d. 74., 118., 12. és 136. boríték.

72 GARF f. 940. op. 2. gy. 68. Közli: *Ljubjanka. Sztalin i NKVD-NKGB-GUKR »SZMERS« 1939–mart 1946. Dokumenti.* Szosztavityeli: Hausztov, V. N. – Naumov, V. P. – Plotnyikova, N. Sz. Mezsdunarodnyij Frond „Demokratyija". Moszkva, 2006. 475.

további öt munkatársát és a diplomáciai testület három tagját vették őrizetbe.[73] Más források szerint a Kémelhárítási Igazgatóság tisztjei 1945. január 15. és március 15. között 588 személyt tartóztattak le, köztük a német titkosszolgálat 110 ügynökét, húsz magyar kémelhárító ügynököt, 56 „terroristát", tíz németet, valamint harminc magyar hírszerző és kémelhárító tisztet.[74]

Vadim J. Birstein orosz-amerikai történész azt állítja, hogy a SZMERS, illetve a belügyi csapatok Moszkvában összeállított kész listákkal érkeztek.[75] Hasonló véleményen volt a téma egyik első magyar feldolgozója, Menczer Gusztáv is, aki szerint a budapesti szovjet követség az 1930-as évek második felében számos hírszerzőnek adott otthont, és az általuk beszervezett ügynököktől származó információk alapján készített névsorokat használta a SZMERS is.[76] (Az általa említett – az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található – „Feljegyzés a magyar állampolgárokra vonatkozó kompromittáló anyagokról" címet viselő dossziék, amelyet a szovjet állambiztonsági szervek 1956 tavaszán adtak át a magyaroknak azonban – véleményem szerint – nem a háború előtt készültek, és már csak azért sem segíthették a SZMERS tevékenységét, mert az esetek egy részében az illetőnek csak az álnevét vagy személyleírását rögzítették.[77]) Az viszont a szovjet katonai kémelhárítás által 1945 januárjától egyre növekvő számban végrehajtott letartóztatások fényében aligha kétséges, hogy rendelkezésükre állhattak különböző névsorok. Több mint valószínű, hogy a szovjet hírszerzés annak idején valóban gyűjtötte a magyar politikai élet vezetőinek, sőt a Budapesten működő követségek munkatársainak adatait, hiszen 1937 januárjától a budapesti szovjet követség katonai attaséja, Alekszandr Grigorjevics Orlov katonai hírszerző volt,[78] és a követség első titkári beosztásában 1939 és 1941 között Tyihon Tyihonovics

73 Ez a szám magában foglalta a budapesti svéd követség alkalmazottjait (2 fő) és a bukaresti magyar konzulátus alkalmazottját (1 fő). Birstein, Vadim J.: *SMERSH: Stalin's secret weapon: Soviet military counterintelligence in WWII.* Biteback, London, 2011. 278. Valójában a bukaresti magyar követség diplomatáit már 1944 szeptemberében letartóztatták, majd többévi GULAG-kényszermunkára ítélték.

74 Birstein, Vadim J.: *SMERSH: Stalin's secret weapon.* i. m. 282.

75 Uo. 323.

76 Menczer Gusztáv: *A Gulág rabtelepei. A bolsevizmus népirtásának színtere.* Századvég, Budapest, 2007. 118.

77 A 22 dossziéból álló sorozat az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában A-662/1-21 jelzet alatt található meg.

78 Korábban hadosztályparancsnok volt, majd 1934 decemberétől 1937-ig katonai attasé. 1938-ban hazatért a Szovjetunióba, ahol a Vörös Hadsereg Felderítési Igazgatóságának helyettes vezetője, majd vezetője lett. 1940-ben hamis vádak alapján kivégezték.

Skola (Skljarenko)[79] is hírszerzőként, speciális kiküldetésben dolgozott Magyarországon. Az információk kiterjedtségét mutatta, hogy 1945. január végén amikor a budai vár körül még dörögtek a fegyverek, a szovjet katonai elhárítás és a belügyi egységek már berendezkedtek a közeli Svábhegyen a Gestapo, valamint a magyar politikai rendőrség által elhagyott villákban, és megkezdték a politikai élet itthon maradt résztvevőinek, magas rangú katonáknak szisztematikus felkutatását. Az események várható alakulását jelezte, hogy a Dél-Dunántúlon 1944 decemberében a szovjet csapatok fogságába került gróf Bethlen Istvánt először Kaposvárott a támadásban lévő hadsereg parancsnokságának törzsében, majd Kiskőrösön, Kiskunlacházán, végül Gödöllőn hallgatták ki, miközben a moszkvai kommunisták nevében Vas Zoltán, a kormány nevében Balogh István államtitkár és dálnoki Miklós Béla kormányfő még tárgyaltak vele. Végül az állambiztonsági szervektől a külügyi népbiztoshelyettes posztjára került V. G. Gyekazonovnak a javaslatára hetek múltán Moszkvába szállították.[80] Hasonló sors várt a január végén elfogott Werth Henrik vezérezredesre, a Honvéd Vezérkar volt főnökére, a február 5-én őrizetbe vett és egy ideig a Heves községben létesített különleges gyűjtőtáborban fogva tartott Ujszászy István vezérőrnagyra, a VKF 2. osztály korábbi vezetőjére.[81] Zsindely Ferenc miniszterelnökségi államtitkárt, majd kereskedelemügyi minisztert az Istenhegyi úton lévő villájukból 1945. január 22-én vitték el kihallgatásra, noha a szovjet belügyiek láthatólag nem tudták még pontosan azonosítani a személyét. A szovjet parancsnokság ideiglenes fogdájában magas rangú magyar katonatiszteket, egy parlamenti képviselőt és Baranyai Lipótot, a Nemzeti Bank volt elnökét találta. Fogsága nem tartott hosszú ideig, de házkutatással együtt járó zaklatása még többször megismétlődött.[82] A Kis-Svábhegyen lévő lakásáról ugyancsak

79 Életrajzát lásd Petrov, N. V.: *Kto rukovogyil organami goszbezopasznosztyi 1941–1954. Szpravocsnyik. Mezsdunarodnoje obsesztvo »Memorial«« – Izdatyelsztvo »Zvenja«.* Moszkva, 2010. 940.

80 Romsics Ignác: *Bethlen István. Politikai életrajz.* Budapest, Helikon, 2019. 524–526. és *Magyar Nemzet,* 1993. május 18. Történelem IV.

81 Kovács Zoltán András: A Janus-arcú tábornok. Adalékok Ujszászy István vezérőrnagy pályaképéhez. In: *Vallomások a Holtak Házából. Ujszászy István vezérőrnagynak a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írt feljegyzései.* ÁBTL–Corvina, Budapest, 2007. 107. – Mindszenty József bíboros érsek 1945. december 25-én Tildy Zoltán miniszterelnökhöz intézett levelében arról írt, hogy Kiskőrösön például katonatisztek, diplomaták, politikusok élnek orosz katonai őrizetben, noha a „biztonsági okok" rég elmúltak. *„Törvényes" megszállás.* i. m. 376.

82 *Miniszter a frontvonalban. Zsindely Ferenc naplója 1941. február 25. – 1946. március 9.* Szerkesztette, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Szekér Nóra. ÁBTL–Kronosz, Budapest–Pécs, 2021. 685–691.

egy svábhegyi villába előállított Vladár Gábor akadémikust, a Lakatos-kormány igazságügy-miniszterét két nap után elengedték. Igaz, ezt a következő hetekben újabb és újabb „idézés" követte, amikor a Szent János Kórházban, illetve a budai várban napokon át fogva tartották. Ott találkozott Bornemisza Géza volt iparügyi miniszterrel, Ottlik Györggyel, a *Pester Loyd* című lap főszerkesztőjével.[83]

Ilyen, a szovjet hírszerzés által gyűjtött információk szolgálhattak alapjául 1945 augusztusában – a Japán elleni szovjet hadüzenet napjaiban – a SZEB Felügyeletnek, azaz a titkosszolgálati osztálynak, amikor igen alapos visszatekintő jelentést állított össze azokról a magyar értelmiségiekről, akik a két világháború között kapcsolatot tartottak a budapesti japán követséggel, és akiket japán „ügynökként" azonosítottak, majd letartóztattak. (II/17. dokumentum)

Ekkor már széles körben megindult az adatgyűjtés nem csupán az ellenséges országokra, hanem a nyugati szövetségesekre is. A SZMERS Kémelhárítási Igazgatóság egyik fő feladata volt a nyugati szövetségesek által használt épületek külső és belső megfigyelése. A belső megfigyelésekhez igénybe vették az ott dolgozó magyar személyzetet, de – tekintettel a nyugati államokban a lakosság egyes rétegeinek szovjetbarát érzelmeire – ha alkalom adódott, a nyugati missziók munkatársait is beszervezték.[84] Így kerülhetett a szovjet kémelhárítás látóterébe Buday-Goldberger Miklós, akit az amerikai misszión lévő kapcsolataira és a misszió munkatársaira hallgattak ki 1945. augusztus végén. (II/16. dokumentum) Úgymond angol orientációjuk miatt kerültek célkeresztbe a 7. honvédkerület tisztjei is, akiket egy kitalált katonai összeesküvés miatt tartóztattak le, és akiknek ügyében a további nyomozást „az angol hírszerzéssel való összeköttetés feltárásának irányában" kívánták folytatni. (II/10/a-c. sz. dokumentumok)

A már idézett Kovács Imre évekkel később úgy emlékezett, hogy a háború utolsó hónapjaiban szerveződött budapesti ellenállás különleges alakjánál, Mikó Zoltán vezérkari századosnál, amikor január végén a szovjet kémelhárítás elfogta, neves írók és művészek nevét tartalmazó listát találtak. Ezen olyan személyek szerepeltek, akiknek Mikó mentességet próbált szerezni a katonai szolgálat alól. Noha a lista csak egy tervezet volt, a rajta szereplőket – miután Mikót mint kémgyanús „fasiszta" katonatisztet a szovjet katonai bíróság halálra ítélte – kémgyanúsként többször kihallgatták, zaklatták.[85]

83 Vladár Gábor: *Visszaemlékezéseim.* Püski, Budapest, 1997. 289–297.

84 Romanov, A. I.: *The Nights Are Longest There.* i. m. 158.

85 Mikó Zoltán tevékenységéről lásd Bartha Ákos: *Véres város. Fegyveres ellenállás Budapesten 1944–1945.* Budapest, Jaffa, 2021. 267–294.; Kovács Imre: *Magyarország megszállása.* i. m. 187.

Aligha kétséges, hogy a szovjet titkosszolgálat a lehető legszélesebb körben igyekezett kiépíteni az információgyűjtés forrásait. Így az említetteken kívül elvben kézenfekvőnek tűnhet a Szovjetunióban élt magyar kommunista emigránsokra is mint információforrásra tekinteni, nekik azonban 1941-től nem volt rendszeres kapcsolatuk magyarországi elvtársaikkal, az itthoni eseményekről a sokszor többhetes késéssel kapott hazai sajtóból, illetve az elcsípett rádióadásokból tájékozódtak. Abban azonban, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. február 26-án kelt rendeletével a „Levente Egyesületet" – több más politikai párttal és szervezettel együtt – fasiszta politikai szervezetnek[86] nyilvánította, minden bizonnyal nekik is szerepük lehetett. Ez háttérként szolgálhatott ahhoz a hajtóvadászathoz, melyet a szovjet kémelhárítás – túlmenően a különböző katonai és félkatonai szervezetekbe besorozott és részben a harcokban elfogott leventéken – 1945 tavaszán a szervezet tagjai ellen indított, és ítéltette őket tömegesen 10-25 év kényszermunkára a Gulag táboraiban. Az adataikat tartalmazó névsorokat a harcokat követően az egyes állomáshelyeken találhatták meg és településről településre haladva – nemegyszer besúgók vagy ún. felismerő ügynökök útmutatása alapján – tartóztatták le őket. Az ellenük – elsősorban kitalált diverziós és terrorcselekmények vagy kémkedés vádjával – a különböző katonai bíróságok által folytatott perek vádiratait közvetlenül a Kémelhárítási Igazgatóság tisztjei készítették, és a SZEB Felügyeleti osztálya hagyta jóvá (II/23/c dokumentum), ami világosan mutatta a két szervezet azonosságát.[87]

Különleges célpontot jelentettek első pillanattól kezdve a SZMERS, majd pedig a SZEB Inspekciós osztálya számára azok a katonák, akik a szovjet területeken a magyar megszálló erők tagjaiként szolgáltak és a szovjet álláspont szerint háborús bűnöket követtek el.[88] Az 1942-ben a Szovjetunióban létrehozott Rend-

86 Mindez figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a 3.050/1942. M. E. számú rendelet megtiltotta a leventék részvételét a politikai szervezetekben és minden politikai jellegű tevékenységben. Lásd erről Rózsás János: *Leventesors*. Nagykanizsa, 2005. 54–55. A rendelet teljes szövegét lásd *Budapesti Közlöny*, 1942. 115. szám, 1942. május 21.

87 A Középső Hadseregcsoport Kémelhárítási Igazgatóságán Baden bei Wienben szolgált tiszt szerint a SZMERS 4. Igazgatósága volt a Vizsgálati Igazgatóság, amelynek kirendeltségei minden hadtestszintű és a feletti egységben megtalálhatók voltak. Minden ügyet „feldolgozott", mielőtt átadta volna az 5. Igazgatóságnak, amely azonos volt a katonai törvényszékekkel. Romanov, A. I.: *The Nights Are Longest There*. i. m. 71.

88 A háborús bűnökkel vádolt katonákat a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1943. április 19-i „A német fasiszta gonosztevők, a szovjet polgári lakossággal és a fogságba esett vöröskatonák körében gyilkosságokat és kínzásokat elkövetők, a kémek és a hazaárulók megbüntetéséről" című rendelete alapján ítélték el 25 évre a Gulág munkatáboraiban. Vö.

kívüli Állami Bizottság, amelynek fő feladata a megszállók által okozott károk felmérése volt, tevékenysége során szintén állított össze névsorokat; ezekbe belefoglalta a Brjanszk, Gomel, Csernyigov városok térségében állomásozó magyar Keleti Megszálló Erőkhöz tartozó egységek megnevezését, a tisztek, tiszthelyettesek nevét – még ha korántsem teljes és pontos adatokkal.[89] Minden bizonnyal adatokat gyűjtöttek róluk a fogságba esett hadifoglyok kihallgatása során[90] és az antifasiszta (elsősorban a krasznogorszki 27. hadifogolytáborban szervezett) tanfolyamok résztvevőitől, miként feldolgozták a doni harcvonal összeomlását követően kezükbe került személyes feljegyzéseket, naplókat is. Valószínűleg ennek volt köszönhető, hogy a kevéssé ismert Erlich Géza vezérőrnagyot már 1945. február 2-án, a budapesti harcok alatt, a saját lakásán tartóztatta le és már aznap ki is hallgatta a SZMERS.[91] Nagyon gyorsan került látótérbe, majd szovjet fogságba Csics György ezredes, a VKF 2. osztály tisztje is, aki a keleti fronton csapatszolgálatot is teljesített, de 1945 tavaszán már a Honvédelmi Minisztériumban kérte igazolását. (II/3. dokumentum) A későbbiekben többek között Ujszászy István számos feljegyzéséből nyilvánvalóan részletes képet kaptak a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás felépítéséről és személyi állományáról, ami a testület számos tagjának letartóztatásához, nemegyszer elítéléséhez vezetett. (II/25. sz. dokumentum)

A fenti kategóriákba tartozó személyek felderítése során a szovjet állambiztonsági szerveknek bizonyosan voltak magyar „segítőik" is, akik helyismeretükkel, nyelvtudásukkal adtak támogatást az eligazodáshoz. Az ő személyükre, tevékenységükre a magyar források nem adnak támpontot. Figyelembe kell azt is venni, hogy a SZEB szovjet missziójának tagjai között ott volt egy szovjet-

Fóris Ákos: Adalékok a magyar háborús bűnösök Szovjetuniónak való kiadatásához (1945-1947) In: *Európa perifériáján. Jubileumi kötet.* (MOSZT Könyvek 8.) Szerk. Bene Krisztián. Pécs, 2015. 275–285.; Uő: A szovjet-magyar kapcsolatok a háborús bűnösök felelősségre vonásának kérdésében 1945–1949. In: *Az orosz birodalom születései.* Szerk. Frank Tibor. Gondolat, Budapest, 2016. 293–304.

89 Egy ilyen, 112 nevet tartalmazó listát közöl Krausz Tamás – Varga Éva Mária (szerk.): *A magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban. Levéltári dokumentumok 1941–1947.* L'Harmattan, Budapest, 2013. 261–272.

90 Krausz Tamás és Varga Éva Mária kötetükben több ilyen kihallgatási jegyzőkönyvet közölnek. Uo. 449–458. A kihallgatási jegyzőkönyveket, kérdőíveket csatolták a hadifoglyokról kiállított kartonokhoz, azonban ezek csak Moszkvában érhetők el, míg a kartonok elektronikus másolata kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának online adatbázisában.

91 ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 6. d. 415. boríték.

unióbeli magyar emigráns fia, Grigorjev/Geiger Béla, aki már a háború előtt is a Szovjetunió budapesti követségén szolgált.

A háború befejezését megelőzően gyűjtött információkat a megszálló hadsereg, majd a SZEB kémelhárítói igyekeztek pontosítani, kiegészíteni, a kihallgatott, letartóztatott személyek közül minél több ügynököt beszervezni, ügynököket toborozni a közélet minden területén, a polgári pártok tagjai körében, a helyi közigazgatási szerveknél.[92] Vladár Gábor így írta le az őt kihallgató szovjet alezredes beszervezési kísérletét: „...hirtelen meglepő fordulatot vett a beszélgetésünk. Az alezredes elmondta, hogy információik szerint az elmúlt húsz évben tevékenyen részt vettem az ország politikai és társadalmi életében s ennélfogva sok értékes tájékoztatást tudnék adni. Szolgálatom munkájának természetesen meglenne az illő honorárium. ...hogy elhatározásra késztessen, döntő súlyként vetette be: Vorosilov marsall is fogadni fog az ügyben, hogy instrukciókkal lásson el."[93] Ügynöki jelentés vezetett 1945 júniusában Pozsonyban a Magyar Párt vezetőinek nyomára, majd letartóztatására. (II/9/a. dokumentum) Ugyancsak ügynöki munka eredményeképpen jutottak az 1945 augusztusában alakult szovjetellenes illegális szervezet, a Magyar Front tagjainak nyomára. (II/22/b. dokumentum)

Az ügynökök toborzása, mint a példa is mutatja, különböző módszerekkel, állambiztonsági szakkifejezéssel „kulccsal" történt. Mivel sok családnak volt szovjet hadifogságban lévő hozzátartozója, az együttműködésért cserébe ígéretet tettek arra, hogy felkutatják a fogságban lévő személyt és mielőbb szabadon bocsátják. A másik bevett módszer volt, hogy a Nyilaskeresztes Párt tagjait szervezték be azzal az ígérettel, hogy szemet hunynak múltjuk felett. Igénybe vették a lakosság szovjetbarát részének szolgálatait is, akiket aztán élelemmel és anyagilag támogattak.[94] Előfordultak olyan esetek, amikor a letartóztatottak közül

92 Pavlenko O. V.: *Sztrategii szovjetszkoj diplomatyii v Centralnoj Jevrope (1943–1945gg.).* Rosszijszko-avsztrijszkij almanah: isztoricseszkije i kulturnije paralelli. Vypuszk 2. Moszkva–Graz–Bécs–Sztravropol, 2006. 22. Moszkvai levéltári kutatásaim alkalmával a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság iratanyagában találtam ilyen ügynökjelentéseket, amelyeket egy bizonyos Artamonov alezredes írt alá. Egy 1945. július 22-i jelentés például arról számolt be, hogy informátoruk a Független Kisgazdapárt egy jelentős tagjától úgy tudja, a párt nagy kampányt akar indítani Vas Zoltán, Budapest polgármestere ellen. AVP RF f. 0453 op. 2v papka 22. gy. 10.

93 Vladár G.: *Visszaemlékezéseim.* i. m. 308–309. A beszervezési kísérletet Vladár határozottan elutasította.

94 Romanov, A. I.: *Nights Are Longest There.* i. m. 158.

néhány személyt beszerveztek, és utána mint ügynököt foglalkoztatták. (II/22/b és 25. dokumentumok) Így jártak el nemegyszer a leventék esetében is.

1945 nyarán a SZEB Felügyeleti osztálya már mind szélesebb körben igyekezett együttműködni a kommunista irányítás alatt állt politikai rendőrséggel. A háborús bűnösök felkutatásában és letartóztatásában történő együttműködésre a magyar rendőrséget a fegyverszüneti egyezmény is kötelezte. Együttműködtek azonban nem csupán az új rend ellen szervezkedő olyan csoportok tagjainak felkutatásában, mint a röplapkészítő és terjesztő makói fiatalok (II/14. és 20. sz. dokumentumok) és a „Magyar Front" név alatt egymásra talált értelmiségiek (II/22/a-j. sz. dokumentumok) esetében, de az Ideiglenes Nemzetgyűlés egyes baloldali és kisgazda képviselőinek letartóztatásában is, akiknek időleges eltávolítása, megfélemlítése jól jött a kommunisták számára. (II/15/a–b. dokumentumok) A „Magyar Front" résztvevőinek kihallgatása alkalmával 1945 októberében már teljesen nyilvánvaló volt az is, hogy a közelgő parlamenti választásokra tekintettel az a cél, hogy minél több kompromittáló információt rögzítsenek a Kisgazdapárt jobboldalinak minősített funkcionáriusairól. (II/22/h. dokumentum) Arra azonban mindvégig ügyeltek, hogy a nyomozás, az eljárás lezárása végül a magyar politikai rendőrség kezébe kerüljön, elhárítva ezzel – legalábbis a felszínen – a közvetlen szovjet beavatkozás gyanúját. Kétségkívül kevés sikerrel, amint az eddig ismert adatok mellett ez az összeállítás is ismételten bizonyítja. A SZEB Felügyelete hatáskörét jelentősen túllépve kétségkívül beavatkozott a rendőri és igazságügyi szervek munkájába, mintegy dokumentálva azt, hogy az ország szuverenitása mily mértékben korlátozott. Az ezzel kapcsolatos panaszokat, a magyar kormány által ismertetett konkrét eseteket Szviridov altábornagy minden alapot nélkülözőnek nyilvánította és 1946. június 15-i levelében mindenki számára egyértelművé tette a szovjet álláspontot: „...Magyarország még a szovjet hadsereg megszállása alatt áll, és ezért egyes esetekben, amikor a bűntettek a Vörös Hadsereg vagy a szovjet hatóságok ellen irányulnak, az ügyeket a szovjet hatóságok veszik át és a szovjet állam törvényei szerint ítélkeznek. A megszálló hadseregnek ez a joga addig marad érvényben, amíg a fegyverszüneti állapot tart. [...] Az Ön összes megállapításai, miszerint a szovjet hatóságok a nemzetközi jog elvei ellen vétettek volna, valamint, hogy a magyar igazságügyi hatóságokat függetlenségüktől megfosztották volna, alaptalan és a magyarországi szovjet hatóságok megrágalmazását jelenti."[95]

95 MNL OL XIX–J–1–j Szovjetunió TÜK 24. d. IV–484/2. A magyar kormány az 1440/1945 M.E. számú rendelettel a szovjet hadsereg tagjai ellen elkövetett bűncselekményeket mint háborús

Az eddigi eredmények mellett még nyilvánvalóan további részletes kutatás szükséges ahhoz, hogy pontosan megállapítsuk, a szovjet elhárítás hány embert tartóztatott le és ítélt el a Szovjetunió Büntető Törvénykönyve széles körben alkalmazott 58. §-a alapján. Vadim J. Birstein könyvében a SZMERS tevékenységét értékelve úgy fogalmazott, hogy az Sztálin olyan titkos fegyvere volt, amely még a tankoknál és bombáknál is hatékonyabb volt a megszállt területek meghódításánál.[96] A szerzőnek abban kétségtelenül igaza van, hogy a szovjet állambiztonság a Szovjetunió (és a szovjetrendszer) vélt és valós ellenségeinek „hatástalanításával" megteremtette a személyi feltételeit egy szovjetbarát, majd szovjet típusú rendszer kiépítésének.

▪

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság működésére vonatkozó dokumentumokat több oroszországi levéltár (Orosz Föderáció Állami Levéltára, Orosz Föderáció Külpolitikai Levéltára, Orosz Föderáció Honvédelmi Minisztériumának podolszki levéltára) őriz. Az itt közölt iratok eredeti példányai az Orosz Föderáció Állami Levéltárában találhatók, a másolatok onnan kerültek a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Hungarika gyűjteményébe, ahol digitalizáltan is kutathatók. Mivel az Orosz Föderáció Állami Levéltárában csupán a SZEB 1945. évi iratainak titkos minősítését oldották fel, a kötet csak ebből a több ezer lapra tehető anyagból válogatott iratokat tartalmazza. A válogatás során az volt a cél, hogy olyan dokumentumokat gyűjtsünk egy kötetbe, amelyek egyrészt szovjet szemszögből mutatják be a magyar lakosság és a szovjet hadsereg katonái közötti viszonyt, másrészt az olvasó képet kapjon a SZEB – a hazai történettudományban alig ismert – Felügyeleti (Inspekciós) osztályának tevékenységéről, szerepéről a magyar belpolitika befolyásolásában, mindenekelőtt a politikai indíttatású letartóztatásokban.

A tartalmuk alapján két csoportra osztott dokumentumokat – döntően jelentések, kisebb részben jegyzőkönyvek, alkalmanként levelek – időrendben sorszámozva, a címben az irat készítője nevének és tartalmának feltüntetésével magyar nyelven közöljük. Azokban az esetekben, amikor több irat vonatkozik

bűnöket ugyan a népbíróságok hatáskörébe utalta, de ennek végrehajtását a SZEB megakadályozta, így ezen ügyekben – egy-egy egyedi esettől eltekintve – továbbra is a szovjet katonai bíróságok jártak el. Vö. Fóris Ákos: A szovjet–magyar kapcsolatok... i. m. 294. 6. lábjegyzet

96 Birstein, Vadim J.: *SMERSH: Stalin's secret weapon.* i. m. 26.

egy ügyre, ezeket az aktuális sorszámon belül az ábécé kisbetűivel jelölve publikáljuk. Több esetben előfordul, hogy egy-egy ügyben nem áll rendelkezésre valamennyi dokumentum, például hiányzik a jelentésre adott válasz vagy a megtett intézkedés. A dokumentumok formai jellemzőit minden esetben változatlanul hagytuk, így láthatók az eredeti aláhúzások és olvashatók lábjegyzetekben a dokumentumhoz fűzött megjegyzések. Megadtuk eredeti orosz levéltári jelzetüket, illetve a magyarországi digitalizált másolatok nyilvántartási számát.

A személy- és településnevek megértése, átírása az iratok orosz anyanyelvű, a helyi viszonyokban tájékozatlan készítőinek minden bizonnyal komoly gondokat okozott, nem egy esetben csak torzult formában tudták ezt megtenni. Ennek tudatában igyekeztünk minél pontosabban feloldani, értelmezni, azonosítani, egy-egy alkalommal szögletes zárójelben kiegészíteni a neveket. Ha kétségek merültek fel az olvasat vagy az azonosítás pontossága iránt, akkor ezt kérdőjellel jeleztük. Vannak olyan dokumentumok, amelyekben ugyanaz a személy eltérő keresztnevekkel fordul elő. Ha ezt nem sikerült tisztázni, akkor változatlanul hagytuk. Azokat a személy- és helyneveket, amelyeket nem tudtunk azonosítani, nem szerepeltetjük a személynév- és helynévmutatóban.

A forrásokban szereplő személyeket, eseményeket a helytörténeti irodalom, a korabeli sajtó cikkei, a levéltári adatbázisok alapján lehetőség szerint azonosítottuk, és a kiegészítő információkat lábjegyzetekben hozzáfűztük a dokumentumokhoz.

Baráth Magdolna

DOKUMENTUMOK

I.

A SZOVJET HADSEREG ÉS A MAGYAR LAKOSSÁG VISZONYA

SZTE Klebelsberg Könyvtár
SZEGED

1/a.

Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése szovjet katonák megmérgezéséről

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti
helyőrségének katonai ügyésze

Szig[orúan] titkos
1. pld.

1945. április 17.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Jelentem, hogy folyó év április 3-án a Vörös Hadsereg katonáinak szándékos megmérgezéséért letartóztattam Tóth Gyulát és feleségét, Tóth Gyulánét, magyar állampolgárokat, budapesti lakosokat, akik a város X. kerületében, a Gyömrői u. 105. szám alatt laknak.

Az ügyben lefolytatott nyomozás a következőt állapította meg:

Folyó év márciusában Tóth Gyula a Kőbányán lévő Acetik vegyiüzemben,[97] ahol éjjeliőrként dolgozott, néhány liter metil-alkoholt vásárolt, amelyet felesége, Tóth Gyuláné pénzért és élelmiszerért árult a Vörös Hadsereg katonáinak mérgezés céljából, hiszen jól ismerte ennek az alkoholnak mérgező hatását.

Így folyó év március 22-23-án Tóth polgártársnő élelmiszerért cserébe 13 liter metil-alkoholt adott két tisztázatlan személyazonosságú vöröskatonának, akik utazásuk közben megszálltak Budapesten, és az alkoholfogyasztás után mérgezést

97 Az Acetic Vegyiművek Rt. Kőbánya, Fertő utca 5. szám alatt működött.

kaptak, és egyikük a Budapestről Hatvanba történt utazás során meghalt. Március 24-én reggel az említett katonák alkohollal kínálták meg Tóth polgártársék szomszédját, Hajlik Sándort, aki folyó év március 25-én mérgezésben meghalt.

Folyó év március 29-én Tóth Gyuláné, aki beszél oroszul, a lakásán metil-alkohollal kínálta meg az üzem- és kenőanyagok 2657. számú frontraktárában szolgáló Beszpjatih nevű vöröskatonát, és egy üveggel eladott belőle neki. Beszpjatih vöröskatona nem gyanította, hogy ez az alkohol mérgező, és megkínálta vele négy másik katonatársát. Folyó év március 30-án reggel ugyanannak az alakulatnak Tretyjakov nevű katonája, aki tudta, hogy Beszpjatih vöröskatona alkoholt vásárolt Tóth polgártársnőtől, szintén vett tőle egy üveggel, és mivel Tóthné biztosította őt arról, hogy az alkohol jó minőségű, maga is ivott belőle és megkínált más katonákat is.

Mindennek eredményeképpen [19]45.3.30-án délre az üzem- és kenőanyagok 2657. számú frontraktárában 11 őrmester és közlegény kapott mérgezést, közülük 9 embert a helyőrségi kórházban megmentettek, 2 ember pedig meghalt.

Ily módon egy hét alatt Tóth polgártársék 14 embert mérgeztek meg, közülük négyen meghaltak.

A házkutatás során a letartóztatott Tóthéknál lefoglalták személyes levelezésüket, amely azt bizonyítja, hogy kapcsolatot tartanak a Münchenben élő német-fasiszta Fischer családdal, amelynek gyerekei német SS-alakulatban szolgálnak. Tóthék fia, Lajos, aki az orosz fronton esett el, szintén német SS-alakulatban szolgált.

Tóthék ügyét a Vörös Hadsereg katonái elleni terrorista tevékenység vádjával a budapesti szovjet helyőrség Katonai Törvényszékének adták át elbírálásra.

Az ügy bírósági tárgyalásának eredményéről külön tájékoztatom.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
V. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0046.jpg–0047.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 219. 208–209.)

1/b.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a szovjet katonák megmérgezéséről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály 1945. április 18.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Jelentem, értesítést kaptam Budapest város szovjet helyőrségének katonai ügyészétől, a Tóth Gyula és felesége, Tóth Gyuláné budapesti lakosok – folyó év április 3-án, a Vörös Hadsereg katonáinak szándékos megmérgezése okán – történt letartóztatásáról.

Folyó év márciusában Tóth Gyula az Acetik vegyiüzemben néhány liter metil-alkoholt vásárolt, amelyet felesége, Tóth Gyuláné pénzért és élelmiszerért árult a Vörös Hadsereg katonáinak mérgezés céljából, hiszen jól ismerte ennek az alkoholnak mérgező hatását.

Folyó év március 22-23-án Tóth polgártársnő élelmiszerért cserébe 13 liter metil-alkoholt adott két tisztázatlan személyazonosságú vöröskatonának, akik az alkoholfogyasztás után mérgezést kaptak, és egyikük a Budapestről Hatvanba utazás során meghalt. Az említett katonák alkohollal kínálták meg Tóth polgártársék szomszédját, Hajlik Sándort, aki folyó év március 25-én meghalt.

Folyó év március 29-én Tóth Gyuláné a lakásán metil-alkohollal kínálta meg az üzem- és kenőanyagok 2657. számú frontraktárában szolgáló Beszpjatih nevű vöröskatonát, és egy üveggel eladott belőle neki. Beszpjatih vöröskatona nem gyanította, hogy ez az alkohol mérgező, és megkínálta vele négy másik katonatársát. Folyó év március 30-án, reggel ugyanannak az alakulatnak Tretyjakov nevű katonája, aki tudta, hogy Beszpjatih vöröskatona alkoholt vásárolt Tóth polgártársnőtől, szintén vett tőle egy üveggel, és mivel Tóthné biztosította

őt arról, hogy az alkohol jó minőségű, maga is ivott belőle és megkínált más katonákat is.

Mindennek eredményeképpen [19]45.3.30-án az üzem- és kenőanyagok 2657. számú frontraktárában 11 fő kapott mérgezést, közülük 9 embert a helyőrségi kórházban megmentettek, 2 ember pedig meghalt.

Ily módon egy hét alatt Tóth polgártársék 14 embert mérgeztek meg, közülük négyen meghaltak.

A házkutatás során a letartóztatott Tóthéknál lefoglalták személyes levelezésüket, amely azt bizonyítja, hogy kapcsolatot tartanak a Münchenben élő német-fasiszta Fischer családdal, amelynek gyerekei német SS-alakulatban szolgálnak. Tóthék fia, Lajos, aki az orosz fronton esett el, szintén német SS-alakulatban szolgált.

A Tóthék elleni vádemelési ügyet a budapesti szovjet helyőrség Katonai Törvényszékének adták át elbírálásra.

A mérgezési esetek elkerülése végett célszerűnek tartanám figyelmeztetni a SZEB minden dolgozóját arra, hogy borok és szeszes italok megvásárlása a helybeli lakosságtól tilos.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője

[Alekszandr Mihajlovics] Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0395.jpg–0396.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 217. 208–209.)

2.

Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése egy szovjet katona meggyilkolásáról

Szig[orúan] titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[98]

Tájékoztató

Jelentem, hogy 1945. április 19-én, moszkvai idő szerint 22.00-kor Budapest város VI. kerületi katonai parancsnoksága épületéhez érkezett a Szemjonov Borisz Szemjonovics sofőr által vezetett gépkocsival az 53. hadsereg SZMERS elhárító osztályának operatív főmegbízottja, Logunov gárdaszázados.

Miközben Logunov gárdaszázados kiszállt a kocsiból és bement az épületbe a budapesti rendőrség politikai tanácsadójához, Omelcsenko őrnagy e[lv]társhoz, sofőrje, Szemjonov a Teréz körúton maradt a VI. kerületi katonai parancsnokság bejáratánál posztoló őr mellett.

Ekkor az épület sarka mögül megjelent egy középmagas, bélelt vattakabátot és katonai usankát viselő ember, akinek a vállán PPS-géppisztoly lógott, és aki a Teréz körúton haladt a Nyugati pályaudvar irányába, és amikor Szemjonov sofőrhöz ért, a géppisztolyból rálőtt és megsebesítette a fején.

A lövés után az ismeretlen személy futásnak eredt.

A VI. kerületi katonai parancsnokság bejáratánál posztoló Tyernov közlegény egyszer a levegőbe lőtt, mire az ismeretlen személy megbotlott, eldobta a géppisztolyt és a sapkát, befordult a Szondi utcába, azután az Eötvös utcába, ahol bekopogott a 32. számú ház kapuján.

Ezután az ismeretlen személy eltűnt.

98 A lap bal felső sarkában kézírásos megjegyzés látható: „Marsallnak jelentettük. IV. 21. Olvashatatlan aláírás."

Április 19. 22.20-tól április 20. 6 óráig a VI. kerület katonai parancsnoka átfésültette a Teréz körúti, Szondi és Eötvös utcai házak lakásait, de a bűnelkövetőt nem sikerült letartóztatni.

A halálos fejsebesülést szenvedett Szemjonov sofőrt súlyos állapotban azonnal kórházba szállították, ahol rövid időn belül meghalt. Az ismeretlen személy birtokában lévő 1943-as gyártmányú, ZI 5678. számú géppisztolyt és a legénységi állomány számára rendszeresített, kis zöld csillaggal díszített usankát a Szondi utcában találták meg, öt méterre a Teréz körút és Szondi utca sarkától.

A géppisztoly vizsgálata során 16 éles golyót találtak.

Tovább nyomozok az ügyben és folytatom a tettes keresését.

1945. április 20.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
V. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0477.jpg–0478.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 25–26.)

3/a.

Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése szovjet katonák meggyilkolásáról Sima faluban

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti
helyőrségének katonai ügyésze

Szig[orúan] titkos
1. pld.

1945. április 25.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[99]

Jelentem, hogy folyó év április 3-án a Zemplén megyei Sima[100] faluban terrorcselekmény történt, amelyet magyarok egy csoportja követett el a Vörös Hadsereg katonái ellen.

Ez a következő körülmények között történt:

1945. április 3-án a Miskolc vasútállomás mellett működő katonai parancsnokság parancsnokhelyettesét, Olejnyik hadnagyot, Prokofjev és Sepeljonok közlegényeket, valamint Koropov gépkocsivezetőt a vasútvonal menti falvakba vezényelték ki, hogy ellenőrizzék a jelzett falvaknak a dezertőrökkel, fosztogatókkal és egyéb bűnöző elemekkel való fertőzöttségét.

Amikor a csoport Sima falun keresztül haladt, magyarok egy csoportja puskatüzet nyitott rá. Olejnyik hadnagy, Koropov gépkocsivezető és Sepeljonok közlegény leugrottak a kocsiról és elfutottak Sima falu rendőrfőnökének háza felé, hogy elrejtőzzenek benne, miközben Prokofjev közlegény a kocsiban maradt.

99 A lap bal felső sarkában K. Vorosilov megjegyzése látható: „Mit jelentett az esetről a megbízottunk? K. Vorosilov. [19]45.V.31."

100 Sima község ebben az időben Abaúj-Torna megyéhez tartozott, a Zemplén megyei Erdőbénye szomszédságában. Vasútvonal nem érinti.

Miközben Olejnyiknek és Koropovnak sikerült elfutniuk a fedezékig, Sepeljonok közlegényt megölték.

A felfegyverzett magyarok Olejnyik és Koropov üldözése során tüzet nyitottak a rendőrfőnök házának ablakaira és ajtóira, ahol Olejnyik és Koropov elrejtőztek, a magyarok csak azután engedtek a rendőrfőnök kérésének és szüntették be a tüzet, miután Olejnyik hadnagy kihajította az ajtón a pisztolyát.

A magyarok megverték Prokofjev közlegényt, azután megkötözték Olejnyik hadnagyot, Prokofjevet és Koropovot, és elvitték Erdőbénye falu rendőrségére.

A nyomozás megállapította, hogy a magyarok csoportja 12-15 főből állt. Rendőrök is voltak közöttük.

Az Olejnyik hadnagy csoportja elleni támadás és Sepeljonok közlegény meggyilkolásának kezdeményezői és közvetlen tettesei Zemplén megye Erdőbénye falujának rendőrei: Kis Károly, Bodnár József, Trokusz (?) András és a falu lakosai: Veréb Lajos és Dombi József. Mindezeket a személyeket letartóztatták Trokusz (?) András kivételével, aki elrejtőzött.

A letartóztatottak vallomásai szerint a támadásban részt vett két magyar katona is, akik Erdőbénye faluban voltak élelmiszer beszerzése céljából.

A sértettek nem erősítik meg a magyar katonák részvételét a támadásban.

A nyomozást a miskolci helyőrség katonai ügyésze folytatja.

A nyomozás eredményeiről külön jelentek majd.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
V. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0466.jpg-0467.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 36–37.)

3/b.

Vorosilov marsall parancsa a SZEB Zemplén vármegyei megbízottjának, tegyen jelentést a Sima faluban történtekről

1945. június 2.
№ 0106 Titkos
2. pld.

A SZEB Zemplén megyei megbízottjának
Gyomin alezredes e[lv]t[árs]nak

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze, Ovszejenko igazságügyi alezredes e[lv]t[árs] jelentette, hogy folyó év április 3-án Zemplén megye Sima falujában terrorcselekmény történt, amelyet magyarok egy csoportja követett el a Vörös Hadsereg katonái ellen. A magyarok által végrehajtott fegyveres támadás eredményeképpen a Miskolc vasútállomás mellett működő katonai parancsnokság közlegényét, Sepeljonokot megölték, a katonai parancsnokság parancsnokhelyettesét, Olejnyik hadnagyot, valamint Prokofjev és Koropov közlegényeket megkötözték, megverték és a Zemplén megyei Erdőbénye falujába, a helyi rendőrségre kísérték.

A gyilkosokkal szembeni nyomozást a miskolci helyőrség ügyésze vezeti.

Annak ellenére, hogy két hónappal ezelőtt annak a megyének a területén, amelyben Ön a megbízott, rendkívüli esemény történt, Ön erről nem jelentett időben.

Követelem, hogy haladéktalanul adjon magyarázatot arra, miért nem érkezett Öntől jelentés a rendkívüli eseményről, és hogy a jövőben haladéktalanul jelentsen minden valamennyire is jelentős eseményről.

K. Vorosilov
Hitelesítve: M. Petrov

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0465.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 38.)

3/c.

Gyomin alezredesnek, a SZEB Zemplén vármegyei megbízottjának jelentése

1945. június 5.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov elvtársnak

Válaszul a 0106. számú 1945. június 2-án kelt levelére jelentem, hogy a folyó év áprilisának első napjaiban Sima faluban történt rendkívüli esemény színhelye Abaúj-Torna megyéhez tartozik.

Az eset összes tettesét és sértettjét előzetesen a Zemplén megyei Erdőbénye faluba és a Sátoraljaújhely városban található legközelebbi katonai parancsnokságra irányították. Erről a rendkívüli eseményről engem azonnal értesítettek.

Én a jelentésemet kizárólag azért nem küldtem el, mert úgy gondoltam, hogy a rendkívüli esemény nem Zemplén megye területén történt, és a jelentésem csak megkettőzi az ügyről történő tájékoztatást.

A jövőben azonnal jelenteni fogok minden kis jelentőségű eseményről, színhelyétől függetlenül.

A Magyarországi SZEB Zemplén megyei megbízottja
Gyomin alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0464.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 39.)

4.

Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése egy szovjet katona meggyilkolásáról Cegléden

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti
helyőrségének katonai ügyésze

Titkos
1. pld.

1945. április 27.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Jelentem, hogy a szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyészsége büntetőeljárást folytat az 1883-as születésű Lukács Andrással, fiával, az 1919-es születésű Lukács Andrással, valamint Márta Ferenccel, Halmi Istvánnal és Horváth Istvánnal – magyar állampolgárságú ceglédi lakosokkal szemben a Vörös Hadsereg katonájának meggyilkolása vádjával.

Egy ceglédi lakos névtelen levele szolgáltatott okot az ügyben folyó nyomozás megindítására.

A lefolytatott nyomozás megállapította a következőt:

1944. december 20. után, a hónap utolsó napjaiban, az éjszaka közepén a Vörös Hadsereg egyik katonája bement Lukács András lánya, Bricsek Imréné házába, és a nyomozás alatt álló Horváth István vallomása szerint ez utóbbitól nőt követelt, amikor pedig Horváth István nem volt hajlandó nőt hozni, a katona elkezdte ütlegelni.

Ezután Horváth István, aki napszámosként dolgozott Lukács lányánál, elszaladt gazdája, Lukács András házába és ott elmesélte a történteket.

Lukács András fiával, Andrással, vejével, Márta Ferenccel, szomszédjával, Halmi Istvánnal és napszámosával, Horváth Istvánnal együtt elindultak Bricsek Imréné házához abból a célból, hogy a katonát megöljék.

Lukács András baltával, Halmi István késsel, a többiek pedig botokkal fegyverkeztek fel.

Bricsek házához érkezve kihívták a katonát az udvarra, és ott brutálisan meggyilkolták.

Idősebb Lukács András baltával hátulról fejbe verte, a többiek botokkal ütötték, azután pedig Halmi késsel átvágta a torkát.

A meggyilkolt holttestét levetkőztették, Márta Ferenc a meggyilkolt csizmáját, Horváth óráját, Halmi pedig egyenruha felsőjét vette magához.

A holttestet alsóingben és nadrágban az emésztőgödörhöz vitték, és ott elásták.

A gyilkosságról szóló névtelen levél folyó év áprilisában történt beérkezése után Bricsek udvarában a trágyából kiemelték egy katona félig elrohadt holttestét. A katona személyazonosságát nem lehetett megállapítani, mivel a gyilkosok a meggyilkolt papírjait és kitüntetéseit megsemmisítették.

A házkutatások során Márta Ferencnél megtalálták és lefoglalták a meggyilkolt csizmáját, Horváth Istvánnál pedig az óráját.

A nyomozás megállapította, hogy a gyilkosságot az idősebb Lukács András szervezte meg, aki ellenségesen viszonyult a Vörös Hadsereghez. 18 gyeszjatyina[101] földdel rendelkezik. Fia és veje a magyar hadseregben szolgáltak.

Az ügyet Budapest város népügyészének küldték át további nyomozás és népbíróságon történő megtárgyalása céljából.[102]

A bírósági tárgyalás eredményéről külön jelentést teszek.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
A. Milovidov igazságügyi ezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0470.jpg–0471.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 32–33.)

101 1 gyeszjatyina 10 925 m², körülbelül 1 hektár.

102 A per iratait lásd: Budapest Főváros Levéltára XXV.1.a. Budapesti Népbíróság Nb.1946-872. szám alatt.

5.

Zamercev gárdavezérőrnagy, Budapest városparancsnokának jelentése a fővárosi bűnözés alakulásáról

Titkos

A Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov elvtársnak

A 2. Ukrán Front parancsnokának,
a Szovjetunió marsalljának,
Malinovszkij[103] elvtársnak

Jelentés

Jelentem, hogy folyó év május hónapjában a bűnözés majdnem háromszorosára növekedett folyó év április hónapjához képest. Amíg folyó év április hónapjában 49, addig májusban 126 katonát vontak büntetőjogi felelősségre és állítottak bíróság elé. A budapesti bűnözés növekedése az egységeiktől lemaradt, a kórházakból visszatérő, valamint a szökevény közlegények és tiszthelyettesek bűncselekményeivel magyarázható, de előfordult bűnelkövetés a tiszti állomány részéről is. Így például 1945. április 15-e és május 30-a között a központi és a kerületi katonai parancsnokságok fogdáiban 3790 katona fordult meg. Miller és Ceszarkin letartóztatott vöröskatonáknál 54 000 pengőt, 7 db órát, 3 vég szövetet; Rakov főhadnagynál 183 600 pengőt, 15 db órát, 1 vég szövetet és 2 pár csizmát találtak. 1945. május 22-én Budapest egyik éttermében részeg állapotban tartóztatták le Prihogyko alezredest, aki gyanús személyek társaságában fogyasztott szeszes italokat. A nyomozás megállapította, hogy 1944. november 26-án Prihogyko alezredest az odesszai katonai körzetből a Vörös Hadsereg

103 Malinovszkij, Rogyion Jakovlevics (1898–1967) orosz-szovjet katona, a Szovjetunió marsallja, a második világháború egyik legismertebb szovjet katonai parancsnoka. A háború, illetve az utolsó távol-keleti harcok befejeztével megkapta a Szovjetunió Hőse Aranycsillagát. 1952-ben az SZKP Központi Bizottságának póttagjává, 1956-ban tagjává választották. 1956 márciusától honvédelmi miniszterhelyettes és a szárazföldi erők főparancsnoka. 1957-től haláláig a Szovjetunió honvédelmi minisztere.

Hadbiztosi Igazgatóságának személyzeti osztályára küldték, de nem utazott el Moszkvába, hanem dezertált, és budapesti tartózkodása alatt dezertőrökkel és fosztogatókkal állt kapcsolatban. Városi katonai parancsnokhelyettesnek adta ki magát, házkutatásokat tartott a Vörös Hadsereg katonáinál, amelyek során okmányokat, pénzt és fegyvert vett el tőlük, és így tartotta fent bűnbandáját.

1944 novemberében Jascsukov őrnagyot a katonai kórházból a 37. önálló tartalék tiszti ezredbe irányították. 1945 márciusában Jascsukov őrnagy dezertált, és barátokat találva fosztogatta a helyi lakosságot, a fosztogatással szerzett javakat eladták, és ebből a pénzből részegeskedtek és tivornyáztak a helybeli prostituáltakkal.

A jelzett időszak alatt a felelősségre vont személyekből 12-en ÖK(b)P-tagok és tagjelöltek, 11-en Komszomol-tagok, többségüket dezertálásért és a katonai szolgálatkerülés más formái miatt vonták felelősségre.

A felelősségre vont 175 személyből csak hatan szolgálnak a városi parancsnokság egységeiben, 150 személy az átvonuló katonai egységekhez tartozik, 19-en pedig magyar állampolgárok.

A bűnözés növekedéséhez hozzájárul a szifiliszben szenvedő katonák nagy tömege, akik a kórházi kezelés helyett, még a Harctéri Kitelepítő Állomásra történő utazásuk közben a városban maradnak, városi magánorvosoknál kezeltetik magukat, magyar nőkkel élnek együtt, amikor pedig a kezelésért és egyéb szolgáltatásokért kell fizetniük, fosztogatni kezdenek, a helyi lakosoktól lovakat, bicikliket és órákat vesznek el, és eladják azokat más személyeknek.

A bűntettek és vétségek legjellemzőbb esetei: szökés, fosztogatás és garázdaság, valamint az ezekkel összefüggő gyilkosságok és verekedések. A büntetőszázadokba irányított 96 személyből 78 személyt dezertálásért küldtek oda. Meg kell jegyezni, hogy a szökevények és más bűnözők általában szoros kapcsolatban vannak a városban lakó magyarokkal és erős támogatást kapnak tőlük, ráadásul a rablások és a gyilkosságok elkövetésekor a magyarok a Vörös Hadsereg egyenruhájába öltöznek, hogy megrágalmazzák a Vörös Hadsereget.

Az egységeink nyugati irányban történő gyors előrenyomulása miatt a városban nagyszámú volt Vlaszov-katona[104] jelent meg, többségük Csehszlovákia területéről szivárgott be. Ők a leginkább lezüllött elemek, akik a városba bekerülve bűnöző csoportokat szerveznek, rabolnak és gyilkolnak. A Vörös Hadsereg egyenruháját hordják, és lopott, illetve a Vörös Hadsereg katonái meggyilkolása alkalmából eltulajdonított okmányokkal rendelkeznek. A volt Vlaszov-katonák

104 Lásd a 67. lábjegyzetet.

szoros kapcsolatban állnak a magyarokkal, akik felhajtják a rablások és a gyilkosságok célpontjait, és aktívan részt vesznek e bűncselekmények végrehajtásában. 9 gyilkossági és 12 fosztogatási esetet regisztráltak.

Intézkedések

A városi belső rend megerősítése és a bűnözés elleni küzdelem fokozása érdekében huszonnégy órás járőrözést szerveztek a katonai parancsnokság legénységi, tiszthelyettesi és tiszti állománya, valamint a városi rendőrök közös részvételével.

Intézkedések történtek arra vonatkozólag, hogy a helyi hatóságok azonnal informálják a kerületi parancsnokságokat minden megtörtént incidensről.

Következtetések

1) A kerületi katonai parancsnokok jobban dolgoznak a megfelelő rendteremtés és a városban megtelepedő szökevények és fosztogatók elfogása tekintetében. Azonban pontosabban kell szétválasztani a parancsnokságok és az NKVD 61. hadosztályának[105] teendőit.

2) A városban elhelyezett 37. számú továbbító állomás lényegében a bűncselekmények egyik melegágya. A továbbító állomásra tőlünk küldött letartóztatottak nagy része újra dezertál és folytatja a bűnözést. A továbbító állomást ki kell telepíteni a városból körülbelül 30-40 kilométernyi távolságra.

3) Az utóbbi időben a Budapesten és a Budapest külvárosain áthaladó vasúti szerelvényeket a vasúti adminisztráció rendszerint feltartóztatja és 12 vagy több órán át várakoztatja. A hosszú várakozás következtében a katonák szétszélednek a helyi lakosság közé, és lakásokat rabolnak, lányokat és asszonyokat erőszakolnak meg stb. A hazájukba kis csoportokban és egyénileg utazó katonáknak a

105 A Szovjetunió honvédelmi népbiztosa és a belügyi népbiztos helyettese 1942 áprilisában állapodott meg belügyi egységeknek a harcoló csapatok mellé rendeléséről. A 2. Ukrán Front hátországát az NKVD 61. hadosztálya – amelynek kötelékébe a 381., 382. és 383. lövészezredek tartoztak – biztosította Babincev ezredes parancsnoksága alatt. Feladataikról részletesebben lásd Baráth Magdolna: A II. Ukrán Front hátországát biztosító NKVD csapatok..., i. m. 381–394. (e-book)

pályaudvarokról rosszul szervezett indítása miatt többségük a városban marad és fosztogat. Oda kell hatni, hogy az állomás mellett működő parancsnokság és a vasúti dandár küszöbölje ki a fent felsorolt hibákat.

4) Mivel az utóbbi időben a bűnözés növekedett, és a parancsnokság csak kevés nyomozóval rendelkező ügyészségi szerveinek fizikai lehetősége sincs arra, hogy gyorsan intézkedjenek, szükség lenne az ügyészségen dolgozó nyomozói létszám növelésére.

Budapest katonai parancsnoka
Zamercev gárdavezérőrnagy[106]

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0447.jpg–0450.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 53–56.)

106 Zamercev Ivan Tyerentyevics (1899–1981) gárdavezérőrnagy. 1944 novemberében a 25. gárda-lövészhadtest parancsnokának nevezték ki, majd 1945 márciusától 1946-ig Budapest katonai városparancsnoka volt. Később egy katonai akadémián tanított Moszkvában.

6.

Szmirnov igazságügyi alezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészhelyettesének tájékoztatója a bűnözés alakulásáról a fővárosban

Tájékoztató

A bűnözés alakulásáról 1945 áprilisában és májusában
a budapesti helyőrség katonai ügyészségén vizsgált ügyek alapján

[19]45.06.1-ig indított büntetőeljárások összesen	258 fő	
Ebből:		
büntetőjogi felelősségre vont személyek	175 fő	
[19]45.06.1-jén is folyamatban lévő ügyek	83 fő	
A büntetőjogi felelősségre vont személyek közül:		
tiszti személyi állományúak	43 fő	24,5%
közlegények és tiszthelyettesek	113 fő	64,7%
helybeli polgárok	19 fő	10,8%
a büntetőjogi felelősségre vont személyek		
a budapesti helyőrség katonai egységeiből	6 fő	4%
áthaladó katonai egységekből és különálló személyek	150 fő	96%

A büntetőjogi felelősségre vont személyek aránya a bűncselekmények típusai szerint:

a helybeli polgárok által elkövetett ellenforradalmi bűncselekményekért	19 fő	10%
a vöröskatonák meggyilkolása és megsebesítése a Vörös Hadsereg katonái által	20 fő	11%
a helybeli polgárok meggyilkolása a Vörös Hadsereg katonái által	15 fő	9%
a helyi lakossággal szembeni erőszak és garázdálkodás	13 fő	7%
öngyilkosságok	2 fő	1%
üzemzavarok és autóbalesetek	4 fő	2%
parancsmegtagadás	3 fő	1%

dezertálás és másfajta szolgálatkerülés	85 fő	49%
szolgálati bűncselekmények	3 fő	1%
egyéb bűncselekmények	11 fő	9%

A tiszti állomány aránya a bűncselekmények típusai szerint:

szökés és másfajta szolgálatkerülés	21 fő	23%
a Vörös Hadsereg katonáinak meggyilkolása	4 fő	20%
helybeli polgárok meggyilkolása	4 fő	26%
a helyi lakossággal szembeni erőszak és garázdálkodás	6 fő	46%

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyészhelyettese
I. Szmirnov igazságügyi alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0452.jpg–0453.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 50–51.)

7.

Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének különleges jelentése szovjet katonák meggyilkolásáról az ebesi tanyavilágban

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti
helyőrségének katonai ügyésze

Titkos
1. pld.

1945. június 11.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

Jelentem, hogy 1945. május 14-én a szovjet hadsereg debreceni helyőrségének katonai ügyésze büntetőjogi eljárást indított az OSzSzSzK BTK 58-8. cikkelye[107] alapján Ebes tanya[108] falurendőrei, Mohácsi Károly és Tóth Sándor ellen.

Az előzetes nyomozás a következőt állapította meg:

1945. május 10-én a Diószegi tanyán (Magyarország) állomásozó légelhárító egység katonái, N. Ja. Sevkalenko őrvezető és N. N. Nyizov közlegény elindultak, hogy élelmiszert vásároljanak a helybeli lakosoktól Milano tanya (?) közelében.

Sevkalenko őrvezető részeg állapotban tapintatlanul viselkedett a helybeli lakosokkal. Sevkalenko tapintatlan viselkedését látva Nyizov közlegény elszaladt, hogy jelentse ezt egységük parancsnokának, Szivenko szakaszvezetőnek. Az utóbbi magához vett egy PPS-géppisztolyt, és elment Milano tanyára (?)

107 Az OSzSzSzK Büntető Törvénykönyvének 58. paragrafusa foglalkozott az államellenes bűncselekményekkel; a 8. cikkely a terrorcselekmény elkövetése volt. Azokat a magyarokat, akiket szovjet katonák meggyilkolásával vádoltak, általában e cikkely alapján ítélték el.

108 Jelenleg Ebes község Hajdú-Bihar vármegyében a Hajdúszoboszlói járásban.

Sevkalenkóért. A tanyán megtalálta Sevkalenkót, és vele együtt egységük állomáshelyére indult.

Sevkalenko Milano (?) tanyán tanúsított viselkedéséről a helybeliek értesítették a Simók [Simon] tanyán tartózkodó rendőröket.

Mohácsi Károly és Tóth Sándor rendőrök, anélkül, hogy tisztázták volna a Vörös Hadsereg katonái által a Milano tanyán (?) tanúsított viselkedés körülményeit, a tanyától 200 méterre utolérték Szivenko szakaszvezetőt és Sevkalenko őrvezetőt.

Tóth rendőr Szivenko szakaszvezetőre vetette magát abból a célból, hogy elvegye tőle a géppisztolyt, közben Mohácsi rendőr puskából tarkón lőtte és megölte Sevkalenko őrvezetőt.

Miután Tóth rendőrnek nem sikerült lefegyverezni Szivenko szakaszvezetőt, Mohácsi rendőr homlokon lőtte Szivenko szakaszvezetőt és őt is megölte.

Ezután még egyszer lőtt Szivenko kezére.

Az ügyben a nyomozás 1945. május 18-án fejeződött be, és 1945. június 4-én a szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai törvényszéke a legsúlyosabb büntetésre, golyó általi halálra ítélte Mohácsi Károly és Tóth Sándor rendőröket.

Mohácsi Károly 1914-es születésű, magyar, Hajdúszoboszló faluban (Magyarország) született és lakott, öt osztályt végzett, pártonkívüli, nőtlen, a helyi rendőrség rendőre, 1940 és 1943 között a magyar hadseregben, az Ukrajnában tevékenykedő büntetőosztagban szolgált.

Tóth Sándor 1922-es születésű, magyar, Hajdúszovát faluban (Magyarország) született és lakott, pártonkívüli, öt osztályt végzett, nőtlen, 1943–1944-ben a magyar hadseregben szolgált a Szovjetunió ellen, a helyi rendőrség rendőre.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
A. Milovidov igazságügyi ezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0462.jpg–0463.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 40–41.)

8/a.

Babincev ezredes, az NKVD 61. lövészhadosztálya parancsnokának különleges jelentése egy budapesti banditacsoportról

NKVD 61. Lövészhadosztályának Parancsnoksága
(hírszerző részleg)

1945. július "..." Budapest

Szig[orúan] titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[109]

Különleges jelentés

[19]45.7.24-én az NKVD 61. lövészhadosztályának hírszerző részlege értesítést kapott arról, hogy két ismeretlen katona rablótámadást hajtott végre a 29377. számú katonai alakulat műszaki zászlóaljparancsnok-helyettese, Volin Alekszandr Ivanovics főhadnagy lakásán, Budapesten, a Gázláng utca 14. szám alatt.

A nyomozás megállapította, hogy a banditák fiktív papírokat és a Belügyi Népbiztosság határőrcsapatainak eltulajdonított egyenruháját felhasználva a Népbiztosság járőreiként intézkedtek, és elvettek Volin főhadnagytól egy Nagant revolvert. A rablótámadás egyik tettese volt a Budapest különböző kerületeiben tevékenykedő banda vezére, Miska atamán, aki a hadosztály hírszerző részlegének nyilvántartásában szerepel.

[109] A lap bal felső sarkában K. Vorosilov kézírásos utasítása látható: „Lépjenek kapcsolatba a Középső Hadseregcsoport katonai ügyészével vagy a 9. hadsereg katonai ügyészével! K. V. [19]45.VII. 27." A lap baloldali margóján kézírásos feljegyzés látható: „Az ügyész válaszát megkaptuk és a marsallnak jelentettük. Olvashatatlan aláírás. VIII. 6."

[19]45.7.25-én reggel a banditák várható tartózkodási helyére a hadosztály hírszerző részlegétől kiküldött, polgári ruhába öltöztetett tiszti csoport az egyik étteremben letartóztatta a „Miska atamán" álnevű bandavezért, vagyis Gladkih Vaszilij Jegorovicsot, más nevén Orlov Mihailt, segítőjét, Balaszanyan Grigorij Dzsunsutovicsot, a magyar nemzetiségű Deák Lajost, a lakás tulajdonosát és a rablásokban tettestársként részt vevő magyar nemzetiségű Bencsik Ambrust.

A letartóztatott Gladkih-Orlov bandavezérnél és Balaszanyannál talált okmányok azt igazolják, hogy az előbbi a Belügyi Népbiztosság 24. pruti határőr egységében, az utóbbi pedig a 76. tüzérezredben teljesített szolgálatot. Ugyanakkor Gladkih-Orlov okmánya valódisága megkérdőjelezhető, mivel egyes rovataiban vakarás és javítás észlelhető, a törzsőrmesteri kinevezést igazoló bejegyzést pedig, ahogy maga a letartóztatott is beismerte, bizonyos Száska, egy olyan banda tagja írta, amely a kőbányai sziget [Kőbánya?] környékén tevékenykedik és a 165. önálló repülőszázad bélyegzőjével és pecsétjével rendelkezik, amelyeket maguk a banditák készítettek el.

A személyes motozás során fegyvereket foglaltak le: Gladkih-Orlovnál Parabellum pisztolyt a hozzá tartozó komplett lőszerkészlettel együtt, segítőjénél, Balaszanyan Grigorij őrmesternél pedig 37M típusú magyar pisztolyt szintén komplett lőszerkészlettel együtt, valamint egy finn kést.

A Gladkih-Orlov és Balaszanyan lakhelyén tartott házkutatás során nagy mennyiségű ruhadarabot és különböző használati tárgyakat foglaltak le.

Ugyanazon a napon 22.00-kor értesítést kaptunk a helyi lakosságtól, miszerint az egyik közeli házban a banda egyik tagja, a bandavezér élettársa, Anna nevű repatriált orosz nő jelent meg. Az operatív csapat egy része a fent említett Volin főhadnaggyal együtt elindult a megadott címre. Amikor megközelítették a házat, ismeretlen személy pisztolylövést adott le a csapatra a ház emeletéről. A lakásban, ahonnan a lövést leadták, letartóztatták a Láng gyár ellenőrét, Burcev Andrej Konsztantyinovicsot, az említett gyár szerződéses polgári dolgozóját, akinél a házkutatás során lefoglaltak egy „P. Model 37. 7, 65 kaliberű Budapest" pisztolyt, amelyet az utcán egy traktor motorháztetője alatt rejtett el. Személyes ruhatárából lefoglalták a belügyi csapatoknál rendszeresített, szegélyezett (?) zubbonyt és a 1654970. számú „Bátorságért" érdemrendet, amelynek a viselésére feljogosító okmányokat nem találtak.

Az előzetes nyomozás megállapította, hogy a letartóztatott banditák és a jelenleg szabadlábon lévő tettestársaik egy sor fegyveres támadást és rablást követtek el a városban és a Pest környéki vasútvonalakon. Banditatevékenységük konkrét tényei a következők:

Gladkih-Orlov maga is beismerte, hogy folyó év júniusában és júliusában csoportjával együtt nyolc alkalommal utazott a Budapest–Szolnok, Budapest–Hatvan és Budapest–Miskolc vasútvonalakon az ezekben az irányokban közlekedő utasok kifosztása céljából.

Ugyanő bevallotta, hogy egész banditatevékenysége során csoportjával együtt sokszor kijárt a Budapestre vezető utakra és Budapest utcáira, ahol fosztogatták az éppen arra járókat, elvették tőlük óráikat, pénzüket és értéktárgyakat, valamint kiraboltak néhány lakást magában a városban is.

A tanúvallomások alapján megállapítást nyert, hogy folyó év júniusában Gladkih-Orlov az egyik újpesti étteremben bántalmazni kezdett egy Prehranyik (!) nevű magyar nőt. A nő lánya, Júlia látva, hogy bántalmazzák az anyját, értesítette erről a legközelebbi katonai parancsnokságot. Miközben visszaigyekezett a tett színhelyére, Gladkih-Orlov a kozák egyenruhába öltözött Iván nevű tettestársával együtt elfogta és mindjárt ott az udvarban megpróbálta lelőni, amiért értesítette a parancsnokságot.

Folyó év július 5-én vagy 7-én 24.00 órakor Gladkih-Orlov és tettestársai egy csoportja kirabolták a Lukovics Vilmos nevű magyart, aki a Vizafogó-dűlő utcában lakik, elvették tőle a lovát és lószerszámát. Az [19]45.7.24-ére virradó éjszakán Gladkih-Orlov és a banditák egy csoportja másodízben is behatoltak Lukovics házába, ahonnan elvettek egy sor ruhadarabot, valamint fehérneműt, cipőket stb., és megkísérelték felakasztani magát Lukovicsot is, aki ellenállást tanúsított. Ellenállás közben Gladkih-Orlov lőfegyverből a fején megsebesítette Lukovicsot.

A kihallgatás során Gladkih-Orlov és segítője, Balaszanyan megnevezték egy sor bandatársukat, valamint elmondták azt is, hogy van egy nagy banditacsoport, amely a kőbányai sziget [Kőbánya?] környékén tevékenykedik, a banda vezetője „Száska" álnévre hallgat.

A 381. lövészezred egységei különböző időpontokban már letartóztatták a Kőbányán tevékenykedő banditák egy részét, a többiek elfogására operatív-csekista intézkedéseket foganatosítottak.

A letartóztatott banditák ügyében lefolytatott nyomozás megállapította:

Budapest városban és különösen peremkerületeiben a Vörös Hadsereg sok volt katonája rejtőzik, egy részük azért dezertált, mert nem kíván visszatérni hazájába, más részük olyan volt hadifoglyok, akik megjárták a fasiszta hadifogságot és a Szovjetunióba tartó vasúti szerelvényekből szöktek meg.

A banditák legnagyobb része a nemi betegségekben szenvedő volt katonák közé tartozik, akiket a kicsapongó életmód lezüllesztett, és akik nemcsak nem

kívánnak visszatérni az egységei[k]hez, hanem annak tudatában, hogy a nemi betegeknek teljes gyógyulásukig tilos a Szovjetunióba való beutazás, és főleg mivel a katonai törvényszékek őket mint betegeket nem vonhatják büntetőjogi felelősségre, az általuk elkövetett köztörvényes bűncselekményekért, az egységeikben kapott kórházi beutalók kézhezvétele után a kórházakban gyógyításra nem jelentkeznek, hanem elrejtőznek Budapesten, és megélhetést keresve rabolnak és gyilkolnak.

Sok esetben az említett személyek ebből a célból vidékre utaznak. Az ehhez a kategóriához tartozó banditák leggyakrabban vasúton közlekedő utasokat fosztogatnak.

Teljesen tűrhetetlen, hogy a fosztogatók egy része, akiket a hadosztály egységei letartóztattak és a városi parancsnokságra, ügyészségre vagy a nemibetegek gyógyítására rendszeresített kórházba irányítottak, rövid idő múlva újra megjelenik a város utcáin és folytatja bűnözői tevékenységét.

A hadosztály hírszerző részlegében rendelkezésre álló adatok bizonyítják, hogy éppen a nemi betegek alkotják a banditacsoportok fő kontingensét, és csak a határozott intézkedések foganatosítása, büntetőjogi felelősségre vonásuk vagy a zárt, erős és megbízható őrizet alatt álló egészségügyi intézményekben történő elszigetelésük béníthatja meg bűnözői tevékenységüket, és védheti meg Magyarország lakosságát a rablásoktól és a gyilkosságoktól.

A fent leírtakat jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

Az NKVD 61. lövészhadosztályának parancsnoka
Babincev[110] ezredes

A hírszerző részleg vezetője
Guscsin őrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0439.jpg–0441.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 62–64.)

110 Babincev Ivan Artyomovics (1902–?) 1945 februárjától az NKVD belügyi csapatok 61. lövészhadosztályának parancsnoka.

8/b.

Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének tájékoztatója a budapesti banditacsoportról

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti
helyőrségének katonai ügyésze

Titkos
1. pld.

1945. július 2.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Tájékoztató

Az NKVD 61. lövészhadosztályának hírszerző részlegében nyomozás folyik a Vörös Hadsereg katonái és magyarok olyan csoportjával szemben, akiket azzal vádolnak, hogy különböző lőfegyverekkel felfegyverzett bandát szervezve 1945 márciusától rablásokat hajtottak végre az újpesti kerületben (Budapest város).

A banda élén Gladkih, más néven Orlov Vaszilij Grigorjevics nevű katona állt, aki „Miska atamán" álnéven is ismert, 1923-ban született az Arhangelszki terület Priozjorszki járásának Kudrjavcevo falujában, pártonkívüli, 1941 óta szolgál a Vörös Hadseregben, saját elmondása szerint korábban a 24. határőrcsapatnál teljesített szolgálatot törzsőrmesteri rangban.

A csekisták operatív intézkedéseinek eredményeképpen sikerült megállapítani és letartóztatni Miska atamán bandatársainak egy részét, nevezetesen:

1. Balaszanyan Grigorij Dzsomsutovicsot, aki 1922-ben született az Azerbajdzsáni SZSZK-ban, a Nagornij Karabah-i [Hegyi Karabah] autonóm terület Budrutszki járásának Azoh falujában, örmény, 7 osztályt végzett, 1940 óta szolgál a Vörös Hadseregben, saját elmondása szerint korábban a 9. hadsereg 76. tüzérezredben teljesített szolgálatot őrmesteri rangban.

2. Vaszimov Gainyiszlam Gainanovicsot, aki „Genka" álnéven is ismert, 1924-ben született Ufa városban, tatár, Komszomol-tag, saját elmondása szerint a 4. lovashadtestben teljesített szolgálatot szakaszvezetői rangban.
3. Poprusina Anna Nyikiforovnát (Gladkih feleségét), aki 1925-ben született a Kamenyec-Podolszki terület Novousenszki járásának Peszec falujában, ukrán, repatriált.
4. Deák Lajost, aki 1884-ben született, magyar, Budapesten a Váci u. 109. szám alatt lakik, Gladkih lakásának tulajdonosa.
5. Bencsik Ambrust, aki 1899-ben született, magyar, az ügyben a kirablásra alkalmas célpontok felhajtójaként szerepel.

A nyomozás megállapította, hogy Miska atamán bandája legkevesebb 12 főből állt. Rablási célpontjaik magyarok lakásai és a Budapest–Hatvan, Budapest–Szolnok és Budapest–Pozsony vasútvonalakon közlekedő utasok voltak. Ritka kivételként a banda kirabolta a járókelőket is. Gladkih-Miska atamánt, Balaszanyant és Deákot fegyverrel tartóztatták le.

A letartóztatottaknál sok tárgyat, értéktárgyat és pénzt foglaltak le, amelyek egy részét azonosították és visszaszolgáltatták a rablások sértettjeinek, akik az ügyben tanúkként szerepelnek, Mikes Erzsébetnek, Lukovics Vilmosnak és másoknak.

Az ügyben tanúkként szereplő sértettek tanúvallomásai alapján megállapítást nyert, hogy Gladkih a rablásokkor a lakástulajdonosok fellógatásának módszerét[111] használta, hogy kényszerítse őket a pénz és az értéktárgyak átadására.

Az ügy minden vádlottja nemi betegségekben szenved.

A hadosztály hírszerző részlege megtette az intézkedéseket a banda többi tagjának letartóztatására.

Az ügyben indított nyomozás az NKVD 61. lövészhadosztálya katonai ügyésze, Kuhar igazságügyi százados e[lv]t[árs] aktív részvételével folyik.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
A. Milovidov igazságügyi ezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0394.jpg–0395.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 106–107.)

111 A „fellógatás" vélhetően az érintett személy felakasztásával való fenyegetést jelentette.

9.

Babincev ezredes, az NKVD 61. lövészhadosztálya parancsnokának jelentése szovjet katonák garázdálkodásáról

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

1945. július 25-én 19 órakor Budapesten (Budán) a Tölgyfa utca 8. szám mellett pisztolylövéssel súlyosan megsebesítették az NKVD 383. lövészezrede 1. lövészzászlóaljának vöröskatonáját, az 1892. évi születésű Romaskin Georgij Vasziljevicset.

Romaskin a következő körülmények között sebesült meg:

A fentnevezett ezred 1. lövészzászlóaljának hírszerző részlegében megjelent egy ismeretlen magyar nő és szóbeli bejelentést tett, mely szerint az üzletébe szovjet katonák három tisztből és egy tiszthelyettesből álló csoportja ment be, és az egyik tiszt közülük megkérte őt, hogy körülbelül két kiló körtét tegyen be papírzacskóba. Amikor a bolt tulajdonosnője meg akarta mérni a körtéket mérlegen, az egyik tiszt elvette tőle mérés nélkül a körtékkel megtöltött zacskót, nem fizette ki a vásárlást, és az egész katonacsoport elindult az üzletből a legközelebbi étterem irányába, amely a Margit körúton található.

Az ilyen jellegű garázdálkodást elkövető katonák személyazonossága megállapítása céljából az 1. lövészzászlóalj hírszerző részlegének hadnagya, Moroz e[lv]t[árs] háromfős csapatot indított abba az étterembe, ahova a katonák távoztak. A Kuscsev parancsnoksága alatt álló csapat a bejelentővel együtt bement az étterembe és felszólította a nő által felismert tiszteket, hogy számoljanak el a magyar nővel a tőle elvett körtékért, amit a tisztek nem tettek meg, és egyenként kezdték elhagyni az éttermet.

Ekkor az étterembe belépett a parancsnoksági felügyelet háromfős járőre, és felszólította a tiszteket, hogy kövessék a járőröket a katonai parancsnokságra, de a tisztek ezt megtagadták és megpróbáltak elfutni.

Az egyik tiszt, amikor a járőr az utcán megkísérelte letartóztatni, pisztolylövést adott le, és Romaskint kulcscsont tájékán sebesítette meg.

A garázdálkodást elkövetők csoportjából csak az 1858. légvédelmi tüzérezred főhadnagyát, Markitan Jefim Nyikolajevicset sikerült letartóztatni, akit az NKVD 383. lövészezrede 1. lövészzászlóaljának hírszerző részlegében állítottak elő, ahol a nyomozás során megnevezte a garázdálkodásban részt vett tettestársait, többek között ugyanannak a tüzérezrednek a hadnagyát, az 1913. évi születésű Bavikin Nyikolaj Alekszandrovicsot, aki akkor Nagant revolvert tartott magánál.

Ugyanazon a napon 20 óra körül az 1. lövészzászlóalj hírszerző részlegének helyiségébe bejött az 1858. légvédelmi tüzérezredben szolgáló géppuskás katonák egy csoportja azzal a követeléssel, hogy engedjék szabadon Markitan főhadnagyot, de ezt nem tudták elérni és távoztak.

Hogy ki szervezte a géppuskás katonák megjelenését, még nem sikerült megállapítani. Az a körülmény, hogy az egész csoportból csak Bavikinnek volt fegyvere, megalapozza azt a gyanút, hogy éppen ő sebesítette meg Romaskin vöröskatona elvtársat.

Mivel az orvosi szakvélemény szerint Romaskin egészségi állapota súlyos, és jelenleg sokkos állapotban van, a tisztekkel szembesíteni a sebesülését okozó személy azonosítása céljából nem volt lehetséges, ezeket a nyomozati cselekményeket egy-két nappal el kell halasztani.

A nyomozás megállapította, hogy a tisztek fent említett csoportja nem fizetett ki 275 pengőt a szeszes italokért annak az étteremnek a tulajdonosának, ahol őket megtalálták.

Ebben az ügyben az NKVD 61. lövészhadosztályának Katonai Ügyészsége folytatja a nyomozást.

Az NKVD 61. lövészhadosztályának parancsnoka
Babincev ezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0333.jpg–0334.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 161–162.)

10.

Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének tájékoztatója szovjet katonák bántalmazásáról Pestújhelyen

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti
helyőrségének katonai ügyésze

Titkos
1. pld.

1945. július 30.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Tájékoztató

Vaszilenko Alekszandr Anasztaszijevics az 1862. légvédelmi tüzérezred vöröskatonája és Druzev Pavel Markovics, az ezred őrvezetője helybeli lakosok által történt bántalmazásával kapcsolatos ügyről

1945. július 27-én Vaszilenko vöröskatona és Druzev őrvezető szakaszparancsnokuk engedélyével Pestújhely község fotóműhelyébe fényképekért indultak. Útközben betértek egy étterembe, ahol mindegyikük megivott három-három pohár bort. A fotóműhelyből az alakulatukhoz vezető visszaúton Vaszilenko és Druzev találkoztak az ezredükben szolgáló egyik századossal és egy közlegénnyel, akiknek a nevét nem tudják. Azután betértek egy étterembe. Az étteremben mindegyikük két-két pohár bort ivott meg, amitől Vaszilenko és Druzev jelentős alkoholos befolyás alá kerültek. Ezután Vaszilenko és a századossal lévő katona bementek a dohányboltba. A boltban a katona felkapott egy karton cigarettát (100 db.), 100 pengőt dobott a pultra és a villamoshoz szaladt. A karton cigaretta 400 pengőbe került. A bolti eladó Vaszilenkótól követelte a cigaretta teljes árát. Az utóbbi ezt megtagadta; a boltban a magyarok lármát csaptak. Ekkor a százados, Vaszilenko és Druzev ezredtársa odament az eladóhoz és megkér-

dezte: „Mi történt?" Az eladó megmagyarázta. Ezután a százados nem fizette ki a pénzt és nem szólt egy szót se az eladóhoz, kilépett a boltból, és a cigarettával elmenekült katonával együtt elvillamosozott. Vaszilenko éppen távozóban volt a boltból, amikor néhány magyar megütötte. A bolt mellett tartózkodó Druzev ezt látva futásnak eredt; valaki hátulról hátba vágta egy kemény tárggyal.

Vaszilenkónak sikerült kilépnie a boltból az utcára. Az utcán a bolt mellett öt-hat magyar újra rávetette magát, és kézzel-lábbal verték. Ekkor a helyszínen közel 30 magyar civil gyűlt össze, akik nem tettek semmit, hogy véget vessenek a bántalmazásnak. Ebben a pillanatban az amerikai hadsereg tizedese, Jean Noga (a 260. önálló tankezredből, amely *Plzeň* város környékén állomásozik) érkezett a helyszínre. Jean Noga tizedes szolgálati kiküldetésbe érkezett Budapestre.

Jean Noga ellökte az egyik magyart, aki a bántalmazás egyik legaktívabb résztvevője volt. A magyar megpróbálta megütni az amerikait, mire az utóbbi géppisztollyal lőtt, és a mellkasán sebesítette meg a magyart. Ekkor a tömeg elkezdett szétszéledni. A sebesült magyar felugrott az éppen elhaladó villamosra, ekkor az amerikai másodszor is rálőtt, és a lábán sebesítette meg.

Ez a magyar villamoson menekült el, egyelőre nem tartóztatták le. A bántalmazás másik résztvevője biciklin menekült el. Az amerikai Jean Noga elkísérte Vaszilenko vöröskatonát a rákospalotai katonai parancsnokság pestújhelyi őrsére, ahonnan az utóbbit katonai kórházba irányították. Druzev őrvezető jó állapotban van.

A bántalmazás után egy órával [a rákospalotai parancsnokság] pestújhelyi őrsének járőrei rendőrökkel együtt érkeztek a tett színhelyére. Az utóbbiak a bántalmazás egyetlen elkövetőjét sem tartóztatták le.

A nyomozás megállapította a bántalmazás egyik elkövetőjének nevét és lakhelyét. Az utóbbit keresik.

A bántalmazás más elkövetőinek személyazonosságát megállapítani nem lehetséges.

Az amerikai hadsereg tizedesét, Jean Nogát elengedtük.

Az ügyben a nyomozás folytatódik.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
A. Milovidov igazságügyi ezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0277.jpg–0279.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 210–212.)

11.

Aszmolov alezredes, a SZEB Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei megbízottjának jelentése szovjet katonák magatartásáról a megyebeli településeken

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Jász-Nagykun-Szolnok megyei megbízottja

Titkos
Másolat

1945. augusztus 2.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezérkari főnökének
Levuskin vezérőrnagy e[lv]t[árs]nak[112]

Jelentést teszek a megye területén állomásozó 1. lovashadtest 2. lovashadosztályának személyi állománya által tanúsított magatartásról:

A 7. lovasezred katonái naponta dolgoztatnak Cibakháza faluban élő embereket, alkalmanként 70–100 embert és 15–20 lovas szekeret vesznek igénybe.

A 177. tüzérezred katonái törvénytelenül vesznek igénybe különböző munkák elvégzésére alkalmanként 100–120 embert és 40–50 lovas szekeret Tiszaföldvár városból. Az embereket és a lovas szekereket fegyverrel fenyegetve szedik össze, bejárva a házakat, valamint az utakon és a mezőgazdasági munkák közben történt letartóztatások révén. Ennek következtében késést szenved az aratás és a többi mezőgazdasági munka.

3. Cibakháza faluban a 7. lovasezred saját céljaira lekaszált 120 holdnyi közös használatú lucernát, amelyet magnak hagytak meg.

4. Ugyanott a 7. lovasezred katonái megsemmisítettek 700 hold szőlőt.

5. Ugyanők elvették és elszállították takarmánynak lovaik számára a parasztok tulajdonát képező zabot.

[112] A lap bal felső sarkában Vorosilov géppel írt kérése látható: „A Szovjetunió marsalljának, I. Sz. Konyev e[lv]t[árs]nak. Nagyon kérem, tegyen rendet a lovashadtestben! K. Vorosilov. [19]45.VIII.4."

6. [19]45.VII.16-án Tiszaföldvár városban a 177. tüzérezred katonái elvettek 30 tonna szénát, amelyet a város 4 közösségi ökör ellátására tartott.

7. A csehszlovák állampolgárok tulajdonában lévő „Cikta" cipőgyárból[113] a 177. tüzérezred katonái engedély és fizetség nélkül elvittek 15 ezer darab téglát és 5 ezer darab tetőcserepet. Ugyanők lebontottak egy sor földesúri épületet és összegyűjtötték a mezőkön a közös használatú, az állatok itatására szolgáló vályúkat.

8. A 7. lovasezred parancsnoka utasítására közel húsz mezőgazdaságimunkás-családot lakoltattak ki lakhelyükről, 7 család közülük a szabad ég alatt lakik.

9. [19]45.VII.27-én Tiszakürt faluban a 7. lovasezred több mint 40 üres hordót szállított el a lekvárgyárból.

10. Nagyrév faluban a 7. lovasezred katonája, Osztapenko törvényellenesen elvett Dóri Mihály nevű magyartól 20 liter bort, helyben megitta a társaival, és ezután bement egy magyar nőhöz és megerőszakolta. Amikor a nő fia megvédte az anyját, Osztapenko ököllel háromszor arcul ütötte. A 7. lovasezred Ivanov nevű szakaszvezetője megkísérelte erőszakkal elvinni munkára a Bágyi János nevű magyart, aki ezt megtagadta arra hivatkozva, hogy már három napig dolgozott nekik. Akkor Ivanov szakaszvezető fegyvert használt, és pisztolylövéssel könnyen megsebesítette a magyart.

11. [19]45.VII.28-án a 7. lovasezred katonái kardjaikkal összekaszaboltak közel 2 tonna görög- és sárgadinnyét Cibakháza falu volt mezőgazdasági munkásainál, Petróczi Mihálynál, Doszligán (?) Mihálynál, Fekete Jánosnál, Petróczki Ferencnél, Szabó Antalnál. Ugyancsak minden krumplit kiástak náluk.

12. Ugyanannak a falunak a lakosánál, Szálas Istvánnál a 7. lovasezred katonái tönkretették az egész kertet. Mukus (?) János nyolcgyerekes magyarnál, aki a földreform eredményeképpen kapott földet, a katonák ellopták a telkén ültetett dohány egy részét. Mukus (?) János dühösen jelentette ki a parancsnokság munkatársainak: „Ha a dohány és a krumpli megsemmisítése folytatódni fog, akkor biztosan megöli a tettest. Inkább előbb meghal, mint hogy később éhen haljon és nézze az éhes gyerekeit. Nincs több türelmem".

13. Tiszaföldvár városban a 177. tüzérezred katonái fosztogatták a lakosságot. Tok János nevű magyartól elvettek 6 libát. Sarfove (?) Sándor nevű magyartól eltulajdonítottak egy pár csizmát, egy öltönyt, 2 pár fehérneműt. Kohán

[113] A Cikta (Cipőgyártó és Kereskedelmi Társaság) cipőgyárat J. A. Bata cseh cipőgyáros alapította 1938-ban a Tiszaföldvárhoz tartozó Martfű pusztán.

József nevű magyartól elvettek egy pár csizmát, 2 ágyat, 2 matracot, 10 kiló kolbászt (később a csizmát visszaadták, a kolbászt pedig kifizették). Droszlán (?) József nevű magyartól elvettek egy lovat. Mesterszállás, Nagyrév, Tiszainoka falvakban elvették az összes szénát. Ezekben a falvakban elvették a zab egy részét is.

14. A 177. tüzérezred elszállított a Cikta gyárból 100 db ágyat.

15. Cibakháza faluban a 7. lovasezred állatkórházat helyezett el a befejezetlen iskolaépületben, kivágott 8 távíróoszlopot.

16. Törökszentmiklós városban a légelhárítás 33. önálló századának személyi állománya garázdálkodik, fosztogat és bántalmazza a járőröket és a katonai parancsnokság tisztjeit. Így például július 29-ről 30-ára virradó éjszakán a légelhárító század parancsnoka, Lebanov alezredes eltávozási igazolások nélkül engedte el katonáit, egy részük leitta magát, és megjelentek a Kommunista Párt klubjában, ahol elővették pisztolyaikat és elkergették a magyarokat a klubból. Az utóbbiak segítségért fordultak a katonai parancsnoksághoz. A garázdáknak a parancsnokság általi letartóztatása során Lebanov alezredes küldönce, Parsak törzsőrmester szemen ütötte a parancsnokságon szolgáló Arcsimajev alhadnagyot. Amikor a parancsnok politikai helyettese, Dudko gárdaőrnagy odament Parsakhoz, az utóbbi elővette a pisztolyát, és amikor Dudko karon fogta, lőtt és a bal kezén megsebesítette a parancsnokság járőrét. Az említett alakulat tiszthelyettese, Akunyin leitta magát, bement egy magyar lakásába és elkezdett lövöldözni, és elkergette az összes lakót. Az említett alakulat őrmestere, Mamuskin leitta magát és botrányt csapott az étteremben. Az alakulat sok közlegénye és tiszthelyettese részegen járják a várost, randalíroznak és ellenállást tanúsítanak a letartóztatásukkor.

A Mezőtúr városban állomásozó 8. lovasezred katonái törvénytelenül elveszik a szénát a magyaroktól.

A felsorolt gyalázatos tetteken kívül tudomásunk van még egy egész sor más bűntényről, többek között a magyar nők megerőszakolásáról, a magyarok meggyilkolásáról stb.

Július 29-én és 30-án én személyesen a katonai parancsnokkal és a hadosztály politikai osztályának vezetőjével, Grigorenko gárdaezredessel együtt ellenőriztem ezeket a tényeket a 7. és 8. lovasezredben és a 177. tüzérezredben. Az ezredek parancsnokai elismerték, hogy megtörténtek náluk ezek a gyalázatos esetek, és biztosítottak, hogy ilyenek többé nem fordulnak elő. Ennek ellenére hasonló gyalázatos esetek még továbbra is előfordulnak.

Ugyanerről jelentettünk a 2. lovashadosztály parancsnokának, a Szovjetunió hősének, Mamszurov[114] gárdavezérőrnagynak.

Kérem Önt, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a Középső Hadseregcsoport parancsnokán, Konyev[115] marsallon keresztül.

A Magyarországi SZEB megbízottja
Aszmolov alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0396.jpg–397.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 104–105.)

114 Mamszurov Hadzsi-Umar Dzsiorovics (1903–1968) 1946 márciusáig a 2. gárda-lovashadosztály parancsnoka, 1945. május 29-én megkapta a Szovjetunió Hőse kitüntetést.

115 Konyev Ivan Sztyepanovics (1897–1973) 1944 májusától a háború végéig az I. Ukrán Front parancsnoka, majd 1946-ig a megszállt keletnémet és ausztriai területek főparancsnoka volt.

12.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a szovjet katonák ellen és általuk Békés és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyékben elkövetett támadásokról és gyilkosságokról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. augusztus 27.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Ezennel jelentem a Vörös Hadsereg katonái elleni, magyarok által elkövetett támadások és gyilkosságok tényeit.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Békés megyei megbízottja, Mihejev őrnagy e[lv]t[árs] jelentette, hogy:

1. 1945. július 8-án Újkígyós faluban megverték a Vörös Hadsereg egyik, a falun áthaladó alakulatának főhadnagyát. A megvert főhadnagyot rögtön elvitte az éppen ott elhaladó kórházvonat anélkül, hogy bejelentette volna a főhadnagy alakulatának számát, vagy a főhadnagy nevét.

A főhadnagyot a következő körülmények között verték meg: a főhadnagy megállította a falu egyik utcáján Balló Sándor nevű rendőrt és fegyverviselési engedélyét követelte tőle, miközben megkísérelte elvenni a rendőrtől a puskáját. Emiatt kitört a verekedés, amely során a rendőr megütötte a főhadnagyot. A rendőrt nem vonták felelősségre.

2. A folyó év július 12-re virradó éjszakán Gyula városban a Vörös Hadsereg két őrmestere, Nyesin és Novikov, akik a katonai kórházba utaztak, betértek Papp

István polgártárshoz és a házigazda beleegyezésével megszálltak nála éjszakára. Ezenkívül Papp István jóllakatta őket. Közben Papp Istvánhoz benézett szomszédja, a német nemzetiségű Knapfer András. Megtudva, hogy Knapfer német, Nyesin ököllel arcul ütötte. A keletkezett lármára odafutottak Papp István szomszédai és megverték a fentnevezett őrmestereket. A két őrmestert katonai kórházba irányították, Papp Istvánt és Knapfer Andrást letartóztatták és átadták a rendőrségnek.

3. Folyó év július 14-én a Gyula város katonai parancsnokságán szolgáló Szaviscsenko közlegény részegen megütötte az utcán Gapri [Gábri?] Mihály nevű magyart, aki válaszul megütötte a vöröskatonát. A kitört verekedés során a magyar megverte a vöröskatonát.

A városparancsnok saját jogkörében fegyelmi büntetést szabott ki Szaviscsenko vöröskatonára. Gapri [Gábri?] Mihályt nem vonták felelősségre.

4. Folyó év július 17-én a 200. tartalék lövészezred vöröskatonái, Komarov és Satrov Kétegyháza falun keresztül haladva elvettek a helybeliektől két lovat és gyorsan elhagyták a falut. A falusi rendőrök üldözőbe vették és puskatüzet nyitottak rájuk, aminek a következtében Komarov és Satirov könnyebben megsebesültek. Mindkettőjüket ezredükbe irányították.

5. Folyó év július 20-án Konovalov vöröskatona áthaladva Bélmegyer falun találkozott egy magyar rendőrcsoporttal, akik megkérték, hogy mutassa meg az okmányait. Konovalov, akinél nem voltak okmányok és aki nem adott erre magyarázatot a rendőröknek, futásnak eredt. A rendőrök puskatüzet nyitottak a menekülőre és Konovalov bal kezét megsebesítették. A sebesült Konovalovot a továbbító állomásra irányították. A rendőröket nem vonták felelősségre.

6. Július 17-én a Gyula város katonai parancsnokságán szolgáló Kaszatkin vöröskatona betért az egyik helybeli lakos kertjébe, hogy almát szedjen. Az éppen a kertben tartózkodó két magyar rendőr szólt neki, hogy nem szabad almát szedni engedély nélkül. Válaszul erre a megjegyzésre Kaszatkin leszidta a rendőröket és egyiküket meg is ütötte. Verekedés közben Kaszatkin puskalövés következtében könnyű lábsebet kapott.

A város katonai parancsnoka fegyelmi büntetést szabott ki Kaszatkinra. A rendőröket nem vonták felelősségre.

7. Augusztus 12-én Salasov és Sztecenko vöröskatonák elmaradtak az alakulatuktól. Hogy alakulatukat utolérjék, elvettek egy helybeli lakostól egy kocsit lóval együtt. A tulajdonos által keltett lármára odafutottak a helybeliek és a rendőrök. A kitört veszekedés során az egyik vöröskatona megütötte a rendőrt. Ennek következményeként a két vöröskatonát megverték. Salasov és Sztecenko vöröskatonákat átadták a katonai ügyésznek.

Egyidejűleg a SZEB Jász-Nagykun-Szolnok megyei megbízottja, Aszmolov alezredes e[lv]t[árs] jelentette a Vörös Hadsereg katonái ellen magyarok által elkövetett támadások és gyilkosságok általa ismert tényeit.

1. Folyó év július 23-án éjjel támadás történt a Törökszentmiklós város katonai parancsnokának lakására vigyázó őr ellen. A támadó a kerti bokrok mögül vetette rá magát az őrre, és késsel kétszer könnyebben megsebesítette az arcán és a mellkasán. A támadót nem sikerült megtalálni.

2. Július 24-én 24.00-kor a városi járőrszolgálat ellenőrzése közben Jászberény város katonai parancsnokának helyettesét, Lukidze főhadnagyot támadás érte két magyar személy részéről, akik két ütést mértek a kocsiban ülő Lukidze fejére és vállára. Lukidze kurblival visszaverte a támadást, és elhajtott anélkül, hogy letartóztatta volna a támadókat.

Folyó év augusztus 14-ig Lukidze senkinek nem jelentette a támadást. Augusztus 14-én a város egyik lakosa figyelmeztette Lukidzét, hogy a városban van egy csoport, amely őt (Lukidzét) meg akarja ölni. Lukidze csak ezután jelentette a történteket Jászberény város katonai parancsnokának. Az őt figyelmeztető helybelit Lukidze szintén nem tartóztatta le.

Erről az ügyről értesítették a helyi rendőrséget, amely folytatja a nyomozást.

3. Folyó év augusztus 10-én ismeretessé vált, hogy 1944 októberében Kunszentmárton város lakosai, Pásztor János és felesége meggyilkoltak egy szovjet tisztet, akinek a nevét nem sikerült megállapítani. A nyomozás megállapította, hogy a tiszt részegen megpróbálta megerőszakolni Pásztor János feleségét, előzetesen bezárva az utóbbit egy másik szobába. Pásztor János felesége egy vastárggyal leütötte a tisztet, aki elveszítette az eszméletét, azután pedig kötéllel megfojtotta a tisztet.

A Pásztor házaspárt letartóztatták, a velük kapcsolatos nyomozati anyagot pedig átadták a 2. lovashadtest ügyészének.

A fent ismertetett tényekből egyértelműen kiderül, hogy az esetek nagy többségében maguk a katonáink felelősek a történtekért. Ugyanakkor nem lehet igazolni a katonáinkkal szembeni támadásokat és gyilkosságokat, amelyeket a magyarok követnek el. Lényegében ezek a velünk szemben ellenséges személyek által elkövetett önbíráskodások.

Célszerűnek tartanám felkérni a magyar kormányt, hogy folytassanak nyomozást a katonáink elleni támadásokban bűnös magyarokkal szemben, a legellenségesebb beállítottságúakat pedig állítsák bíróság elé.

Kérem utasításait.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633- HU_MNL_OL_55856_880.jpg–0883.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 68–71.)

13.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a szovjet katonák által Heves, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Csongrád vármegyékben elkövetett bűncselekményekről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály

1945. szeptember 4.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[116]

Jelentem a július–augusztusban a Vörös Hadsereg katonái által a magyar lakossággal szemben elkövetett törvénytelen tetteket.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Heves megyei megbízottja, Anyiszimov alezredes e[lv]t[árs] 11 ilyen jellegű, általa ismert tényről tájékoztatott.

Ezek közül a leglényegesebbeket ismertetem.

Folyó év július 18-áról 19-ére virradó éjszakán a Főparancsnokság tartalékához tartozó 31. tüzérhadosztály 298. aknavető ezredének politikai parancsnokhelyettese, Lapin őrnagy nyolc katonájával együtt gépkocsival behajtott Hort községbe, és az éjszaka folyamán néhány falusi lakostól bort, harapnivalót és nőket követeltek. A keletkezett zajra összesereglett a falu vasvillákkal és lapátokkal felszerelkezett lakossága. A fosztogatók puskákból tüzet nyitottak a tömegre, és lövéseikkel megölték a falu Kerék János és Horváth Ferenc nevű lakosait. Miközben a fosztogatók menekülni próbáltak, gépkocsival egy szekérnek hajtottak és megöltek két lovat, ezután pedig a gépkocsi nekiütközött egy fának és összetört.

[116] A lap bal oldali margóján a következő kézírásos szöveg látható: „Tájékoztatásul: 1) Konyev marsallnak rejtjelezett üzenet elküldve. [19]45.9.9. M. Petrov. 2) Válasz érkezett. Ld. KV-370."

A katonai parancsnokság minden elkövetőt letartóztatott és átadott a Főparancsnokság tartalékához tartozó 31. tüzérhadosztály ügyészségének. A nyomozás folyamatban van.

Eger városban állomásozik a 31. tüzérhadosztály 191. tarackos tüzérdandára. A dandár katonáinak egy része rendkívül féktelenül és gyalázatosan viselkedik. Közlegények és tisztek részegen jelennek meg a város közterületein, randalíroznak és fosztogatásra vetemednek.

A dandár katonái kiraboltak Egerben egy éttermet, és 3000 pengőt vittek magukkal. A rablókat letartóztatták, a pénzt visszajuttatták az étterem tulajdonosának.

Folyó év július 7-én a 191. tüzérdandár tisztjei Dénes Lajostól, Parád falu lakosától a távollétében elvették a bútorait, férfi és női személyes tárgyait és két zsák búzáját. Az összes elvitt tárgyat megtalálták és visszajuttatták tulajdonosának.

A 191. tüzérdandár parancsnoksága a katonai parancsnokság és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tudta nélkül azt követelte a helyi hatóságoktól, hogy élelmiszert és a fogatolt szállítóeszközökhöz való felszerelést szállítsanak a fegyverszüneti egyezmény 11. pontja értelmében. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság megbízottja, Anyiszimov e[lv]t[árs] beavatkozása után ezt a törvénytelen követelést visszavonták.

Folyó év augusztus 24-én Eger város katonai parancsnoksága letartóztatott egy 12 katonából álló csoportot, amelyet a gépjárműszolgálat (?) hadnagya, I. Je. Szidorov vezetett. Szidorovot egy csapat katonával együtt négy gépkocsival tíznapos ([19]45.7.13-ig) kiküldetésre irányították a Szovjetunióból Magyarországra az élelmiszerraktáraknak a katonai parancsnokságoknak történő átadása céljából.

Szidorov hadnagy a bűnelkövetés útjára lépett, és 27 tonna, hadizsákmányból származó lisztet és 3 tonna borsót adott el Budapesten, ellopott egy 5 tonnás gépkocsit, budapesti spekulánsokkal lépett kapcsolatba és különböző árukat szállított nekik. A bűnözéssel szerzett pénzből Szidorov 13 tehenet és 16 bőröndnyi különböző vagyontárgyat vett. Ezenkívül a házkutatás során mindegyik bűnözőnél 15-20 ezer pengőt és más értéktárgyakat is találtak.

Ebben az ügyben a miskolci szovjet helyőrség ügyészsége folytat nyomozást.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei megbízottja, Kazakov ezredes e[lv]t[árs] beszámolt arról, hogy tíz olyan esetet ismer, amikor katonáink törvénytelen tetteket követtek el július és augusztus hónapban.

1945.7.22-én Ráckeve város közelében egy ismeretlen vöröskatona meggyilkolta Biró Károly tanyai bírót. A gyilkost letartóztatták, a rendőrség őrizetbe vette. Éjszaka nyolc katona hatolt be a rendőrség épületébe, és fegyverrel fenyegetve kiszabadították a gyilkost. A tettesek személyazonosságát mindmáig nem sikerült megállapítani.

Rendkívül fegyelmezetlenül viselkednek a Kecskemét város környékén állomásozó 100. lövészhadosztály katonái.

A 100. lövészhadosztály parancsnoka, Kravcsenko vezérőrnagy a helyi hatóságok engedélye nélkül elfoglalta a kecskeméti kísérleti kertet és veteményeskertet, és parancsot adott arra, hogy ne engedjenek oda egyetlen magyart sem.

Folyó év augusztus 8-án a 100. lövészhadosztály 406. tüzérezredének szakaszparancsnoka, Dudarev teljesen lebontotta a Sajti István doktor birtokában lévő házat Kerekegyháza faluban.[117] A ház építőanyagát elszállította alakulata állomáshelyére.

Folyó év augusztus 9-én a 301. lövészezred vöröskatonái, Tarablin, Vetrenyuk és Visin Kerekegyháza falu egyik lakosától élelmiszert, női holmikat vettek el, és megpróbálták megerőszakolni a háztulajdonos feleségét.

Nem kevésbé féktelenül viselkednek a 114. légideszant-hadosztály katonái is.

Katonák egy csoportja a 114. légideszant-hadosztály 353. ezredének tisztjével az élén lebontott négy fészert, feltörte a padlót a birtokon álló lakóházban és az egész építőanyagot elszállította az ezred állomáshelyére.

Ugyanazon ezred két vöröskatonája egy paraszttól egy szekérnyi kukoricát és a személyes ruhadarabjait vette el.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Csongrád megyei megbízottja, [Pavel Dmitrijevics] Panov ezredes e[lv]t[árs] beszámolt arról, hogy tizenkét olyan esetet ismer, amikor katonáink törvénytelen tetteket követtek el július és augusztus hónapban, közülük öt esetben a megyén átvonuló egységek katonái voltak a tettesek.

Folyó év július 15-én a Gorzsa tanyára[118] megérkezett egy nyolc főből álló katonacsoport, akik bekopogtak a Tyugeli/Tügeli (?) nevű helybeli lakos házába. Amikor a ház gazdája kinyitotta az ajtót, erős ütést kapott, minekutána Tyugeli/

[117] Az eredeti szövegben Keretyhaza szerepel, amelyet Kecskemét környékén így lehet azonosítani.

[118] Gorzsa tanya Hódmezővásárhely határában volt.

Tügeli (?) elesett és elvesztette az eszméletét. A katonák Tyugeli/Tügeli (?) feleségét bezárták a pincébe, a három lányán, a 22 éves Rozálián, a 17 éves Ilonán és a 13 éves Márián pedig erőszakot követtek el. A tettesek elmenekültek, felkutatni őket nem sikerült.

Folyó év július 18-án három részeg vöröskatona erőszakot követett el Varsányi Sára Piroska nevű 13 éves lányon, Kutas tanya[119] lakosán. A tettesek elmenekültek, felkutatni őket nem sikerült.

Megbízottunk, Panov e[lv]t[árs] értesítette a 35. lövészhadtest parancsnokát a katonáink által elkövetett garázdálkodás tényeiről. A hadtest parancsnoksága intézkedik. A garázda esetek száma csökken, de még előfordulnak ilyenek, például:

Folyó év augusztus 9-én éjjel a 37. lövészhadtesthez tartozó 98. lövészhadosztály 302. lövészezredének katonái, Ormov szakaszvezető és Alekszejev közlegény részegen megerőszakolták Kistelek község lakosát, az 1898-ban született Pobedszkaját [sic!]. A tetteseket letartóztatták, és átadták a 98. lövészhadosztály katonai ügyészének.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Békés megyei megbízottja, Mihejev őrnagy e[lv]t[árs] beszámolt arról, hogy öt olyan esetet ismer, amikor katonáink erőszakos és gyalázatos tetteket követtek el június és július hónapban.

Mivel Mihejev e[lv]t[árs] beszámolója nem tartalmaz konkrétumokat, valamint nincsenek feltüntetve a tettesekkel szemben foganatosított intézkedései sem, felszólítottuk Mihejev e[lv]t[árs]at, hogy részletes jelentést készítsen minden megtörtént esetről.

Következtetés: Az utóbbi időben a katonáink által elkövetett törvénytelen tettek száma csökken, de ilyen esetek azért még mindig előfordulnak.

Nem kétséges, hogy ezek a semmivel nem igazolható szégyenletes tettek főleg azért fordulnak elő továbbra is, mert az egységek parancsnokai nem kellő mértékben küzdenek az ilyen gyalázatos viselkedés ellen, és nem viselnek megfelelő felelősséget a beosztottaik által elkövetett bűncselekményekért.

Célszerűnek tartanám még egyszer felszólítani a Középső Hadseregcsoport Katonai Tanácsát, hogy teremtsen megfelelő katonai rendet az alárendelt csapatokban és foganatosítsanak bizonyos fegyelmező intézkedéseket azokkal a parancsnokokkal szemben, akiknek az alakulataiban továbbra is előfordul a féktelen viselkedés, a fosztogatás, a helyi lakossággal szembeni erőszak és gyilkosság.

119 Kutas tanya Hajdú-Bihar megyében, Komádi város határában volt.

Ezenkívül azokban az alakulatokban, ahol különösen rossz a fegyelem, a személyi állomány pedig fosztogat és erőszakoskodik, célszerű lenne nyilvános pereket lefolytatni, és a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőit a felsorakoztatott katonák előtt agyonlőni.

Kérem utasításait.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_865.jpg–0869.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 82–86.)

14.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése szovjet katonák bántalmazásáról Zala vármegyében

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. szeptember 5.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Ezennel jelentem, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Zala megyei megbízottja, Golubev őrnagy e[lv]t[árs] közlése szerint május–augusztus hónapok alatt a megye területén a helyi lakosok hat esetben bántalmazták vagy megölték a Vörös Hadsereg csapataiban szolgáló katonákat.

1945. április 30-án Zalaszentlászló község lakosa, Pócz József meggyilkolta V. V. Ivanovot, a 11228. tábori postaszámú alakulat tiszthelyettesét, mert megpróbálta megerőszakolni Pócz feleségét. A gyilkost letartóztatták, jelenleg börtönben van. A nyomozást a volt 3. Ukrán Front katonai ügyészsége vezette.

Ugyanazon a napon, április 30-án Batyk község lakosa, Kovács Géza verekedés közben megölte a 421. különleges zászlóalj vöröskatonáját, I. R. Csabant. A gyilkosságot elkövető Kovácsot megölték, miközben a helyi ügyészségre kísérte a Vörös Hadsereg ismeretlen katonája.

Folyó év június 10-én a Keszthelyről Nagykanizsára vezető úton lőfegyverből leadott lövéssel megölték a 19. hadosztály 1310. lövészezredének szekéren közlekedő vöröskatonáját, V. T. Durdukot. A lovakat és a szekeret a gyilkos ellopta. A gyilkost nem találták meg.

Folyó év június 16-án Rezi község lakosa, Richter Károly megölte Sugajevet, a 233. tartalék lövészezred vöröskatonáját, aki megpróbálta megerőszakolni Richter Károly feleségét. Richtert letartóztatták, vele szemben nyomozás folyik.

Folyó év június 18-án Sáska falu lakosai megverték a 1897. gépesített tüzérezred négy vöröskatonáját, mert randalíroztak és megpróbáltak megerőszakolni egy magyar nőt. Az erőszakoskodni próbáló katonákat letartóztatták és büntetőjogi felelősségre vonták. A katonai törvényszék egyiküket öt év, a másikat három év szabadságvesztésre ítélte, két katonát pedig felmentett. Bántalmazóikat nem vonták felelősségre.

Folyó év július 8-án Zalaegerszeg város lakosai, Kustán János és Dari Frobit (?) megverték a 25. gárdalövészhadtest 133. önálló lövészzászlóaljának vöröskatonáját, akinek a nevét nem sikerült megállapítani. A vöröskatonát azért verték meg, mert a háztulajdonos tiltakozása ellenére átmászott a kerítésen, bement az udvarra azzal a szándékkal, hogy – úgymond – mosásba adja fehérneműjét. Kustán Jánossal és Dari Frobittal (?) szemben nyomozás folyik.

Egy kivétellel minden fent felsorolt esetben a csapataink katonái maguk voltak bűnösek a történtekben.

Ezenkívül a gyilkosságok és bántalmazások tetteseit a büntetőszervek három esetben büntetőjogi felelősségre vonták, egy esetben a tettest az egyik katonánk kísérés közben megölte.

Célszerűnek tartanám a fent felsorolt tényeket tudomásul venni.

Kérem utasításait.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_860.jpg–0861.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 90–91.)

15.

Velikanov alezredes, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a SZEB gépkocsivezetőinek visszaéléseiről

Magyarországi SZEB Felügyelet

1945. szeptember 11.

Szigorúan titkos

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[120]

Folyó év szeptemberében értesüléseket kaptunk arról, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság garázsának vezetője, Valjavko technikus-hadnagy, Senderovics törzsőrmester, valamint a garázs gépkocsivezetői: Davigyuk törzsőrmester, Petrov őrmester és Danyilevszkij vöröskatona törvénysértő visszaéléseket követnek el, törvényellenesen veszik igénybe a garázs teherautóit a magyar kereskedők rakományának, áruinak szállítására és nagy pénzösszegeket és anyagi értékeket kapnak ezért cserébe.

A lefolytatott vizsgálat megállapította, hogy folyó év júniusában Valjavko garázsvezető és Senderovics törzsőrmester egymással történt megegyezés alapján kapcsolatba léptek magyar kereskedőkkel, és bevonva az ügyletbe Petrov és Danyilevszkij gépkocsivezetőket, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság teherautóin történő törvényellenes szállításokkal kezdtek foglalkozni úgy, hogy

120 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható. A lap felső részében K. Vorosilov kézírásos határozata található: „Bjelkin e[lv]t[árs]nak. Egyetértek az Ön javaslataival. Ezenkívül ki kell hallgatni (titokban) Novikov e[lv]t[árs]at, és ezután eldöntjük, mi legyen vele. K. Vorosilov. [19]45.IX.12." A lap bal oldali margóján kézírásos megjegyzés látható: „Tájékoztatásul: A határozatról értesítettük Bjelkin e[lv]t[árs]at. [19]45.9.12. M. Petrov."

közvetlenül a garázsban állították össze a szóban forgó fuvarokra vonatkozó szállítóleveleket.

Ily módon öt nagy fuvart bonyolítottak le Bécsbe, Pozsonyba, Mátészalkára és a Balaton környékére, amiért 375 000 pengőt, motorkerékpárt, 3 darab karórát, bőrárut, tangóharmonikát és más tárgyakat kaptak.

A kapott pénzösszegeket és tárgyakat egymás között osztották el. Valjavko körülbelül 200 000 pengőt, Senderovics körülbelül 70 000 pengőt kapott, a motorkerékpárt, a megmaradt pénzt és tárgyakat Danyilevszkij, Petrov és Davigyuk gépkocsivezetők között osztották szét.

A nyomozás megállapította, hogy a törvénysértő cselekmények elindításához hozzájárultak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezérkari főnökének helyettese, Novikov ezredes és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Adminisztratív és Gazdasági Osztályának vezetője, Jersov őrnagy.

Folyó év májusában Novikov engedélyezte küldöncének, Davigyuk törzsőrmesternek, hogy 50 000 pengőért a magyar kereskedők árját szállítsa a Szövetséges Ellenőrző Bizottság teherautóján.

A szállítás után Novikov személyesen 9 darab krómbőrt kapott az 50 ezres pénzösszeg terhére. A maradék összeget küldönce elosztotta Valjavko és Novikov gépkocsivezetője, Vojnov között.

Folyó év júniusában az Adminisztratív és Gazdasági Osztály vezetője, Jersov őrnagy hozzájárult ahhoz, hogy Valjavko garázsvezető igénybe vegyen egy teherautót egy magánrakomány szállítására arra számítva, hogy ezért pénzt kap a garázzsal kapcsolatos gazdasági kiadásaira és egy Chrysler gépkocsi javítására. Ezért a szállításért is 50 000 pengőt kaptak, amelyet gyakorlatilag elosztottak Valjavko, Senderovics, Petrov és Davigyuk között.

A nyomozás megállapította azt is, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság garázsában a gépkocsivezetőknél hiányzik a katonai rend és fegyelem, tömeges nemi megbetegedések tapasztalhatók, benzinpocsékolás és benzinlopás esetei is előfordultak.

A gépkocsivezetői állomány nem a számára előírt fegyverekkel rendelkezett, amelyet lefoglaltunk, kb. 15 darabot.

A fegyelem hiánya rendszeres részegeskedéshez és autóbalesetekhez vezetett.

A fent jelentettek alapján azt gondolnám, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság garázsának vezetőjét, V. P. Valjavko technikus-hadnagyot, R. H. Sende-

rovicsot, a garázs törzsőrmesterét, K. P. Davigyuk, I. Je. Petrov, G. V. Danyilevszkij gépkocsivezetőket le kell tartóztatni és Katonai Törvényszék elé kell állítani.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Felügyeletének vezetőhelyettese,
Velikanov[121] alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0500.jpg–0502.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 168–170.)

121 Velikanov Nyikolaj Szergejevics (1905–1981) 1943 és 1945 között az 52. hadsereg SZMERS Kémelhárítási Osztályát vezette, majd 1947-ig a Magyarországi SZEB Felügyelet helyettes vezetője volt. Teljes életrajzát lásd Petrov, N. V.: *Kto rukovogyil organami...* i. m. 247–248.

16/a.

Vorosilov marsall, a SZEB elnökének levele Nagy Ferenc újjáépítési miniszterhez két szovjet katona meggyilkolásáról Bissén

1945. szeptember 14.

№ 827

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormánya
Újjáépítési Miniszterének,
Nagy Ferenc úrnak

Miniszter úr!

Hivatkozással az Ön 1945. szeptember 7-én kelt levelére,[122] van szerencsém közölni, hogy két orosz katonának Bisse falu lakossága által történt meggyilkolása ügyében elrendeltem ennek az ügynek egy illetékes személy által való felderítését.

A felderítés eredménye az, hogy azok az események, amelyekről Ön engem levelében tájékoztatott, nem úgy történtek, ahogy azt Önnek jelentették, azaz: 1944. december 26-án két Vörös Hadsereg-beli katona, aki elmaradt az alakulatától, betért Bisse faluba abból a célból, hogy ott éjszakázzon.

A falu bírája értesítést kapott a faluban megjelent két vöröskatonáról, és felajánlotta nekik, hogy menjenek el hozzá.

A megjelent katonákat a falu bírája megkísérelte borral leitatni. Ez a kísérlet gyanúsnak bizonyult a katonáknak, és ezért Benye[123] György falubeli lakossal együtt elmentek a bírótól. A bírót elhagyván, a katonák Benye [Benyák] György kíséretében Pécsre indultak.

A falu utcáján a katonák találkoztak egy helyi lakossal, aki meghívta őket egy helybeli, Kerekesné nevű polgártársnőhöz (60 éves özvegy).

A katonák azzal együtt, aki meghívta őket, bementek a házba, ahol vacsorával kínálták meg őket.

122 A levelet nem sikerült fellelnünk.
123 Helyesen: Benyák.

A házhoz, ahol a katonák vacsoráztak, egy falubeli lakosokból álló csoport jött. Az egyik odajött lakos, akinek neve Golygovics[124] István, bekopogott az ablakon és felszólította a katonákat, hogy jöjjenek ki az utcára.

Nem sejtve a veszélyt, az egyik katona kiment a házból és két halálos lövést kapott, amelyeket Golygovics [Gojhovits] István és Dávid Árpád adtak le. Miután az egyik katonát megölték, a másik igyekezett elmenekülni, de szintén lelőtték. A katonák holttestét a gyilkosok megcsonkították – baltával szétverték a fejüket, eltörték bordáikat és azután elásták a falu mögött.

A gyilkosságot követő napon Dávid Árpád összehívta a falu lakosait és figyelmeztette őket, hogy az elkövetett gyilkosságról a szovjet katonai hatóságokat senki ne értesítse, és azzal fenyegette meg őket, hogy ha valaki árulást követ el, felgyújtja az egész falut.

A két katona részéről a nőkkel szemben elkövetett erőszakoskodást a vizsgálat nem állapította meg.

Fenti ügyre vonatkozólag a gyilkosok – Dávid Árpád, Bischof Sándor, Róth János, Omacht József[125] és Golygovics [Gojhovits] István[126] – ügye át lesz adva a szovjet katonai hatóságoknak igazságos ítélet meghozatala céljából.

Megragadom az alkalmat, hogy Önt nagyrabecsülésemről biztosítsam.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke,
a Szovjetunió marsallja, K. Vorosilov
Hiteles: [olvashatatlan aláírás]

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55855_925.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 215. 21.)
Magyarul megjelent: L. Balogh Béni (szerk.): *„Törvényes" megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947* között. Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest, 2015. 348–349.

124 Helyesen: Gojhovits.

125 Omacht (a *Gulag lexikon*ban Óvári) Józsefet a pécsi szovjet katonai bíróság 20 évi kényszermunkára ítélte, ahonnan 1955-ben térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 20. doboz 1450. boríték; Rózsás János: *Gulag lexikon*. Püski, Budapest, 2000. 282.

126 Gojhovits Istvánt a pécsi szovjet katonai bíróság 20 évi kényszermunkára ítélte, ahonnan 1955-ben térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 16. doboz 1139. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 119.

16/b.

Nagy Ferenc újjáépítési miniszter levele Vorosilov marsallhoz a bissei gyilkossággal kapcsolatban

Magyar Újjáépítési Miniszter

K. E. Vorosiloff úrnak,
a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
[a] Szovjetunió marsalljának
Budapest

Budapest, 1945. szeptember 26.

Marsall úr!

A bissei letartóztatottak ügyében f[olyó] évi szeptember 7-én küldött levelemre Marsall Úr szeptember 14-én szíves volt válaszolni. Ebben a levélben Marsall Úr közölte velem az ügy felderítésével megbízott személy jelentését. Ugyanazon [a] napon délután, midőn szerencsém volt Marsall Úrral találkozni, megjegyeztem, hogy súlyos eltérés van a felderítéssel megbízott személy jelentése és az én információim között. Erre a megjegyzésre Marsall Úr azzal volt szíves biztatni, hogy amennyiben az én információim bizonyulnak helyesnek, úgy az fogja képezni a letartóztatottakkal szemben való igazságszolgáltatás alapját. Gazdasági ügyeim intézése okából néhány órára hazaszaladtam falumba. Módomban volt a falu népével érintkezni, és újból informáltattam magamat a december 25-én Bissén történt eseményekről. Kérem, engedje meg Marsall Úr, hogy ezt az információmat leírjam.

1944. december 25-én este két Vörös Hadsereg-beli katona érkezett a községbe, akik a jelentéstől eltérően nem jelentkeztek a bírónál, és így a bírónak nem is állt módjában leitatásukat megkísérelni, hanem egyenesen Cseh Márton téglásmester lakására mentek, ahol szállást kértek és lefeküdtek. A házban két nő volt. Ezek közül Hubiné szólt [a] szomszédjának, Nagy Lajosnak, hogy félnek együtt tölteni az éjszakát az idegen katonákkal, és kérte, hogy vigyázzanak [a] házukra. Nagy Lajos elszaladt a községháza felé, és [az] ott talált férfiaknak

elmondta, hogy a két nő lakásában két orosz katona tartózkodik. Erre a polgárőrség tagjaiból Róth János, Lőrinc József, Szabadi Jakab, Cseh Márton és Benyák György elmentek Cseh Márton lakására, hogy a katonákat elhívják onnan, és felajánlják nekik a községháza tanácstermében levő két fekvőhelyet.

A katonák vonakodtak otthagyni szállásukat, de amikor a polgárőrök közölték, hogy ott bort is kapnak, felkeltek és a polgárőrökkel együtt elmentek a községházával azonos épületben levő kocsmába. A fent említett polgárőrökön kívül ott voltak még Sértő Ferenc, Bischof Sándor, ifj. Tóth János, Vajda Ernő, Fekecs János, Tóth József és Gojgovics[127] István. Ezekkel a helybeli lakosokkal barátságosan borozgattak, majd körülbelül 11 órakor szállást kértek. A jelenlevők felajánlották a községházán lévő két fekhelyet, amelyeket azonban a katonák nem fogadtak el, hanem arra kérték Benyák Györgyöt, hogy mutassa meg nekik a Pécs felé vezető utat. Azután néhányat lőttek és elindultak a megjelölt úton. Nem mentek azonban Pécsre, hanem betértek Bíró Béni lakására. Ott találták Sértő Ferenc és Rattinger Károly éjjeliőröket, velük és Bíró Bénivel ismét visszaindultak a kocsma felé. A szomszéd ház előtt megfordultak és elkezdtek lövöldözni, és a polgároknak megtiltották, hogy velük menjenek. Az egyik ház előtt Omacht József éjjeliőrt megütötték, azután lövöldözve mentek végig a falun, és az egyik ház udvarán ismét útjukba kerültek az éjjeliőrök, amikor Sértő Ferenc éjjeliőrt súlyosan megverték. Onnan betértek Bíró József udvarába, akinek a kutyáját agyonlőtték, ajtaján belövöldöztek, majd a házbeliektől értéktárgyakat kértek. Innen Molnár Lajos házához mentek, akinek ajtaját feltörték, a házigazda felesége és leánya a bíróhoz szaladtak panaszkodni. Herendi Lajosné házához tértek be ezután, és először Herendinével erőszakoskodtak, aki elszaladt a bíróhoz, miközben a katonák kétszer utána lőttek. Erre a házban lakó Szabó Jánosné jött elő, akit saját állítása és férje állítása szerint is mindkét katona megerőszakolt. Azután átmentek a szomszédba Gojhovits Mihályékhoz, ahol Gojhovitsot leütötték és feleségét megerőszakolták, azután Gojhovitsné is a bíróhoz szaladt. Innen Bischof Sándorékhoz mentek, akinek egyedül lévő feleségét kivonszolták a ház mögé és megbecstelenítették. Ez azután Bischof Jánosékhoz szaladt a szomszédba, ahol nyomban elpanaszolta, hogy mi történt vele. Innen özvegy Kerekesnéhez mentek, aki fiatalasszony leányával lakik, s ott vacsorát kaptak. Idősebb Kerekesné módot talált arra, hogy kiszóljon az utcára és segítséget kérjen, mire a harangot félreverték. A nép gyülekezni kezdett, és amikor a vacsorázó katonák távolról jövő hangokat hallottak, az előszobából elkezdtek kifelé

127 Helyesen: Gojhovits István.

lövöldözni. Ezután történt megöletésük, amelynek részleteiről tájékoztatást még nem eszközölhettem, miután azok, akik elkövették, letartóztatásban vannak és várják elítéltetésüket.

Marsall Úr, a falu népének vallomása és Marsall úr nyomozó hatóságának a jelentése között lényeges eltérések vannak, amelyek döntő módon befolyásolhatják a katonai bíróságot ítélkezésében. Éppen a két információ közötti eltérés okából, mély tisztelettel vetem fel a kérdést, méltóztatik-e hozzájárulni ahhoz, hogy alaposabb és részletesebb nyomozás, s ennek következményeképpen igazságosabb ítélet hozatala céljából a letartóztatottak, név szerint:

Dávid Árpád
Bischof Sándor
Róth János
Omacht József és
Gojhovics [Gojhovits] István

átadassanak magyar bíróságnak. Ennek a tiszteletteljes kérésnek a teljesítése annyival inkább is indokolt lenne, mert az orosz hatóságok által tanúként kihallgatottak véleménye az, hogy a tolmácsolás folytán a vallomásuk nem érvényesült az ügy fontosságának megfelelően.

Amidőn hálásan megköszönöm Marsall Úrnak, hogy ezzel az üggyel kérésemre törődni méltóztatott, egyben engedje meg Marsall Úr, hogy kifejezzem őszinte nagyrabecsülésem érzését.

Nagy Ferenc

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55855_868.jpg–870.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 215. 74–75.)
Magyarul megjelent: L. Balogh Béni (szerk.): *„Törvényes" megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947 között.* Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest, 2015. 350–352.

16/c.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a bissei gyilkossággal kapcsolatos tanúkihallgatásokról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály

1945. október 8.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[128]

Mellékelten benyújtom a Vörös Hadsereg két katonája 1944. december 26-án történt meggyilkolása ügyében szereplő hét tanú kihallgatási jegyzőkönyvének másolatát.[129]

Bisse falu lakosa, Hubi Józsefné kihallgatása alapján, akinek a házába bementek katonáink a legelején, megállapítható, hogy a katonák rendesen viselkedtek nála, és amikor Hubi Józsefné a meggyilkolásukról értesült, nagyon csodálkozott.[130]

Ugyanannak a falunak lakosa, Kerekes Ferencné kihallgatása alapján, akinek a házába katonáink bementek közvetlenül meggyilkolásuk előtt, megállapítható, hogy a katonák nála is rendesen viselkedtek és nem engedtek meg maguknak semmi erőszakot vagy sértést vele és a lányával kapcsolatban.

[128] A lap bal oldali margóján a következő megjegyzés látható: „Tájékoztatásul: Levelet küldtünk Nagy Ferenc úrnak. [19]45.10.17."

[129] A hetedik tanú vallomásának első lapja hiányzik, ezért csak hat tanúvallomást közlünk.

[130] Hubi Józsefné vallomásának csak a második lapja áll rendelkezésünkre, annak alapján a dokumentumban említett módon nyilatkozott a szovjet katonákról.

Kerekes Ferencné elmondta, hogy a falu egyes lakosai megpróbálták rávenni arra, hogy hamis tanúvallomást tegyen a nyomozás során, azaz mondja azt, hogy katonáink megpróbálták megerőszakolni a lányát.

Bisse falu lakosai, Sértő Ferenc és Benyák György elmondták, hogy a katonákat azért ölték meg, mert állítólag megbecstelenítettek három helybeli nőt. Azonban a fentnevezett tanúk úgy gondolják, hogy a nőkön semmiféle erőszakot nem követtek, nem is követhettek el, és ezt a verziót csak azért terjesztették, hogy igazolják a gyilkosságot.

Ezenkívül Benyák György kijelentette, hogy arról a hírről, mely szerint katonáink állítólag erőszakot követtek [el] a nőkön, csak folyó év szeptember 20-án értesült, amikor az említett üggyel kapcsolatban Nagy Ferenc újjáépítési miniszter Bisse faluban lévő házába hívatta Bisse falu néhány lakosát, többek között Benyák Györgyöt is.

Bisse falu lakosai, Herendi Lajosné és Czimber Anna polgártársnők, akiket tanúként hallgattak ki, elmondták, hogy az előbbit katonáink megpróbálták megerőszakolni, az utóbbit pedig meg is erőszakolták.

Mind az előbbi, mind az utóbbi nő tanúvallomása elejétől végéig kitalált. Herendi Lajosné azt vallotta, hogy [19]44.12.25-én, éjjel 12-kor megpróbálták megerőszakolni, márpedig Benyák György kijelentette, hogy [19]44.12.26-án 0.30-kor a katonáinkkal együtt volt, és az utóbbiak arra készültek, hogy elutaznak Bisse faluból Pécsre.

Czimber Anna azt vallotta, hogy amikor a katonáink megerőszakolták, két órát feküdt a hóban ruhátlanul. Az erőszak állítólag [19]44.12.26-án éjjel egy órakor történt, márpedig a katonaink körülbelül abban az időben Benyák György és mások társaságában tartózkodtak.

Következtetés: feltételezhető, hogy katonáink valamennyire megverték Sértő Ferencet, de nem tételezhető fel, hogy megbecstelenítettek három nőt, mert először is ez az évszak miatt is lehetetlen és az adott időben is lehetetlen, abban az órában, amikor az erőszak állítólag történt.

Az erőszak verzióját az elkövetett bűncselekmény igazolására terjesztették, ez folyó év szeptember 20-án keletkezett, a gyilkosság pedig 1944. december 26-án történt.

A gyilkosság terrorcselekmény, amelyet a fentnevezett falu lakosai követtek el, akik ellenséges érzelmeket táplálnak a Vörös Hadsereg katonái iránt.

Célszerűnek tartanám engedélyezni, hogy a pécsi szovjet helyőrség katonai törvényszéke terroristaként ítélkezzék a bűnösök felett, a magyar kormány újjáépítési miniszterének pedig tájékoztatásul el kell küldeni a tanúk kihallgatási jegyzőkönyveit.

Kérem utasításait.

Melléklet: A szöveg szerint 16 lapon.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_828.jpg–0829.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 122–123.)

16/d.

Herendi Lajosné tanúkihallgatási jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv
tanúkihallgatásról

1945. október 2-án a pécsi helyőrség katonai ügyészségének katonai nyomozója, Rakusev igazságügyi főhadnagy Romanov alhadnagy tolmácson keresztül tanúként hallgatta ki a lent nevezett

Herendi Lajosnét, aki 1907-ben született, a Siklósi járás Bisse nevű falujában (Magyarország) lakik, férjezett, férje hadifogoly.

A tanút és a tolmácsot figyelmeztették, hogy büntetőjogi felelősséggel tartoznak a hamis tanúzásért.

Aláírás: Herendi Tolmács: Romanov

Kérdés: Mondja el, mit tud a Vörös Hadsereg két katonája 1944. december 26-án Bisse faluban történt meggyilkolásáról?

Válasz: Karácsony első éjszakáján, éjjeli 12 óra körül valaki erősen bekopogott a házunkba. Mi akkor éppen aludtunk. Édesanyám, özvegy Herendi Péterné a kopogás[t] hallva ajtót nyitott, és a Vörös Hadsereg két katonája jött be a szobába, akik szuronyos puskákkal voltak felfegyverkezve. A katonák köpenyt, pilotka sapkát és bakancsot viseltek és ittasak voltak. Amikor a katonák bejöttek a házunkba, édesanyám rögtön felkapcsolta a lámpát. Ugyanakkor a házunkba belépett szomszédunk, Szabó János. Miután Szabó János belépett, az egyik katona mondott nekem valamit. Mivel nem értettem, mit akar tőlem, Szabó Jánoshoz fordultam, aki azt mondta, hogy a katona azt kéri, hogy menjek ki vele az udvarra. Én és édesanyám azt mondtuk a katonának magyarul, hogy nem megyek az udvarra. Közben a másik katona megfogta a kezem és az ajtó felé lökött, utána ugyanaz a katona kivonszolt az udvarra és ott megpróbált megerőszakolni, de kiszabadultam és elszaladtam a falubíróhoz. Amikor elfutottam, kétszer lőttek utánam.

Kérdés: Mit tett Szabó János, amikor a katonák Önt zaklatták?

Válasz: Szabó János nem tett semmit, csak állt a szobában.

Kérdés: Akkor ebben az esetben minek jött Önökhöz, ha nem védte meg, amikor a katonák Önt zaklatták?

Válasz: Ezt nem tudom, valószínűleg hallotta, ahogy kopognak az ajtónkon, és jött megnézni, ki kopog hozzánk.

Kérdés: A falubeliek közül ki volt a falubírónál, amikor elment hozzá, hogy elmesélje, mi történt Önöknél?

Válasz: A falubírónál nem volt senki, leszámítva a Molnár Lajosné nevű nőt, akinek a házában a katonák betörték az egyik ablakot.

Kérdés: Mit mondott Önnek a falubíró?

Válasz: A falubíró felajánlotta, hogy maradhatok nála, a katonákról meg azt mondta, hogy elmennek a házamból, és akkor térhetek haza.

Kérdés: Körülbelül milyen távol volt a katonáktól, amikor puskából lőttek Önre?

Válasz: Körülbelül húsz lépésnyi távolságra voltam tőlük.

Kérdés: Azt állítja, hogy lőttek Önre, amikor húsz lépésnyi távolságra volt a katonáktól. A lövöldözés során nem sebesült meg?

Válasz: Nem, nem sebesültem meg.

Kérdés: Mikor és kitől értesült arról, hogy faluja lakosai megölték a Vörös Hadsereg két katonáját?

Válasz: A gyilkosságról körülbelül egy hónap múlva (január hónapban) értesültem, de már nem emlékszem, ki mondta meg nekem.

Kérdés: Mit tud még hozzátenni vallomásához?

Válasz: Semmi mást nem tudok hozzátenni.

A jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza. A jegyzőkönyvet felolvasták nekem magyar nyelven.

Aláírás: Herendi Tolmács: Romanov

Kihallgató: a pécsi helyőrség k[atonai] ü[gyésze]nek katonai nyomozója
(Rakusev igazságügyi főhadnagy)

Hiteles: Romanov

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_842.jpg-0843.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 108–109.)

16/e.

Kerekes Ferencné tanúkihallgatási jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv
tanúkihallgatásról

1945. október 2-án a pécsi helyőrség katonai ügyészségének katonai nyomozója, Rakusev igazságságügyi főhadnagy Romanov alhadnagy tolmácson keresztül tanúként hallgatta ki

Kerekes Ferencnét, aki 1885-ben született, Bisse faluban lakik, hat osztályt végzett, özvegy, magyar nemzetiségű.

A tanút figyelmeztették, hogy büntetőjogi felelősséggel tartozik a hamis tanúzásért.

Kérdés: Mit tud a Vörös Hadsereg két katonája 1944. december 26-án történt meggyilkolásáról?

Válasz: 1944 karácsonyának első napján, körülbelül 2-kor éjjel én és 25 éves lányom, Kerekes Rozália lövéseket hallottunk a faluban, amelyek egyre közeledtek a házunkhoz, azután hallottam, hogy valaki kopogott az ajtón. Gyertyát gyújtottam és kinyitottam az ajtót. A Vörös Hadsereg két, puskákkal felfegyverzett katonája lépett be a szobába, az egyik részeg, a másik kicsit ittas volt.

Amikor a katonák beléptek a szobába, felajánlottam nekik, hogy üljenek le és vacsorázzanak meg. Vacsora közben bort kértek tőlem, de azt mondtam, hogy nincs borom. Ezután többé nem kértek tőlem bort és tovább vacsoráztak. Vacsora után tojásokat és kenyeret kértek tőlem, amelyeket odaadtam nekik. Az általam adott kenyeret és tojásokat berakták katonai hátizsákjukba, amelyet felsegítettem rájuk.

Miközben felsegítettem a hátizsákot a katona hátára, az egyik katona kiment az udvarra, a másik pedig megfogta puskáját, megsimogatta lányom vállát, búcsúzásul udvariasan kezet rázott vele és velem, megköszönte a vacsorát és kiment az udvarra. Amikor a második katona kiment az udvarra, azonnal eldördült néhány lövés. De hogy ki lőtt, azt sem én, sem a lányom nem tudtuk.

Kérdés: Mikor értesült arról, hogy azokat a katonákat, akik bementek a lakásába, Bisse falu lakosai gyilkolták meg?

Válasz: Arról, hogy a Vörös Hadsereg fent említett katonáit Bisse falu lakosai gyilkolták meg, körülbelül három hónapja értesültem. Azelőtt úgy tudtam, hogy a lakásunkban járt katonák állítólag elmenekültek a faluból.

Kérdés: Van tudomása arról, hogy ki ölte meg ezeket a katonákat?

Válasz: A lányom mesélte nekem, hogy többek között a falunk lakosa, Gojhovits István dicsekedett azzal, hogy ő ölte meg a katonákat. Hogy még ki vett részt a gyilkosságban, arról nincs tudomásom.

Kérdés: Mi rosszat tettek Önöknek a Vörös Hadsereg katonái, akik bementek a lakásukba?

Válasz: Nem tettek ők nekünk semmi rosszat. Amikor lakásunkban voltak, rendesen viselkedtek.

Kérdés: Mondja el, nem fordultak-e elő olyan esetek, amikor a falu lakosai kényszeríteni próbálták Önt arra, hogy hamis vallomást tegyen a nyomozás során?

Válasz: De igen, a falu lakosai részéről előfordultak ilyen kényszerítési próbálkozások velem szemben.

Kérdés: Miben álltak ezek a kényszerítési próbálkozások?

Válasz: Falunk néhány lakosa azt javasolta, hogy kihallgatásom során mondjam el, hogy a katonák úgymond rosszul viselkedtek a lakásomban, hogy úgymond földre teperték és megpróbálták megerőszakolni a lányomat. Ezekre a javaslatokra azt feleltem, hogy kihallgatásom során azt fogom mondani, ami valójában történt, vagyis az igazat.

Kérdés: Nevezze meg azokat a személyeket, akik azt javasolták, hogy hamis vallomást tegyen kihallgatása során.

Válasz: Kérem, ne ragaszkodjon ahhoz, hogy megnevezzem ezeket a személyeket, mert utána már nem lakhatok tovább a faluban.

Kérdés: Mit tud még hozzátenni a vallomásához?

Válasz: Semmi mást mondani nem tudok.

A jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza. A jegyzőkönyvet felolvasták nekem magyar nyelven.

Tolmács: Romanov

Kihallgató: a pécsi helyőrség k[atonai] ü[gyészség]ének katonai nyomozója
(Rakusev igazságügyi főhadnagy)

Hiteles: Romanov

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_838.jpg-0839.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 112–113.)

16/f.

Dragovec Marina tanúkihallgatási jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv
tanúkihallgatásról

1945. október 2-án a pécsi helyőrség katonai ügyészségének katonai nyomozója, Rakusev igazságügyi főhadnagy Romanov alhadnagy tolmácson keresztül tanúként hallgatta ki

Dragovec Marinát, aki 1902-ben született, a Siklósi járás Bisse nevű falujában (Magyarország) lakik, hat osztályt végzett, szlovén nemzetiségű, magyar állampolgár.

A tanút figyelmeztették, hogy büntetőjogi felelősséggel tartozik a hamis tanúzásért.

Aláírás: Dragovec

Kérdés: Mondja el, mit tud a Vörös Hadsereg két katonája 1944. december 26-án Bisse faluban történt meggyilkolásáról?

Válasz: Arról, hogy Bisse nevű faluban megölték a Vörös Hadsereg két katonáját, fiamtól, Standovár Györgytől értesültem, aki jelenleg rendőrként szolgál Mecsekszabolcs faluban, a fiam pedig barátjától, Felföldi Józseftől értesült a gyilkosságról, aki véletlenül meghallotta, ahogy Bisse falu két lakosa, vitéz Kardos János és Boli Sándor beszélgetett a katonák meggyilkolásáról. A Vörös Hadsereg katonáinak meggyilkolásáról a két fentnevezett falubeli által folytatott beszélgetés akkor történt, amikor két bolgár katona érkezett Bisse faluba éjszakára. Vitéz Kardos János és Boli Sándor azt mondták, hogy ha a bolgárok rosszul viselkednek a faluban, akkor ugyanúgy elbánnak velük, mint a Vörös Hadseregnek a faluban megölt katonáival. Miután a fiam értesült Felföldi nevű barátjától a Vörös Hadsereg katonáinak meggyilkolásáról, bizonyos idő múlva beszélgetett erről Bisse falu Vajda Ernő nevű lakosával, aki szintén tudott a fent említett gyilkosságról. Vajda Ernő fiammal közölte, hogy Dávid Árpád és mások a gyilkosok.

Kérdés: Ön tudja, miért ölték meg a Vörös Hadsereg katonáit?

Válasz: Bisse lakosai közötti beszélgetések alapján a Vörös Hadsereg katonáit azért ölték meg, mert rosszul viselkedtek a faluban, de én személy szerint azt gondolom, hogy azért ölték meg, mert oroszok voltak.

Kérdés: Miért gondolja azt, hogy éppen azért ölték meg, mert oroszok voltak?

Válasz: Azért gondolom ezt, mert korábban a falunkban erős oroszellenes propagandát folytattak, amikor pedig a front átvonult a falunkon, néhány falubelink anyagi kárt szenvedett (egyes gazdag családoktól elvették az állatokat). Ezért néhány falubeli titkon haragot táplált az oroszokkal szemben. Az elmondottakat egy példával tudom bizonyítani: 1944 novembere végén gazdaságunkban ismeretlen okokból leégett a fészer. Ezután a falunk egyes lakosai kijelentették nekünk, hogy az oroszok gyújtották fel a fészert. De azt gondolom, hogy valaki a falubeliekből gyújtotta fel a fészert.

Kérdés: Mit tud még elmondani erről az ügyről?

Válasz: Két-három héttel ezelőtt falunk egyik lakosától, Felföldinétől hallottam, hogy Bisse falu egyi lakosa, Mátyás Sándor kijelentette, hogy meg kell ölni minden oroszt, aki megjelenik a falunkban.

Kérdés: Kicsoda ez a Mátyás Sándor?

Válasz: Mátyás Sándor Bisse falu egyik gazdag lakosa.

Kérdés: Mit tud még hozzátenni a vallomásához?

Válasz: Semmi mást a vallomásomhoz hozzátenni nem kívánok.

A jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza. A jegyzőkönyvet felolvasták nekem magyar fordításban.

Aláírás: Dragovec Tolmács: Romanov

Kihallgató: a pécsi helyőrség k[atonai] ü[gyésség]ének katonai nyomozója (Rakusev igazságügyi főhadnagy)

Hiteles: Romanov

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0836.jpg–0837.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 114–115.)

16/g.

Benyák György tanúkihallgatási jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv
tanúkihallgatásról

1945. október 3-án a pécsi helyőrség katonai ügyészségének katonai nyomozója, Rakusev igazságügyi főhadnagy Romanov alhadnagy tolmácson keresztül az OSzSzSzK Büntető-eljárásjogi kódex 162–168. cikkelyének betartása mellett tanúként hallgatta ki

Benyák Györgyöt, aki 1920-ban született, a Siklósi járás Bisse nevű falujában (Magyarország) lakik, nemzetiségét tekintve: anyja horvát, apja magyar, magyar állampolgár, 6 osztályt végzett, nős, felesége és gyereke van.

A tanút és a tolmácsot figyelmeztették, hogy büntetőjogi felelősséggel tartoznak a hamis tanúzásért.

A tanú aláírása: Tolmács: Romanov

Kérdés: Mondja el, mit tud a Vörös Hadsereg két katonája 1944. december 25-én Bisse faluban történt meggyilkolásáról?

Válasz: Nem emlékszem, hogy ez hányadikán történt, de tudom, hogy 1944 karácsonya első napján, amikor a falusi kocsmában voltam, körülbelül este 9.30-kor a kocsmába jött falunk egyik lakosa, Nagy Lajos és éppen a kocsmában tartózkodó Cseh Mártonhoz fordult és közölte, hogy házában két orosz katona szállt meg éjszakára. Erről értesülve Cseh Márton a kocsmában tartózkodó falubeliekhez fordult és megkérte őket, hogy menjenek vele otthonába. Cseh Márton kérésére vele együtt mentek: én, Benyák György, Lőrinc János, Szabadi Jakab, Róth János, mögöttük pedig jött még sok más falubeli lakos. Amikor Cseh Márton házához érkeztek, ott valóban a Vörös Hadsereg két katonáját találták, akik már lefeküdtek aludni. A ház tulajdonosa, Cseh Márton eleinte kiabálni kezdte, hogy nem hagyja, hogy az orosz katonák zavarják családját, de én megnyugtattam és azt mondtam, hogy először is tisztázzuk, hogy mi a helyzet. A katonák azt mondták nekünk, hogy éjszakázni szeretnének a házban, másnap kora reggel pedig indulni készülnek Pécsre.

Előzetesen megkérdeztem a gazdasszonytól, hogy a katonák hogyan viselkedtek a lakásában, és mivel azt a választ kaptam, hogy rendesen viselkedtek, javasoltam a többieknek, hogy ne bántsák őket és hagyják ott éjszakázni. Azonban az egyik jelenlévő, Róth János ragaszkodott ahhoz, hogy küldjük el őket éjszakázni a községházára. A katonák eleinte tiltakoztak és mondogatták, hogy nekik itt is jó lesz, de később mégis beleegyeztek és elmentek a községházára. A községházára érkezve a katonák megkérdezték tőlünk: Bort ígértetek nekünk, hol van? Akkor felajánlottuk nekik, hogy velünk együtt jöjjenek át a kocsmába. A kocsmában összesen 4 liter bort rendeltünk és ötfős társaságban ittuk meg. Italozás után az egyik katona kiment az utcára, azután hamar visszatért a kocsmába és kijelentette a másik katonának, hogy nem marad éjszakázni a községházán, mert ott tetvek vannak. Ezekután a két katona úgy döntött, hogy Pécsre indulnak. A kocsmát elhagyva mindketten egy-egy lövést adtak le, hozzám jöttek, megcsókolták a kezem, elbúcsúztak és azt mondták, hogy menjek haza. De kicsit eltávolodva megint hozzám fordultak, hogy mutassam meg nekik az utat Pécsre, és amikor elmondtam, hogyan kell Pécsre menni, elindultak, de azután másodszor is hozzám fordultak, hogy figyelmeztessem az őket követő Omacht János [József] falusi rendőrt, hogy forduljon vissza és ne kövesse őket. Mondtam Omacht Jánosnak, hogy ne kövesse őket, ő ezután visszament a községházára. Ezután hazamentem és lefeküdtem aludni. A katonákat többé nem láttam.

Kérdés: A katonák hány órakor hagyták el a kocsmát?

Válasz: A katonák 12-kor vagy fél 1-kor távoztak a kocsmából.

Kérdés: Hogyan viselkedtek a katonák?

Válasz: Egész idő alatt, amíg velem voltak, a katonák rendesen viselkedtek.

Kérdés: Tudja-e, milyen körülmények között történt a katonák meggyilkolása?

Válasz: A gyilkosság körülményeit nem ismerem, de a fent említett katonák meggyilkolása másnapján Dávid Árpád összehívta a falugyűlést, amelyen figyelmeztette az összes jelenlévőt, hogy senki ne beszéljen semmit a megtörtént gyilkosságról, és rögtön megfenyegette, hogy „ha valaki beszél róla, mi őt megöljük".

Kérdés: Bisse falu minden lakosa tudott-e arról a gyűlésről, amelyet Dávid Árpád vezetett le?

Válasz: A falu minden lakosa tudott a gyűlésről, mivel minden ház képviselője jelen volt ott.

Kérdés: Nem tudja megmondani, miért ölték meg a Vörös Hadsereg két katonáját Bisse faluban?

Válasz: Hogy miért ölték meg a katonákat, nem tudom, és a számomra hihetetlennek tűnt a meggyilkolásuk, mivel nagyon jól viselkedtek a faluban, de a faluban azt beszélik, hogy a katonák megbecstelenítettek a faluban három nőt, Szabó János felségét, Gojhovits Mihály feleségét és Bischof Sándor feleségét.

Kérdés: Személy szerint Ön elhiszi, hogy a katonák két óra alatt fagyban képesek lettek volna megbecsteleníteni három nőt?

Válasz: Személyesen én nem hiszem ezt. Ez lehetetlen és következésképpen valószínűtlen. Szerintem ezeket a híreszteléseket azért terjesztik, hogy felmentsék a gyilkosokat.

Kérdés: Mikor terjesztették el a faluban a hírt arról, hogy a katonák megbecstelenítettek három nőt?

Válasz: Arról, hogy a katonák megbecstelenítettek három falubeli nőt, folyó év szeptember 20-án értesültem, amikor Nagy Ferenc saját házában kikérdezett minket, azaz engem és még egy sor nőt. Azelőtt nem hallottam az erőszakról szóló beszélgetéseket.

Kérdés: Mit tud még elmondani az üggyel kapcsolatban?

Válasz: Semmi mást nem tudok elmondani az üggyel kapcsolatban.

A jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza. A jegyzőkönyvet felolvasták nekem magyar fordításban.

Aláírás: Benyák György

Tolmács: Romanov alhadnagy

Kihallgató: a pécsi helyőrség k[atonai] ü[gyészség]ének katonai nyomozója
Rakusev igazságügyi főhadnagy

Hiteles: Romanov

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0830.jpg–0832.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 119–121.)

16/h.

Sértő Ferenc tanúkihallgatási jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv
tanúkihallgatásról

1945. október 3-án a pécsi helyőrség katonai ügyészségének katonai nyomozója, Rakusev igazságügyi főhadnagy Romanov alhadnagy tolmácson keresztül tanúként hallgatta ki a lent nevezett

Sértő Ferencet, aki 1897-ben született, a Siklósi járás Bisse nevű falujában (Magyarország) lakik, hat osztályt végzett, magyar nemzetiségű.

A tanút és a tolmácsot figyelmeztették, hogy büntetőjogi felelősséggel tartoznak a hamis tanúzásért.

A tanú aláírása: Sértő Tolmács: Romanov

Kérdés: Mit tud a Vörös Hadsereg két katonája 1944 decemberében Bisse faluban történt meggyilkolásáról?

Válasz: 1944. december 25-én körülbelül 9.30-kor a kocsmába, ahol tartózkodtam a falunk más lakosaival, Benyák Györggyel, Róth Jánossal és másokkal együtt, a Vörös Hadsereg két puskákkal felfegyverzett és teljesen józan katonája lépett be. A kocsmában a katonák a falunk velük együtt érkező lakosaival elkezdtek borozni. A katonák 10.30-ig maradtak a kocsmában, azután pedig arra kértek, hogy helyezzük el őket éjszakára. A falubeliek felajánlották nekik, hogy a községházán éjszakázzanak. A katonák elmentek a községházára, de nem akartak ott éjszakázni kijelentve, hogy ott bizonyára tetvek vannak. Én és más jelenlévő falubeliek nem értettük, mit mondtak a katonák, ezért én Ratinger Károllyal együtt elmentem Bíró Béni nevű falubelihez, aki kicsit tud oroszul. A katonák is utánunk jöttek Bíró Bénihez és bort kértek tőle. Mivel nem volt bora, Bíró Béni újra meghívta őket a kocsmába. A katonák elindultak a kocsma felé, de egy idő múlva megálltak és felszólítottak minket arra, hogy forduljunk vissza, ők pedig mentek tovább az utcán. Hogy lerövidítsem az utat hazafelé, én és Ratinger Károly elindultunk a kerten keresztül, és kijutva az utcára meghallottuk az „állj!" felkiáltást. Ezután Ratinger Károly elszaladt, én pedig ott maradtam. Ugyanazok a katonák, akikről beszéltem feljebb, hozzám jöttek és puskával négyszer megütöttek. Az ütések után elestem, a katonák pedig elmentek, és többé nem láttam őket.

Kérdés: Ki volt jelen, amikor a katonák Önt megverték?

Válasz: Abban az időben mellettem nem volt senki.

Kérdés: Mikor értesült a katonáknak falujában történt meggyilkolásáról?

Válasz: A gyilkosságról csak akkor értesültem, amikor a Vörös Hadsereg hadnagya a faluba érkezett és a katonák meggyilkolásáról kérdezett. Ha nem tévedek, ez májusban történt.

Kérdés: Jelen volt-e az 1944. december 26-án megtartott falugyűlésen?

Válasz: Akkor érkeztem, amikor a gyűlés már befejeződött, Dávid Árpád akkor a faluban folyó gazdasági munkákról beszélt. Más, a gyűlésen megtárgyalt kérdésekről nem hallottam.

Kérdés: Kinek tett bejelentést arról, hogy a katonák megverték?

Válasz: Arról, hogy megvertek, a szovjet katonai hatóságok egyikének sem beszéltem.

Kérdés: Miért?

Válasz: Mivel a kapott sérülések nem voltak veszélyesek, úgy döntöttem, hogy nem beszélek róluk.

Kérdés: Mondja, mégis miért ölték meg a Vörös Hadsereg katonáit?

Válasz: Hogy a katonákat miért ölték meg, nem tudom. Azt beszélik, hogy a katonák megbecstelenítettek három helybeli nőt, és állítólag ezért ölték meg őket, de úgy gondolom, hogy ez nem szolgálhatta az alapot a katonák meggyilkolásához. Ha ez így is történt volna, akkor le kellett volna fegyverezni, letartóztatni, azután átadni őket a szovjet katonai hatóságoknak.

Kérdés: Ön elhiszi, hogy a katonák néhány óra alatt az utcán, hóban képesek lettek volna megbecsteleníteni három nőt?

Válasz: Nem, ez valószínűtlen és nem történhetett meg. Ez egyszerűen elképzelhetetlen. Úgy gondolom, hogy azért mondják ezt, hogy igazolják a gyilkosságot.

Kérdés: Mit tud még elmondani kiegészítésképpen?

Válasz: Elmondhatom, hogy azok a nők, akik kijelentették, hogy a fent említett katonák megerőszakolták őket, őszintétlen bejelentést tesznek, mivel nem érnek annyit, hogy valaki megerőszakolja őket. Valószínűleg valaki felkészítette őket, hogy ilyen vallomást tegyenek. Semmi mást nem tudok hozzátenni vallomásomhoz.

A jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza. A jegyzőkönyvet felolvasták nekem magyar fordításban.

Aláírás: Sértő Tolmács: Romanov

Kihallgató: a pécsi helyőrség k[atonai] ü[gyészségének] katonai nyomozója
(Rakusev igazságügyi főhadnagy)

Hiteles: Romanov

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_833.jpg–835.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 116.–118.)

16/i.

Czimber Anna tanúkihallgatási jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv
tanúkihallgatásról

1945. október 3-án a pécsi helyőrség katonai ügyészségének katonai nyomozója, Rakusev igazságügyi főhadnagy Romanov alhadnagy tolmácson keresztül az OSzSzSzK Btk. 162-168. cikkelyének betartása mellett tanúként hallgatta ki a lent nevezett személyt, aki elmondta:

Czimber Anna, 1908-ban született, a Siklósi járás Bisse nevű falujában (Magyarország) lakik, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, írástudatlan, férjezett.

A tanút és a tolmácsot figyelmeztették, hogy büntetőjogi felelősséggel tartoznak a hamis tanúzásért.

A tanú írástudatlan Tolmács: ROMANOV

Kérdés: Mondja el, mi történt Önnel 1944. december 25-ről 26-ra virradó éjszakáján?

Válasz: 1944. december 25-ről 26-ra virradó éjszakáján, 1 órakor, amikor férjemmel lefeküdtünk aludni, a Vörös Hadsereg két katonája jött be a szobánkba és megkértek, hogy menjek ki az utcára. A férjem a szobában maradt, én meg velük együtt kimentem az udvarra, ahol négyszer megerőszakoltak.

Kérdés: A katonák józanok vagy részegek voltak?

Válasz: Nagyon részegek voltak.

Kérdés: Ön tanúsított ellenállást a katonákkal szemben?

Válasz: Nem, semmilyen ellenállást nem tanúsítottam.

Kérdés: Tehát Ön önként beleegyezett a katonák kérésébe?

Válasz: Hát, ha a katonáknak ez kellett, akkor én nem álltam ellent, bár nem is volt hozzá semmi kedvem.

Kérdés: Bejelentette valakinek, hogy a katonák megerőszakolták?

Válasz: Nem, erről az esetről nem tettem bejelentést senkinek.

Kérdés: Miért?

Válasz: Szégyelltem volna magam, ha erről kellett volna beszélni.

Kérdés: De hát most éppen erről beszél, miért?

Válasz: Akkor nem tudtam, kinek kell bejelenteni.

Kérdés: Mikor értesült arról, hogy a Vörös Hadsereg katonáit meggyilkolták?

Válasz: Másnap, 1944. december 26-án. A férjem mondta el. Ugyanabban a beszélgetésben a férjem azt mondta, hogy a gyilkosságról nem szabad beszélni senkinek, ha pedig valaki beszél róla, azt megölik. Erről Molnár Lajos (meghalt) beszélt a férjemnek, Molnár Lajost pedig a gyűlésen figyelmeztette Dávid Árpád.

Kérdés: Mondja, a katonák mennyi ideig tartották Önt a hóban, miközben, ahogy állítja, erőszakot követtek el Önön?

Válasz: Két órán át feküdtem a hóban.

Kérdés: Hogy lehet, hogy nem fagyott meg?

Válasz: Természetesen nagyon fáztam és valóban majdnem megfagytam.

Kérdés: Mit tud még hozzátenni vallomásához?

Válasz: Semmi mást nem tudok hozzátenni vallomásomhoz.

A jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza. A jegyzőkönyvet magyar fordításban felolvasták nekem.

Tolmács: Romanov alhadnagy

Kihallgató: a pécsi helyőrség k[atonai] ü[gyészség]ének katonai nyomozója
Rakusev igazságügyi főhadnagy

Hiteles: Romanov

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_840.jpg–0841.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 110–111.)

17.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése szovjet katonák által elkövetett rablótámadásról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. szeptember 21.

Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak

1945. szeptember 17-én este 10.30-kor a Légvédelem 965. légelhárító tüzérezred katonái, Kaplenko Ivan Sztyepanovics, Kalinyin Mihail Nyikolajevics és Monasev Ivan Petrovics, akik önkényesen elhagyták a 965. ezred fogdáját, Buda környékén rablótámadást hajtottak végre a politikai rendőrség főnyomozója, Winter Ede ellen, akinek súlyos szúrt és lőtt sebeket okoztak a fején.

A foganatosított intézkedések eredményeképpen a bűnözőket letartóztatták, akik beismerték a bűncselekmény elkövetését.

Az ügyet a Légvédelem 9. hadtestének kötelékébe tartozó SZMERS kémelhárítási ügyosztálynak adták át a nyomozás folytatására.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet vezetője,
Bjelkin[131] altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0434.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 236.)

131 Bjelkin Mihail Iljics (1901–1980) 1944 októberétől 1945 júniusáig a SZMERS Kémelhárítási Főigazgatóság operatív csoportjának vezetője Budapesten, 1945 júliusától 1946 júniusáig a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet részlege apparátusában a titkosszolgálati osztály, a SZEB Felügyelet (Inspekcija) vezetője volt. Teljes életrajzát lásd Petrov, N. V.: *Kto rukovogyil organami...* i. m. 188–189.

18/a.

Prokopenko gárdaőrnagy, a SZEB Felügyelet főfelügyelőjének különleges jelentése két szovjet katona meggyilkolásáról Mogyoród községben

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. szeptember 28.

Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak

Szviridov[132] altábornagy elvtársnak

Különleges jelentés[133]

1945. szeptember 23-án a Pest megyei Mogyoród faluban meggyilkolták a Vörös Hadsereg két katonáját, a gödöllői katonai parancsnokság közlegényét, az 1925-ös születésű Oruszkulov Mukas Matvejevicset és a 105. gárdalövészhadosztály őrmesterét, az 1911-es születésű Vaulin Konsztantyin Jakovlevicset.

A tett színhelyére kiszállt egy operatív munkatárs, aki a 105. gárdalövészhadosztály katonai ügyészével együtt megállapította a gyilkos személyét. Kiderült, hogy a gyilkos Ringhoffer József nevű magyar, aki 1888-ban született, Mogyoród lakosa, reakciós beállítottságú.

A gyilkosságot a következő körülmények között követte el:

Körülbelül 21.00-kor Oruszkulov parancsnoki járőr letartóztatta és az utcán kísérte az eltávozási engedéllyel nem rendelkező Vaulin őrmestert és Karpcsenko vöröskatonát, akik a Gödöllőn állomásozó 105. lövészhadosztályban teljesítenek szolgálatot. Útközben a katonák részeg magyarokból álló tömeggel találkoztak, amelyet Oruszkulov felszólított, hogy oszoljon szét, és közben géppisztolyból a levegőbe lőtt. A tömegben tartózkodó Ringhoffer József nevű magyar hazaszaladt, magához vette az általa elrejtett puskát, visszament a tömegbe és közvetlen közelről lelőtte Oruszkulovot és Vaulint, miközben Karpcsenko vöröskatonának sikerült elmenekülnie.

A letartóztatott Ringhoffer a szeptember 25-én lefolytatott kihallgatása során a következőt vallotta:

„1945. szeptember 23-án két orosz katonát gyilkoltam meg, mert gyűlölöm az oroszokat és a magyar állam megszállóinak tartom őket".

Mint kiderült, a gyilkos korábban nem egyszer állt bíróság előtt az általa elkövetett gyilkosságok miatt, a helyi hatóságok köztörvényes elemként ismerik.

A Ringhofferrel szembeni nyomozással az ügy befejeződött és átkerült elbírálásra a 105. gárda-lövészhadosztály Katonai Törvényszékéhez.[134]

Semmilyen illegális terrorista szervezetet, amellyel Ringhofer kapcsolatban állt volna, nem találtak.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet főfelügyelője,
Prokopenko gárdaőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0400.jpg–0401.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 269–270.)

132 Szviridov Vlagyimir Petrovics (1897–1963) 1945 és 1947 között a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének helyettese volt, Vorosilov marsall távollétében ő vezette a bizottságot. 1949-ben a Középső Hadseregcsoport főparancsnoka lett.

133 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

134 Ringhoffer József sorsáról lásd Rózsás J.: *Gulag lexikon.* i. m. 312.

18/b.

Saver igazságügyi vezérőrnagy a Középső Hadseregcsoport katonai ügyészének összefoglalója a két szovjet katona meggyilkolásáról

Titkos
... sz. példány

A Középső Hadseregcsoport Katonai Tanácsának

Áttekintés
a Ringhoffer József magyar állampolgár által Vaulin K. Ja. gárdaőrmester és Oruszkulov M. M. közlegény ellen elkövetett terrorcselekményről

1945.09.23-án, vasárnap Mogyoród falu (Magyarország) közel 50 lakosából álló tömeg haladt az egyik utcán. A tömegben részegek is voltak.

Körülbelül 21.00-kor ugyanazon az utcán haladt járőrünk, a 349. gárdalövészezred gárdaőrmestere, Vaulin K. Ja., a gödöllői parancsnoki felügyelet közlegénye, Oruszkulov M. M. és a 349. gárdalövészezred vöröskatonája, Karpcsenko V. M. Amikor a járőr elhaladt a tömeg mellett, a tömegből káromkodások hangzottak el a vöröskatonáknak címezve, egyidejűleg az emberek fokozatosan körülvették őket.

A járőr tagjai figyelmeztették a tömeget, hogy ne közeledjenek hozzájuk, azonban az emberek rájuk vetették magukat és elkezdték őket bántalmazni. Karpcsenko vöröskatonának sikerült kiszabadulnia a támadók kezéből és elszaladnia, ugyanakkor Vaulin őrmestert és Oruszkulov vöröskatonát puskalövésekkel meggyilkolták, a holttestüket pedig bedobták a vízmosásba.

A nyomozás megállapította, hogy a gyilkosságot Ringhoffer József, Mogyoród falu lakosa követte el.

A nyomozás keretében kihallgatott Ringhoffer elmondta, hogy a gyilkosságot az oroszok iránti gyűlöletből követte el, mivel úgy gondolta, hogy „az oroszok megszállták Magyarországot".

A helyi hatóságok Ringhoffert negatívan jellemzik. Az utóbbit négyszer ítélték el, többek között egyszer gyilkosságért. „A faluban rossz embernek tartják...

Rosszul viszonyul az oroszokhoz... Ringhoffer csak az oroszok iránti ellenséges viszonya miatt ölhette meg Oruszkulovot és a másik katonát, nincs más ok. Se Ringhoffer gazdaságának, se neki személy szerint az oroszok semmi kárt nem okoztak." (Fekete József falubíró tanúvallomásából).

Arról, hogy Ringhoffer ellenségesen viszonyul a Vörös Hadsereghez, tanúskodott ugyanannak a falunak a lakosa, Weller Boldizsár is, aki elmondta: „1944. december 14-én orosz csapatok érkeztek és állomásoztak a falunkban. 1945. január 5-én Ringhoffer kiásta a gödörből az összes értékes vagyontárgyat, amelyet a németek elől elrejtettem, magához vitte, vagyis ellopott mindent, azután odament a gödörhöz és kijelentette nekem: „Nézd meg, mit tettek az oroszok". Megrágalmazta az oroszokat... A vagyontárgyakat követelésemre visszaadta nekem".

Ez a tanúvallomás bizonyítja, hogy Ringhoffer provokátor. A nyomozás megállapította azt is, hogy a parancsnoki felügyelet magatartása a faluban teljesen kifogástalan volt, például Oruszkulov „nagyon fegyelmezett katonának mutatkozott, és a falu minden lakosa megkedvelte... Én mint falubíró és a rendőrök is azt kértük a katonai parancsnoktól, hogy éppen Oruszkulovot küldje a falunkba"... És egyáltalán... „Én mint Mogyoród falu bírája felelősséggel állítom, hogy az orosz közkatonák és tisztek a hadi cselekmények befejezése után nem okoztak falunk lakosainak semmi kárt. Az oroszok a falunkban se lopásokat, se rablásokat, se erőszakoskodásokat stb. nem követtek el."

A fent jelentettekkel kapcsolatban azt gondolom, hogy az OSzSzSzK Btk. 58-8 cikkelye alapján vádolt Ringhoffer ügyét széles körű bírósági tárgyaláson kell elbírálni a magyar társadalom és a külföldi sajtótudósítók bevonásával.

Kérem az Ön jóváhagyását.[135]

A Középső Hadseregcsoport
katonai ügyésze
B. Saver igazságügyi vezérőrnagy

1945. október 25.

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_1084.jpg–1086.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 29–31.)

[135] Az első lap bal felső sarkában K. Vorosilov határozata látható: „Nem ellenzem. K. V. [19]45.X. 25." Az első lap alján kézirásos megjegyzés látható: „Tájékoztatásul: A marsall határozatáról tájékoztattuk Saver e[lv]t[árs]at. [19]45.10.29. № KV-480c. V. Petrov." A javasolt tárgyalásra nem került sor.

19.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a szovjet katonák által és ellenük elkövetett bűncselekményekről

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. október 31.

Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak

Politikai tanácsadónak,
Puskin[136] e[lv]t[árs]nak

Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

A Középső Hadseregcsoport
SZMERS Kémelhárítási Igazgatósága vezetőjének,
Koroljov[137] altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[138]

Kiegészítés az I-0530. számú, [19]45.X.19-én kelt jelentésemhez,[139] amely a Vörös Hadsereg katonái által a helyi lakossághoz tartozó magyarokkal szemben

136 Puskin Georgij Makszimovics (1909–1963) hivatásos szovjet diplomata. A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság politikai tanácsadója, majd a Szovjetunió magyarországi követe, 1948-tól nagykövete.

137 Koroljov Nyikolaj Andrianovics (1907–1986) 1943 novemberétől 1945 júniusáig a 2. Ukrán Front SZMERS Kémelhárítási Igazgatóság vezetője, majd 1945 júniusától 1947 júniusáig a Középső Hadseregcsoport SZMERS, illetve MGB Kémelhárítási Igazgatóság vezetője lett. Teljes életrajzát lásd Petrov, N. V.: *Kto rukovogyil organami...* i. m. 490–491.

138 A lap bal oldali margóján Bjelkin altábornagy utasítása látható: „A marsall titkárságára visszaküldeni! M. Bjelkin. [19]45.XI. 3."

139 A jelentés nem áll rendelkezésünkre.

elkövetett gyilkosságok tényeiről és a magyarok által elkövetett, a Vörös Hadsereg Magyarország területén tartózkodó csapataihoz tartozó katonák elleni gyilkosságokról szólt.

1945 augusztusa és szeptembere folyamán Magyarország területén a következő eseteket regisztrálták:

Gyilkosságok, amelyeket a Vörös Hadsereg katonái követtek el magyarokkal szemben 20;
Gyilkosságok, amelyeket a magyarok követtek el a Vörös Hadsereg katonáival szemben 22.

1. Gyilkosságok, amelyeket a Vörös Hadsereg katonái követtek el magyarokkal szemben

1. Augusztus 21-én 21.00-kor Tokarev Pjotr hadnagy és Szoljannyikov Viktor alhadnagy egy étteremben megtagadták az elfogyasztott bor kifizetését. A katonai parancsnokságról járőrt és Endresz rendőrt hívták ki. A járőr érkezésekor Tokarev és Szoljannyikov tüzelni kezdtek, aminek eredményeképpen Endresz rendőrt megölték.[140] A gyilkosokat letartóztatták és Katonai Törvényszék elé állították.

2. 1945. szeptember 12-én a Jósika u. 12. szám alatt tartott esti összejövetelen egy a Belügyi Népbiztosság belső csapataihoz tartozó katona összeveszett a Kurucz Lajos nevű magyarral, lelőtte és elmenekült.

3. 1945. szeptember 15-én a Belügyi Népbiztosság belső csapataihoz tartozó 61. lövészhadosztály 181. lövészezredének tizedese, Maljasin, aki villamoson utazott, géppisztolyból lelőtt egy arra járó magyart. Maljasint letartóztatták és katonai törvényszék elé állították.

4. 1945. szeptember 14-én 17.00-kor a Mungos (?) u. 9. számú házban az 50. gárda nehéz aknavető dandár tizedese, Minajev Gennagyij Andrejevics rablási

140 A Budapesti Rendőr-főkapitányság központi ügyeletének az 1945. augusztus 20–21-én történt eseményekről készített jelentése szerint Endresz Viktor rendőrt a IX. ker. Tompa u. 34 szám alatt lévő vendéglőnél lőtték le, melyet három orosz tiszt kirabolt. A jelentés szerint csupán az egyik tettest sikerült elfogni. Lásd *„Törvényes" megszállás.* i. m. 339.

kísérlet közben lelőtt egy magyar nőt és megpróbált elmenekülni, de elfogták és letartóztatták.

5. 1945. szeptember 15-én 22.00-kor a Teleki téren egy, a Vörös Hadsereg egyenruháját viselő ismeretlen személy késszúrással megölt egy Szau (?) nevű, és súlyosan megsebesített egy Trimit (?) nevű magyar nőt. Az elkövető elmenekült.

6. 1945. szeptember 16-án 6.00-kor a Dugonics u. 15. szám alatt a 790. trófeagyűjtő század Kalasnyikov nevű vöröskatonája géppisztolylövéssel megölt egy magyart. Kalasnyikov elmenekült.

7. 1945. szeptember 18-án 15.00-kor a Drosi (?) u. 106. számú házban a Vörös Hadsereg egyenruháját viselő két személy megölte Sólyomvári (?) rendőrt. A gyilkosok elmenekültek.

8. [19]45.VIII.11-én Sashalom községben a 68. hadtest 78. páncélosezrede főhadnagya, Fedoszov Viktor Afanaszjevics éjszaka rablás céljából behatolt az egyik lakásba és pisztollyal súlyosan megsebesítette a lakás tulajdonosát és tulajdonosnőjét. Fedoszovot letartóztatták.

9. [19]45.VIII.15-én 22.00-kor Budapest III. kerületében a Vörös Hadsereg egyenruháját viselő három személy rablás céljából behatolt az egyik lakásba, megölték a lakás tulajdonosát és elmenekültek.

10. [19]45.VIII.28-án 12.00-kor a Váci utcában a 105. gárda-lövészhadosztály három katonája megpróbálta kirabolni az egyik éttermet. Az ott tartózkodó magyarok megkíséreltek ellenállni a rablóknak. A rablók tüzet nyitottak, aminek következtében két magyar halálosan megsebesült. Az egyik tettest sikerült letartóztatni. Kiderült, hogy ő Larcsenko őrvezető.

11. 1945. szeptember 5-én 21.00-kor Budapest III. kerületében a 155. repülőtér-üzembentartó század vöröskatonája, Szizov Joszif Andrejevics puskalövéssel megölte Nagy Kálmán rendőrt. A tettest letartóztatták.

12. [19]45.IX.30-án Budapest nyugati külvárosában a Vörös Hadsereg egyenruháját viselő öt fegyveres bandita pisztolylövéssel halálosan megsebesített egy

magyar vitorlázórepülő tisztet, elvettek tőle 800 pengőt, a karóráját, a bőrkabátját és elmenekültek.

13. 1945. szeptember 5-én 16.30-kor a légvédelmi fényszóró zászlóalj 35. különítményének Komarov nevű őrvezetője Budapestre utazott a zászlóaljparancsnokság megbízásával. Útközben állítólag megállította őt egy számára ismeretlen alhadnagy, aki megparancsolta Komarovnak, hogy tartóztassa le a mellettük elhaladó két gyanús magyart, akik megpróbáltak elfutni és az egyik étterembe menekültek be, ahova Komarov is bement. Komarov anélkül, hogy eligazodott volna a helyzetet tekintve, puskalövéssel megölte a Povázsai Sándor nevű magyart, valamint puskatussal halálos ütéseket mért egy másik magyarra.

Komarovot letartóztatták. Az alhadnagyot, aki a parancsot állítólag kiadta, nem sikerült megtalálni.

14. Gluhih Alekszandr Nyikolajevics őrnagy, Ajnstejn Iszak Jakovlevics főhadnagy és Leljakin Mihail Jakovlevics, a Szovjetunió hőse a nemibetegkórházban tartózkodtak gyógykezelés céljából. 1945. július 31-én egy magánlakásban ivászatot rendeztek, amelyen ők is részt vettek. Ivászat után mindannyian kimentek a város környékére. Útközben találkoztak egy nővel, megálltak és ellenőrizték a papírjait.

Kiderült, hogy az ellenőrzésnek alávetett nő a Szovjetunió volt állampolgára, Repina Jelena, aki 1925-ben a Szovjetunióból Magyarországra költözött férjével, egy Balázs Ferenc nevű magyarral.

Repina kísérői papírjainak ellenőrzése után Gluhih elvette azok papírjait és azt javasolta, hogy mindannyian menjenek el a parancsnokságra, miközben katonai parancsnoknak nevezte magát; ezenkívül pedig elvett a letartóztatottaktól egy üveg szeszt és egy pár női cipőt.

Közben Leljakin kijelentette, hogy megöli Repinát mint lehetséges kémet, Ajnstejn pedig hozzátette, hogy el tudná adni Repina lovait.

Miután mindannyian kb. három kilométerre távolodtak a letartóztatás színhelyétől, Gluhih őrnagy társaságával együtt lóetetés ürügyén elkanyarodtak egy bokrokkal benőtt vízmosás felé, és a letartóztatottakkal együtt új ivászatot rendeztek, amely során Leljakin pisztollyal lelőtte Repinát, az ott jelenlévő „Nyikolaj" ragadványnevű hadnagy (nem azonosították) pedig néhány pisztolylövéssel megölte a Repinával együtt utazó román katonát és Péter János magyar kocsist. A meggyilkoltak holttestét a vízmosásba dobták. Gluhih és Ajnstein kifogták a lovakat Repina szekeréből, magukhoz vették az értéktárgyakat és megpróbáltak elmenekülni.

A Katonai Törvényszék Gluhihot, Ajnstejnt és Leljakint egyenként 10-10 év javító munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre és katonai rendfokozataiktól való megfosztásukra ítélte; a Törvényszék a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsánál kérvényezte, hogy az elítélteket fosszák meg az állami kitüntetésektől, Leljakint pedig a Szovjetunió Hőse kitüntető címtől.

15. Az augusztus 4-ére virradó éjszakán a 191. tarackos tüzérdandár katonái: Minyin Szergej Mihajlovics gépkocsivezető és Gyevjatov Mihail Ivanovics közlegény, akik teherautóval utaztak az egységükhöz, éjszakára megálltak Gúta faluban (Csehszlovákia), ahol a belső gumit és a gumiabroncsot elcserélték egy liter szeszre. Részeg állapotban Minyin és Gyevjatov betörték a magyar Tóth Péter házának ajtaját, és fegyverrel fenyegetve egymás után megerőszakolták annak 18 éves, Mária nevű lányát, az apa, anya és más családtagok jelenlétében.

Ezután Minyin és Gyevjatov bementek Madarász Margit polgártársnő házába, ahol szintén megpróbálták megerőszakolni őt és 17 éves lányát. Ellenállás közben mindkét nőt pisztolylövésekkel megölték. Minyint és Gyevjatovot letartóztatták.

16. 1945. augusztus 28-án Hromov Alekszandr Alekszandrovics alhadnagy, aki a nemibetegkórházba utazott gyógykezelésre, megállt Budapesten, részegre itta magát, botrányt rendezett az egyik üzletben, és pisztolylövéssel megölte a Kápolnási Dezső nevű magyart.

A Katonai Törvényszék 8 év szabadságvesztésre ítélte Hromovot.

17. 1945. augusztus 26-án a vecsési katonai parancsnokság katonái, Je. A. Jevgrafov szakaszvezető és ügyeleteshelyettes, valamint V. A. Zikov gépkocsivezető engedély nélkül a városba távoztak, részegre itták magukat az egyik étteremben, és Jevgrafov javaslatára egy ismerős magyar nőhöz indultak. Útközben az utcán találkoztak Schneider Mihály nevű magyarral, akit lelőttek.

A K[atonai] T[örvényszék] 8 év javító munkatáborra ítélte mindkettőjüket.

18. 1945. szeptember 14-én a 234. lövészhadosztály közlegénye, Afanaszjev Szergej, aki a budapesti nemibetegkórházba utazott gyógykezelésre, részegre itta magát, pisztollyal átlőtte egy Benecsek nevű magyar nő mellét és megpróbált elmenekülni, de őrizetbe vették.

A K[atonai] T[örvényszék] 6 év javító munkatáborra ítélte Afanaszjevet.

19. Folyó év szeptember 16-án Kalmicskov Dmitrij Mihajlovics őrvezető részeg állapotban géppisztolylövéssel megölte a Madumel (?) Kálmán nevű magyart. Az ügyét átadták a k[atonai] t[örvényszék]nek.

2. Gyilkosságok, amelyeket a magyarok követtek el a Vörös Hadsereg katonáival szemben

1. Folyó év szeptember 20-án Budapest 8. [kerületi] parancsnoksága környékén puskalövéssel megölték az SzSzKSz Belügyi Népbiztossága „B" osztályának operatív főmegbízottját, Vojtyihov Georgij Fjodorovics alhadnagyot, aki 1917-ben született a Rosztovi terület Azov városában, az ÖK(b)P tagja.

A foganatosított intézkedések eredményeképpen a gyilkosokat előállították és letartóztatták, kiderült, hogy magyarok: az 1918-as születésű Farkas János, a magyar rendőrség őrmestere és az 1921-es születésű Szekeres János rendőr.

A nyomozás megállapította, hogy Farkas János volt a közvetlen gyilkos, aki minden ok nélkül rálőtt Vojtyihovra.

Az ügyet a budapesti katonai helyőrség katonai ügyésze vizsgálja.

2. 1945. szeptember 23-án a Pest megyei Mogyoród faluban két katonát öltek meg szolgálati kötelességük teljesítése közben: a gödöllői katonai parancsnokság közlegényét, az 1925-ös születésű Oruszkulov Mukas Matvejevicset és a 105. gárda-lövészhadosztály őrmesterét, az 1911-es születésű Vaulin Konsztantyin Jakovlevicset.[141]

A nyomozás megállapította a gyilkos személyét. Kiderült, hogy a gyilkos a Ringhoffer József nevű magyar, aki 1888-ban született, reakciós beállítottságú és nyíltan hangoztatta az orosz katonák ellen irányuló terrorista szándékát.

Ringhoffer Józsefet letartóztatták és átadták a 105. gárda-lövészhadosztály Katonai Törvényszékének.

3. Szeptember 15-én Fejér megye területén (Magyarország), a mezőn pisztolylövéssel megölték a kórházból visszatérő Acabrik vöröskatonát, aki a 72. gárda-lövészhadosztály 229. gárdalövészezredében teljesített szolgálatot.

141 Az ügyről lásd az I/18/a. és I/18/b. számú dokumentumokat.

A lefolytatott vizsgálat megállapította, hogy a gyilkos a Sáska Antal nevű magyar, aki elvette az általa meggyilkolt vöröskatona papírjait és megpróbált elmenekülni, de őrizetbe vették és letartóztatták.

4. Szeptember 9-én a Győr megyei Pusztasomorja faluban a magyarok megölték a 210. tartalék lövészezred katonáját, Kosztyin Alekszandrt.[142] A gyilkosság a következő körülmények között történt:

Szeptember 9-én 17.00-kor Kosztyin vöröskatona a szénaszállító csapatban dolgozott. A mezőn réti herét kaszált a lovak számára egy magyar nő földsávján, aki megkérte a magyarokat, hogy tiltsák meg az orosznak, hogy a réti heréjét lekaszálja. Ennek eredményeképpen Kosztyinnak eltörték a kezét és elvették az általa lekaszált réti herét.

Kosztyin visszament a csapatához, magával vitt 9 vöröskatonát és 21.00-kor érkezett a rendőrségre, hogy segítsenek neki megtalálni azt a magyart, aki eltörte a kezét. Az ügyeletes rendőr kijelentette Kosztyinnak, hogy nem tudja, melyik magyar törte el a kezét, és azt javasolta, hogy takarodjon el a faluból. Emiatt botrány és verekedés tört ki. A rendőrök riadóztatták a falut. A magyarok futva érkeztek a rendőrségre, fogták a puskákat és tüzet nyitottak. A vöröskatonák visszalőttek a magyarokra. Since [Sipőcz] István nevű magyar utolérte Kosztyint, baltával fejbe verte és megölte.

5. Augusztus 10-én Szabó Lajos és Kocsis István rendőrök találkoztak a Debrecenből Aradmar [Ártánd?] felé vezető országúton a 11. légvédelmi tüzérhadosztály szekéren utazó vöröskatonáival, Goncsarukkal és Litosinnal. Szabó és Kocsis minden hangos megszólítás vagy figyelmeztetés nélkül egy-egy lövést adtak le a levegőbe, ezután a katonákat szállító szekér megállt.

A rendőrök minden alap nélkül felszólították az orosz vöröskatonákat, hogy kövessék őket a rendőrségre. A katonák, mivel alaptalannak tartották a letartóztatásukat, nem álltak meg. Ekkor Szabó magyar puskából rálőtt Litosin vöröskatonára és megsebesítette. Kocsis rendőr a maga részéről szintén rálőtt Litosinra.

Goncsaruk vöröskatona, aki látta, hogy Litosin kétszer megsebesült, visszatüzelt, ami után Szabó és Kocsis elmenekültek az erdőbe.

Litosin vöröskatona belehalt a kapott sebesüléseibe. Folyó év augusztus 14-én a katonai törvényszék golyó általi halálra ítélte Szabó és Kocsis rendőröket.

142 Az üggyel kapcsolatban lásd az I/23/a–c. számú dokumentumokat.

6. Augusztus 2-án Molnár János, Kovács Ferenc, Gazsi Mihály, Lestyán István, Sztonyán József, Szamel István és Steffer János nevű magyarok Nógrád községben bestiálisan megverték Jancsenko főhadnagyot és csapatának öt katonáját.

Amikor Jancsenko és katonái teherautóval áthaladtak Nógrád falun, a fent felsorolt magyarok megállították és minden ok nélkül eszméletlenségig verték őket.

7. Augusztus 26-án Budapesten a villamoson Lubima György nevű magyar kivette Tretyakov főhadnagy pisztolytáskájából a „TT"-pisztolyát és egy lövéssel megsebesítette.

8. Szeptember 26-án Budapesten a Radnóti Tamás nevű magyar a Vörös Hadsereg iránti gyűlöletből megölte Bajkov vöröskatonát és megsebesítette Dmitruk törzsőrmestert.

9. Augusztus 17-én Budapesten, a Bezerédi utcában Hetol József nevű magyar géppisztolylövéssel megölte Razuvajev Vlagyimir Petrovics őrmestert. A gyilkost letartóztatták.

10. Augusztus 26-án Budapesten, az Őr utcában a magyarok megölték a Vörös Hadsereg egyik katonáját, akinek a személyazonosságát nem sikerült megállapítani az okmányok hiánya miatt.

11. Szeptember 1-jén a magyarok megölték a Vörös Hadsereg egyik katonáját, akinek a személyazonosságát nem sikerült megállapítani az okmányok hiánya miatt. A gyilkos elmenekült.

12. Szeptember 13-án a magyarok megölték a Vörös Hadsereg egyik katonáját, akinek a személyazonosságát nem sikerült megállapítani az okmányok hiánya miatt. A gyilkos elmenekült.

13. Augusztus 12-én a magyarok megölték a Vörös Hadsereg egyik katonáját. Személyazonosságát nem sikerült megállapítani az okmányok hiánya miatt. A gyilkos elmenekült.

14. Szeptember 23-án Budapesten a Lóvasút utcában a magyarok megölték a 177. elosztó parancsnokság járőrét, Ivanov vöröskatonát.

15. Augusztus 9-én Budapest III. kerületében egy rendőr súlyosan megsebesítette Rudsena századost, aki a 285. lövészhadosztályban teljesít szolgálatot. A tettes elmenekült.

16. Augusztus 5-én Újpesten a magyarok súlyosan megsebesítették Nazarov őrmestert. A tettes elmenekült.

17. Augusztus 9-én a 3. [kerületi] parancsnokság környékén egy ismeretlen rendőr halálosan megsebesített egy katonát. A rendőr elmenekült.

18. Szeptember 1-jén egy magyar pisztolylövéssel halálosan megsebesítette a Vörös Hadsereg egyik katonáját, akinek a személyazonosságát nem sikerült megállapítani az okmányok hiánya miatt. A lövést leadó személy elmenekült.

19. Augusztus 8-án a Soroksár vasútállomás környékén áthaladó vonaton a magyarok megöltek egy katonát, akinek a nevét nem sikerült megállapítani az okmányok hiánya miatt.

20. Szeptember 16-ra virradó éjszakán a Szociáldemokrata Párt pestszenterzsébeti kerületi pártszervezete esti rendezvényt szervezett, amelyen jelen volt a Vörös Hadsereg néhány katonája. Körülbelül éjjel három óra körül a magyarok szervezetten rátámadtak a katonákra, és elkezdték bántalmazni őket. A katonai parancsnokság kiérkező járőre letartóztatta a támadás 11 szervezőjét.

Miközben az utóbbiakat a parancsnokságra kísérték, a magyarok még egyszer rátámadtak és pisztolyból rálőttek a járőrre. A letartóztatottak közül egy magyarnál volt pisztoly.

21. Szeptember 24-én Budapesten a magyarok megverték Kravcsenko hadnagyot, ezenkívül egy lövéstől súlyosan megsebesült a vele együtt volt vöröskatona. A magyarokat letartóztatták.

22. Folyó év szeptember 20-ára virradó éjszakán Pestszenterzsébeten három katona tartózkodott a legelőn a 3238. számú kórház tulajdonát képező állatok mellett. Az őrzött állatokra váratlanul rátámadt egy csapat magyar, akik súlyosan megsebesítették Zadorozsnij közlegényt és Karanfilova katonanőt.

A banditák elvették Zadorozsnij karabélyát és elmenekültek.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0887.jpg–0894.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 235. 133–140.)

20.

Zamercev gárdavezérőrnagy, Budapest városparancsnokának feljegyzése a fővárosban elkövetett gépkocsilopások számának emelkedéséről

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak

Jelentem, hogy folyó év októberében Budapesten a sebesülések és rablások számának csökkenése tapasztalható az előző hónapokhoz képest.

Ugyanakkor tájékoztatom, hogy az utóbbi időben gyakrabban fordul elő a Vörös Hadsereg egységeinek birtokában levő gépkocsik lopása, amit a magyar spekulánsok csoportja követ el. Az ellopott gépkocsikat a magyar állami szerveknek és intézményeknek értékesítik.

Így például folyó év október 5-én az egyik egységünktől elloptak egy Opel Benz típusú, 0777. számú gépkocsit. 1945. október 7-én a gépkocsit a magyar Kereskedelmi és Közlekedésügyi Minisztériumnál találták meg és lefoglalták. Addigra a kocsira már kiállították a 3346. számú belépési engedélyt Levuskin vezérőrnagy aláírásával.

Folyó év október 17-én hét magyar állampolgárból álló csoport Dóczyval, Csontos Istvánnal, Kovács Ferenccel és Negiz [Nehéz?] Györggyel az élen ellopta a 63235. tábori postaszámú egységtől az I-84-218. rendszámú Borgward-Bremen típusú gépkocsit, és 2.500.000 pengőért eladták azt a Köztisztasági Hivatalnak (Kun u. 8.). A Hivatal igazgatója, Lévay János és üzletvezetője, Lovas Ferenc úgy vették meg a kocsit, hogy előre tudták, hogy lopott, és azonnal átfestették.

Folyó év július elején Schreiner nevű magyar állampolgár a szovjet katonai hatóságok képviselőjének kiadva magát elvett Schwarcz és Gutman magyar állampolgároktól egy Skoda Rapid típusú gépkocsit, amelyet az utóbbiak még azelőtt loptak el a vasúti peronról Rákosrendező vasútállomáson.

Folyó év július 24-én a budapesti rendőr-főkapitányság 1.800.000 pengőért két Ford 8 gépkocsit vett az Erdősi György nevű spekulánstól, amelyeket a Vörös Hadsereg egyik egységétől loptak el.

A rendelkezésünkre álló adatok szerint az említett gépkocsik többségét a bécsi hadizsákmányraktárból hozzák be és Budapesten adják el. Gyakran tapasztalhatók olyan esetek is, amikor a magyarok úgy rabolják ki a magánlakásokat és az üzleteket, hogy közben orosz katonáknak adják ki magukat. Így például szeptember 23-áról 24-ére virradó éjszakán a fegyveres magyarok bandája Borda Bogaud (?) és Borbély Rudolf vezetésével a X. kerületben fosztogatott és hat lakást fosztott ki, miközben a fosztogatók orosz katonáknak adták ki magukat.

Folyó év szeptember 7-éről 8-ára virradó éjszakán a Katonai Parancsnokság letartóztatta Kaptás Gyula nevű magyart, aki magát orosz katonának kiadva, pisztollyal fenyegetve boltot rabolt ki. Kihallgatása során Kaptás elmondta, hogy ő és két tettestársa, Kósza Gyula és Hanzély Mihály rendszeresen fosztogattak orosz katonáknak kiadva magukat. A budapesti katonai parancsnokság egy sor olyan magyar állampolgárt tartóztatott le, akik a lopott tárgyak adásvételével foglalkoztak, nevezetesen: Sárli Józsefnét (Légszesz u. 6.), Nagy Teréziát (Sándor u. 36.), Mudrony Sándornét (Sallai Imre u. 3.), Fülöp Évát (Menház u. 12.), Szundok Ferencnét (Galambóc u. 43.), Varga Andrást, Jermih Árpádot és sokan másokat.

Mindezek és más tények is arról tanúskodnak, hogy a lopott gépkocsikat és egyéb tárgyakat vásárló magánszemélyek és magyar hivatalos intézmények ezen tetteikkel maguk ösztönzik a lopások, rablások és spekuláció további fejlődését.

A katonai parancsnokság az összes fentnevezett személyt letartóztatta, a nyomozást lefolytatták, és az összes bűnösnek talált személyt átadták a magyar hatóságoknak a magyar törvények szerint történő felelősségre vonásuk céljából.

Egyidejűleg Budapest város rendőrsége figyelmeztetést kapott arra, hogy megfelelő intézkedéseket tegyen az ilyen jelenségek ellen folytatott küzdelemben.

Budapest katonai parancsnoka
Zamercev
gárdavezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0994.jpg–0996.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 119–121.)

21.

Novikov őrnagy, a budapesti városparancsnokság őrszolgálati osztálya vezetőjének összefoglaló jelentése a Budapesten történt rendkívüli eseményekről

Adatok
az 1945 októberében történt rendkívüli eseményekről

A Vörös Hadsereg meggyilkolt katonái		7 fő
Közülük:		
a) katonák által meggyilkolt katonák	1 fő	
b) magyarok által meggyilkoltak	1 fő	
c) megtalált, ismeretlenek által meggyilkoltak	3 fő	
d) villamos által elgázoltak	1 fő	
e) fegyver gondatlan kezelése következtében meghaltak	1 fő	
A magyarok meggyilkolása		5 fő
Közülük:		
a) katonák (VII. ker. járőr) által meggyilkoltak	1 fő	
b) megtalált, ismeretlenek által meggyilkoltak	4 fő	
Megsebesített katonák		10 fő
Közülük:		
a) katonák által megsebesített katonák	7 fő	
b) magyarok által megsebesített katonák	1 fő	
c) ismeretlenek által megsebesítettek	2 fő	
Megsebesített magyarok		3 fő
Közülük:		
a) gépkocsi által megsebesítettek	1 fő	
b) katona által pisztolylövéssel megsebesítettek	1 fő	
c) katonák által a vasúti kocsiból kidobottak	1 fő	

Jellemző esetek

1. [19]45.10.29-én 20.30-kor a Thököly út és Aréna út sarkán a VII. kerület járőre megölte a 14. Parancsnokság járőrét. A gyilkost letartóztatták. Folyik a nyomozás.

2. [19]45.10.20-án 2 óra körül Kispest katonai parancsnokhelyettese, Sumilov százados elindult az Üllői úti őrhelyek ellenőrzésére. Visszatérése közben, amikor áthaladt a Kossuth téren, a kis utcából megjelent négy katona, ketten közülük megálltak, a másik kettő pedig követte Sumilov századost és elkezdték zaklatni. Sumilov százados pisztolyából kétszer a levegőbe lőtt, hogy segítségül hívja a járőröket, ezután pedig vas- vagy kőtárggyal mért ütést kapott a fejére, elesett és elveszítette az eszméletét. Lövésére odafutottak a rendőrök és a járőrök, azonban a négy katona elmenekült.

3. [19]45.10.2-án 21.00-kor két katona, Bulacsov törzsőrmester és Muszin közlegény, akik várták, hogy folytathassák útjukat, bementek a Déli pályaudvar épületébe, ahol az állomás dolgozói találhatók. A katonák elkezdték kérdezgetni, hol kaphatnának lakást éjszakára. Egy ismeretlen polgártárs felajánlotta, hogy nála megszállhatnak éjszakára, és mindhárman elindultak a feltételezett lakás irányába. Amikor beléptek a ház udvarába, az egyik lakásból kijött néhány magyar, és ismeretlen okból elkezdték bántalmazni a katonákat. A bántalmazás eredményeképpen az egyik katonát késsel a fején és az arcán megsebesítették. Az I. kerület riadóztatott járőreinek sikerült letartóztatni a csoporthoz tartozó három magyart. Az I. kerületi katonai parancsnokság nyomoz az ügyben.

4. [19]45.10.6-án a rendőrséggel közös akció eredményeképpen hat polgári személyt tartóztattak le. Előzetes adatok alapján megállapítást nyert, hogy a hat letartóztatott magyar személy részt vett a VI. kerületi katonai parancsnok politikai helyettesének, Pivovarov őrnagynak a meggyilkolásában. Az ügyben nyomozás folyik.

A Vörös Hadsereg katonái által elkövetett lopások és rablások száma

1. 1945. október 3-áról 4-ére virradó éjszakán a VII. kerületben, az Erzsébet körúton az 59. lövészhadosztályban szolgáló Filin főhadnagy és Samszugyinov százados elvettek 115 000 pengőt a Kaltenecker Lajos nevű magyartól. A tetteseket letartóztatták, a nyomozás folyik.

2. [19]45.10.23-án a III. kerületben Jakovlev és Bobkov vöröstengerészek elloptak egy magyar motorkerékpárt. A III. kerületi katonai parancsnokság ellenőrző-áteresztő pontja őrsége mindkettőjüket letartóztatta. A motorkerékpárt visszaszolgáltatták tulajdonosának. Az esetről tájékoztatták a Dunai Flottilla haditengerészeti parancsnokát.

A budapesti katonai parancsnok hivatala
Őrszolgálati osztályának vezetője
Novikov őrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_1000.jpg–1001.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 114–115.)

22/a.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése beteg hadifogoly tisztek hozzátartozóinak Vorosilov marsallhoz intézett kérelméről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. november 3.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[143]

Ezennel jelentem, hogy a magyar nők Önnek címzett levelével kapcsolatban, amelyben kérik 38 hadifogoly szabadon bocsátását, az Adminisztratív osztály tisztje, Szlonyevszkij ezredes a 86. számú táborba történt kiutazása során megállapította, hogy folyó év október 6-án 37 beteg magyar tisztet Pozsonyba, a Honvédelmi Népbiztosság 5545. számú kórházába szállítottak. A névsorban szereplő Flieger Mihály lelkészt nem sikerült megtalálni.

Az 5545. számú kórházat Pozsonyból Magyarországra, a Hajmáskér faluban elhelyezett 86. tábor környékére helyezik át.

A Középső Hadseregcsoport mellett a hadifoglyok ügyeivel foglalkozó belügyi ügyosztály vezetője, Hmarin ezredes szóban közölte, hogy a Honvédelmi Népbiztosság kórházaiból és a Vörös Hadsereg egyes alakulataitól a táborokba továbbra is kisszámú magyar hadifogoly érkezik, akiket csapataink különféle kisegítő munkák elvégzésében és szakemberekként használtak korábban.

Hmarin ezredes célszerűnek tartja a kórházakból és alakulatainktól érkező magyar foglyok szabadlábra helyezését, de ehhez a Szovjetunió Belügyi Népbiztosságának utasítására lenne szüksége.

[143] A lap tetején Kliment Vorosilov utasítása látható: „Rejtjelezett üzenetként küldjék el B[erija]. e[lv]t[árs]nak! K. V." A lap alján megjegyzés látható: Tájékoztatásul: Berija e[lv]t[árs]nak elküldtük. [19]45.11.3."

A fent leírtak lényegét illetően célszerűnek tartanám arra kérni a Szovjetunió Belügyi Népbiztosságát, hogy adjon utasítást Hmarin ezredesnek, bocsásson szabadon a kórházakból és a Vörös Hadsereg alakulataitól a Középső Hadseregcsoport táboraiba visszaérkező minden magyar hadifoglyot az SS, SA csapataiban és más büntetőosztagban szolgált személyek kivételével.

Kérem utasításait.

Melléklet: A magyar nők levele és a hadifoglyok 38 nevet tartalmazó névsora.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_796.jpg-0797.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 1531–154.)

22/b.

Magyar hadifogoly tisztek hozzátartozóinak levele Vorosilov marsallhoz

Mélyen tisztelt

K. Je. Vorosilov úrnak,
a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének

Budapest

Tiszteletteljes kéréssel, könyörögve fordulunk Önhöz, Marsall úr: kegyeskedjék hitveseinket és fiainkat szabadon bocsátani.

Arról a 38 beteg tisztről van szó, akiket 1945. október 6-án Hajmáskéren bevagoníroztak, és október 10-én ebéd után Budapestről a Nyugati pályaudvarról a T 63251 számú tehervagonnal a 116. számú vonattal Pozsonyba küldtek gyógykezelés céljából.

Marsall úr! Mi, magyar asszonyok szomorú szívvel kérjük Önt, méltóztassék meghallgatni minket és visszaadni beteg házastársainkat és fiainkat, hogy mi magunk ápoljuk őket.

Ismételten nagyon kérve Önt, már előre köszönjük Önnek ezt a nagylelkű gesztust, és örökre hálásak maradunk Önnek.

Budapesten, 1945. október 12. napján

Őszinte tisztelettel:

Bartha Zoltánné, özv. Vécsey Antalné, Iszak Gizella, Krusnyiczky Lorándné, Bokor Irén, Izsáki Péterné, Náday Béláné, Várkoly Lászlóné, Kopácsi Istvánné, Erdős Jánosné, Dörgő Lajosné, Kálmán Sándorné, Asztalos Lajosné, Juhász Sándorné

A hadifoglyok listája

1. Bartha Zoltán alezredes
2. Kálmán Sándor főhadnagy
3. Veirei (?) Tibor alhadnagy
4. Miskolci László főhadnagy
5. Fenyvesi Vilmos alhadnagy
6. Földesi Vilmos

7. Varga Béla főhadnagy
8. Izsáki Péter hadnagy
9. Somkutas Lajos főhadnagy
10. Várkoly László alhadnagy
11. Szegfű (?) Szabolcs hadnagy
12. Németh László alhadnagy
13. Balázs István főhadnagy
14. Megyeri Jenő százados
15. Solymos Endre alhadnagy
16. Cserényi László alhadnagy
17. Krusnyiczky Loránd
18. Legeza Géza
19. Kránitz József hadnagy
20. Albertini Géza főhadnagy
21. Juhász Sándor főhadnagy
22. Kovács Lajos főhadnagy
23. Dorogi Kálmán főhadnagy
24. Asztalos Lajos főhadnagy
25. Szunyogi János százados
26. Bullrik Kristóf alhadnagy
27. Teleki Béla alhadnagy
28. Barna József alhadnagy
29. Újfalusy Miklós őrnagy
30. Csölle Ignác főhadnagy
31. Fligert Mihály lelkész
32. Dörgő Lajos százados
33. Kopácsi István alhadnagy
34. Bokor Béla hadnagy
35. Szegedi István főhadnagy
36. Erdős János alhadnagy
37. Náday Béla alhadnagy
38. Fedor Endre alhadnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_798.jpg-0799.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 151–152.)

23/a.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése szovjet katonák és helyi lakosok összetűzéséről Pusztasomorja községben

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály

1945. november 10.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Rákosi elvtárs levelével kapcsolatban, amelyet a Katonai Törvényszéknek a Vörös Hadsereg katonáját meggyilkoló Pálvölgyi Károly és Sipőcz István, Pusztasomorja falu (Győr megye) lakosai ügyében hozott halálos ítélet felülvizsgálata tárgyában írt, jelentem a következőt:

1945. szeptember 9-én a fentnevezett falu lakosa, Egyed Lajos felszólította a tartalék lövészezred katonáját, Kosztyint, hogy hagyja abba a Pusztasomorja falu lakosainak tulajdonát képező réti here engedély nélküli szedését, Kosztyin azonban a felszólításnak nem tett eleget, és folytatta a réti here szedését. A keletkezett botrány során Egyed kiragadta Kosztyin kezéből a villát, azzal megütötte Kosztyin kezét és ezek után elvitte őt a rendőrségre.

Pusztasomorja falu rendőrfőnöke értesülve arról, hogy Kosztyin a Vörös Hadsereg katonája, őt szabadon engedte.

Csapatához visszatérve Kosztyin jelentette a történteket századparancsnokának, Tatarincev főhadnagynak. Az utóbbi Pálvölgyi rendőrfőnökhöz fordult azzal a kéréssel, hogy nevezze meg a Kosztyint megütő falusi lakost, de Pálvölgyi Tatarincev kérését megtagadta.

Ugyanaznap este a katonák kilenc főből álló csoportja, beleértve Kosztyint is, századparancsnokuk tudta nélkül elutaztak Pusztasomorja faluba a rendőrségre, és azt követelték, hogy Pálvölgyi rendőrfőnök árulja el a Kosztyint megverő falusi lakos nevét.

Pálvölgyi megtagadta a katonák követelését, és Lőrincz Ferenc falusi bíróval, valamint Nagy Jánossal, a falu lakosával együtt harangszóval összehívták a falu lakosait, akik villákkal, baltákkal, lapátokkal és részben a rendőrfőnök által kiosztott puskákkal felfegyverkezve rátámadtak katonáinkra, miközben Pálvölgyi elkezdett puskából lőni, Nagy János pedig kézigránátot dobott katonáinkra. A falu Sipőcz nevű lakosa odafutott a szekér mellett álló Kosztyin katonához, és néhány baltacsapással bestiálisan megölte.

A támadás szervezői a következők: Pusztasomorja falu rendőrfőnöke, Pálvölgyi Károly, aki 1916-ban született, magyar, 1941 és 1945 között a magyar hadseregben szolgált; Lőrincz Ferenc falusi bíró, aki 1885-ben született, magyar, a Független Kisgazdapárt tagja, korábban húsz éven keresztül falusi bíróként szolgált; Nagy János, a falu lakosa, aki 1919-ben született, magyar, a Nemzeti Parasztpárt tagja, alhadnagyként szolgált a magyar hadseregben, 1941 és 1944 között részt vett a Szovjetunió elleni háborúban; Sipőcz István, a falu lakosa, aki 1914-ben született, magyar, 1941 és 1945 között közlegényként részt vett a Szovjetunió elleni háborúban; Egyed Lajost, ugyanannak a falunak a lakosát pedig csak azzal vádolják, hogy megütötte Kosztyint a mezőn.

Az összes felsorolt személyt letartóztatták és bíróság elé állították.

Folyó év október 20-án a 7. gépesített gárdahadosztály Katonai Törvényszéke, amely az ügyet megtárgyalta, Pálvölgyi Károly rendőrfőnököt és Kosztyin vöröskatona gyilkosát, Sipőcz Istvánt a legsúlyosabb büntetésre, golyó általi halálra; Lőrincz Ferencet és Nagy Jánost[144] tíz-tíz év szabadságvesztésre; Egyed Lajost pedig három hónap javító munkára ítélte, az utóbbinak azonban beszámították az előzetes fogva tartás idejét, és őt az őrizetből szabadlábra helyezték.

Jelenleg minden elítélt Sopron városban, a katonai fegyenctovábbító fogházban tartózkodik. A hadosztály Katonai Törvényszéke az ítéletet átküldte a Középső Hadseregcsoport Katonai Törvényszékére megerősítésre.

Figyelembe véve, hogy a fent jelzett bűnügy a mi katonáink hibájából keletkezett, célszerűnek tartanám Pálvölgyi és Sipőcz elítéltek halálbüntetését tíz év börtönbüntetésre megváltoztatni.[145] Ebben az esetben táviratot kell küldeni a Középső Hadseregcsoport Katonai Törvényszéke elnökének.

144 Nagy Jánost a szovjet hadsereg katonai törvényszéke 1945. október 1-jén 10 évre ítélte, 1955. április végén térhetett haza a kényszermunkatáborból. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 19. d. 1365. boríték. MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak Nagy János; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 266.

145 Pálvölgyi Károly és Sipőcz István halálos ítéletét a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 10 év kényszermunkatáborra változtatta. Mindketten 1955-ben tértek haza a Szovjetunióból. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 286. és 326.; továbbá Pálvölgyi Károlyról ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok 21. doboz 1720. boríték; Sipőcz Istvánról MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak Sipőcz István. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok 21. doboz 1730. boríték.

A távirat tervezetét egy példányban előterjesztem.[146]
Rákosi elvtársat célszerű lenne szóban tájékoztatni a fent leírtak lényegéről.

Kérem utasításait.

Melléklet: Rákosi e[lv]t[árs] levele és melléklete. Összesen 11 lapon.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0783.jpg-085.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 164–166.)

146 A távirat tervezete nem található a jelentés mellett.

23/b.

Rákosi Mátyás levele a pusztasomorjai lakosok elítélése ügyében

A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége

Budapest, 1945. október 25.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak

Pusztasomorja falu lakosaitól kérvény érkezett hozzánk, amelyet ezennel elbírálásukra továbbítunk.

A falu környékén nagyon sok Németországból visszatért orosz polgári személy lakik. Az orosz katonai parancsnokság minden tőle telhetőt megtesz, hogy fenntartsa a faluban a rendet, mégis igyekezete ellenére a faluban előfordulnak rendbontások.

Folyó év szeptember 9-én egy magyar megvert egy orosz állampolgárt, mert az utóbbi lucernát kaszált a mezőn, és elvitte őt a rendőrségre, ahonnan azonnal elengedték mint oroszt.

Még aznap este tíz-tizenöt orosz katona hivatalos felhatalmazás nélkül azt követelte a rendőrségtől, hogy adják ki nekik az oroszt megverő magyart. Ez a magyar azonban egy másik faluban lakott és már hazatért. Az orosz katonák ezt nem hitték el, verekedést és lövöldözést rendeztek a faluban, aminek következtében egy orosz katonát és egy magyar lakost megöltek.

Nyomozás után a Győr városban működő Katonai Törvényszék Pálvölgyi Károlyt és Sipőcz Istvánt halálra, Lőrincz Ferencet és Nagy Lajost pedig tíz-tíz év börtönbüntetésre ítélte.

Pusztasomorja falu lakosai arra kérik [a] SZEB-et, hogy segítse elő a mindkét oldalról történt igazságtalanság okán halálra ítélt két fiatalember ügyének felülvizsgálatát.[147]

A Magyar Kommunista Párt Központi Bizottságának főtitkára
Rákosi

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0785.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 163.)

147 A lap alján Kliment Vorosilov utasítása látható: „Beljanov e[lv]t[árs]nak. Sürgősen ellenőrizze és jelentse véleményét az ügy lényegét illetően! K. V." A lap alján Alekszandr Beljanov utasítása látható: „Szmirnov e[lv]t[árs]nak. Sürgősen tisztázza ezt a budapesti helyőrség Törvényszékének ügyészénél és elnökénél, és kérjen ki tőlük részletes írásos tájékoztatást az ügyben! Táviratozzanak ... [olvashatatlan szó], hogy ő is nyújtson be írásos tájékoztatást az ügyben! A. Beljanov"

23/c.

A pusztasomorjai pártszervezetek levele a belügyminiszterhez a községben történt eseményekről és az elítéltek érdekében történő közbenjárásról

Pusztasomorja, 1945. október 22.

Belügyminiszter úrnak,
Budapest

Folyó évi szeptember 9-én szomorú esemény történt falunkban. Egy orosz katonát agyonütöttek, a községi bíró fia pedig az orosz katonák által lőtt nyomjelző lövedéktől találva megsebesült, majd másnap elvérzés következtében meghalt.

Hogy e két emberélet pusztulását követelő okokat mélyebben megvilágítsuk, szükségesnek tartjuk ismertetni a következőket: a községünket környező vidéken, számos tanyán elszállásolva, részben pedig rögtönzött táborokban igen sok polgári ruhás, valószínűleg azelőtt Németországban hadi munkát végző orosz hadifogoly és egyéb, annak idején a németek által elhurcolt ukrán polgári egyén tartózkodott. Bár az orosz katonai parancsnok a szokásos módon mindent megtett a fegyelem biztosítására és az előforduló egyéni túlkapásokat a legszigorúbban megtorolta, de annak elejét venni, vagy a lakosság tulajdona elleni cselekedeteket megakadályozni több ízben nem tudta.

Ezen viszonyokat kihasználva más vidékekről ideszivárgott idegen elemek a közbiztonságot igen bizonytalanná tették úgy, hogy a sok fosztogatás, rablás után községünk lakosai még a mezei munkák végzésére sem mertek a faluból messzebb távozni.

A már lehetetlen viszonyok enyhítésére a lakosság és a rendőrség a legszorosabban együttműködött, és együttműködésükkel, valamint az orosz katonai parancsnokság segítségével néha sikerült is a vagyon- és személybiztonság megjavítása érdekében sikert elérni.

Ilyen viszonyok és körülmények között természetes volt, hogy szeptember 9-én a délelőtti órákban, midőn néhány falusi látta, hogy Mészáros Béla helybeli földmíves lucernáját eltulajdonítás céljából egy ismeretlen polgári ruhás fiatalember kaszálja, mire a Mészáros Béla szomszédjánál tartózkodó Egyed Lajos bősárkányi lakos egy cipészinassal kiment a mezőre és felszólította az ismeretlen

fiatalembert, hogy az elszállítást hagyja abba, mert nem engedi elvinni, erre a fiatalember a kezében levő villával rá akart ütni Egyed Lajosra, aki félreugorva kivette a villát a kezéből, és azzal az ismeretlen fiatalember kezére ütött, mert olyan mozdulatot tett, mintha pisztolyért zsebébe nyúlna. Egyed Lajos a tetten ért ismeretlen polgári ruhás fiatalembert bekísérte a rendőrségre, ahonnan azonban miután a kihallgatásnál kiderült, hogy az illető oroszul beszél és az egyik orosz katonai alakulathoz van beosztva, minden további nélkül szabadon bocsájtották.

Az ügy ezek után a rendőrség és a lakosság szempontjából le volt zárva.

Az illető fiatal katona azonban este a sötétség beálltával visszatért 10-15 főnyi fegyveres orosz egyenruhás társával, behatoltak a rendőrség épületébe és fegyverrel a kézben Pálvölgyi Károly rendőrszakaszvezetőtől Egyed Lajos bősárkányi lakos kiadatását követelték. Pálvölgyi kérésüknek nem tett eleget, mert Egyed közben már visszatért lakóhelyére.

Az orosz fegyvereseknek, akik, mint később kiderült, önhatalmúlag, parancsnokságuk jóváhagyása és vezetése nélkül jártak el, mind fenyegetőbben léptek fel a rendőrséggel szemben, amely szorongatott helyzetében a lakosság segítségét volt kénytelen kérni.

Mivel az a hír terjedt el, hogy a rendőrséget megtámadták, a harangot félreverték, s midőn a lakosság a rendőrség irányából lövéseket hallott, a rendőrség segítségére sietett. A sötétben az egyik kocsiról az egyik orosz katonát lehúzták és agyonütötték, míg ezalatt a bíró, Lőrincz Ferenc könnyebben, fia pedig orosz nyomjelző lövedéktől találva oly súlyosan sebesült meg, hogy elvérzett és két nap múlva meghalt.

Az orosz hatóságok a nyomozást lefolytatták, több községbeli lakost őrizetbe vettek, majd a folyó hó 20-án megtartott tárgyaláson az orosz törvényszék Pálvölgyi Károly szakaszvezetőt és Sipőcz István helybeli kőművest halálra, míg a fiát gyászoló Lőrincz Ferenc községi bírót és Nagy János gazdálkodót 10-10 évi börtönbüntetésre ítélte.

Nem a mi feladatunk bírálatot mondani az orosz katonai bíróság ítélete felett, mert tudjuk, hiszen tapasztaltuk, hogy ott is az az emberiesség uralkodik, ami az orosz nép szociális szelleméből fakad, mégis vesszük a bátorságot arra, hogy rámutassunk az ismeretlen egyének által előidézett elkeseredésre, mely a község minden lakosát eltöltötte.

Vegyék mentő körülménynek – hiszen két emberélet után további két ember életéről, azok családjáról van szó –, hogy az egész ügyet előidéző személy, ki sajnos életével fizetett, tényleg szabályellenes és jogtalan tettével idézte elő

az eseményeket. A fegyveresen fellépő orosz katonák ugyancsak egyéni akciót hajtottak végre, ami a sötétségben a lakosságot súlyos tévedésbe ejtette.

Ezen sajnálatos eset, amelyért már 2 emberélettel fizettek, most további 2 élet, két magyar élet adóját követeli, olyan magyar községből, mely község lakossága valóban felszabadítóként várta és fogadta a dicsőséges orosz hadsereget. Ez a község példát mutatott a vendégszeretetből, és rokonszenvét számtalan félre nem érthető cselekedettel nyilvánította ki az orosz hadsereg és nép iránt.

Nem volna helyes, úgy az orosz, mint a magyar nép érdekében, ha a lakosságnak nem közömbös négy elítélt könyörtelen sorsa éket verne és megmérgezné az együttműködés és szívélyes jó viszony szellemét a község jóindulatú népe és a felszabadítóként tisztelt és szeretett orosz katonaság között.

Kérjük az ismertetett ügyben a belügyi kormányzat hathatós és sürgős közbenjárását, hogy a halálra ítéltek kegyelmet kapjanak, amit a nagylelkű orosz hatóságok útján elérhetőnek tartunk.

Bűnhődjenek, ha bűnösek, azonban nincs annyi magyar élet, hogy azzal pazarolni lehetne, amiért bátorkodunk az elítéltekért könyörögni mi valamennyien, kik hisszük, hogy kérésünk meghallgatásra talál, hiszen érző emberekhez intézzük.

Kommunistapárt Szoc[iál]demokrata] Párt Kisgazdapárt:

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0791–0793.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 157–159.)

24/a.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a budapesti rendőrfőkapitány-helyettesnek egy szovjet tiszt által történt megsebesítéséről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály 1945. november 10.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[148]

Írásbeli jelentés

Ratulovszky vezérőrnagy,[149] Budapest város rendőrkapitány-helyettesének személyes bejelentése szerint 1945. november 8-án 15.30-kor a dunai Margit hídon a Vörös Hadsereg ismeretlen századosa pisztolylövéssel súlyosan megsebesítette Szabados József rendőrfőparancsnok-helyettest, a Magyar Kommunista Párt tagját. A megsebesült Szabadost súlyos állapotban kórházba szállították.[150]

Az ügy körülményei a következők:

15.30-kor a Margit hídon haladt a V-89854 rendszámú személygépkocsi, amelyben a Vörös Hadsereg százados és főhadnagya ültek.

148 A lap tetején Kliment Vorosilov utasítása látható: „Beljanov e[lv]t[árs]nak. Ezt a századost feltétlenül meg kell találni! K. V. XI. 12." A lap szélén Alekszandr Beljanov utasítása látható: „Szergejcsik e[lv]t[árs].! Erről én szóban értesítettem Milovidov ügyész e[lv]t[árs]at és kértem, hogy keresse meg a kocsit is és a századost is. Sürgősen ellenőrizze, mit tett az ügyész ebben az ügyben. Ismertesse meg vele a marsall utasítását! A. B. [19]45.XI.13." A lap alján kézírás látható: „Tájékoztatásul: Konyev e[lv]t[árs]nak rejtjelzett üzenet elküldve. [19]45. XI.14."

149 Ratulovszky János vezérőrnagy, Budapest rendőrfőkapitányának helyettese.

150 Szabados József Budapest rendőrfőkapitányának helyettese volt. A súlyos sebesülésből fokozatosan felgyógyult, amiről beszámolt a *Világ* című lap 1945. december 2-ai száma (7.) anélkül, hogy a tettest megnevezte volna.

A járművek nagy torlódása miatt a kocsi megállt a hídon, a százados kiszállt és meglátva a hídon álló rendőrt, elkezdte durva formában szidalmazni őt a „rendetlenség" miatt és közben kétszer arcon csapta. A kitört botrányra érkezett egy másik rendőr, akit a százados szintén néhányszor megütött.

A hídon éppen véletlenül elhaladó Szabados József rendőrfőparancsnok-helyettes a százados törvénytelen cselekedetei láttán megjegyzést tett neki.

Válaszul a százados arcon ütötte, ezután pedig halántékon lőtte és súlyosan megsebesítette Szabadost.

A felháborodott tömeg megkísérelte a századost megverni, de ő gépkocsival elmenekült.

A történtekről értesítettem a budapesti helyőrség katonai ügyészét, Milovidov ezredest, és felszólítottam őt, hogy tegyen intézkedéseket a bűnöző kézre kerítése érdekében.

Jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0794.jpg–0795.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 155–156.)

24/b.

Milovidov igazságügyi ezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése az ügy kivizsgálásáról

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze

Titkos
1. pld.

1945. december 8.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

A 02840. számú, [19]45.11.12-én kelt levelemhez[151]

Jelentem, hogy Szerov Szergej Pavlovics százados ügyében, akit azzal vádolnak, hogy [19]45.11.8-án a dunai Margit hídon súlyosan megsebesítette Szabados József budapesti rendőrfőparancsnok-helyettest, a nyomozás [19]45.11.23-án befejeződött, és 1945. december 6-án a szovjet hadsereg budapesti helyőrségének Katonai Törvényszéke Szerov Szergej Pavlovicsot az OSzSzSzK Btk. 142. cikkelyének 2. része[152] alapján tíz év javító munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, illetve három év közügyektől való eltiltásra és századosi katonai rendfokozattól való megfosztására ítélte.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségéhez intézett beadványban kérelmezik a Szerovnak adományozott „Vörös Csillag" érdemrend visszavonását.

Szerov Szergej Pavlovics 1920-ban született Moszkvában, Kosztroma városban, Kalinovszkaja utca 59. szám alatt levő

151 A levelet nem találtuk meg.

152 Az OSzSzSzK Büntető Törvénykönyve 6. fejezet (Élet, egészség, szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények) 142. cikkelye a szándékos testi sértés eseteivel és büntetési tételeivel foglalkozik.

3. lakásban lakik, munkás származású, alkalmazott, pártonkívüli, nőtlen, befejezetlen középfokú végzettségű. 1939-ben elvégezte a kazanyi tüzérségi iskolát. 1937 óta szolgál a Vörös Hadseregben.

Az ítélettel egyetértek.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
A. Milovidov igazságügyi ezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0931.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 112.)

25.

A 7. gárdahadsereg Katonai Tanácsa tagjainak jelentése a magyar lakosság által a szovjet katonák ellen elkövetett bűncselekményekről

Szigorúan titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak
(személyesen)

1945 júniusában a parancsnokság utasítására a 7. gárdahadsereg csapatai Magyarországra érkeztek, és a Dunától nyugatra helyezkedtek el a jugoszláv és osztrák határig terjedő területen.

Azóta, hogy a hadsereg csapatai Magyarországra érkeztek, egészen mostanáig, a helyi lakosság reakciós elemeinek részéről ellenséges fellépések tapasztalhatók a Vörös Hadsereg és egyes tisztjei és közkatonái ellen.

A magyar kormány által létrehozott helyi hatalmi szervek nem tudják (vagy nem akarják) elejét venni ezeknek a fellépéseknek, ezért kénytelenek voltunk egy sor megtorló intézkedést foganatosítani a Vörös Hadsereg elleni ellenséges cselekmények résztvevőivel szemben. Más esetekben az ellenséges cselekmények résztvevőit a mai napig nem sikerült elfogni.

A júniustól októberig terjedő időszak alatt 129 kémet, diverzánst és terroristát tartóztattunk le, akik háboríthatatlanul laktak hadseregünk állomásozási területén, nem számítva ide más bűnözőket, akik részt vettek a Vörös Hadsereg elleni ellenséges fellépésekben.

A helyi lakosság reakciós elemei, akik nem riadnak vissza a Vörös Hadsereg elleni nyílt fellépésektől sem, emellett provokatív tartalmú leveleket gyártanak és küldenek a magyar kormánynak a tisztjeink és közkatonáink által Magyarországon elkövetett állítólagos garázdálkodásról.

Lejjebb felsorolok néhány, a csapataink ellen elkövetett ellenséges fellépést, amelyek 1945 júniusától októberig történtek:

A július 20-ára virradó éjszakán Gyulafirátót falu lakosai, Cziráki József, a fia[153] és Baumgartner nevű szomszédja meggyilkolták Regyko Mihail Grigorjevicset, a 41. gárda ágyús tüzérdandár szakaszvezetőjét, a Komszomol tagját.

Regyko holttestét a mezőn, egy régi lövészgödörben találták meg.

A gyilkosság tetteseit letartóztattuk és elítéltük.

Szeptember 2-án egy kilométerre az egység táborhelyétől egy ismeretlen magyar eszméletlen állapotban találta a 72. gárda-lövészhadosztály közlegényét, Balanovszkij Vlagyimir Anyiszimovicsot, aki pisztolylövéstől sebesült meg súlyosan. Balanovszkij nem tért magához és meghalt.

Gyilkosát nem sikerült elfogni.

Szeptember 15-én közvetlen közelről leadott pisztolylövéssel gyilkolták meg a 72. gárda-lövészhadosztály közlegényét, Ocabrik Pavel Illarionovicsot.

Gyilkosát, Staudt-Sashalmi Antalt, volt csendőrt, magyar állampolgárt, német nemzetiségűt letartóztattuk és felelősségre vontuk.

A szeptember 19-ére virradó éjszakán letartóztattuk Págár Sándor és Muzsi József nevű diverzánsokat, akik kétszer tüzet nyitottak a MAORT olajtelep őreire, és az volt a szándékuk, hogy felgyújtják az olajtárolót.

A szeptember 23-ára virradó éjszakán a Letenyei járás Kiscsehi falujának lakosai, a fasiszta párt volt tagjával, Sülle István falubíróval az élükön, szervezetten és brutálisan bántalmázták a 113. gárda-lövészhadosztály katonáit, akik parancsnokuk utasítására érkeztek a faluba, hogy ellenőrizzék, nem rejtőznek-e a faluban dezertőrök.

Varesin gárdahadnagy és három közlegény súlyos sérüléseket szenvedtek.

Megállapítást nyert, hogy Kiscsehi lakosai előzetesen megállapodtak abban, hogy nem engedik be a faluba a Vörös Hadsereg katonáit.

Kilenc személyt tartóztattunk le az üggyel kapcsolatban.

Szeptember 27-én a Pápáról Veszprémbe vezető országúton, Városlőd falunál megtaláltak és időben eltávolítottak három harckocsi elleni aknát.

Azt gyanítjuk, hogy az aknákat Nagy Mihály, az 1. magyar népi hadosztály volt katonája helyezte el.

Nagy Mihály elrejtőzött.

153 Minden bizonnyal Cziráki Gyulával (1917) azonos, akit a 7. gárdahadsereg katonai bírósága 1945. augusztus 3-án terrorizmus vádjával 10 év kényszermunkára ítélt. 1953. november végén térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 4. doboz 282. boríték; MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak Cziráki (Sziráki) Gyula; Rózsás J.: *Gulag lexikon.* i. m. 62. Cziráki József és Baumgartner N. sorsáról nincs adatunk.

Október 17-én éjjel Nagyveleg falunál az úton puska- és géppisztolytűz alá vették a 72. gárda-lövészhadosztály katonáit Vorovin hadnaggyal az élükön.

Ugyanolyan eset, amikor tűz alá vettek négy vöröskatonát, október 15-én nappal is történt ugyanazon a helyen.

A banditákat nem sikerült elfogni.

November 2-án a Székesfehérvár-Szabadbattyán közötti vasúti szakaszon felrobbantották a vasúti síneket, és csak a robbantás helyének időben való felfedezésének köszönhetően sikerült megelőzni a leszerelt katonákat szállító A-45420. számú szerelvény balesetét.

Jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

Sumilov[154] gárda-vezérezredes
A Katonai Tanács tagja, Muhin[155] gárdaaltábornagy

A 7. gárdahadsereg „SZMERS" Kémelhárítási Osztályának vezetője,
Cseremuhin gárdaezredes

1945. november 14.

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0981.jpg–0983.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 132–134.)

154 Sumilov Mihail Sztyapanovics (1895–1975) a Szovjetunió hőse (1943), 1943-tól a 7. gárdahadsereg parancsnoka.

155 Muhin Alekszandr Vasziljevics (1900–1965) a 7. gárdahadsereg politikai osztályának vezetője.

26/a.

Vorosilov marsall levele Tildy Zoltán miniszterelnökhöz és Nagy Imre belügyminiszterhez a kiskunhalasi rendőrfőnök intézkedéséről a szovjet katonákkal kapcsolatot tartó nők ellen

1945. november 20.
№ 1450

A magyar kormány miniszterelnökének, Tildy Zoltán Úrnak
A Belügyminiszternek, Nagy Imre Úrnak

Folyó év október 15-én Németh Ferenc,[156] Kiskunhalas város rendőrfőnöke parancsot adott tíz magyar Kiskunhalason lakó nő letartóztatására csak azért, mert ismeretséget kötöttek a Vörös Hadsereg katonáival.

Folyó év október 16-án a letartóztatott tíz nőnek Németh Ferenc utasítására erőszakkal levágták a haját, október 17-én pedig rendőrök kíséretében végigvezették a városi piacon azzal a céllal, hogy megmutassák az embereknek, hogyan intézkedik a rendőrség azokkal a magyar állampolgárokkal szemben, akik jó viszonyban vannak katonáinkkal.

Ezeket a provokatív cselekedeteket gondosan kivizsgálták és megerősítették Balázs József[157] úr, a magyar rendőrség Vidéki Főkapitánysága káderosztályának vezetője, valamint a SZEB részéről Szmirnov szovjet ezredes, amiről megfelelő vizsgálati jelentést állítottak össze.

Fentnevezettek azt is megállapították, hogy Németh Ferenc rendőrfőnökön kívül a provokációban Zacsek János és Nyiri nevű rendőrök is aktívan részt vettek.

156 A Kiskunhalas történetével foglalkozó helytörténeti tanulmány szerint a rendőrfőnök keresztneve nem Ferenc, hanem Imre volt. Lásd *Kiskunhalas története 4. Tanulmányok Kiskunhalasról a 20. század második feléből.* Szerk. Ö. Kovács József – Szakál Aurél. Kiskunhalas Város Önkormányzata – Halasi Múzeum Alapítvány – Thorma János Múzeum, Kiskunhalas, 2019. 130

157 Balázs József kommunista rendőrtiszt. A Vidéki Rendőr-főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályának helyettes vezetője (1945), a BM Államvédelmi Osztályán a személyzeti és szervezési alosztály vezetője (1946–). 1947–1949 között a Külföldieket Ellenőrző Országos Hivatal vezető munkatársa, ezt követően a Hajdú-Bihar megyei Rendőr-főkapitányságon dolgozott.

Németh Ferenc kiskunhalasi rendőrfőnök, valamint Zacsek János és Nyiri nevű rendőrök a szerencsétlen magyar nőkkel kapcsolatos tettei nem csak visszataszítóak és középkoriasan durvák, de sértőek és provokatívak is, valamint – a vizsgálati anyag megállapítása szerint – aljas szándékkal a Vörös Hadsereg ellen irányulnak.

A fent leírtakkal kapcsolatban kérem, hogy:

1. Németh Ferencet, Kiskunhalas város rendőrfőnökét, valamint Zacsek János és Nyiri nevű rendőröket tartóztassák le és állítsák a népbíróság elé mint provokátorokat, reakciósokat, saját népük és a szovjet nép ellenségeit.[158]
2. Adjanak ki utasítást a kiskunhalasi rendőrség teljes személyi állományának azonnali ellenőrzéséről és minden reakciós érzelmű tagjának szolgálat alóli felmentéséről.
3. Értesítsenek engem arról, mikor milyen intézkedéseket foganatosítanak a fent felsorolt feladatok végrehajtására.

K. Vorosilov

Hitelesítve: olvashatatlan aláírás

Melléklet: Balázs József, a magyar rendőrség Vidéki Főkapitánysága Káderosztályának vezetője és Szmirnov szovjet ezredes 6 lapból álló vizsgálati jelentése.

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0279.jpg–0280.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 216. 78–79.)

158 Nem találtuk nyomát annak, hogy Németh Ferencet és társait népbíróság elé állították.

26/b.

Balázs József, a Vidéki Rendőr-főkapitányság osztályvezetőjének és Szmirnov ezredesnek, a SZEB munkatársának vizsgálati jelentése a Kiskunhalason történtekről

Vizsgálati jelentés

1945. október 30-31-én, mi – a magyar politikai rendőrség Vidéki Főkapitánysága Káderosztályának vezetője, Balázs József, a Magyarországi Szövetségi Ellenőrző Bizottság munkatársa, Szmirnov ezredes és a kiskunhalasi járási rendőr[kapitányság] politikai osztályának vezetője, Barna M. István, és Dékány Istvánné tolmács, aki Kiskunhalas városban, a magyar rendőrség Vidéki Főkapitányságán dolgozik – kivizsgáltuk azokat a Vörös Hadsereg ellen irányuló provokatív cselekedeteket és az ezekkel kapcsolatos tényeket, amelyeket Németh Ferenc, a kiskunhalasi járás rendőrfőnöke követett el, és a következőket állapítottuk meg:

Folyó év október 15-én körülbelül 20 óra után Németh Ferenc rendőrfőnök utasítására letartóztattak és rendőrségi őrizetbe helyeztek tíz magyar Kiskunhalason lakó nőt.

Nyolc nő kihallgatásából (ketten elhagyták a várost) megállapítható, hogy a rendőrök mindannyiukat lakhelyükön tartóztatták le, azután a rendőrségre vitték és őrizetes helyiségbe zárták őket.

Rendőrségi kihallgatásuk során azzal vádolták őket, hogy orosz katonákkal van viszonyuk, akiket lakásukra visznek, prostitúcióval foglalkoznak és ebből élnek.

Az összes kihallgatott megerősítette, hogy valóban kapcsolatban állt az orosz közkatonákkal vagy tisztekkel, és a lakásukon fogadták őket. Nem csak nemi kapcsolatban álltak az orosz katonákkal, de háztartási munkákat is végeztek számukra (fehérneműt mostak stb.).

Ugyanakkor a nők egy része csak egy-egy tiszttel vagy közkatonával állt kapcsolatban.

Október 16-án mindezeket a nőket rendőri kíséret mellett átküldték a városi kórházba, ahol orvosi vizsgálatnak vetették alá őket, amelynek eredményeképpen 4 nőnél nemi betegséget találtak. Vizsgálat után a nőket visszavitték a rendőrségre.

Ugyanazon a napon (10.16.) Zacsek János rendőr Németh rendőrfőnök utasítására az őrizetes helyiségben levő tíz nőt akaratuk ellenére kopaszra nyírta. Ráadásul a hajnyírást hanyagul végezték, ollóval, ami erősen elcsúfította a hajnyírásnak alávetett nőket. Azokat közülük, akik különösen makacsul ellenkeztek, erőszak alkalmazásával nyírtak meg (két rendőr lefogta, a harmadik nyírta).

A nők vallomása szerint Zacsek rendőr, aki a hajnyírást végezte, különbözőképpen magyarázta ennek az okát: egyeseknek azt mondta, hogy azért csinálja ezt, hogy ne folytathassanak kapcsolatot oroszokkal, hiszen ezek után már nem fognak tetszeni nekik, más esetben pedig Zacsek rendőr azt magyarázta, hogy az orosz városparancsnok és a rendőrfőnök utasítására történik a hajnyírás. Maga Zacsek tagadja, hogy ezekkel az okokkal magyarázta a hajnyírás szükségességét és azt mondta, hogy csupán a rendőrfőnöktől kapott utasításra hivatkozott, aki elrendelte a nők hajnyírását, mert nagyon tetvesek voltak.

Október 16-án este Németh rendőrfőnök azt a parancsot adta Lehvec (?) János főrendőrnek és három más rendőrnek, hogy másnap, szerdán (október 17-én) reggel a levágott hajú nőket vezessék végig a piacon (szerda piacnap), ahogy a rendőrök vallomásában szerepel, azért, hogy a többiek tudják, hogy nem szabad prostitúcióval foglalkozni.

Október 17-én 10-11 órakor a rendőrök a tíz levágott hajú nőt két - 8 fős és 2 fős - csoportban végigvezették a piacon. Miközben végigmentek a piacon, a piaci tömegből sértő megjegyzéseket kiabáltak a letartóztatott nőknek, „orosz kurváknak" nevezték őket, azt kiáltották, hogy „nézzétek, ott viszik az orosz kurvákat", „ott viszik azokat, akik az oroszokkal együtt kirabolnak minket". A tömegből egyesek leköpték, mások pedig megpróbálták megverni a letartóztatottakat.

Márkász Ferencné elmondta, hogy az őket kísérő Nyiri nevű rendőr a piaci tömegnek kiabálta: „Íme, nézzétek, ez lesz mindenkivel, akinek kapcsolata lesz az oroszokkal!" (Maga Nyiri ezt tagadja).

Miután a letartóztatottakat végigvezették a városi piacon, újra elzárták őket az őrizetes helyiségben, az október 20-a és 26-a között az egészségügyi vizsgálaton egészségesnek nyilvánított nőket szabadlábra helyezték, a betegnek találtakat pedig gyógykezelésre a városi kórházban helyezték el.

Bedő Károly kiskunhalasi lakos, aki a piacon tartózkodott, amikor ott végigvezették a letartóztatott nőket, beszélgetés során közölte, hogy a letartóztatott nők sírva, arcukat eltakarva vonultak a piacon, és egyikük szintén sírva mondogatta: „Ezt teszik azokkal a nőkkel, akik oroszokkal ismerkednek." Bedő hallotta, ahogy egyes nők a tömegből felháborodottan kiabálták: „Minek kell őket ennyire megszégyeníteni, ha bűnösek, vonják felelősségre, ha pedig betegek, akkor kezeljék!"

Bedő Károly kijelentése szerint ez után az eset után a városban kitört a pánik, mert különböző időben a város minden lakosánál járt valaki az oroszok közül.

Bedő Éva a beszélgetés során kijelentette, hogy a városban már néhány nappal a szóban forgó eset előtt is az a hír járta, hogy hamarosan összegyűjtik az összes nőt, akik kapcsolatban állnak az oroszokkal.

Bedő Éva fenti kijelentése arról tanúskodik, hogy a provokációt szándékosan és régóta tervezték.

Németh Ferenc rendőrfőnök magyarázatában kijelentette, hogy folyó év október 15-én parancsot adott erkölcsrendészeti razzia lebonyolítására, amely során 10 nőt tartóztattak le, köztük, mint kiderült, nemi betegek is voltak. Mindannyiukat saját lakásukban tartóztatták le. A letartóztatott nők egy része prostituált volt, akik csak a Vörös Hadsereg érkezésével kezdtek prostitúcióval foglalkozni, minthogy a Vörös Hadsereg csapatainak megérkezésével a városban nagyon elterjedt a prostitúció. Az összes letartóztatott állítólag rühességben és nemi betegségekben szenvedett.

Ezenkívül Németh Ferenc kijelentette, hogy október 12-én a város katonai parancsnoka, Rudakov őrnagy magához hívatta őt, Némethet, valamint a város polgármesterét és főorvosát, és arra kérte őket, hogy intézkedjenek a nemi betegségek elterjedésének megállítása érdekében. Ebből kiindulva, valamint azért, mert ezek a nők bujtogatták az oroszokat a helybeliek fosztogatására, ő intézkedett, hogy gyakrabban tartsanak razziákat.

Azt, hogy miért adott utasítást a letartóztatott nők hajának lenyírására, azzal magyarázta, hogy az oroszok lássák, ezek a nők betegek és egyáltalán mifélék, a helyi lakosság pedig figyelmeztetést kapjon arról, hogy így járnak el mindenkivel, aki az oroszokkal együtt fog fosztogatni és betegen kapcsolatot tart az oroszokkal.

Ezzel együtt Németh Ferenc kijelentette, hogy azzal, ahogyan eljárt a letartóztatott nőkkel, nem szándékozott kárt okozni a helyi lakosság és az oroszok közötti kapcsolatoknak.

A fent leírtak alapján úgy gondoljuk, hogy függetlenül attól, akarta-e Németh Ferenc tudatosan befeketíteni a helyi lakosság és a Vörös Hadsereg közötti viszonyt, objektíve provokatív cselekmények történtek, amelyek nagy kárt okoztak a Vörös Hadsereg és a helyi lakosság közötti viszonynak. Ez a tény kétségtelenül aláásta a helyi lakosságnak az oroszok iránti bizalmát.

Balázs József alezredes Szmirnov ezredes

1945. november 1.

Hitelesítve: Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0281.jpg–0283.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 216. 75–77.)

26/c.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének feljegyzése a kiskunhalasi vizsgálat eredményeiről

Feljegyzés
Kiskunhalas katonai parancsnokának jelentéséről
és a jelentés ellenőrzésének eredményeiről[159]

Folyó év október 18-án Kiskunhalas katonai parancsnoka, Rudakov gárdaőrnagy a SZEB-nek jelentette, hogy [19]45.10.16-án Kiskunhalas rendőrfőnökének, Németh Ferencnek az utasítására tíz helybeli nőt tartóztattak le a Vörös Hadsereg katonáival folytatott kapcsolatukért, [19]45.10.17-én pedig kopaszra nyírták és rendőri kísérettel végigvezették őket a városi piacon.

Miközben a letartóztatott és kopaszra nyírt nőket végigvezették a piacon, egyes reakciós beállítottságú emberek a tömegből durvaságokat és sértéseket kiabáltak a nőknek („nézzétek, ott vannak az orosz kurvák!", „nézzétek, ott vannak az orosz kurvák, fel kell akasztani őket!", „nézzétek, így jár mindenki, aki együtt él az oroszokkal!")

A Szovjetunió marsallja, Vorosilov elvtárs utasítására a kiskunhalasi katonai parancsnok jelentésének ellenőrzésére a helyszínre utazott az Adminisztratív osztály vezetőhelyettese, Szmirnov ezredes a Belügyminisztérium képviselőjével, a magyar rendőrség Vidéki Főkapitányságának káderosztály-vezetőjével, Balázs Józseffel együtt.

Az ellenőrzés megállapította, hogy Kiskunhalas rendőrfőnöke, Németh Ferenc utasítására valóban letartóztattak, majd kopaszra nyírtak és végigvezettek a városi piacon tíz helybeli nőt a Vörös Hadsereg katonáival folytatott kapcsolatukért.

Németh Ferenc a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg elleni kirohanását a következőképpen magyarázza meg:

„Folyó év október 15-én parancsot adott erkölcsrendészeti razzia lebonyolítására, amely során 10 nőt tartóztattak le, köztük, mint kiderült, nemi betegek is voltak. A letartóztatott nők egy része prostituált volt, akik csak a Vörös Hadsereg érkezésével kezdtek prostitúcióval foglalkozni, minthogy a Vörös Hadsereg csapatainak megérkezésével a városban nagyon elterjedt a prostitúció".

És a továbbiakban:

„Azt, hogy miért adott utasítást a letartóztatott nők hajának lenyírására, azzal magyarázta, hogy az oroszok lássák, ezek a nők egyáltalán mifélék, a helyi lakosság pedig figyelmeztetést kapjon arról, hogy így járnak el mindenkivel, aki az oroszokkal együtt fog fosztogatni és betegen kapcsolatot tart az oroszokkal".

Zavaros magyarázata ellenére Németh Ferenc a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg elleni kirohanást engedett meg magának, ahogy ez megállapításra került a sértettek kihallgatása alapján.

Zacsek János és Nyiri nevű rendőrök szintén aktívan részt vettek a provokációban.

Németh Ferenc rendőrfőnököt, valamint Zacsek János és Nyiri nevű rendőröket le kell tartóztatni és a népbíróságon elítélni.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

1945. november 4.

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_803.jpg-0804.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 147–148.)

159 A lap alján a következő kézírásos szöveg látható: „Leveleket küldtünk Tildy és Nagy uraknak. [19]45.11.20."

27.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése a hódmezővásárhelyi nőtüntetésről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. november 22.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Csongrád megyei megbízottja, Panov ezredes jelentette, hogy folyó év november 17-én Hódmezővásárhely városában körülbelül 70 nő tüntetést rendezett.

A nők elmentek a főispán házához, és képviselőiken keresztül megpróbáltak panaszt tenni nála rossz anyagi ellátásukra. A főispán nem fogadta őket, amikor pedig a nők a rendőrséghez fordultak, elkergették őket.

Ezután a tüntető nők elmentek a szovjet katonai parancsnokság épületéhez. Ezzel kapcsolatban a parancsnok megához hívta a főispánt és a város polgármesterét, akikhez a nők küldöttsége fordult azzal a követeléssel, hogy lássák el a lakosságot kenyérrel, sóval, cipőkkel és tűzifával.

A főispán és a polgármester a nőknek kijelentették, hogy nem tüntetni kell, hanem dolgozni. Aki dolgozik, mindig elláthatja magát élelmiszerrel.

A főispán és a város polgármestere, valamint a tüntetők képviselői közötti tárgyalás után a nők szétszéledtek.

A tüntetők részéről semmi rendbontás nem történt.

Jelentem Önnek további intézkedés megtétele céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0771.jpg–0772.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 177–178.)

28/a.

A 9. gárdahadsereg Katonai Tanácsa tagjainak jelentése a vasúti közlekedés rendjének fenntartásával kapcsolatban

A Szovjetunió Honvédelmi Népbiztossága
9. [gárda]hadsereg vezérkara
Operatív osztály

1945. december 4.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov elvtársnak

Ezennel küldöm a vasutakon történő rendteremtésre vonatkozó, 00166. és OP/0537. számú parancsaim másolatát, és egyidejűleg jelentem, hogy a Budapesttől 56 kilométerre történt rablás elkövetőit bíróság elé állították. A V.87-355 számú gépkocsiüzemanyag-töltő állomás nem tartozik a hadsereg egységeihez, intézkedéseket foganatosítottunk abból a célból, hogy hovatartozását kiderítsük.[160]

a 9. gárdahadsereg parancsnoka
Glagolev[161] gárda-vezérezredes
a 9. gárdahadsereg Katonai Tanácsának tagja

160 A lap alján kézírásos megjegyzés látható: „A Marsallnak jelentettük. Olvashatatlan aláírás. [19]45.XII.10."

161 Glagolev Vaszilij Vasziljevics (1898–1947) a Szovjetunió Hőse (1943). 1945 januárjában nevezték ki a 3. Ukrán Front kötelékébe tartozó 9. gárdahadsereg parancsnokává.

Gromov[162] gárdaaltábornagy
a 9. gárdahadsereg vezérkari főnöke
Rozsgyesztvenszkij[163] gárdavezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0934.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 180.)

162 Gromov Grigorij Petrovics (1903–1973) altábornagy. 1950–1952-ben az SZK(b)P KB Adminisztratív osztályát vezette.

163 Rozsgyesztvenszkij Szerafim Jevgenyevics (1904–1963) 1945 januárjától 1946-ig a 9. gárdahadsereg vezérkari főnöke volt.

28/b.

A 9. gárdahadsereg egységeinek szóló 00166. számú parancs a rend fenntartásáról a vasútállomásokon és a vonatokon

Másolat

Szig[orúan] titkos

00166. számú
Parancs
a 9. gárdahadsereg egységeinek

1945. november. 15.

Tartalom: A hadsereg állomásozási körzeteiben lévő nagy vasútállomások folyamatos rendfenntartásának megszervezéséről.

Az utóbbi időben a vasútállomásokon nagy mennyiségű fegyveres rablást, nőkön elkövetett erőszakot és más bűncselekményt regisztráltak, amelyeket a vöröskatonák egyenruhájába öltözött egyes személyek vagy csoportok követtek el. E tények ellenőrzésekor megállapítást nyert, hogy az említett bűncselekményeket vagy a Vörös Hadsereg lejáratását célzó ellenséges személyek, vagy a Vörös Hadsereg egyes fegyelmezetlen katonái követik el. Az utóbbiak közül külön kitűnnek a beteg katonák, akiket szervezetlenül irányítanak egységeikből kórházi kezelésre, vagy akiket kiengedtek a kórházból és egységeikhez irányítottak vissza.

A vasutakon történő gyalázatos rendbontások egyrészt megzavarják a vasút normális munkáját, másrészt pedig csökkentik a Vörös Hadsereg tekintélyét a helyi lakosság szemében, és táptalajt adnak a lakosság egyes rétegeinek részéről tapasztalható szovjetellenes propagandának.

Az egységeink állomásozási körzeteiben levő nagy vasútállomásokon történő rendteremtés céljából

elrendelem:

1. Az egységek parancsnokai, a helyőrségek és városi parancsnokságok parancsnokai öt napon belül teremtsenek rendet a saját állomásozási körzeteikben levő vasútállomásokon.

2. A rend folyamatos fenntartása érdekében Budapest katonai parancsnoka Budapest vasútállomásaira, a 37. gárdalövészhadtest parancsnoka Szeged és Kiskunfélegyháza vasútállomásokra, a 38. gárdalövészhadtest parancsnoka Gödöllő és Cinkota vasútállomásokra, a 39. gárdalövészhadtest parancsnoka Cegléd, Szolnok és Kecskemét vasútállomásokra, a 131. tartalék lövészezred parancsnoka Hatvan vasútállomásra, a 35. ágyús tüzérdandár parancsnoka Dunakeszi vasútállomásra, az egri helyőrség parancsnoka Eger, Mezőkövesd és Füzesabony vasútállomásokra rendeljenek ki a felsorolt vasútállomások katonai parancsnokainak rendelkezésére egy tisztből és kilenc fegyveres katonából álló parancsnoki járőröket azzal a kötelezettséggel, hogy ellenőrizzék az összes katona okmányait, és azonnal tartóztassák le azokat, akiknek nincsenek okmányai vagy akik rendbontást követnek el.

3. Az egységek és a katonai kórházak parancsnokai kizárólag szervezetten és tisztek kíséretében küldjenek betegeket a kórházakba és a kórházakból egységeikhez.

4. A foganatosított intézkedésekről 1945. november 20-i határidővel kérek jelentést.

A 9. gárdahadsereg parancsnoka
Glagolev gárdavezérezredes
A 9. gárdahadsereg Katonai Tanácsának tagja
Gromov gárdaaltábornagy
A 9. gárdahadsereg vezérkari főnöke
Rozsgyesztvenszkij gárdavezérőrnagy

Hitelesítve:
A titkos ügykezelés vezetője
Kirsin gárdahadnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0936.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 178–179.)

28/c.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a vasúti banditizmus megfékezésére tett intézkedésekről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. december 10.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Jelentem, hogy a magyarországi vasútvonalakon tapasztalható banditizmus elleni harc céljából folyó év december 4-én a 9. gárdahadsereg Katonai Tanácsa parancsot adott ki a 37., 38. és 39. lövészhadtestek parancsnokainak, hogy biztosítsák az összes személy- és munkavonat katonáink által történő kísérését, járőrözését, beleértve a Vörös Hadsereg egyenruháját viselő minden személynél lévő okmányok gondos ellenőrzését.

Minden hadtest megkapta a maga vasútvonalát. 37. gárdalövészhadtest: a) Szeged–Szabadka, b) Szeged–Makó–Békéscsaba, c) Szeged–Orosháza–Békéscsaba, d) Szeged–Kecskemét, e) Kiskunhalas–Szabadka, f) Kiskunhalas–Kiskőrös–Fülöpszállás. 38. gárdalövészhadtest: a) Budapest–Fülöpszállás, b) Budapest–Kecskemét, c) Budapest–Cegléd, d) Budapest–Tápiósüly, e) Budapest–Hatvan. 39. gárdalövészhadtest: a) Cegléd–Kecskemét, b) Cegléd–Szolnok–Békéscsaba, c) Szolnok–Hatvan, d) Szolnok–Újszász–Jászapáti–Vámosgyörk, e) Szolnok–Debrecen. 35. ágyús tüzérdandár: Budapest–Vác. 31. tüzérhadosztály: a) Vámosgyörk–Miskolc és b) Eger–Füzesabony.

Következésképpen a fentnevezett hadtestek által kiküldött, külön összeválogatott katonai járőrök ellenőrizni fognak minden, a magyar Duna folyótól keletre húzódó vasútvonalon Debrecen vasútállomásig bezárólag közlekedő vonatot.

A 9. gárdahadsereg alakulatai már folyó év december 8-án és 9-én megkezdték a fent jelzett intézkedések végrehajtását.

A vasúti banditizmus elleni harc céljából az NKVD 61. lövészhadosztályának parancsnoka hat 10-10 főből, többek között 2-2 katonatisztből álló csoportot rendelt ki. Mindegyik csoporthoz hozzárendelték az adott vasútvonalra küldött ügynököket. Az NKVD 61. lövészhadosztályánál kijelölt csoportok a következő vasútvonalakat kapták: a) Budapest–Adony–Dunaföldvár, b) Budapest–Székesfehérvár–Veszprém, c) Székesfehérvár–Balatonboglár, d) Budapest–Cegléd–Szolnok, e) Budapest–Kecskemét–Kiskunfélegyháza, f) Budapest–Kiskőrös. A csoportok megkezdték munkájukat.

Ezenkívül a 9. hadsereg SZMERS kémelhárítási osztálya saját hatáskörében titkos operatív csoportokat rendelt ki abból a célból, hogy banditákat fogjanak el a következő vasútvonalakon: a) Szeged–Szabadka, b) Szeged–Kecskemét, c) Cegléd–Kecskemét és d) Szolnok–Hatvan.

[19]45.12.10-én a 9. hadsereg kémelhárítási osztálya jelentette nekem, hogy december 8-án és 9-én a 38. gárdalövészhadtest SZMERS osztálya (Budapest térsége) felderített és letartóztatott egy nyolc főből álló, a vasúton és a településeken tevékenykedő banditacsoportot, amelynek tagjai már beismertek hat, a helyi lakosság sérelmére általuk elkövetett rablást.

Minden fentnevezett operatív csoport megkezdte munkáját.

Jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0751.jpg-0752.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 197–198.)

29.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése a szovjet katonák által Baranya vármegyében elkövetett gyilkosságokról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. december 8.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

Baranya megyei megbízottunk, [Mihail Afanaszjevics] Ocskany ezredes jelentette, hogy november 12-én, este Magyarbóly faluban a 23. lövészhadtest kötelékébe tartozó 33. lövészhadosztály 345. lövészezredének katonái, Szpivak hadnagy, Szolovjov alhadnagy és Lesznih közlegény részeg állapotban lövöldözéssel kísért botránytot csaptak a falu kocsmájában. A kocsmába érkező falusi rendőröket a katonák elkergették, a rendőri járőr vezetőjét, László János szakaszvezetőt pedig Szpivak hadnagy lelőtte.

A lefolytatott nyomozás után Szpivak vádlottat a 23. lövészhadtest Katonai Törvényszéke hét év szabadságvesztésre ítélte. Szolovjov alhadnagy és Lesznih közlegény esetében a hadtest parancsnoksága adminisztratív úton intézte el az ügyet.

Ocskany ezredes azt is jelentette, hogy december 2-án Pécs város peremkerületében megölték Nagy Istvánt, Postavölgy falu lakosát. A helyőrség katonai ügyészsége letartóztatta a gyilkosság elkövetésével gyanúsított Zaharenko

Vaszilijt, a 23. lövészhadtest kötelékébe tartozó 33. lövészhadosztály 345. lövészezredének közlegényét, akivel szemben a nyomozás folyamatban van.

Jelentem Önnek további intézkedés megtétele céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0753.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 196.)

30.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése Szerafin Gyula ékszerész értéktárgyainak elvételéről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. december 14.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[164]

Jelentést teszek azon értéktárgyak elvételének körülményeiről, amelyeket Szerafin Gyula budai lakos, órásmester és ötvöstől vettek el.

Az értéktárgyak elvételének körülményei nagyon bonyolulttá váltak az azóta eltelt hosszú idő miatt.

Az I. kerületi rendőrségen dolgozó korábbi munkatársak, akik az értéktárgyakat annak idején elvették, jelenleg nem dolgoznak a rendőrségen, és a rendőrségnek nincs tudomása arról, hogy hol tartózkodnak. A szovjet csapatok ideiglenes katonai parancsnokságát, amely az értéktárgyakat a rendőrségtől elvette, régóta megszüntették. Az I. kerületi rendőrség volt parancsnokát, Iványi Endrét korábbi bűnöző tevékenységéért 1945 márciusában a magyar hatóságok letartóztatták, de folyó év májusában Iványi Endre a börtönből megszökött, és jelenlegi tartózkodási helye a rendőrség előtt ismeretlen.

Az értéktárgyak tulajdonosa, Szerafin Gyula kihallgatásából megállapítható, hogy a tulajdonát képező értéktárgyakat 1945. február 28-án vették el tőle. Szerafin Gyula elmondta, hogy a lakásán a XI. kerületi politikai rendőrség két rendőre jelent meg, akik felszólították a birtokában lévő értékek átadására. Szerafin Gyula közölte, hogy nincs nála semmilyen érték. Ezek után a rendőrök kényszerítették, hogy kinyissa pincéjét, és hamar megtalálták azt a helyet, ahol elásta értéktárgyait, és kiásták azokat. Eközben Szerafin Gyula felesége bejelentette a történteket az I. kerületi rendőrségen, ahonnan négy rendőr érkezett. Az I. kerületi rendőrségtől érkezett munkatársak felszólították a Szerafin Gyula lakásán tartózkodó két rendőrt, hogy kövessék őket, és magukkal vitték az értéktárgyakat is. Szerafin Gyula is a rendőrségre érkezett, ahol azt közölték vele, hogy értéktárgyait visszaadják neki folyó év március 1-jén.

1945. március 1-jén Szerafin Gyula megérkezett az I. kerületi rendőrségre a tőle elvett értéktárgyakért, de azokat még a jelenlétében a Vörös Hadsereg ismeretlen főhadnagya magához vette és elszállította a Tárogató utca kettes szám alatt található szovjet katonai parancsnokságra, amelynek a parancsnoka Gevorkjan őrnagy volt.

Folyó év március 5-én Gevorkjan őrnagy a parancsnokságára hívatta Szerafin Gyula feleségét, és kikérdezte a tőlük elvett értéktárgyak mennyiségéről és elnevezéséről.

Kihallgatása során Szerafin Gyula a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Adminisztratív osztályán dolgozó katonatiszttel, Szuprun alezredessel közölte, hogy a következő értéktárgyakat vették el tőle:

a) 304 darab kar- és zsebórát, 25 közülük aranyból készült;
b) 3 kilogrammnyi aranytárgyat: gyűrűket, karkötőket, melltűket, fülbevalókat és mást;
c) 25 darab arany pénzérmét;
d) 16 karátnyi drágakövet és félkilónyi tört aranyat.

Folyó év áprilisában Szerafin Gyula panaszt tett a Budapesten állomásozó szovjet csapatok katonai ügyészségénél a 4 393 000 pengő értékű tárgyak törvénytelen elvétele miatt.

Mivel az ügyészségen az ezzel az üggyel kapcsolatos dokumentumok hiányoztak, a helyőrségi katonai ügyészség a panaszt folyó év április 28-án továbbította az akkori 46. hadsereg katonai ügyészségére.

1945. október 4-én a budapesti helyőrség katonai ügyésze értesítést kapott a Vörös Hadsereg Katonai Főügyészségéről, amelyben jelezték, hogy a 46. hadsereg katonai ügyésze Szerafin Gyula panaszát ellenőrizte, és megállapításra került, hogy a Buda város rendőrfőnökétől elvett, Szerafin Gyula tulajdonát képező értéktárgyak a Szovjetunió Állami Bankjában kerültek leadásra, amiről tájékoztatták Visinszkij elvtárs külügyi népbiztoshelyettest.

164 A lap tetején Kliment Vorosilov utasítása látható: „Beljanov e[lv]t[árs]nak. Készítsenek elő választ Visinszkij e[lv]t[árs]nak! K. V." A lap szélén megjegyzés látható: „Tájékoztatásul: Visinszkij e[lv]t[árs]nak elküldve 1945.12.19-én. M. Petrov".

Szerafin Gyula 1875-ben született (jelenleg nagyon beteg), szakmája szerint órásmester és ötvös. 1895 óta Budán lakik. 1911-ben saját óra- és ékszerüzletet nyitott.[165] Szerafin Gyula családja feleségéből és két fiából áll, az egyik fia szovjet hadifogolytáborban van, a másik, Szerafin Lajos visszatért a hadifogságból és apja óraüzletében dolgozik. A Szerafin család korábban középpolgárinak számított. A harcok során Szerafin Gyula üzletét lerombolták, háza pedig komolyan megrongálódott. A politikai rendőrség Szerafin Gyulára és családtagjaira vonatkozó kompromittáló anyaggal nem rendelkezik.

Tanúk vallomásai szerint az elvett értéktárgyak Szerafin Gyuláé, az ő tulajdonát képezik.

Jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

Melléklet: a külügyi népbiztoshelyettes,
Visinszkij elvtárs 1 lapból álló levele.[166]

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0699.jpg–0701.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 248–250.)

165 Szerafin Gyula órás, ötvös- és ékszerüzlete a Krisztina körút 2. szám alatt volt.

166 A melléklet nem található a jelentés mellett.

31.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése szovjet katonák által elkövetett rablásról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. december 19.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

1945.12.18-án az Ön utasításának megfelelően személyesen hallgattam ki az NKVD 61. lövészhadosztálya tiszthelyetteskéző iskolájának növendékeit, Uljihint, Kalmikovot és Gyikanovot, akik 1945.12.14-én kirabolták a Magyar–Amerikai Olajipari Részvénytársaság tisztségviselőit.

A bűnözök elismerték a rablás elkövetését, de eleinte tagadták, hogy előzetes megállapodás alapján rabolták ki a kocsit, ám később, az általam lefolytatott további kihallgatás során kénytelenek voltak elismerni, hogy előzetesen megállapodtak arról, hogy megállítják az országúton az első szembejövő kocsit és kirabolják utasait. Ezenkívül Uljihin (a rablás kezdeményezője) elismerte azt is, hogy az egyik kirabolt kocsi utasát nem csak kirabolta, de kétszer arcul is csapta. A rablás minden résztvevője tagadja, hogy tőrrel fejsebet okoztak volna a kocsiban tartózkodó Redel mérnöknek, amit még ellenőrizni kell a további nyomozás során.

Ebben az ügyben a nyomozásnak tisztázni kell: 1. A csoport által elkövetett rablások számát és 2. Rajtuk kívül még kik fosztogattak a hadosztályi iskola személyi állományából. E kérdések lényegét illetően utasításokat adtam a 383. lövészezred ez ügyben nyomozó SZMERS-munkatársainak. A 383. lövészezred parancsnokának előírták, hogy tisztjein és a politikai megbízottakon keresztül ellenőrizze az összes olyan tiszthelyettest, akiket a napokban a fent említett iskolából az ezredébe irányítottak, egy részükkel pedig személyesen beszélgessen el.

Uljihin, Kalmikov és Gyikanov az NKVD 61. lövészhadosztálya 383. lövészezrede SZMERS kémelhárításának őrizete alatt állnak.

Uljihin Arkagyij Iljics 1923-ban született, orosz, nőtlen, 5 osztályt végzett, a Vörös Hadseregbéli szolgálat előtt Kemerovo városban lakott és egy kokszolóüzemben dolgozott műszerészként. Az utóbbi időben az NKVD 61. lövészhadosztálya tiszthelyettesképző iskolájának növendéke volt.

Kalmikov Gennagyij Georgijevics 1926-ban született, orosz, nőtlen, 7 osztályt végzett, a Vörös Hadseregbéli szolgálat előtt a Novoszibirszki területen lakott, szakmája szerint esztergályos és mozigépész. Az utóbbi időben az NKVD 61. lövészhadosztálya tiszthelyettesképző iskolájának növendéke volt.

Gyikanov Leonyid Grigorjevics 1925-ben született, orosz, nőtlen, 5 osztályt végzett, az Omszki területen lakott, szakmája szerint gépolajozó, a *Maszloprom* gyárában dolgozott. Az utóbbi időben az NKVD 61. lövészhadosztálya tiszthelyettesképző iskolájának növendéke volt.

Uljihin és Kalmikov a kihallgatások során őszintétlen magatartást tanúsítanak.

A további nyomozás alakulásáról jelenteni fogok Önnek.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0697.jpg-0698.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 251–252.)

32.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése Pest vármegyében fosztogató szovjet katonák letartóztatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. december 19.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Jelentem, hogy folyó év december 8-án a 105. gárda-lövészhadosztály SZMERS osztálya letartóztatott egy magyar személyeket kifosztó és bántalmazó bandität, a 104. gárda-lövészhadosztály Kobjakov nevű közlegényét. Kihallgatása során Kobjakov elmondta, hogy annak a nyolctagú bandának az egyik tagja, amely fosztogatja és bántalmazza az Aszód és Gödöllő közötti országúton közlekedő helyi lakosokat. December 8-án és 9-én Kobjakov tanúvallomása alapján még 7 bandita került letartóztatásra, nevezetesen:

Uszacsov P. Sz., aki 1916-ban született a Kurszki területen, orosz, pártonkívüli, lövegparancsnokként szolgált a 104. gárda-lövészhadosztály kötelékébe tartozó 55. tüzérdandár 88. ágyús tüzérezredében. 1944-ben Uszacsovot az OSzSzSzK Btk. 109. cikkelye[167] alapján négy év javító munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték. Uszacsov volt a fent említett banditacsoport vezetője.

Bivalcev I. Je., aki 1919-ben született a Cseljabinszki területen, paraszti származású, orosz, Komszomol-tag, 1939 óta szolgál a Vörös Hadseregben, a 104. gárda-lövészhadosztály kötelékébe tartozó 55. tüzérdandár közlegénye.

167 Az OSzSzSzK Büntető Törvénykönyve 3. fejezet (Hivatali, szolgálati bűncselekmények) 109. cikkelye a hivatali pozícióból adódó hatalommal történő visszaélés eseteit tárgyalja.

Krivko N. V., aki 1920-ban született a Vityebszki területen, fehérorosz, paraszti származású, Komszomol-tag, 1944 óta szolgál a Vörös Hadseregben, az 55. tüzérdandár volt közlegénye, a 131. tartalék lövészezredbe áthelyezve.

Drjagin V. D., aki 1924-ben született a Tyumenyi területen, orosz, Komszomol-tag, 1942 óta szolgál a Vörös Hadseregben, a 104. gárda-lövészhadosztály kötelékébe tartozó 55. tüzérdandár postás közlegénye.

Gyeruga A. A., aki 1920-ban született a Mologyecsni területen, fehérorosz, paraszti származású, pártonkívüli, 1944 óta szolgál a Vörös Hadseregben, az 55. tüzérdandár volt közlegénye, a 131. tartalék lövészezredbe áthelyezve.

Kosztyucsek N. G., aki 1925-ben született a Breszti területen, fehérorosz, paraszti származású, pártonkívüli, 1944 óta szolgál a Vörös Hadseregben, az 55. tüzérdandár volt közlegénye, a 131. tartalék lövészezredbe áthelyezve.

Ljubarec M. P., aki 1922-ben született a Zsitomiri területen, ukrán, alkalmazotti származású, az ÖK(b)P tagjelöltje, 1942 óta szolgál a Vörös Hadseregben, a 104. gárda-lövészhadosztály kötelékébe tartozó 55. tüzérdandár tizedese.

Az előzetes nyomozás teljes mértékben megerősítette, hogy a fent felsorolt banditák rendszeresen fosztogatták a helyi lakosokat, főleg az Aszód és Gödöllő közötti országúton közlekedőket. A Bivalcev nevű bandita elmondta, hogy öt, Gyeruga pedig három rablásban vett részt. Hasonló tanúvallomást tett a banditacsoport többi tagja is.

A nyomozás folytatódik.

A 9. hadsereg SZMERS kémelhárítási osztálya a fent leírtak lényegét illetően tájékoztatta a 9. hadsereg Katonai Tanácsát és a Középső Hadseregcsoport SZMERS Igazgatóságát.

Jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0693.jpg–0694.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 255–256.)

33.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése fosztogató szovjet katonák letartóztatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály

1945. december 22.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

A 9. hadsereg SZMERS kémelhárítási osztálya jelentette, hogy a helyi lakosság fosztogatásáért letartóztatta Plotnyikov P. V.-t, az 5. önálló harckocsiezred őrmesterét, aki 1922-ben született az Omszki területen, orosz, pártonkívüli, 1940-től szolgál a Vörös Hadseregben. Plotnyikov katonaszökevény, tripperben szenved, hosszú ideig utazgatott különböző magyarországi vasútvonalakon, és tizenöt alkalommal fosztott ki magyar utasokat.

Rajta kívül december 11-én a 9. hadsereg kémelhárítása letartóztatta Taraszov és Burgalov nevű fosztogatókat, míg a Bolsakov nevű fosztogató letartóztatása közben fegyveres ellenállást tanúsított és a tűzharc során súlyosan megsebesült. Bolsakov később meghalt. Taraszovot és Burgalovot egy helyi lakos kifosztása közben tartóztatták le.

Taraszov I. P. 1926-ban született a Leningrádi területen, orosz, pártonkívüli, a 106. gárda-lövészhadosztály közlegénye.

Burgalov Sz. U. 1912-ben született az Észak-Oszét Autonóm Területen, oszét, pártonkívüli, a 299. gárda-lövészhadosztály volt közlegénye.

A fentnevezett fosztogatókkal szemben a 9. hadsereg SZMERS osztálya folytat nyomozást.

Jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0691.jpg–0692.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 257–258.)

34.

Holosztyakov altengernagy, a Dunai Flottilla parancsnokának jelentése a Flottilla budapesti utcai rablásokban részt vett katonáinak letartóztatásáról

Szigorúan titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak[168]

1945. december 20-án 00.15-kor a Budapesten működő 121. számú Haditengerészeti Kórházba szállították a Dunai Flottilla 84. önálló lövészszázadának gépkocsivezetőjét, Morgulisz Jurij Adamovics másodosztályú törzsőrmestert, akinek lőtt sebe volt a hasa tájékán.

Morguliszt egy rendszám nélküli Ford 8 típusú személygépkocsival szállították kórházba, a kocsit a kórház mellett hagyták.

A kórházba szállított Morgulisz kijelentette, hogy Budapesten támadták meg a magyarok, akik megsebesítették, a sebesülés körülményeire pedig nem emlékszik.

A kórház mellett hagyott gépkocsiban különböző tárgyak voltak: kabát, öltönyök, csizmák, kalapok és egyebek.

Mivel az elhagyott gépkocsiban sok különböző tárgyat találtak, Morgulisz azon kijelentése, hogy a magyarok rátámadtak, kétségeket ébresztett. Volt alapja annak a feltételezésnek, hogy Morguliszt rablás közben sebesítették meg.

A kórháztól kapott értesítés után a Flottilla Katonai Ügyészsége haladéktalanul megindította a nyomozást és folyó év december 20-án reggel nyolc órára megállapította a bűnözők kilétét. Letartóztatásba kerültek: a D[unai] F[lottilla] 84. önálló lövészszázadának parancsnoka, Abramov Alekszej Szergejevics hadnagy és testvére, a Középső Hadseregcsoport 103. hadseregéhez tartozó 322.

[168] A lap bal felső sarkában kézírásos megjegyzés látható: „A marsallnak jelentettük. XII.23. Olvashatatlan aláírás."

gárdalövészezredének szakaszvezetője, Abramov Nyikolaj Szergejevics, aki ezredéből dezertált, és testvérénél, Abramov A. Sz.-nél rejtőzött el.

Az ügyben lefolytatott nyomozás megállapította a következőt:

Folyó év december 16-án a D[unai] F[lottilla] 84. önálló lövészszázadához tartozó egészségügyi részleg vezetője, Baranov Jurij Petrovics orvos hadnagy és ugyanannak a századnak a gépkocsivezetője, Morgulisz Jurij Adamovics másodosztályú törzsőrmester egymással történt megállapodás alapján ellopták Budapest egyik központi utcájában található ház mellől a Ford 8 típusú személygépkocsit (a motor száma: 526050P).

Morgulisz gépkocsivezető tanúvallomása szerint folyó év december 18-án éjjel Baranov orvos hadnagy és Morgulisz gépkocsivezető az általuk ellopott kocsival járták a várost, rablótámadásokat hajtottak végre a város lakosai ellen és kirabolták őket.

Morgulisz tanúvallomása szerint azon az estén 3 magyar állampolgárt raboltak ki, levették róluk a felsőruhát és elvették egyéb értékei[ke]t.

Folyó év december 19-én moszkvai idő szerint 23 óra körül a D[unai] F[lottilla] 84. önálló lövészszázadának parancsnoka, Abramov hadnagy, Baranov orvos hadnagy és ugyanannak a századnak gépkocsivezetője, Morgulisz másodosztályú törzsőrmester megállapodtak egymással, hogy rablás céljából kimennek a városba.

Abramov hadnagy és Baranov orvos hadnagy pisztolyokat tartottak maguknál.

A banditák elindultak Budapest VII. kerületébe, és hozzáláttak rablási tervük végrehajtásához.

Az utcákat járva járókelőket állítottak meg, kitalált címek iránt érdeklődtek náluk, utána pedig fegyverrel fenyegetve bevonszolták áldozatukat a személygépkocsijukba, levetkőztették, a kocsi befordult egy sötét kisutcába, ahol a sértettet kilökték a kocsiból. Ők maguk pedig haladtak tovább, egy másik utcába, ahol ugyanúgy raboltak ki más embereket. Ellenállási kísérlet közben a banditák megsebesítették Zsindely Vince magyar állampolgárt, a Magyar Kommunista Párt tagját, akit bevonszoltak a kocsijukba, és amikor megpróbálták levenni róla a kabátját, Zsindely ellenállt. Akkor Abramov hadnagy átlőtte a lábát, és amikor Zsindely tehetetlen állapotban abbahagyta az ellenállást, Abramov levette róla kabátját, két zakóját, karóráját, levetkőztette fehérneműig, és sebesülten kilökte a kocsiból az utcára. Zsindely nagy nehezen elkúszott egy barátja lakásáig, aki a színhelytől nem messze lakott, és ez utóbbi kórházba szállította.

Ily módon a folyó év december 19-éről 20-ára virradó éjszakán Abramov, Baranov és Morgulisz nyolc magyar állampolgárt raboltak ki, akiktől a banditák elvettek:

8 db. kabátot,
8 db. zakót,
5 db. karórát,
pénzt, közel 3 millió pengőt,
2 db. kalapot,
1 db. svájci sapkát,
3 db. pulóvert,
2 db. sálat,
1 pár krómbőr csizmát
1 db. krómbőr nadrágot és más tárgyakat.

A rablások sértettjei között voltak: Dr. Verger István magyar ügyvéd, aki a XIV. kerületben, a Stefánia utcában lakik. Tőle elvettek: kabátot, zakót, pulóvert, arany karórát, az okmányokat és körülbelül 1,5 millió magyar pengőt tartalmazó pénztárcát; Zsindely Vince, a Magyar Kommunista Párt tagja, akitől elvettek: kabátot, két zakót, karórát, cigarettatárcát, kalapot, sálat és okmányokat tartalmazó irattárcát; Schwarcz Frigyes, aki a VII. kerületben, a Teréz körúton lakik. Tőle elvettek: kabátot, zakót, sálat, karórát, az okmányokat tartalmazó irattárcát, ezüst cigarettatárcát, 140 ezer pengőt és más tárgyakat; Sváb István kalaposmester, aki a VI. kerületben lakik. Tőle elvettek: kabátot, zakót, karórát, kalapot, az okmányokat tartalmazó irattárcát, körülbelül 400 ezer pengőt és más tárgyakat.

A fent felsorolt öt kirablott személynek visszaadták tárgyait és értékeit.

A banditáknál lefoglalt kabátok számából ítélve azon az éjszakán 8 személyt raboltak ki. Ugyanakkor a másik három személy kilétét egyelőre nem sikerült megállapítani.

A Budapest VII. kerületében végrehajtott rablási kísérlet közben a célpontként kiszemelt polgártárs ellenállást tanúsított, és pisztolylövéssel azonnal megölte a rátámadó Baranov orvos hadnagyot, és súlyos hassérülést okozott a szintén rátámadni próbáló Morgulisz gépkocsivezetőnek.

Abramov hadnagy a lövöldözőt üldözve néhány lövést adott le rá, de az illetőnek sikerült elmenekülnie. Kilétét egyelőre nem sikerült megállapítani.

Ezután Abramov hadnagy bekötözte a súlyosan sebesült Morguliszt, leültette a gépkocsi volánjához és a Haditengerészeti Kórházhoz érkezve elkísérte a kapuhoz, otthagyta az őr mellett, maga pedig elmenekült a kórház mellett hagyva az összerabolt holmival megrakott gépkocsit.

December 20-án reggeli négy óra tájban Abramov megjelent az egységénél, ahol a testvére, Abramov Nyikolaj várta. Abramov hadnagy átadta testvérének az elrabolt tárgyak egy részét: három karórát, többek között egy arany karórát, új

posztó kabátot, zakót és más tárgyakat, és ezután elküldte a pályaudvarra azzal, hogy Baranovot rablás közben megölték, Morgulisz megsebesült, ezért, hogy eltüntessék a bűncselekmény nyomait, haladéktalanul el kell hagynia a várost.

A nyomozás érdekében megtett intézkedéseknek köszönhetően december 20-án reggeli hat óra tájban Abramov Nyikolajt az elrabolt tárgyakkal együtt megtalálták a budapesti Északi pályaudvaron,[169] és a Flottilla Katonai Ügyészsége letartóztatta.

A kórházba szállított Morgulisz másodosztályú törzsőrmester december 21-én 14 órakor meghalt.

A letartóztatott Abramov hadnagy és testvére, Abramov Nyikolaj szakaszvezető őrizetben vannak a budapesti haditengerészeti egység fogdájában.

Az ügyben a nyomozás nem fejeződött be, mivel a nyomozás során kiderült, hogy a rablóbandához közük lehet a flottilla más katonáinak is, kilétük megállapítása jelenleg folyik. Ezzel együtt folyik a rablótámadások más sértettjeinek a keresése is.

A nyomozás 2-3 napon belül befejeződik.

Felvetem a kérdést, hogy a banditák a legsúlyosabb büntetéssel, golyó általi halállal sújtandók.[170]

A Dunai Flottilla parancsnoka,
Holosztyakov[171] altengernagy

1945. december 23.

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_1053.jpg–1055.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 222. 60–62.)

169 Az Északi pályaudvar, általánosan ismert nevén Józsefvárosi pályaudvar Budapest VIII. kerületében a Fiumei úton a MÁV első pályaudvara volt, amelyet még a MÁV elődje, az Északi Vasúttársaság kezdett el építeni, elsősorban áruszállítási célokra. Az első neve Losonci pályaudvar volt, majd az 1900-as évek elejétől egy ideig Északi pályaudvarnak nevezték. 1867–1885 között az államvasutak budapesti főpályaudvaraként, majd ezt követően 1936-ig kizárólag teherpályaudvarként működött. A háborút követően ismét személy- és teherpályaudvarként funkcionált, 2005-ben kivonták a forgalomból és megszüntették.

170 Kézírással: „A nyomozás eredményeiről jelentek majd."

171 Holosztyakov Georgij Nyikityics (1902–1983) 1944 decemberétől a Dunai Flottilla parancsnoka, 1945 májusától altengernagy.

35.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése fosztogató szovjet katonák letartóztatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály — 1945. december 24.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

Folyó év december 17-én a 9. hadsereg SZMERS kémelhárító osztálya a 104. gárda-lövészhadosztály 55. tüzérségi dandárjához tartozó 82. tüzérségi ezred hat katonáját tartóztatta le, akik a helyi lakosságot fosztogatták. A következő személyeket tartóztatták le:

Tkacsenko N. V.-t, aki 1925-ben született a Kijevi területen, paraszti származású, ukrán, 1944 óta szolgál a Vörös Hadseregben, a 82. tüzérezred közlegénye.

Micsurin I. G.-t, aki 1925-ben született az Altaji határterületen, paraszti származású, orosz, pártonkívüli, 1943 óta szolgál a Vörös Hadseregben.

Lukjanov G. P.-t, aki 1921-ben született az Orlovi területen, paraszti származású, orosz, Komszomol-tag, 1940 óta szolgál a Vörös Hadseregben.

Sevkunov A. I.-t, aki 1924-ben született az Altaji határterületen, paraszti származású, orosz, pártonkívüli, 1942 óta szolgál a Vörös Hadseregben, a 82. tüzérezred közlegénye.

Putov N. N.-t, aki 1924-ben született a Sztálini területen, munkás származású, orosz, Komszomol-tag, 1942 óta szolgál a Vörös Hadseregben, a 82. tüzérezred tizedese.

Maszlovszkij Sz. D.-t, aki 1927-ben született az Odesszai területen, paraszti származású, ukrán, pártonkívüli, 1944 óta szolgál a Vörös Hadseregben, a 82. tüzérezred híradó rajparancsnoka.

A fosztogatók fent említett csoportját a letartóztatásban lévő Tkacsenko szervezte meg. A fosztogatók novemberben hat fegyveres rablást követtek el a helyi lakosság körében. A házkutatás során a bűnözőknél férfi és női bundát, három női ruhát, férfi és női cipőket, nyolc darab kar- és zsebórát, két böröndnyi vegyes holmit és más tárgyakat foglaltak le.

A nyomozás megállapítja, hogy a fosztogatásokat lehetővé tevő fő okok a következők: a beosztott katonák ellenőrzésének hiánya a tisztek részéről, a létszámellenőrzés hiánya az alakulatoknál, valamint a gyenge nevelőmunka a 82. tüzérségi ezred személyi állományában.

A letartoztatott bűnözőkkel szemben nyomozás folyik.

A kémelhárítási osztály a fent leírtak lényegét illetően tájékoztatta a 9. hadsereg Katonai Tanácsát.

Jelentem Önnek további intézkedés megtételének céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0689.jpg–0690.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 259–260.)

36.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének különleges jelentése szovjet katonák meggyilkolásáról Prónayfalván [Tázláron]

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
1945. december 26.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

Folyó év december 21-én a 9. hadsereg 99. gárda-lövészhadosztálya kötelékéhez tartozó SZMERS osztály Prónayfalva[172] 6 magyar lakosát tartóztatta le, akik folyó év december 7-én meggyilkolták a 99. gárda-lövészhadosztály katonáit, Anyiszimov főhadnagyot, Prihogyko hadnagyot és Grizun közlegényt. Az előzetes vizsgálat megállapította, hogy a fentnevezett katonák december 7-én este 8 óra körül betértek Prónayfalva egyik lakosa, Vincze Antal házába és kérték, hogy engedje meg nekik, hogy megvacsorázzanak. Beleegyezése után a katonák asztalhoz ültek, és velük együtt a vacsorán részt vettek maga Vincze Antal, fia Vincze Péter és Vincze napszámosai, Csöpi István és Raffai Katalin. Vacsora után Vincze Antal elküldte Csöpi István napszámost szomszédjaihoz, Kovács Károlyhoz és Kovács Józsefhez azzal az üzenettel, hogy a Vörös Hadsereg katonái vannak náluk. Kovács Károly és Kovács József, miután megkapták az üzenetet, két puskát (az egyiket Dévai János nevű szomszédjuktól szerezték) és három kézigránátot vettek magukhoz, és Csöpi Istvánnal együtt Vincze Antal házához mentek. Megközelítve a házat Kovács Károly és Kovács József a puskákból elkezdtek a levegőbe lőni. A lövések hangjára Anyiszimov főhadnagy és Grizun közlegény kiléptek a házból, de az előbbit rögtön megölték, az utóbbi pedig megsebesült. A megsebesült

172 Prónayfalva: 1947 óta Tázlár.

Grizun megpróbálta a nála lévő pisztolyból viszonozni a tüzet, ám a pisztoly csődöt mondott, és Kovács Károly Grizunt agyonlőtte. Az eleinte a lakásban maradt Prihogyko hadnagy is kijött az udvarra, de Kovács Károly azonnal megölte. A gyilkosság után a bűnözők a meggyilkolt katonák fejét szétverték, a holttesteket pedig szekérre rakták, elszállították és a szekérrel együtt otthagyták a mezőn a falutól tíz kilométerre. A bűnözők letartóztatásakor azok lakásaiban és udvari épületeiben házkutatást tartottak. A házkutatás során a következőket találták: Kovács Károlynál Anyiszimov TT-pisztolyát; Dévai Jánosnál egy puskát, amelyből Kovács József lőtt a katonákra; Vincze Antalnál pedig a meggyilkolt katonák felszerelését: lószerszámot, köpönyeget, köpenyes sátrat és esőkabátot.

A letartóztatottak beismerték a bűncselekmény elkövetését. Kovács Károly azt vallotta, hogy a gyilkosságot teljesen megfontoltan követték el, és mindenkit, akit az ügyben letartóztattak, azonos mértékű felelősség terhel a gyilkosságért.

A következő személyeket tartóztatták le:

Kovács Károlyt, aki 1917-ben született, paraszt, magyar, a Független Kisgazdapárt tagja.[173]

Kovács Józsefet, aki 1927-ben született, paraszt, magyar, pártonkívüli.[174]

Vincze Antalt, aki 1903-ban született, paraszt, magyar, a Független Kisgazdapárt tagja.[175]

Vincze Pétert, aki 1928-ban született, paraszt, magyar, pártonkívüli.[176]

Csöpi Istvánt, aki 1923-ban született, napszámos, magyar, pártonkívüli.[177]

Dévai Jánost, született 1910-ben, paraszt, magyar, pártonkívüli.[178]

173 Kovács Károlyt a szovjet katonai törvényszék halálra ítélte, és ennek alapján kivégezték Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 203. A lexikonban a születési éve 1926.

174 Kovács Józsefet a szovjet katonai törvényszék halálra ítélte, és ennek alapján kivégezték. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 202.

175 Vincze Antalt a szovjet katonai törvényszék halálra ítélte, és ennek alapján kivégezték. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 404. Letartóztatták a feleségét, Vincze Antalné Krix Máriát is, akit a szovjet katonai törvényszék 6 évi kényszermunkára ítélt, ahonnan (és az azt követő száműzetésből) 1955-ben térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 14. d. 986. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 404.

176 Vincze Péter Pált a szovjet katonai törvényszék 4 évi kényszermunkára ítélte. A büntetés letöltését követően száműzték. 1957-ben térhetett haza Magyarországra. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 404.

177 (Helyesen) Csapi Istvánt a szovjet katonai törvényszék 3 évi kényszermunkára ítélte. A büntetés letöltése után száműzöttként Szibériában maradt. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 64.

178 Dévai Jánost a szovjet katonai törvényszék 10 évi kényszermunkára ítélte. 1953-ban térhetett haza Magyarországra. ÁBTL 3.1.9.V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 5. doboz 375. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 79-80.

A 9. hadsereg SZMERS kémelhárítás osztály a letartóztatottakat és az ügyüket nyomozás lebonyolítása céljából átveszi.

Jelentem Önnek további intézkedés megtétele céljából.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0684.jpg-0686.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 263–265.)

II.

A SZOVJET ELHÁRÍTÁS HÁLÓJÁBAN

1.

Szlonim igazságügyi alezredes, a Vörös Hadsereg katonai főügyésze helyettesének jelentése a debreceni népbíróság ítélkezéséről

A Szovjetunió Ügyészsége
A Vörös Hadsereg
Katonai Főügyészsége

Titkos
1. pld.

1945. március 30.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Folyó év március 29-én jelen voltam Debrecen városában a Magyar Népbíróság háborús bűnösökkel foglalkozó első ülésén. Azon a napon két ügy került tárgyalásra:[179]

1). Szőllősi István magyar állampolgárt azzal vádolták, hogy önként belépett a fasiszta SS-csapatokba és személyesen vett részt magyar állampolgárok meggyilkolásában. Saját bevallása szerint a békés lakosok (különösen zsidók) agyonlövésében vállalt részvétel során Szőllősi személyesen legkevesebb 30 embert gyilkolt meg.

Budapest város csapataink által történt elfoglalásáig Szőllősi továbbra is az SS-csapatokban szolgált, utána pedig hazatért Debrecenbe, ahol a rendőrség letartóztatta.

A Népbíróság öt év szabadságvesztésre ítélte a fasiszta bandität.[180]

179 A tárgyalásról lásd *Néplap*, 1945. március 28. (2.) és március 30. (2.)

180 Szőllősi István ítéletét a Népbíróságok Országos Tanácsa felülvizsgálta, és másodfokon 15 év fegyházra ítélte őt. *Szabad Nép*, 1945. április 13. (4.)

2). Soltész István magyar állampolgárt azzal vádolták, hogy a Vörös Hadsereg csapatai érkezéséig a debreceni fasiszta fegyveres csoportok szervezője és vezetője volt. Soltész 1939 óta a fasiszta párt tagja, felesége női fasiszta csoportok szervezője.

Soltész beismerte, hogy fasiszta szervezetek tagjait felfegyverezte az ország haladó elemei elleni harcra és a Vörös Hadsereg egységeivel szembeni ellenállás céljából.

Ezt a fasisztát a Népbíróság egy év internálásra ítélte.

A bírósági terem, ahol ezeket az ügyeket tárgyálták, zsúfolásig megtelt nézőkkel. És amíg a tárgyalásra kivonult bírót „Éljen a Népbíróság!" üdvözlő felkiáltásokkal és közös köszöntéssel fogadták, addig a bíróság minden ítéletét a kiszabott enyhe büntetések miatt a jelenlévők felháborodása, valamint „Gyalázat!", „Ez amnesztia a fasiszta gyilkosok számára!" és „Le az ilyen ítéletekkel!" stb. felkiáltások kísérték.

A Népbíróság fent jelzett ítéleteit megengedhetetleneknek tartom a fasiszta elemek elleni harcban és a háborús bűnösök megbüntetésében. Kérném Önt, hogy követelje a Magyar Kormánytól, intézkedjék az ítéletek azonnali visszavonásáról.

A jegyzék tervezetét mellékelem mérlegelésére.[181]

A Vörös Hadsereg katonai főügyészének helyettese
Szlonim igazságügyi alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0152.jpg–0153.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 219. 103–104.)

181 A jegyzéktervezetet nem közöljük.

ELTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED

2.

Miszjurev vezérőrnagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése Battha Andor ezredesről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Felügyeleti osztály — 1945. április 5.
Szigorúan titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[182]

Értesüléseket kaptunk arról, hogy a Dunavecse környékén folyó harcok során a Vörös Hadsereg csapatai fogságba ejtették a magyar hadsereg Batta nevű ezredesét,[183] aki a fogságból megszökött és a német csapatok irányába kívánta átlépni a frontvonalat.

Batta tőle független körülmények miatt nem tudta átlépni a frontvonalat és visszatért Debrecenbe, ahol kinevezték Miskolc város 7. katonai kerületének parancsnokává.

Hogy alátámassza a Vörös Hadsereg által elfoglalt területen való tartózkodását, Batta kijelentette ismerőseinek:

„Nagyon elégedett vagyok amiatt, hogy az engem ismerő emberek nem hiszik el, hogy képes lettem volna önként megadni magam az oroszoknak, és igazuk van. Soha nem adtam volna meg magam, ha a hadosztályparancsnokom, aki nem nyújtott nekem időben segítséget, nem hagyott volna cserben."

182 A lap bal felső sarkában K. Vorosilov kézírásos megjegyzése látható: „Megfigyelés folyamatban. K. V. [19]45.IV.14."

183 (Vitéz battai és szentmártonkátai) Battha Andor ezredes 1941–1942 folyamán alezredesi rangban a kassai VIII. hadtest kötelékébe tartozó 3. határvadász zászlóalj parancsnoka volt a kárpátaljai Rahón. A következő évben lépett elő ezredessé. 1945 márciusában rövid ideig a miskolci 7. honvédkerület parancsnoka, majd helyettes parancsnoka volt, ebben a minőségében felelős volt az új hadsereg 7. hadosztályának szervezéséért.

Új helyzetében Batta nemegyszer beszélt ismerőseinek arról, hogy negatívan viszonyul a Vörös Hadsereghez, és biztos a németek győzelmében:

„…Az orosz seregek hamarosan elmennek Magyarország területéről, mert a németek nagy támadásra készülnek. Csak menjenek el minél hamarabb, nem seregek ezek, hanem mocskos rablóbanda, amely kifoszt és kizsákmányol minket."

Március 19-én Battánál járt az újonnan felállított magyar csapatok fegyverellátása ügyében a Honvédelmi Minisztérium képviselője, Elekes vezérőrnagy.[184]

A Battával folytatott beszélgetésben Elekes támogatta az előbbi szovjetellenes beállítottságát, és Fodor János rendőrfőnök, a rendőrség Politikai Osztályának vezetője, Kecskés Ferenc és Bűnügyi Osztályának vezetője, Márkus Dezső jelenlétében[185] kijelentette:

„A németek elleni háború nagyon kegyetlen jellegűvé vált, de a németeknek közel 120 teljes értékű hadosztályuk van még, amelyek segítségével ellentámadásba lendülhetnek. Az ellentámadásuk sikere pedig attól függ, hogyan reagálnak rá az oroszok.

Az oroszok és az angolok között nem teljes a kontaktus. Az oroszok sokszor meggondolatlanul viselkednek, szükségtelenül tartanak Magyarországon 800 000 katonát, és ugyanakkor megbíznak Romániában, odaadták neki Erdélyünket. Érdekes meglepetések történhetnek. A német ellentámadás esetén a román hadsereg könnyedén átállhat az oldalukra.

Az oroszok maguk se tudják, hogyan alakulnak az események a jövőben, és úgy is történhet, ahogy történt akkor, amikor az oroszok Sztálingrádig visszavonultak, azután pedig eljutottak Berlinig, most pedig a németek visszavonultak Berlinig, azután meg eljuthatnak Sztálingrádig. Megeshet az is, hogy az oroszok visszavonulnak Magyarországról. Minden a politikai helyzettől függ, amely még nem világos."

Batta ezredes ellenséges beállítottsága tükröződik a 7. magyar hadosztály megalakítása ügyében kifejtett tevékenységében is. Batta szabotálja az ezzel kapcsolatosan tervbe vett intézkedéseket, a hadosztály vezető beosztású tisztjeit a

184 Elekes (Emmer) Antal vezérőrnagyot 1945 júliusában igazolták a Honvédelmi Minisztériumban.

185 Mindhárman a miskolci rendőrség vezetői voltak.

Szovjetunióval és a Vörös Hadsereggel szemben ellenséges érzelmű személyekből válogatja ki.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője,
Miszjurev[186] vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55858_0121.jpg–0123.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 223. 143–145.)
Ugyanilyen tartalmú feljegyzést készített a 2. Ukrán Front SZMERS Kémelhárítási Igazgatóság vezetője, Koroljov altábornagy a 2. Ukrán Front parancsnokának, Malinovszkij marsallnak és a 2. Ukrán Front Katonai Tanácsa tagjának, Tyevcsenkov altábornagynak.

186 Miszjurev Alekszandr Petrovics (1902–1966) 1943 és 1946 között a Szovjetunió Honvédelmi Népbiztossága SZMERS Kémelhárítás Főigazgatóság vezetőjének munkatársa, 1945 tavaszán a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyeleti osztályának vezetője volt.

3.

Miszjurev vezérőrnagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése Csics György ezredesről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelete

Szigorúan titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[187]

A 3. Ukrán front SZMERS kémelhárítása által folytatott nyomozás irataiban szerepel Csics György,[188] a magyar hadsereg ezredese.

1941 júniusától 1942 augusztusáig Csics ezredes a keleti fronton harcoló magyar hadsereg katonai információs irodájának vezetőjeként dolgozott. A neki alárendelt propagandaszázadon keresztül fasisztabarát, szovjetellenes agitációt folytatott a magyar csapatoknál. Ezenkívül a Vörös Hadsereget rágalmazó, provokatív tudósításokat küldött Budapestre a sajtóban történő közlésük céljából.

1942-ben a magyar hadsereg vezérkara azzal bízta meg Csics ezredest, hogy folytasson aknamunkát a Vörös Hadsereg hátországában.

187 A lap bal felső sarkában kézírásos megjegyzések láthatók: „Emlékeztetni! Kondratyev e[lv-]t[árs]sal együtt beszélnünk kell Vörös János honvédelmi miniszterrel Csics György letartóztatásáról. K. V." „K-v e[lv]t[árs] kapott utasításokat. K. V. 45.IV.13."

188 Csics György (1898–1945?) hivatásos katonatiszt, ezredes. 1925–1935 között Győrben és Komáromban volt tüzértiszt. 1938-tól a VKF 6. (nemzetvédelmi és propaganda) osztályán teljesített szolgálatot, ahol a „szabotázs és terrorcselekmények" szervezésével foglalkozó csoport tagjaként dolgozott. 1941–1942 folyamán a keleti fronton a magyar megszálló csapatok mellett a haditudósító század parancsnoka, 1942 szeptemberétől a Donnál ezredparancsnok, majd ismét Komáromban a tüzérosztály parancsnoka lett. 1944. augusztus–december között a hajmáskéri tüzértáborban továbbképző tiszt, ezt követően Budapesten egy tiszti karhatalmi zászlóalj parancsnoka. 1945 februárjában néhánynapos hadifogság után Debrecenben a kormány rendelkezésére bocsájtották. Áprilisban kérte az igazolását, amelynek lefolytatására nem került sor, mert a szovjet kémelhárítás letartóztatta. A szovjet katonai bíróság koholt vádak alapján halálra ítélte, és az odesszai börtönben kivégezték. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 67.

Tevékenysége ideje alatt közel 2500 kémet és diverzánst, a „Levente" szervezet tagjait küldtek Csics rendelkezésére, akiket speciális tanfolyamokon képeztek ki a Honvédelmi Minisztérium 8. osztályának vezetője, Béldy vezérezredes[189] irányításával.

Ezeknek az ügynököknek nagy részét Csics ezredes repülőgépeken küldte a frontvonalon át a szovjet csapatok hátországába Voronyezs és Harkov irányában és a Donhoz, ahonnan felderítési adatokat küldtek, és ahol hidakat, vasúti síneket és különböző katonai raktárakat robbantottak fel.

A Vörös Hadsereg magyarországi előrenyomulásával Csics ezredes a hajmáskéri tüzérségi raktárak parancsnokaként saját kezdeményezésére és a Szálasi-kormány vezérkarának 6. osztálya, valamint az „SS-*Jagdverband*" diverzáns-terrorista szervezet[190] ismert vezetője, Ney Károly[191] irányításával ún. partizán csapatokat szervezett a Vörös Hadsereg hátországában folytatandó diverziós és terrorista tevékenység céljából.

Kuti Imre, Csikós János, Bati Zoltán, Szücs András és más magyar tisztek Csics ezredes vezetésével Hajmáskér, Győr városok, valamint az Eszterházy-birtok Noszlop és más falvak lakosságából toborzott diverzáns-terrorista csoportokat és titkos fegyverraktárakat hoztak létre a Balaton Tihany-félszigetén.

1944 decembere végén Csics ezredes Budapestre érkezett azzal a feladattal, hogy 1000–1200 fős összlétszámú diverzáns csoportokat szervezzen a városban és környékén. Ezt a munkát Csikós Jenő ezredessel[192] együtt végezte Budán, a Radetzky-laktanya épületében.

Folyó év februárja elején a magyar hírszerzés Kovács és Tragner nevű ügynökei azt a feladatot kapták Simon alezredestől, a 25. magyar hadosztály „1-B"

189 Béldy Alajos vezérezredes (1889–1946) hivatásos katonatiszt, vezérezredes. A két világháború között katonai attasé, majd csapattiszt. 1941-től az ifjúság nevelésének és testnevelésének (Levente-szervezet) országos irányítója. A háborút követően a népbíróság halálra ítélte, amit életfogytiglani fegyházbüntetésre változtattak. A börtönben halt meg.

190 Az előrenyomuló szovjet hadsereg mögötti területeken hírszerző és diverziós műveletek végrehajtására szervezett alakulatok, az ún. „vadászkötelékek", melyek délkeleti csoportjának parancsnoka Otto Skorzeny SS-alezredes volt.

191 Ney Károly dr. (1906–1989) ügyvéd, a szélsőjobboldali Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség vezetője. 1944-ben belépett a Waffen-SS-be, ahol létrehozta a Ney-harccsoportot. A háború befejezésekor SS-Obersturmbannführer (alezredes) rendfokozatot viselt. A háborút követően Ausztriában és (Nyugat-)Németországban élt emigrációban.

192 Csikós Jenő hivatásos katonatiszt, ezredes. A VKF 6. (nemzetvédelmi és propaganda)osztályának alárendeltségében a Haditudósító Osztály vezetője. Kiterjedt újságírói és szépírói tevékenységet folytatott.

osztályvezetőjétől, hogy a frontvonalon keresztül jussanak be a körülzárt Budára és menekítsék ki Csics ezredest a bekerített városból.

Ezt a feladatot teljesíteni nem tudták, mert 1945. január 23-án Csics ezredes kétes körülmények között átállt a Vörös Hadsereg oldalára.

Jelenleg Csics György ezredes a Honvédelmi Minisztériumban dolgozik.

A fent jelentettekkel kapcsolatban szükségesnek tartanám Csics György háborús bűnösként történő letartóztatását és felelősségre vonását.

A SZEB Felügyelet vezetője,
Miszjurev vezérőrnagy
1945. április 10.

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55858_0089.jpg–0091.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 223. 174–176.)

4.

Miszjurev vezérőrnagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése Donkó Pál repülőhadnagy kihallgatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Felügyeleti Osztály 1945. április 11.

Szigorúan titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

Folyó év április 7-én a Debrecen város környéki repülőtéren leszállt egy német „Bücker 131" típusú üzemképes kiképzőgép, amelyet az 1. magyar repülőhadosztály műszaki karbantartó alosztályának parancsnoka, Donkó Pál hadnagy vezetett.

Donkó Pál hadnagy 1920-ban született Debrecenben, ahol rokonai laknak.

Kihallgatása során Donkó Pál kijelentette, hogy azért repült át a Vörös Hadsereg oldalára, mert meg van győződve Németország vereségéről. Az átrepülését akkor hajtotta végre, amikor a repülőhadosztályát áthelyezték Sankt Pöltenbe.[193]

Donkó tanúvallomása szerint a repülőhadosztály három ezredből állt, és összesen 171 db. harci repülőgéppel, közülük 67 db. „Focke Wulf 190", 72 db „Messerschmitt 109" és 32 db „Messerschmitt 210" típusú repülőgéppel rendelkezett.

Az 1. repülőhadosztály tiszti állománya folytatni akarja a Vörös Hadsereg elleni harcot, miközben a közkatonák a hazatérés mellett vannak.

[193] Sankt Pölten város Alsó-Ausztriában.

A német tisztek azt terjesztik a hadosztály személyi állománya körében, hogy létezik új fegyver, amely hamarosan győzelemre juttatja a német hadsereget. Arról, hogy ez milyen fegyver, nem beszélnek.

A leszállt repülőgépre örök vigyáznak, Donkó őrizetben van.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Felügyeletének vezetője,
Miszjurev vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55858_0119.jpg–0120.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 223. 146–147.)

5.

Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes, a budapesti helyőrség katonai ügyészének jelentése két kispesti lakos letartóztatásáról

A Szovjetunió Ügyészsége
A szovjet hadsereg budapesti
helyőrségének katonai ügyésze

Szig[orúan] titkos
1. pld.

1945. április 17.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Jelentem, hogy értesüléseket kaptam arról, hogy Kispest lakosa, Székely Mihály, aki a múltban a fasiszta párt aktív tagja és a magyarországi fasiszta kormány karhatalmistája volt, jelenleg a Cegléd városában létesített hadifogolytáborban tartózkodik.

Utasításomra Székely Mihályt a hadifogolytáborból elszállították, és a róla összegyűjtött anyag alapján megállapítható:

Székely Mihály a Nyilaskeresztes Párt tagja. Hosszú időn keresztül a Halálfejes SS-egységekben szolgált. Személyesen követett el rémtetteket a helyi lakossággal szemben, valamint részt vett a lakossággal szemben tömegesen elkövetett rémtettekben is. A rendőrségtől kapott adatok szerint 43 embert adott át a Gestapónak, kettőnek közülük sikerült megmenekülnie, a többiek sorsa ismeretlen. Székely Mihály több kitüntetést kapott kiváló szolgálatáért, többek között két vaskeresztet, vitézi címet. A házkutatás során fegyvert találtak a lakásán: géppuskát, pisztolyt, vadászpuskát, kis kaliberű puskát, 340 db lőszert.

Ezenkívül megállapítást nyert, hogy Székely Mihály szoros kapcsolatot tartott Harmat Ferenc kispesti lakossal.

A házkutatáskor Harmat Ferencnél 4 kézigránátot gyújtószerkezettel és 2 sisakot találtak. Ugyanő – apósa, Meczner Nándor kertjében – pisztolyt, tört,

vadászpuskát, kis kaliberű puskát és 170 db. különféle lőszert ásott el. Utasításomra Harmat Ferencet is letartóztatták.

A Székely Mihályra és Harmat Ferencre vonatkozó anyagot magukkal a letartóztatottakkal együtt átküldtem a budapesti politikai rendőrség vezetőjének, Péter Gábor úrnak részletes nyomozás lefolytatására.

Az ügyet személyes ellenőrzésem alá vontam.

Az ügy nyomozása és bírósági tárgyalása eredményeiről külön tájékoztatom.

A szovjet hadsereg budapesti helyőrségének katonai ügyésze
V. Ovszejenko igazságügyi gárdaalezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0044.jpg–0045.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 219. 210–211.)

6.

Babincev ezredes, az NKVD 61. lövészhadosztálya parancsnokának tájékoztatója az operatív helyzetről Magyarországon

Szig[orúan] titkos

Az NKVD 61. Lövészhadosztályának Parancsnoksága
(hírszerző részleg)

1945. május 28. Budapest

Tájékoztató
a Magyarország területén [19]45.5.27-ére kialakult operatív helyzetről

A magyarországi lakosság politikai hangulatáról

A lakosság különböző rétegeinek politikai hangulata a következőképpen jellemezhető:

Az ellenforradalmi, nacionalista szervezetek és ügynökeik az utóbbi napokban különösen aktivizálták magukat, ami a következő tényekből látható:

I. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság épülete előtt folyó év május 22-én megtartott budapesti nőtüntetés megszervezése, amikor a tüntetők követelték, hogy férjeiket engedjék szabadon a hadifogolytáborokból.[194] A tüntetést a Független Kisgazdapárt szervezte, amelyben különösen sok a reakciós elem, akik az amerikaiakba és az angolokba vetik reményüket.

A nőtüntetés előkészítésekor azt a propagandát terjesztették, hogy az oroszok azért nem bocsájtják el a hadifoglyokat a magyarországi táborokból, mert az angolok és az amerikaiak ezt nem engedik. Ilyen propaganda folyik majdnem az összes pártban, leszámítva a Kommunista Pártot.

Azt propagálják, hogy a Vörös Hadseregnek el kell mennie Magyarországról, azután jönnek az angolok és a saját rendjüket vezetik be.

194 Az említett nőtüntetésnek a korabeli sajtóban nem találtuk nyomát.

Az utóbbi időben a lakosság hangulata olyan, mintha újabb változásokat várnának, különösen nagy érdeklődést mutatnak az angol–szovjet kapcsolatok iránt, és sokan annak a feltételezésnek adnak hangot, hogy a közeli jövőben Anglia és a Szovjetunió között komoly konfliktus keletkezik.

A reakciós elemek és a német ügynökök arról folytatnak propagandát, hogy Magyarországon az egész hatalom a zsidók kezében van, övék az egész kereskedelem és a tőke, a magyar nép pedig csupán a gyárakban és az üzemekben dolgozhat.

II. Az országban 1945. május 25-ére kialakult operatív helyzet.

Az utóbbi időben az európai háború befejeződése és a Vörös Hadsereg egységeinek a magyar városokból történt távozása miatt az ellenség által Magyarország területén hátramaradt bűnözői elemek aktivizálták tevékenységüket, különösen a *Levente* ifjúsági szervezet és más fasisztabarát szervezetek, valamint a magyarországi lakosság bandita elemei. Megszaporodtak a Vörös Hadsereg közkatonái és tisztjei, valamint a magyarországi lakosok sérelmére elkövetett gyilkosságok, ami a következő tényekből látható:

I. [19]45.5.1-jén 15.00-kor Ceglédtől 30 kilométerre délre, Nyársapát vasútállomás környékén egy 16 fős csoport a Nagykőrösi járás rendőrfőnökével az élén tüzet nyitott egy a Szovjetunióba szerszámgép-berendezést szállító katonai szerelvényre abból a célból, hogy megakadályozza a berendezéseknek és különböző anyagoknak a Szovjetunióba szállítását.

Hartlin (?) Sándor rendőrfőnököt és nyolc rendőr tettestársát letartóztatták és a hadosztály hírszerző részlegére szállították.

Az ügyben nyomozás folyik.

Ellenőrizetlen ügynöki jelentés szerint folyó év május 20-án a szociáldemokraták Budapesten megtartott estélyén szovjetellenes dalokat énekeltek, amelyek tartalma röviden az, hogy az oroszok - úgymond - gyilkolják és fosztogatják a magyar lakosságot.

Hajdú megye környékén, Debrecenben és Szegeden folytatják tevékenységüket a német megszállók kreatúráiból és segítőiből álló kisebb banditacsoportok és fosztogatók.

Nagyvárad megyében[195] leleplezték a magyar fiatalok *Levente* elnevezésű illegális szervezetét.

[195] Az eredeti szövegben nagyváradi kormányzóság szerepel. Sem ezt, sem Nagyvárad megyét nem tudtuk azonosítani.

A Szeged–Budapest vasútvonalon tevékenykedik a vlaszovisták Parancsnokság 88-nak nevezett csoportja, amely fosztogatja a helyi lakosságot, valamint a Vörös Hadsereg és a velünk szövetséges országok katonáit, lefegyverzi és gyilkolja a Vörös Hadsereg tisztjeit.

Pécs város környékén kisebb banditacsoportok tevékenykednek.

A Hekman Máté nevű letartóztatott német kém szerint létezik egy hírszerző-diverzáns iskola, amelynek vezetője Horváth Sándor ezredes. Az iskola a bátaszéki erdőben található, a Tolna megye Beldasi-Jaran járásához [Tamási járás ?)[196] tartozó települések közelében: Bajától 25 kilométerre, Szekszárdtól 19 kilométerre, Bonyhádtól 23 kilométerre. Az iskolát földfedezékekben helyezték el, amelyek körülbelül 1,5 négyzetkilométeres területet foglalnak el, a területet háromsoros aknamező övezi, ahol gyalogság, harckocsik elleni aknák, valamint ugró- és botlódrótos aknák is vannak.

Az iskola kontingense: 66 hallgató és 4 tiszt.

Az iskola képezi ki és a Szovjetunió, Románia, Jugoszlávia és Magyarország területére küldi a hírszerzőket és diverzánsokat, hogy azok hírszerző-diverzáns tevékenységet folytassanak.

Az iskola a következő fegyverekkel rendelkezik: 25 géppisztollyal, 63 puskával, 10 golyószóróval, 25 pisztollyal, 25 páncéltörő puskával, valamint páncéltörő ágyúkkal és nagy mennyiségű kézigránáttal és lőszerrel.

Három útvonalügynököt küldtünk az iskola környékére, hogy megállapítsuk annak pontos elhelyezkedését, ugyanoda utazott a 383. lövészezred hírszerző részleg vezetője a letartóztatott Hekman Sándorral együtt.

A hadosztály-parancsnokság tervet dolgozott ki a fent említett diverzáns iskola megsemmisítésére, a terv végrehajtása folyamatban van.

Az 1945. május 1. és 26. közötti helyzet

Az operatív-csekista intézkedések eredményeképpen az NKVD 61. lövészhadosztályának területén 474 személyt tartóztattak le.

Közülük lelepleztek:

a) diverzáns ügynökök	3 fő
b) hírszerző ügynökök	4 fő
c) elhárító szervek ügynökei	5 fő
d) árulók és esküszegők	4 fő

[196] Nem tudtuk pontosan azonosítani.

e) rendőrök és büntetőosztagok tagjai	6 fő
f) banditák	2 fő
g) fosztogatók	2 fő
h) a Vörös Hadsereg szökevényei	13 fő
i) nemzetiszocialista párt tagjai (nyilasok)	289 fő
j) szabadon bocsátottak	63 fő

Az NKVD 61. lövész hadosztályának parancsnoka
Babincev ezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0454.jpg–0455.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 48–49.)

7.

Puskin, a SZEB politikai tanácsadója és Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a magyar hadifoglyok differenciált szabadon bocsátásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív és Politikai osztály — 1945. június 11.
Titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[197]

Ezennel jelentjük, hogy a Szovjetunió belügyi népbiztoshelyettesének, Kruglov[198] e[lv]t[árs]nak a táborokba véletlenül került magyar állampolgárok szabadon bocsátásáról szóló, a 2. és 3. Ukrán Front kötelékében létesített hadifogolytáborokkal foglalkozó NKVD-osztályvezetők számára kiadott utasítása értelmében folyó év május 31. és június 11. között a Magyarországi SZEB tisztjeinek közreműködésével szabadon bocsátottak száma:

34. tábor Cegléd v.	4. gyűjtő-továbbító állomás Székesfehérvár	40. tábor Szeged v.	Összesen
1873	1220	91	3184 fő

197 A lap bal felső sarkában kézírással ez szerepel: „Marsallnak jelentették. [19]45.06.11."
198 Kruglov Szergej Nyikiforovics (1907–1977) 1943 áprilisától 1945 decemberéig a Szovjetunió belügyi népbiztosának első helyettese, majd 1953 márciusáig belügyi népbiztos, illetve belügyminiszter volt.

Ezenkívül folyó év április–májusa folyamán a táborokból szabadon bocsátottak száma:

	34. tábor Cegléd v.	40. tábor Szeged v.	33. tábor Budapest v.	Összesen
50 év fölött	1689	–	16	1705
18 év alatt	723	143	2	868
Betegség és egyéb okok miatt	581	117	361	1059
Összesen	2993	260	379	3632 fő

Következésképpen a jelzett idő alatt a fentnevezett táborokból összesen 6816 főt bocsátottak szabadon.

A Székesfehérvár városban létesített gyűjtő-továbbító állomáson a szabadon bocsátott 1200 személyen kívül szabadon kell bocsátani még a táborokba véletlenül került 588 magyar állampolgárt, akiket a közeli napokban bocsátanak szabadon.

Ugyanott tartózkodik 1101 51 éves és 51 év fölötti magyar állampolgár, akik a magyar hadsereg munkaszolgálatos zászlóaljaiban szolgáltak, és akiket szintén célszerűnek tartanánk a táborból ellenőrzésük után szabadon bocsátani.

A ceglédi hadifogolytáborban [19]45.06.11-ig körülbelül 1800 olyan magyar állampolgár tartózkodott elkülönítésben, akik nem szolgáltak az ellenséges fegyveres erőknél, és akiket jelenleg a magyarországi SZEB tisztjei ellenőriznek szabadon bocsáthatóságuk megállapítása céljából.

Kérjük utasításait.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke
mellett működő politikai tanácsadó
Puskin

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0912.jpg–0913.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 38–39.)

8.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése az esztergomi közigazgatási szervek és a rendőrség munkájáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. június 11.

Szigorúan titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak[199]

Ezennel jelentem, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság esztergomi megbízottján, Belouszov alezredes e[lv]t[árs]on keresztül megállapítottam, hogy az esztergomi rendőrség helytelenül végzi a munkáját, ami abban nyilvánult meg, hogy a rendőrség nagyon erélytelenül küzdött a fasiszta elemekkel, és főleg a zsidó családok vagyonának korábban történt fosztogatását vizsgálta, valamint a különféle kis bűnözők letartóztatását hajtotta végre.[200]

A rendőrség erélytelen munkájának okait vizsgálva megállapításra került, hogy az Esztergom megyei rendőrség és közigazgatási hatalom élén egymással összebeszélt zsidók csoportja állt, amely a Stern[201] nevű helybeli milliomos be-

199 A lap bal felső sarkában kézírással a következő szerepel: „Marsallnak jelentették. [19]45.06.11."

200 Az esztergomi helyzetről lásd: Wencz Balázs: *A Magyar Kommunista Párt Komárom-Esztergom vármegyei politikája 1945–1948 között.* Budapest–Esztergom, 2016. https://mek.oszk.hu/20600/20679/20679.pdf (Letöltés 2023. október 12.); továbbá a *„Törvényes" megszállás.* i. m. kötet 43/a-b dokumentumait a 163–166. oldalakon.

201 Stern Jenő kereskedőről van szó.

folyása alatt tevékenykedett. A megye alispánja Várady[202] volt, aki zsidó nemzetiségű; a rendőrség vezetőjeként egy másik Várady,[203] az alispán testvére dolgozott; a politikai osztály vezetője a zsidó nemzetiségű Vadász volt, a városi kommunista szervezetet ugyancsak a zsidó származású Liszkovszki[204] vezette.

Az esztergomi közigazgatási és rendőri hatalom körül kialakult helyzetről jelentettem Sztahurszkij[205] altábornagy e[lv]t[árs]nak, és a jóváhagyásával felkértük Erdei belügyminisztert arra, hogy sürgősen ellenőrizze az alispán és a rendőrség tevékenységét.

A rendőrség tevékenységének ellenőrzése során a minisztérium által kiküldött új rendőrfőnök, Smelko[206] újabb visszaéléseket állapított meg, amelyekhez köze volt az összes fent felsorolt személynek.

Folyó év június 8-án megbízottunk, Belouszov e[lv]t[árs] jelentette, hogy Várady alispánt, Várady rendőrfőnököt (az alispán testvérét), Vadászt – a politikai rendőrség vezetőjét, Liszkovszkit – a városi kommunista szervezet volt titkárát és Stern milliomost letartóztatták, amit folyó év június 8-án Erdei belügyminiszter is megerősített.

Az előzetes nyomozás adatai alapján megállapításra került, hogy a fentnevezett csoport megalapozatlan letartóztatásokat hajtott végre, vagyis politikai bűnözőként tartóztattak le bizonyos személyeket abból a célból, hogy vesztegetési pénzt zsaroljanak ki tőlük.

Így például a PETU [PETZ] autójavító gyár rendőrség által letartóztatott igazgatójának felajánlották, hogy szabadon engedik, ha fizet 20 000 pengőt.

A házkutatások során a kalandorok fentnevezett csoportjánál lefoglaltak közel 2,5 kilogramm aranyat, amelyet a helybeli lakosságtól koboztak el.

Ugyanez a bűnözői csoport Pilismarót faluban elkobzott egy élelmiszereket és egyéb árut forgalmazó üzletet, az üzlet készletét pedig eltulajdonította. Az élelmiszerek és az egyéb áruk elkobzását a Vörös Hadsereg szükségleteire hivatkozva hajtották végre.

202 Váradi József, Esztergom vármegye alispánja 1945. március–május között.

203 Váradi Árpád.

204 Lieszkovszky László, az MKP esztergomi szervezetének titkára.

205 Sztahurszkij Mihail Mihajlovics (1903–1971) 1944 májusától 1945 januárjáig a 2. Ukrán Front Katonai Tanácsának tagja, majd 1945 júliusáig a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökhelyettese volt.

206 Smelko József rendőr alezredes, a Belügyminisztérium osztályvezetője.

A letartóztatott bűnözők csoportját a nyomozás folytatására átadták a budapesti politikai rendőrségnek.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0914.jpg-0915.jpg F F. P-5446 op. 81. gy. 218. 36–37.)

9/a.

Hajkin államбiztonsági alezredes, a szovjet Államбiztonsági Népbiztosság tisztjének különleges jelentése a Szlovenszkói Magyar Párt vezetőinek letartóztatásáról

Szigorúan titkos

Az SzSzKSz NKGB
3. Igazgatósága vezetőjének,
3. rangú államбiztonsági biztosnak,
Milstejn[207] elvtársnak

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Különleges jelentés

A Magyar Párt elnevezésű fasiszta magyar párt Központi Bizottságának tagjaiból álló ellenforradalmi csoport („Pókok" csoportdosszié) Pozsony városban (Csehszlovákia) történt letartóztatásáról

1945. május 12-én az NKGB 2. Katonai Üzemeltetési Igazgatósága mellett működő Közlekedési osztály „Nano" fedőnevű ügynöke ügynöki jelentésében közölte, hogy Birnbaum Frigyes,[208] a Gestapo ügynöke, a Magyar Párt elnevezésű párt tagja Pozsonyban lakik.

A közlés ellenőrzése után Birnbaumot előállítottuk és letartóztattuk. Kihallgatása során Birnbaum beismerte, hogy a Gestapo ügynökei közé tartozik és közölte, hogy kapcsolatot tartott fent a Gestapóval és rendszeresen konzultált

207 Milstein Szolomon Rafailovics (1899–1955) 1943 és 1948 között a Szovjetunió Államбiztonsági Népbiztossága, illetve Államбiztonsági Minisztériuma 3. Igazgatóságának vezetője volt.

208 Birnbaum Frigyes kőművesmester. 1945 júniusában a szovjet államбiztonsági szervek letartóztatták, a Szovjetunióba szállították, ahol 8 év kényszermunkára ítélték. Egy szibériai lágerben halt meg. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 41.

doktor Neumann Tiborral,[209] annak a Magyar Pártnak a Központi Bizottsági tagjával, amelyhez ő is tartozott.

Mivel az ilyen jellegű „konzultációk" felkeltették érdeklődésünket, Neumannhoz küldtük „Nano" fedőnevű ügynökünket, aki szintén ugyanannak a Magyar Pártnak a tagja volt, azzal a fedőtörténettel, hogy a párt tagjaként segítségre van szüksége. A fedőtörténetet Neumann tartózkodási helyének megállapítására használtuk fel.

A Neumann lakásában tett látogatás során kiderült, hogy az illető illegalitásba vonult és valahol Pozsonyban rejtőzött el. A lakásszomszédokkal folytatott beszélgetés során „Nano" fedőnevű ügynöknek sikerült kideríteni, hol rejtőzött el Neumann. Tájékozódás után, a Kommunista Párt pozsonyi körzeti bizottságán keresztül sikerült kideríteni, hogy a Magyar Párt fasiszta jellegű tevékenységet folytatott, ezután a nyomozati intézkedések eredményeképpen Neumannt előállítottuk és letartóztattuk. Kihallgatása során Neumann beismerte, hogy a Központi Bizottság tagja és a városi pártszervezet titkára, de szerinte pártja nem fasiszta.

Ugyancsak a „Nano" fedőnevű ügynök információja alapján megtaláltuk a Magyar Párt Központi Bizottságának egy másik tagját, Vircsik Károlyt,[210] aki kihallgatása során elismerte, hogy pártja tevékenysége fasiszta jellegű.

Áttekintve a rendelkezésünkre álló anyagot, „Pókok" elnevezésű csoportdossziét nyitottunk és megkezdtük a Magyar Párt Központi Bizottsága más tagjainak aktív keresését és azonosítását. Egyidejűleg a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökéhez, a Szovjetunió marsalljához, K. Je. Vorosilov elvtárshoz fordultunk, hogy engedélyezze a Magyar Párt Központi Bizottsága más tagjainak letartóztatását. [19]45.VI.18-án értesítést kaptunk a fasiszta Magyar Párt KB tagjaira vonatkozó letartóztatási engedély megadásáról, ezt követően

209 Neumann Tibor dr. (1893–1952) ügyvéd. A két világháború között a szlovákiai magyarság politikai és társadalmi életének egyik vezetője, a pozsonyi városi képviselő-testület tagja (1923–1945). Az Országos Keresztényszocialista Párt elnökségének tagja, majd a párt alelnöke 1932–1936 között. 1936-tól a második világháború végéig az Egyesült Magyar Párt pozsonyi helyi szervezetének elnöke, egyben a párt országos vezetőségének tagja. 1945 júniusában a szovjet államбiztonság Pozsonyban letartóztatta, a Szovjetunióba hurcolták, ahol 10 év kényszermunkára ítélték. Egy szovjet lágerben halt meg.

210 Vircsik Károly (1883-?) postai tisztviselő. A két világháború között a szlovákiai magyar politikai, társadalmi és kulturális élet egyik vezető személyisége. Az Országos Keresztényszocialista Párt munkás szakosztályának alelnöke, a pártvezetés tagja. 1936-tól az Egyesült Magyar Párt vezetőségének tagja. 1945 júniusában a szovjet államбiztonság Pozsonyban letartóztatta, a Szovjetunióba hurcolták, ahol ötévi kényszermunkára ítélték.

megkezdtük a Magyar Párt Központi Bizottsága maradék tagjainak aktív felkutatását és letartóztatását, aminek eredményeképpen a következő személyek kerültek letartóztatásra:[211]

1. Esterházy János, aki 1901-ben született a Nyitrai kerület Újlak nevű falujában, örökös gróf, 4000 ha föld, többek között 2181 ha erdő, valamint 1500-2000 db marha birtokosa, magyar nemzetiségű, csehszlovák állampolgár, felsőfokú végzettségű, 1922-ben elvégezte a Felsőfokú Kereskedelmi Akadémiát, idegennyelvismerete: magyarul, szlovákul, lengyelül, angolul, németül és franciául beszél, büntetlen előéletű, családos, elvált, két gyereke, egy 16 éves fia és egy 13 éves lánya van. 1932 és 1945 között a Magyar Párt (1936-ig Keresztényszocialista Párt) Központi Bizottságának főtitkára.[212] Nem szolgált a hadseregben, Újlak faluban lakik, saját kúriája van ötmillió koronára becsült berendezéssel és egyéb tárgyakkal.

2. Csáky Mihály,[213] aki 1904-ben született Nagyszőlősön (Csehszlovákia), magyar, gróf, csehszlovák állampolgár, felsőfokú végzettségű, földbirtokos, nős, a Lőcsei járás Beharóc falujában, saját birtokán lakik.

3. Neumann Tibor Jozefovics, aki 1893-ban született a Nagyszombati kerület Alsókorompa falujában, magyar, csehszlovák állampolgár, 1936 óta tagja a Magyar Párt Központi Bizottságának, felsőfokú jogi végzettségű, ügyvéd, nős, Pozsonyban lakott a Kornhuber utca 32. szám alatt.

211 Esterházy János gróf és társai letartóztatásáról és az ellenük folytatott eljárásról lásd Molnár Imre: *Kegyelem életfogytig. Esterházy János szenvedéstörténetének dokumentumai.* METEM, Budapest, 2011. és Molnár Imre: Esterházy János Gulágra való elhurcolása, majd Csehszlovákiába való hazahozatala In: *Emberek az embertelenség világában. A Gulág és a Gupvi.* A Gulágkutatók Nemzetközi Társaságának Évkönyve 2015–2017. Szerk. Bognár Zalán – Muskovics Andrea Anna. Kairosz, Budapest, 2017. 266–293.

212 Téves megjelölés. Esterházy János 1932-től az Országos Keresztényszocialista Párt, 1936-tól az Egyesült Magyar Párt elnöke volt.

213 Csáky Mihály gróf (1904–1974) nagybirtokos. Az 1930-as évektől a szlovákiai magyar politikai, társadalmi és kulturális élet egyik vezető személyisége. A Szlovákiai Magyar Kultúregyesület elnöke, 1936-tól az Egyesült Magyar Párt alelnöke. 1945 júniusában a szovjet állambiztonság Pozsonyban letartóztatta, a Szovjetunióba hurcolták, ahol 10 év kényszermunkára ítélték. Szabadulását követően Németországba emigrált.

4. Szüllő Sándor,[214] aki 1878-ban született a Galántai járás Nagyborsa falujában (Csehszlovákia), magyar, csehszlovák állampolgár, négy osztályt végzett, kézműves, saját kerékgyártó műhelye van, Pozsonyligetfaluban lakik a Schiller utca 34. szám alatt.

5. Vircsik Károly, aki 1883-ban született a vágsellyei járás Magyarsok falujában (Csehszlovákia), magyar, csehszlovák állampolgár, a Magyar Párt Központi Bizottságának tagja, középfokú végzettségű, nős, postai hivatalnok, Pozsonyligetfaluban lakik a Ruzsova utca 2. szám alatt.

6. Teszár Béla,[215] aki 1900-ban született Pozsonyban, magyar, csehszlovák állampolgár, középfokú végzettségű, nyomdatulajdonos, a Magyar Párt Központi Bizottságának tagja, Pozsonyban lakik a Grössling utca 26. szám alatt.

7. Lászlóffy Ferenc,[216] aki 1873-ban született a Galántai járás Hidaskürt városában, magyar, csehszlovák állampolgár, hat osztályt végzett, a Magyar Párt Központi Bizottságának tagja, Pozsonyban lakik a Váralja utca 28. szám alatt.

8. Jabloniczky János,[217] aki 1874-ben született Nagyszombat városban (Csehszlovákia), magyar, felsőfokú végzettségű, jogászdoktor, saját ügyvédi irodájában dolgozik ügyvédként, a Magyar Párt Központi Bizottságának tagja, Pozsonyban lakik a Butkov (?) utca 54. szám alatt.

214 Tevékenységét nem ismerjük. A szovjet állambiztonsági szervek letartóztatták, a Szovjetunióba szállították, ahol 5 év kényszermunkára ítélték. Egy szibériai lágerben halt meg. Lásd Rózsás J.: *Gulag lexikon.* i. m. 364.

215 Teszár Béla (1901–1970) nyomdász. A Szlovákiai Magyar Kulturális Egyesület pozsonyi szervezete választmányának tagja. 1945 júniusában a szovjet állambiztonság Pozsonyban letartóztatta, a Szovjetunióba hurcolták, ahol 5 év kényszermunkára ítélték. Szabadulását követően Pozsonyban élt.

216 Lászlóffy Ferenc (1873–1946) tisztviselő, a Szignum Hitelszövetkezet igazgatója. A két világháború között a szlovákiai magyar politikai, társadalmi és kulturális élet egyik vezető személyisége, a pozsonyi képviselőtestület tagja, a közalkalmazott szakszervezet elnöke, az Egyesült Magyar Párt vezetőségének tagja. 1945 júniusában a szovjet állambiztonság Pozsonyban letartóztatta, a Szovjetunióba hurcolták, ahol a Ljubljanka börtönben belehalt a kínzásokba.

217 Jabloniczky János dr. (1874–1946) ügyvéd. A két világháború között a szlovákiai magyar politikai, társadalmi és kulturális élet egyik vezető személyisége. Az Országos Keresztényszocialista Párt alapító elnöke, 1920-tól három ciklusban parlamenti képviselő. Az Egyesült Magyar Párt vezetőségének tagja. 1945 júniusában a szovjet állambiztonság Pozsonyban letartóztatta, a Szovjetunióba hurcolták, ahol 8 év kényszermunkára ítélték. Egy szovjet lágerben halt meg.

9. Párkány Lajos,[218] aki 1894-ben született Pozsonyban, szlovák, csehszlovák állampolgár, a Magyar Párt Központi Bizottságának tagja, felsőfokú végzettségű, jogászdoktor, saját ügyvédi irodájában dolgozik ügyvédként, Pozsonyban lakik a Mariani utca 4. szám alatt.

1945. június 28-án a fasiszta Magyar Párt általunk letartóztatott főtitkára, Esterházy János kihallgatása során azt vallotta, hogy a Magyar Párt gyakorlatilag kétoldalú tevékenységet folytatott. Az egyik, a hivatalos tevékenység álcaként szolgált, az érvényes állami kulturális, művelődési és szociális stb. törvények alapján folyt, és az ülések hivatalos jegyzőkönyveiben tükröződött és került rögzítésre. A másik, gyakorlatilag fő tevékenység a politikai kémkedésben állt Magyarország javára, valamint harcot jelentett Szlovákia Magyarországhoz való csatolásáért.

Kihallgatása során Esterházy a Magyar Párt fasiszta tevékenységéről beszélt és kiemelte, hogy a magyar fasiszták, ahogy a németek is, kultúrájukat és nemzetüket felsőbbrendűnek tekintették a szomszédos csehek és szlovákok kultúrájával szemben, ezért úgy gondolták, hogy az utóbbiakat gyakorlatilag le kell igázni és a földjüket át kell adni a magyaroknak és a németeknek, nevezetesen Szlovákiát Magyarországhoz, a Szudéta-vidéket pedig Németországhoz kell csatolni.

Esterházy beismerte, hogy a magyar kormány kémje volt és kapcsolatot tartott Teleki és Bárdossy miniszterelnökökkel és másokkal, valamint Magyarország kormányzójával, Horthy admirálissal, és a tőlük kapott titkos megbízások értelmében építette fel a Magyar Párt egész tevékenységét, amely a szükséges információk összegyűjtését végző, szerteágazó kémszervezetként működött, és lényegében Magyarország ötödik hadoszlopát jelentette Csehszlovákiával szemben.

A magyar kormány havonta 350 ezer koronát fizetett illegálisan a Központi Bizottságnak a Magyar Párt fenntartására.

A Magyar Párt Központi Bizottsága például a következő információkat gyűjtötte össze:

1. Belpolitikai hangulat Csehszlovákiában, a magyar lakosság megítélése, a szlovákok és németek közötti viszony.

[218] Párkány Lajos dr. (1894–1973) ügyvéd. A két világháború között a szlovákiai magyar politikai, társadalmi és kulturális élet egyik vezető személyisége. Az Egyesült Magyar Párt vezetőségének tagja, a Szlovákiai Magyar Kultúregyesület alelnöke 1938–1945 között. 1945 júniusában a szovjet állambiztonság Pozsonyban letartóztatta, a Szovjetunióba hurcolták, ahol 8 év kényszermunkára ítélték. Szabadulását követően Pozsonyban élt.

2. Partizán csapatok jelenléte, területi koncentrációjuk és aktív tevékenységük.
3. A szlovák lakosság politikai hangulata a Szovjetunió elleni háborúval kapcsolatban, a Szovjetunió elleni háborúban részt venni nem kívánó személyek felderítése, területi koncentrációja.
4. A magyar lakosság politikai hangulata.
5. A magyar lakosság szociális és gazdasági jellegű követeléseinek teljesítése a helyi csehszlovák hatóságok által.
6. A német hadsereg számára szükséges, a németek által kért gazdasági szállítások teljesítése a szlovákok által.
7. Antifasiszta érzelmű személyek és a kommunista aktivisták felderítése.

A partizán csapatok és az antifasiszta elemek koncentrációjáról szóló, általuk továbbított minden információ alapján intézkedések történtek, beleértve a büntető osztagok kiküldését.

A Magyar Párt legálisan működött a német megszálló rezsim alatt és aktívan egyeztette fasiszta tevékenységét a Henlein-féle csehszlovákiai német fasiszta Szudétanémet Párttal.[219]

Ezenkívül a Csehszlovákiában működő német konzulátus, valamint a német kormány és a Gestapo vezetői rendszeresen irányították és ellenőrizték a Magyar Párt Központi Bizottságát és főtitkárát, Esterházyt. Így például a Magyar Párt Központi Bizottságának főtitkára, Esterházy a Magyar Párt tevékenységével kapcsolatos eligazító és ellenőrző találkozókon vett részt Frank csehszlovákiai Gestapo-főnökkel,[220] Henleinnel, a német fasiszta párt vezetőjével,[221] Göringgel,

[219] A német nemzetiszocializmus csehszlovákiai képviselője, Konrad Henlein 1933-ban alapította a német lakosság összefogására a Szudétanémet Hazafias Frontot, amely 1935-ben vette fel a Szudétanémet Párt nevet. A párt 1938-ban valamennyi kisebb csehszlovákiai német pártot magába olvasztott, és fontos szerepet játszott a csehszlovák állam felbomlasztásában, a cseh-morva területek német annektálásában.

[220] Karl Hermann Frank (1898–1946) politikus, SS- és rendőr tábornok. A német nemzetiszocialistákkal együttműködő Szudétanémet Párt tagja, 1935-től parlamenti képviselője, frakcióvezetője, a párt központi irodájának vezetője.1938-tól a Szudéta-vidék helyettes kormányzója, 1939-től a Cseh–Morva Protektorátus államtitkára, birodalmi képviselő, 1943-tól államminiszter, a Gestapo és a rendőrség főnöke a Protektorátusban. 1946-ban halálra ítélték és kivégezték.

[221] Konrad Henlein (1898–1945) 1938-ig a csehszlovákiai Szudétanémet Párt vezetője, parlamenti képviselő. Csehszlovákia német megszállását követően a Szudéta-vidék birodalmi helytartója, SS-tábornok.1945-ben amerikai hadifogságban öngyilkos lett.

Németország birodalmi marsalljával, Ribbentroppal, Németország külügyminiszterével és Goebbelsszel, Németország propagandaminiszterével.

Megalakulása pillanatától a Magyar Párt Központi Bizottsága Esterházy főtitkárral az élen rendkívül éles harcot folytatott a Kommunista Párt és a Szovjetunió ellen. A Magyar Párt sajtóorgánumai hemzsegtek a Szovjetunió ellen irányuló nagyszámú szovjetellenes, rágalmazó kirohanásoktól. A Szovjetunió elleni háború kitörése után a Központi Bizottság még jobban fokozta szovjetellenes propagandatevékenységét, így például elég felidézni Esterházynak, a Magyar Párt Központi Bizottság főtitkárának a magyar néphez 1941. július 29-én intézett felhívásából vett részleteket:[222]

„Most, hogy Szlovákia csatlakozott ahhoz a háborúhoz, amelyet a német birodalom indított a szovjet köztársaság ellen, szükségesnek látom, hogy a szlovákiai magyarsághoz forduljak.

Mi magyarok, amióta Európában elhelyezkedtünk, mindenkor nemzeti és keresztényi alapon állottunk. A legnagyobb örömmel üdvözölhetjük tehát azt, hogy hatalmas szomszédunk, a német birodalom leszámol azzal az uralommal, mely közel egynegyed évszázadon át valóságos poklot varázsolt mindenüvé, ahova csak eljutott. A bolsevista vezetők irtóháborút indítottak minden ellen, ami előttünk szent. Elsősorban a nemzeti és a vallásos érzést iparkodtak kiölni az emberi lélekből, ami mellett emberhez nem méltó mély fokra züllesztettek le mindenkit, akire terjeszthették hatalmukat.

Mi magyarok sohasem felejthetjük el a magyarországi kommün borzalmait és azt sem, hogy ennek az uralomnak a vezetői milyen gyáván oldottak kereket a felelősségre vonás elől s mint külföldön, a marxista központokban érvényesülést kereső emigránsok a sajtóban és egyéb módokon is mily galádul iparkodtak az ezer sebből vérző, megcsonkított Magyarországot végső romlásba dönteni. Természetesen ezek az emigránsok részben Szovjet Oroszországban találtak megértésre és otthonra.

Ha lelki szemünk elé idézzük a bolsevista uralom borzalmait és gaztetteit, akkor csak egyet kérhetünk az Úristentől, hogy engedje meg minél kevesebb áldozat árán ennek az egész világot megmételyezni akaró mozgalomnak minél előbb való teljes letörését.

222 A részletek Esterházynak a „Magyarság harca a bolsevizmus ellen" címmel az *Új hírek* című pozsonyi lap 1941. július 1-jei számában megjelent írásából származnak. Köszönöm Varga Sándor kollégának, hogy a cikket megküldte számomra.

A szovjet ellen felvonult hadakban ott látjuk magyarországi testvéreinket, és részt vesznek a háborúban a szlovákiai magyarok is. Ha súlyosan érint is minden családot az, hogy a kenyérkereső apa vagy fiú, vagy a családnak más tagja fegyverbe szállt, mégis örömmel kell kivenni részét mindenkinek a háborús viszontagságokból, mert olyan uralom megdöntéséről van szó, amely igájába akart hajtani minden más államot, népet és nemzetet is. Hogy ez a háború a német birodalom és szövetségeseinek győzelmével fog végződni, ehhez kétség sem fér! Kétség nem férhet ahhoz sem, hogy majd büszke elégtétellel fog visszaemlékezhetni a harcoknak minden résztvevője ezekre az időkre, amelyekben Európából sikerült kiirtani a bolsevizmusnak embertelen tanait.

A szlovákiai magyarok mindenkor híven teljesítették állampolgári kötelességeiket, sohasem haboztak megadni az államnak azt, ami az államé, vért és pénzadójukat mindenkor lelkiismeretesen szolgáltatták be az államnak. A magyar kötelességtudás be fog válni most is, amikor a világtörténelem legnagyobb csatáját vívja meg a német birodalom szövetségeseivel együtt. Felednünk kell ma minden keserűséget. Csak egy célunk lehet, hogy egyesült erővel, a legteljesebb egyetértésben fogjunk össze mindnyájan a végleges győzelem leggyorsabb és legteljesebb kivívására.

Mindjárt az önálló szlovák állam megalakulásakor a magyarság jelentkezett konstruktív munkára. Erre a munkára való készségnek és az állampolgári kötelességek hiánytalan vállalásának mi sem lehet határozottabb bizonyítéka és igazolása, mint az, hogy a szlovák állam vezetői által elhatározott és megindított háborúban a magyarok is fegyvert fognak és véráldozatot hoznak.

Meggyőződésem az, hogy minden magyar katona híven fogja teljesíteni a kötelességét bárhol, ahova a sors állítja, mert a magyar katona vitézsége még mindig kiállott minden próbát. És meggyőződésem az is, hogy magyar katonáink ilyen magatartásukkal hozzá fognak járulni törekvéseink megvalósításához.

Vállaljuk az újabb terheket, az újabb áldozatokat, mert megdönthetetlen a hitünk az igazság győzelmében!"

„Európa népei most együtt harcolnak a nyugati kultúrát, vallást és békét fenyegető kommunizmus ellen. A német hadsereggel együtt, amelynek Európa elsősorban köszönheti a bolsevista veszély elkerülését, ebben a harcban részt vesznek magyarországi testvéreink, szlovákok, szlovákiai magyarok és egyáltalán minden európai nép."

Kihallgatása során Esterházy beismerte, hogy halálos ellensége a Szovjetuniónak és a szovjetrendszernek, amely szavai szerint „lerombolja a vallás és az egyház alapjait, erőszakot alkalmaz, lerombolja a kultúrát és a civilizációt."

A Magyar Párt Központi Bizottságának más letartóztatott tagjai még nem tettek ennyire átfogó, részletes tanúvallomást, mint Esterházy, de elismerték a Magyar Párt tevékenységének fasiszta jellegét.

Az ügyben megindított nyomozás folytatódik, ezzel egyidejűleg fokozzuk a Magyar Párt Központi Bizottsága illegalitásba vonult tagjainak keresését.

Melléklet: Esterházy János vádlott 1945. június 28-i kihallgatásának 5 lapból álló jegyzőkönyve.

Az NKGB 2. Katonai Üzemeltetési Igazgatóság mellett működő
Közlekedési osztály vezetőhelyettese,
Hajkin állambiztonsági alezredes

1945. június 29.
Pozsony

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0493.jpg–0499.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 6–12.)

9/b.

Esterházy János kihallgatási jegyzőkönyve

Esterházy János vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve

1945. június 28. Pozsony

Én, az
NKGB Közlekedési Osztályának vezetőhelyettese, Hajkin állambiztonsági alezredes és a 2. részleg vezetője, Fonyin állambiztonsági hadnagy kihallgattuk vádlottként Esterházy Jánost, aki személyesen elmondta magáról, hogy:

Esterházy Jánosnak hívják, 1901-ben született a Nyitrai kerület Újlak nevű falujában, örökös gróf, 4000 ha föld, többek között 2181 ha erdő, valamint 1500–2000 db marha birtokosa, magyar nemzetiségű, csehszlovák állampolgár, felsőfokú végzettségű, 1922-ben elvégezte a Felsőfokú Kereskedelmi Akadémiát, idegennyelv-ismerete: magyarul, szlovákul, lengyelül, angolul, németül és franciául beszél, büntetlen előéletű, családos, elvált, két gyereke, egy 16 éves fia és egy 13 éves lánya van, 1932 és 1945 között a Magyar Párt (1936-ig Keresztényszocialista Párt) Központi Bizottságának főtitkára. Nem szolgált hadseregben, Újlak faluban lakik, saját kúriája van ötmillió koronára becsült berendezéssel és egyéb tárgyakkal.

Zavrodszkij Szvjatoszlav Vasziljevics tolmácsot figyelmeztették, hogy az OSzSzSzK Btk. 95. cikkelye[223] alapján büntetőjogi felelősséggel tartozik a szlovákról oroszra és oroszról szlovákra történő hamis tolmácsolásért.

A kihallgatás kezdete: 1945.VI.28. 0.30-kor.

A kihallgatás vége: 1945.VI.28. 5 órakor.

Kérdés: Milyen fő politikai elvek és feladatok álltak a csehszlovákiai Magyar Párt Központi Bizottsága előtt, amelyet annak Központi Bizottsága főtitkáraként Ön vezetett 13 éven keresztül, 1932 és 1945 között?

Válasz: A Magyar Párt nevű pártszervezet Központi Bizottságával az élén gyakorlatilag kétoldalú tevékenységet folytatott. Az egyik, a hivatalos tevékeny-

[223] Az említett cikkely a hamis tanúvallomásokról és azok büntetési tételéről rendelkezett.

ség álcaként szolgált, az érvényes állami kulturális, művelődési és szociális stb. törvények alapján folyt és az üléseink hivatalos jegyzőkönyveiben tükröződött és került rögzítésre. A másik, gyakorlatilag fő, illegális tevékenység, amely nem tükröződött semmilyen jegyzőkönyvben, belső politikai harcot jelentett Csehszlovákia határainak Magyarország és Németország javára történő átrendezéséért, az egész Szlovákia Magyarországhoz való csatolásáért, ahogy ez 1914 előtt is volt, valamint a csehszlovákiai Szudéta-vidék elcsatolásáért Németország javára.

Ezzel egyidejűleg a Magyar Párt megalakulása pillanatától a Kommunista Párt és a Szovjetunió elleni nyílt harc útjára lépett, a Szovjetunió elleni háború időszakában pedig, 1941 után aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott Németország és Magyarország háborús győzelme érdekében.

Kérdés: Milyen kapcsolata volt a Magyar Párt Központi Bizottságának a Henlein-féle csehszlovákiai német fasiszta párttal?

Válasz: Tevékenységében a Magyar Párt Központi Bizottsága 1938 óta szoros kapcsolatban állt a Henlein-féle német fasiszta párttal, a két párt kölcsönösen információkat osztott meg egymással tevékenységükre vonatkozóan, valamint a Magyar Párt támogatta a Henlein-féle pártot a Szudéta-vidék Németországhoz való csatolása kérdésében.

Kérdés: Mi volt a Magyar Párt politikai platformja?

Válasz: Csehszlovákiában a Magyar Párt igazi fasiszta párt volt, mert tevékenységében a következő politikai elvekért küzdött:

1) Megalakulása pillanatától kérlelhetetlen harcot folytatott a Kommunista Párt és a marxista eszmék ellen.
2) Legálisan, Berlin jóváhagyásával létezett a német fasiszta megszállás körülményei között, a német fasiszta kormány irányítása és ellenőrzése alatt tevékenykedett.
3) A felsőbbrendűnek tekintett magyar nemzet és kultúra építése során, az alacsonyabb rendűnek minősített cseh és szlovák nemzetek leigázásának náci eszméjét tartotta pártmunkája alapjának, miközben egész Szlovákia leigázásáért és Magyarországhoz történő csatolásáért küzdött.
4) Szoros kapcsolatot ápolt a Henlein-féle csehszlovákiai német fasiszta párttal, teljes mértékben támogatta ezt a pártot fasiszta hódító törekvésében, amely a cseh nép németek által történő leigázására és a Szudéta-vidék Németországhoz való csatolására irányult.
5) A Szovjetunió elleni háború idején rendszeres aljas szovjetellenes propagandát folytatott, minden eszközzel dicsőítette és népszerűsítette a nacionalista, fasiszta Németországot, valamint Németország és Magyarország győzelmét a Szovjetunió fölött.

Kérdés: Milyen kapcsolatban állt a csehszlovákiai Magyar Párt Központi Bizottsága a magyar kormánnyal?

Válasz: A Magyar Párt Központi Bizottsága személyemben, azaz a főtitkár személyében, Csákynak, a kulturális osztály vezetőjének, és Révaynak,[224] a sportosztály vezetőjének személyében illegális kapcsolatot tartott a magyar kormánnyal, rendszeresen látogatta a magyar kormányt Budapesten.

1932 és 1945 között én személyesen illegális kapcsolatot tartottam Magyarország összes miniszterelnökével, különösen Teleki magyar miniszterelnökkel, aki távoli rokonom volt, azután szoros kapcsolatot tartottam Bárdossy miniszterelnökkel, Károlyi[225] miniszterelnökkel, aki szintén távoli rokonom, Sztójay miniszterelnökkel, Lakatos tábornokkal és miniszterelnökkel.

1937 és 1945 között ugyanúgy szoros illegális kapcsolatot tartottam Horthy admirálissal, Magyarország kormányzójával, rendszeresen látogattam budapesti palotáját.

Ilyen szoros illegális kapcsolatom a magyar kormánnyal 1932-ben kezdődött, vagyis közvetlenül azelőtt, mielőtt megválasztottak a Központi Bizottság főtitkárának. Elődömtől, Szüllőtől megtudtam, hogy engem jelöltek a Központi Bizottság főtitkárának, és ezzel kapcsolatban hívattak Budapestre Károlyi magyar miniszterelnökhöz. Megjelentem nála a Szent György téri minisztériumi irodájában, nagyon kedves, rokoni fogadtatásban részesített és egy egész órát beszélgetett velem. Beszélgetésünk során elmondta nekem, hogy a magyar kormány elfogadta a jelöltségem a csehszlovákiai Magyar Párt Központi Bizottsága főtitkári tisztségére, és azt ajánlotta, hogy tartsak szoros illegális kapcsolatot a magyar kormánnyal, hajtsam végre titkos megbízásait és informáljam a magyar kormányt a számára szükséges információkról. Beleegyeztem és kötelezettséget vállaltam arra, hogy az egész illegális kapcsolatot mély titokban fogom tartani. Ezt a beszélgetést semmiféle aláírással vagy írásbeli szerződéssel nem erősítettem meg és becsületszavam adtam arra, hogy tisztességesen és lelkiismeretesen fogom teljesíteni a magyar kormány minden megbízását.

---

224 Révay István gróf (1899–1989) történész, újságíró, politikus. A szlovákiai magyar kulturális és sportélet szervezője, tisztségviselője. 1941-től Budapesten a Felsőház tagja. 1945 után a Teleki Pál Intézet igazgatója. 1949-től emigrációban élt.

225 Károlyi Gyula gróf (1871–1947), Magyarország miniszterelnöke 1931–1932-ben.

A magyar kormánnyal fenntartott tizenhárom éves illegális kapcsolatom során valóban lelkiismeretesen ápoltam ezt a kapcsolatot, minden kapott megbízást teljesítettem.

A magyar kormány megbízása értelmében a Magyar Párt fő tevékenységét a szükséges információ illegális összegyűjtésére összpontosítottam. Ily módon a szerteágazó politikai kémkedés gyakorlatát valósítottam meg Csehszlovákiában Magyarország javára a pártomon keresztül, magam pedig gyakorlatilag a magyar kormány fő kémje voltam a Magyar Párt Központi Bizottságában betöltött főtitkári tisztségem egész ideje alatt. Csehszlovákia területét kilenc körzetre osztottuk fel, ahol a Magyar Párt körzeti bizottságai működtek, amelyek meghatározott időközönként küldtek nekem, mint a Központi Bizottság főtitkárának szükséges információkat. Gyakran én nem is osztottam meg ennek az információnak egy részét a Központi Bizottsággal, de általában teljeskörűen tájékoztattam saját Központi Bizottságomat. A Központi Bizottság tagjait a kongresszus háromévente választotta, de a német megszállás idején, amikor tiltották a nagy létszámú gyűléseket, a Központi Bizottság tagjait magam neveztem ki, a legmegbízhatóbb és a hozzám leghűségesebb emberekből választva ki őket.

A magyar kormánnyal folytatott együttműködésem és illegális kémkapcsolatom egész ideje alatt a Magyar Párt Központi Bizottsága és elsősorban személyesen én a következő körzetenként összegyűjtött hírszerző információkat továbbítottuk a magyar kormány megbízásából:

1) Belpolitikai hangulat Csehszlovákiában, a magyar lakosság megítélése, szlovákok és németek közötti viszony.
2) Partizáncsapatok jelenléte, területi koncentrációjuk és aktív tevékenységük.
3) A szlovák lakosság politikai hangulata a Szovjetunió elleni háborúval kapcsolatban, a Szovjetunió elleni háborúban részt venni nem kívánó személyek felderítése, területi koncentrációja.
4) A magyar lakosság politikai hangulata.
5) A magyar lakosság szociális és gazdasági jellegű követeléseinek teljesítése a helyi csehszlovák hatóságok által.
6) A németek által kért, a német hadsereg számára szükséges gazdasági szállítások teljesítése a szlovákok által.
7) Antifasiszta érzelmű személyek és a kommunista aktivisták felderítése.

A partizáncsapatok és az antifasiszta elemek koncentrációjáról szóló, általunk továbbított információk alapján intézkedések történtek, beleértve a bűntetőosztagok kiküldését.

Havonta 350 ezer koronát kaptam illegálisan a magyar kormánytól a Magyar Párt tevékenysége fedezetéül, a pénz érkezéséről csak én, Csáky, Révay, valamint Stelczer igazgató[226] tudtunk. A pénz a következőképpen került elosztásra: a párt szükségleteire, azaz a Magyar Párt 40 tisztviselőjének, a körzeti pártszervezetek titkárainak fizetéseire, ingatlanok fenntartására és egyéb szükségletekre – 150 ezer; Csáky 100 ezret kapott kulturális szükségletekre, de nem tudom, hogyan költötte el ezt a pénzt. 40 ezer koronát a Magyar Családvédő Egylet rendelkezésére bocsátottunk, a fennmaradó 60 ezret különböző más kiadásokra költöttük.

Kérdés: Ki és hogyan irányította és ellenőrizte a Magyar Párt Központi Bizottsága politikai tevékenységét a magyar kormányon kívül?

Válasz: A magyar kormányon kívül a csehszlovákiai német konzulátus és a német kormány vezetői irányították és ellenőrizték rendszeresen a Magyar Párt tevékenységét.

1935-ben szoros kapcsolatban álltam egy Frank nevű szudétanémettel, aki velem együtt volt csehszlovákiai parlamenti képviselő, később a legnagyobb vezető lett Csehországban és Morvaországban, a Gestapo főnöke, SS-tábornok és rendőrfőnök lett Csehországban a német kormány megbízásából.

Frank komolyan érdeklődött a Magyar Párt tevékenysége iránt, és 1938 végéig rendszeresen tájékoztattam őt, utasításokat és instrukciókat kaptam tőle.

1937-ben a berlini vadászkiállításra[227] tett utazásom idején bankettre kaptam meghívást Göringtől, Németország birodalmi marsalljától, aki vacsora után a szalonba invitált engem és elbeszélgetett velem. Az ott tartózkodó Sztójay, Magyarország berlini követe bemutatott Göringnek, aki a munkámról kezdett kérdezni, valamint a Csehszlovákiában élő magyarokról. Meséltem Göringnek a Magyar Párt tevékenységében felmerülő nehézségekről, erre válaszul Göring arra utasított, hogy szorosabb kapcsolatot tartsak a Henlein-féle csehszlovákiai német fasiszta párttal.

1938-ban azért utaztam Münchenbe Ribbentrophoz, Németország külügyminiszteréhez, hogy megbeszéléseket folytassak a Csehszlovák Köztársaság felosztásával és a szlovákiai magyar területek Magyarországhoz történő csatolásával kapcsolatos tervek megvalósításában nyújtandó segítségről. Tájékoztattam Ribbentropot arról, hogy Csehszlovákiában élnek magyarok és vannak magyar-

[226] Stelczer Lajos (1890–1967) pedagógiai szakíró, szerkesztő. A szlovákiai magyar politikai, társadalmi és kulturális élet jeles résztvevője. Az Egyesült Magyar Párt kulturális előadója, majd irodaigazgatója, a pártvezetőség tagja. 1945 után Budapesten élt.

[227] A 74. berlini nemzetközi vadászati kiállításról van szó.

lakta területek, amelyeket Magyarországhoz kell csatolni. Ribbentrop erre azt ígérte nekem, hogy ellátogat Rómába és előkészíti ezt az ügyet Ciano külügyminiszterrel együtt, mert Ciano az egyik döntőbíró.

Ugyanabban az évben, augusztusban, müncheni utazásom előtt Prágában jártam lord Runcimannél, akinek átnyújtottam ugyanerről a kérdésről, a szlovák területek Magyarországhoz történő csatolásáról szóló memorandumot, amelyet a prágai magyar újság munkatársaival együtt állítottam össze. Lord Runciman átvette a memorandumot és megígérte segítségét.[228]

1938-ban Göring birodalmi marsall utasítására Prágában meglátogattam a csehszlovákiai német fasiszta párt, a Szudétanémet Párt vezetőjét, Henleint, aki Frank kancelláriájában fogadott. A Magyar Párt és a Szudétanémet Párt közös tevékenységéről szóló beszélgetés félórán át folytatódott. Információinkat cseréltünk [sic!].

1941-ben Pozsonyba látogatott Németország propagandaminisztere Goebbels doktor. Goebbels az egyetem épületében fogadott engem, beszámoltam neki a Magyar Párt tevékenységéről és a felmerülő nehézségekről. Goebbelsnek a csehszlovákiai magyarság legfőbb vezetőjeként mutattak be. Meghallgatva beszámolómat Goebbels azt mondta: minden erejükkel támogatniuk kell Németországot, hogy győztesen fejezhesse be a Szovjetunió elleni háborút, minden más kérdést el kell halasztani a háború befejezéséig.

Kérdés: Beszéljen a Magyar Párt Központi Bizottságának viszonyáról a Szovjetunió elleni háborúhoz?

Válasz: A Magyar Párt Központi Bizottsága és mindenekelőtt én magam is rendkívül ellenséges érzelmeket tápláltunk a Szovjetunió és a bolsevizmus iránt. Ellenséges meggyőződésemnek nem egyszer hangot adtam a Magyar Párt újságjában publikált szovjetellenes cikkeimben és a csehszlovákiai magyarsághoz intézett felhívásaimban, amelyekben arra szólítottam fel a magyarokat, hogy harcoljanak a bolsevizmus ellen és minden erejüket Németország megsegítésére mozgósítsák a Szovjetunió elleni háborúban, valamint a terror és az erőszak képviselőjének, a vallás, az egyház, minden emberi erény és kultúra meggyalázójának neveztem a szovjethatalmat. Én magam mindig is ellenséges érzelmeket tápláltam a szovjethatalom és a bolsevizmus iránt, mert örökös grófként a szovjet rendszert a meggyőződésemmel összeegyeztethetetlennek gondoltam,

228 Lord Runciman: Walter Runciman (1870–1949) brit liberális politikus, parlamenti képviselő, több ízben miniszter. 1938 szeptemberében a szudétanémet válság idején Prágában jószolgálati misszió keretében próbált meg közvetíteni, ekkor találkozott Esterházy Jánossal.

személyes ellenségének tartottam magam és ezért különösen aktívan hívtam fel a Magyar Párt Központi Bizottságának figyelmét a bolsevik veszély felszámolására Csehszlovákián belül és a Szovjetunió elleni harcban való részvételre.

A Magyar Párt Központi Bizottságának többi tagja is teljes mértékben osztotta meggyőződésem és nagyobb figyelmet fordítottak a szovjetellenes propagandára.

A felvett és nekem érthető nyelven lefordított jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza.

J. Esterházy

A kihallgatás 1945. június 28-án 5 órakor fejeződött be.

A kihallgatók:

NKGB Közlekedési osztálya (2. katonai üzemeltetési igazgatóság)
vezetőhelyettese,
Hajkin állambiztonsági alezredes

NKGB Közlekedési osztálya (2. katonai üzemeltetési igazgatóság)
2. részlegének vezetője, Fonyin állambiztonsági hadnagy
Pozsony

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55857_0500.jpg–504.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 220. 1–5.)

10/a.

Velikanov alezredes, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a 7. honvédkerület tisztjeinek szervezkedéséről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet

Szigorúan titkos

1945. július 26.

1. pld.

Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Puskin e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[229]

A beérkezett adatok szerint Borsod megyében a saját magát Kopjásnak nevező reakciós szervezet[230] földalatti megalakítása folyik a 7. honvédkerület parancsnokhelyettesének, az angol orientációjáról ismert Bató[231] ezredes és Cserhalmi Pál főhadnagy vezetésével. A szervezet tagjai a magyar honvédség volt katonái, akik az új magyar honvédalakulatokban szolgálnak.

Felderítettük a 15 katonatisztből álló kezdeményező csoportot, amely az említett szervezkedést előkészíti.[232]

229 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása, valamint kézírásos megjegyzés látható: „Szviridovnak. [19]45.7.25."

230 Az ún. Kopjás mozgalmat 1944 decemberében a VKF 2. osztálya hozta létre – részben a Levente mozgalom erőszakkal besorozott tagjaiból – a szovjet hadsereg hátországában végzendő felderítő és diverziós tevékenység céljából, amire csupán néhány esetben került sor. A háború befejezését követően a szovjet kémelhárítás a „mozgalom" számos résztvevőjét letartóztatta, és a katonai bíróságok elítélték őket. Magyarországon a háború befejezését követően ilyen néven nem létezett illegális szervezet.

231 Helyesen Battha Andor. Lásd a 183. számú lábjegyzetet.

232 A „szervezkedésről", valamint a Miskolci Népbíróságnak az ügyben hozott ítéletéről lásd: https://bomie.hu/katonai-osszeeskuvessel-vadoljak-a-miskolci-honvedkerulet-tisztjeit (utolsó letöltés 2023. november 8.) továbbá *Szabad Magyarország*, 1945. szeptember 5., október 13.; *Felvidéki Népszava*, 1945. szeptember 7., október 13.

A szervezet feladata fegyveres akció végrehajtása a Vörös Hadsereg hátországában egy angol–orosz konfliktus kirobbanása esetén.

Nem ellenőrzött adatok szerint a szervezetnek vannak titkos fegyverraktárai és nagy pénzösszegekkel rendelkezik.

A szervezet tevékenységéről tudomása van és azt támogatja a 7. kerület parancsnoka, Kaffka vezérőrnagy,[233] aki szintén angol orientációjú személy.

Az operatív intézkedések lebonyolítására operatív munkatársakat küldtünk ki a helyszínre.

Az ügy további menetéről kiegészítő jelentést teszek.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetőhelyettese
Velikanov alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0638.jpg–0639.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 230. 31–32.)

233 Kaffka Zoltán ezredes 1944 utolsó hónapjaiban részt vett az ellenállási mozgalom szervezésében. 1945. május 2-án léptették elő vezérőrnaggyá és nevezték ki a miskolci 7. honvédkerület parancsnokává. Két hónap múltán a jelentésben említett szervezkedésben való részvétel vádjával felmentették tisztéből és letartóztatták. A Miskolci Népbíróság 1945 decemberében felmentette a vád alól. Ezt követően emigrált.

10/b.

Jevdokimenko őrnagy, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a 7. honvédkerület tisztjeinek szervezkedéséről

Magyarországi SZEB Felügyelet
1945. augusztus 2.

Szigorúan titkos
1. pld.

K. Je. Vorosilov marsallnak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[234]

Megállapítást nyert, hogy a 7. honvédkerület alakulataiban, amelyek Gönc-Hidasnémeti területén, határ menti falvakban helyezkednek el, a magyar honvédség tisztjeiből álló földalatti tevékenységet folytató csoport működik.

A helyi szerveken keresztül végzett ellenőrzés után 9 katonatisztet tartóztattak le:

Cserhalmi Pál főhadnagyot, aki a kerületi parancsnokságon szolgált;
Rucskay [István] alhadnagyot, a hadbiztosi szolgálat tisztjét, aki ugyanazon a parancsnokságon szolgált;
Csobod [Barnabás] alhadnagyot, a hadbiztosi szolgálat tisztjét, aki a határőr-parancsnokságon szolgált;
Fodor [István] ezredest, aki Szálasi alatt csendőrségi tiszt volt, jelenleg tartalékállományban van;
Maif (?) [Major László] főhadnagyot, a határőrszázad parancsnoka, szálasiszta;
Lévai főhadnagyot, aki a kerületi parancsnokságon szolgált;
Kény (?) László [Kékes Elemér] főhadnagyot, a határőr-parancsnokság tartalékos tisztje;

234 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

Hendecz (?) századost, tábori lelkész;
Arnold őrnagyot, a határőr-parancsnokság parancsnoka.

A letartóztatottak vallomásai alátámasztják a korábban Cserhalmi Pál főhadnagy, később pedig Fodor ezredes által vezetett csoport létezését. A csoport azt a célt tűzte ki maga elé, hogy kormányellenes szervezetet hoz létre a 7. kerület tisztjeiből az új magyar honvédség bomlasztására, a Szovjetunió és Anglia közötti konfliktus esetében pedig a Vörös Hadsereg hátországában folytatandó, angolok melletti partizántevékenység céljából.

A további nyomozást az angol hírszerzéssel való összeköttetés feltárásának irányában kívánjuk folytatni.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetőhelyettese
Jevdokimenko őrnagy[235]

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0617.jpg-0618.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 52–53.)

235 Jevdokimenko Georgij Sztyepanovics (1914–1996) 1945 júliusától 1947 októberéig a Magyarországi SZEB Felügyelet helyettes vezetője, majd a Középső Hadseregcsoport Kémelhárítási Igazgatóság osztályvezetője. 1949–1951-ben a szovjet Állambiztonsági Minisztérium magyarországi főtanácsadójának helyettese, illetve főtanácsadója. A teljes életrajzát lásd Petrov, N. V.: *Kto rukovogyil organami...* i. m. 351–352.

10/c.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a 7. honvédkerület parancsnokának tevékenységéről

Magyarországi SZEB Felügyelet
1945. augusztus 6. Szigorúan titkos

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[236]
A [19]45.VII.28-án kelt 0242. számú jelentés[237] kiegészítéseként

A 7. kerület volt parancsnoka, Kaffka vezérőrnagy kormányellenes tevékenységének további vizsgálata megállapította az illegális fegyver- és lőszerraktár létezését, amelyet parancsára hoztak létre a 25. magyar határőregység körletében.

Az említett illegális raktárat megtalálták. A következőket tartalmazta: 100 puskát, 13 golyószórót, 5 géppuskát, két gránátvetőt, 13 géppisztolyt, 6 doboz összesen 300 kg súlyú robbanószert. Az álcázott raktárt egy lakatlan ház padlásán alakították ki. A raktár tartalmát lefoglaltuk.

Ezenkívül az 1449. számú szigorúan titkos parancs birtokába jutottunk, amelyet Kaffka írt alá, és amely illegális fegyverraktárak létesítését rendelte el.

Az előzetes nyomozás megállapította, hogy Kaffka vezérőrnagy illegális tevékenységében tettestársai voltak: az utánpótlási ügyekben illetékes Arnold őrnagy; a kerület anyagi ellátásáért felelős parancsnok, Barsváry [Győző]

236 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

237 A jelentés nem áll rendelkezésünkre.

százados; a 27. határőrszázad parancsnoka, Kékes százados, a bevonulási központ parancsnoka, Boskó hadnagy.

Kaffka vezérőrnagyot és tettestársait letartóztattuk.

A nyomozást a magyar katonai elhárítás folytatja.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0594.jpg–0595.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 75–76.)

11.

Jevdokimenko őrnagy, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése Márton István alezredesről

A Magyarországi SZEB Felügyelet

Szigorúan titkos

1945. július 27.
1. pld.

Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Szviridov e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[238]

Folyó év július 26-án Tihanyban (Magyarország) megtaláltuk és elkülönítettük a magyar katonai hírszerzés tekintélyes hivatásos munkatársát, a kijevi hírszerző iskola vezetőjét, Márton István alezredest, aki 1898-as születésű, magyar, 1916-ban elvégezte az osztrák–magyar Katonai Akadémiát.[239]

A Vörös Hadsereg Magyarországra történt bejövetele után bejutott az új magyar hadseregbe és a 2. magyar gyalogezred parancsnoka lett.

1941–42-ben Márton alezredes a Románia elleni hírszerzést irányította a magyar Vezérkar 2. osztályán. 1943-ban és 1944 első felében a keleti fronton az Ukrajnában tevékenykedő 8. magyar megszálló hadtest hírszerzési és elhárítási részlegének parancsnoki beosztását töltötte be, azután pedig az észak-ukrajnai

238 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

A lap bal felső sarkában K. Vorosilov nehezen olvasható határozata látható: „Érdekes, ki kell puhatolni ennél az egyénnél, [olvashatatlan szó] talán ad valamit a jelenlegi vezetőkről is. K. V. [19]45.VII. 27."

A lap bal margóján a következő olvasható: „Tájékoztatásul: A határozatról értesítettük Bjelkin e[lv]t[árs]at. [19]45.07.27. M. Petrov".

239 Márton István (1898–?) 1943-tól mándi Márthon, 1945-től Mándi-Márthon néven hivatásos katonatiszt, a jelzett időben a VKF 2. osztály munkatársa. 1942-től alezredes, 1946-ban ezredessé léptették elő, 1948-ban eltávolították a hadseregből.

és dél-fehéroroszországi partizánok ellen harcoló magyar megszálló hadsereg hírszerzési és elhárítási részlegének különleges megbízásait teljesítette.

1944 februárjában és márciusában a magyar Vezérkar 2. osztályán dolgozott, ahol a határon túli ügynökhálózattól beérkezett információkat dolgozta fel. 1944 októberében másodízben nevezték ki a 8. magyar megszálló hadtest hírszerzési és elhárítási részlegének parancsnokává.

A keleti fronton a német parancsnokság megbízásából szervezte meg és irányította a kijevi ügynöki iskolát, amelyben felderítőket és diverzánsokat képeztek ki, akiket a Vörös Hadsereg hátországába és partizán csapatokba dobtak át.

A magyar hírszerzés Márton Istvánt személyesen, egy rádióberendezéssel ellátott ügynöki csapat vezetőjeként kétszer is átdobta hátországunkba.

A nyomozás során Márton István megnevezte a magyar és a német hírszerzésnek egy sor német, magyar és orosz munkatársát és ügynökét.

Megállapítást nyert, hogy Márton István szoros kapcsolatot ápol Vörös Jánossal, Magyarország jelenlegi honvédelmi miniszterével, akinek különleges megbízását teljesítette, amelynek jellege jelenleg tisztázás alatt van.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetőhelyettese,
Jevdokimenko őrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0624.jpg-0625.jpg.
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 44–46.)

12.

Jevdokimenko őrnagy, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése egy diverzáns rádiós-ejtőernyős csoport tagjainak letartóztatásáról

A Magyarországi SZEB Felügyelet

Szigorúan titkos
1. pld.

1945. július 27.

Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Szviridov e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[240]

Budapesten felkutattak és letartóztattak egy négyfős rádiós-ejtőernyős csoportot, amely Szálasi volt hadseregének hírszerző szerveihez tartozik, és amelyet a Vörös Hadsereg által elfoglalt magyarországi területre dobtak át 1945 április–májusában.

Mindegyikük speciális kiképzést kapott a Dr. Kovács és Alex német tiszt által vezetett hírszerző-diverzáns iskolában.

A csoport feladatához a Vörös Hadsereg hátországában történő hírszerző és diverzáns tevékenység folytatása tartozott.

A letartóztatáskor lefoglaltuk az ügynöki adó-vevő rádiókészüléket.

A letartóztatottak között vannak:[241]

Havas Gyula: Szálasi hírszerző szervének hivatásos munkatársa és beszervezője, a hátországunkba átdobott csoport vezetője.

Szili József (?): a hírszerző szerv hivatásos munkatársa és a hírszerző-diverzáns iskola rádiós oktatója.

Zámbó József: rádiós-ejtőernyős.

240 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

241 Adatok hiányában nem tudtuk azonosítani a letartóztatott személyeket, a szovjet katonai bíróságok által elítéltek között – jelenlegi ismereteink szerint – nem szerepelnek.

Az első kihallgatáson a letartóztatottak információt szolgáltattak azokról a magyarországi helyekről, ahol öt, a fent leírthoz hasonló ügynöki rádióállomást rejtettek el.

Megtettük az intézkedéseket a felkutatásukra.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetőhelyettese,
Jevdokimenko őrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0627.jpg–0628.jpg.
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 42–43.)

13.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének jelentése a Pécsi Népbíróságon történt rendzavarásról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály — 1945. július 31.
Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Az A/0372. számú, folyó év július 30-án kelt jelentésemhez[242] kiegészítésül jelentem, hogy a Baranya megyei megbízottunk. Ocskany ezredes e[lv]t[árs] értesítése szerint a pécsi városi Népbíróság termében történt reakciós fellépés ügyével kapcsolatban folyó év július 26-án a rendőrség letartóztatott 11 személyt, többek között:

3 szociáldemokratát; a Független Kisgazdapárt 3 tagját; a többiek pártonkívüliek.

A letartóztatottakkal szemben a rendőrség nyomozást folytat, hogy kiderítse, kik voltak a felbujtók és a történtek kezdeményezői.[243]

Ocskany ezredes e[lv]t[árs] továbbá arról értesített, hogy a reakció aktivizálja munkáját és antiszemita kampányba kezd.

[242] Az említett jelentést nem találtuk meg.

[243] A Pécsi Népbíróság július 26-án tárgyalta Horváth Béla építőmester, tartalékos főhadnagy, zsidó munkaszolgálatos keretszázad-parancsnok ügyét. A tárgyalást követően a hallgatóság egy része tüntetett az ítélet ellen. Vö. *Új Dunántúl*, 1945. július 27. „Háromévi kényszermunkára ítélte a népbíróság Horváth Bélát".

Célszerűnek tartanám felhívni a belügyminiszter figyelmét a reakció aktív munkájára és felszólítani arra, hogy fokozza a harcot a reakciós fellépések szervezőivel szemben.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0887.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 64.)

14.

Prokopenko gárdaőrnagy, a SZEB Felügyelet főfelügyelőjének különleges jelentése egy antiszemita és antikommunista röplapokat terjesztő csoport tagjainak letartóztatásáról Makón

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. augusztus 15. Szigorúan titkos
283. sz. ... pld.

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság politikai tanácsadójának,
Puskin e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[244]

1945 májusában, júniusában és júliusában Makó megyei városban rendszeresen terjesztettek fasiszta röplapokat. Folyó év augusztus 6-ára virradó éjszakán a röplapok egyik terjesztőjét tetten érték és letartóztatták. Kiderült, hogy a tettes Czirbusz István makói lakos, magyar, rokonai mint aktív fasiszták megtorló intézkedések alá estek.

Czirbusz István kihallgatását magunkra vállaltuk a rendőrségi apparátus gyengesége miatt.

A kihallgatás eredményeképpen megállapításra került, hogy Makó városban ifjúsági fasiszta csoport működik, amely saját készítésű kézi nyomdával rendelkezik, amelyen a városban terjesztett fasiszta röplapokat nyomtatták.[245]

[244] A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

[245] Czirbusz (Czirbus) István ügyét a Szegedi Népbíróság 732/1945 szám alatt tárgyalta. MNL OL Csanád-Csongrád vármegye Levéltára Szegedi Népbíróság iratai.

Kiderült, hogy a csoport vezetője és szervezője Tasi [Tassy] János MÁV-hivatalnok, aki 1924-ben született, Kétegyháza falu lakosa, magyar, apját a Nyilaskeresztes Párt aktív tagjaként letartóztatták.

A csoport tagjai voltak:

Fedor József, 1925-ös születésű, makói lakos, egyetemista, reakciós családból származik;

Kis Attila, 1925-ös születésű, makói lakos, egyetemista, reakciós családból származik;

Máté László, 1926-os születésű, makói lakos, magyar, egyetemista;

Kozák Gábor, 1927-es születésű, makói lakos, magyar, egyetemista, apját aktív fasisztaként letartóztatták;

Szabó László, 1925-ös születésű, makói lakos, magyar, egyetemista, apját aktív fasisztaként internálták;

Székely Lajos, 1924-es születésű, makói lakos, magyar, MÁV-hivatalnok, apját letartóztatták;

Bucskó Gyula, 1926-os születésű, makói lakos, magyar, reakciós családból származik.

Augusztus 10-én mindnyájukat letartóztatták, mindegyikük teljes beismerő vallomást tett. A letartóztatás során kézi nyomdát és körülbelül 200, terjesztés céljából elkészített röplapot találtak és foglaltak le.

A letartóztatottak kihallgatásai során megállapításra került, hogy a csoport tagjai a következő szövegű esküt tették:

„Esküszünk, hogy egymáshoz hűek leszünk, kitartunk a fennálló rend elleni harcban, soha nem áruljuk el egymást és bízunk a régi rendszer visszatérésében, amely meghozza apáink és testvéreink szabadulását".

A röplap szövege a következő volt:

„Le a vérszopó vörös rablókkal! Fiatalok! Bízzatok a reakció győzelmében!" „A zsidók többen lettek, mint régen, és ők csak lakodalmakat rendeznek és mulatnak. Magyar testvérünk, éhezel! Te magad tehetsz róla. Miért tűröd?" „Éljen Hitler! Halál a bolsevikokra!"

A csoport letartóztatott vezetője, Tasi János beismerte illegális tevékenységét, és a következőképpen magyarázta a csoportszervezés motívumait:

„Én és a csoportom azért vállalkoztunk a jelenlegi rendszer számára nem kívánatos röplapok készítésére és terjesztésére, mert dühösek voltunk a rokonainkat ért megtorlások miatt.

Arra számítottunk, hogy a röplapok segítségével fellelkesítjük a reakciós beállítottságú fiatalokat és aktív tettekre serkentjük őket."

A nyomozás nem talált kapcsolatot a csoport és valamilyen földalatti központ között. Azt kell gondolnunk, hogy ez az ifjúsági csoport önálló volt.

Az ügyet a makói politikai rendőrségnek adtuk át a további nyomozás lefolytatására.[246]

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Felügyelet főfelügyelője,
Prokopenko gárdaőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0577.jpg–0579.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 91–93.)

246 Tassy János és társai ügyét a Szegedi Népbíróság 752/1945 szám alatt tárgyalta. Fedor József és Székely Lajos nem szerepeltek a vádlottak között. MNL OL Csanád-Csongrád vármegye Levéltára Szegedi Népbíróság iratai.

15/a.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének kísérőlevele az Ideiglenes Nemzetgyűlés letartóztatott képviselőiről szóló tájékoztatóhoz

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztály
1945. augusztus 31.

Titkos
1. pld.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov elvtársnak

Mellékelten küldöm a magyarországi Nemzetgyűlés letartóztatott és később szabadlábra helyezett képviselőiről szóló tájékoztatót.[247]

Jelenleg három képviselő van letartóztatásban, akikkel szemben nyomozás folyik:

Cseh János,[248] Dobó (Schimmer) István[249] és Dancza Lajos.[250]

247 Az ügy előzményéhez tartozik, hogy Zsedényi Béla, az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke Vorosilov marsallhoz fordult a képviselők szabadon becsátása érdekében, miután a belügyminisztertől azt a tájékoztatást kapta, hogy a három képviselőt a szovjet hatóságoknak adták át. Erről Zsedényi Béla az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. szeptember 4-i ülésén tett bejelentést. *Dálnoki Miklós Béla kormányának...* i. m. B. kötet. 188–189.

248 Cseh János (1899–?) 1944. novembertől az MKP ceglédi szervezetének titkára. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. 1945 februárjában hamis vádakkal letartóztatták. Szeptemberben megszökött és külföldre menekült. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1944-45/1944_ngy_a_t075.htm (utolsó letöltés: 2023. november 2.).

249 Dobó (Schimmer) István (1908–1950). A két világháború között a kiskunhalasi szociáldemokrata pártszervezet, 1944-től az MKP tagja. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. 1945 júniusában hamis vádakkal letartóztatták. Szabadulását követően az MKP Somogy megyei titkára, 1947–1949 között nemzetgyűlési képviselő. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1947-49/1947_ngy_a_t092.htm (utolsó letöltés: 2024. január 6.).

250 Dancza Lajos (1898–1985). A két világháború között franciaországi emigrációban élt, majd hazatérése után szociáldemokrata párttag lett. 1944-ben a miskolci MOKAN Komité tagja.

Melléklet: Tájékoztató

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_0870.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 81.)

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. 1945 márciusában hamis vádakkal letartóztatták, szeptemberben szabadult. Visszavonultan élt Miskolcon. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1944-45/1944_ngy_a_t088.htm (utolsó letöltés: 2023. november 29.)

15/b.

Beljanov vezérőrnagy, a SZEB Adminisztratív osztálya vezetőjének tájékoztatója az Ideiglenes Nemzetgyűlés letartóztatott képviselőiről

Szig[orúan] titkos

Tájékoztató
a magyar Nemzetgyűlés letartóztatott
és később őrizetből szabadlábra helyezett képviselőiről

Magyarország Belügyminisztériuma értesített arról, hogy a magyar rendőrség politikai osztályai összesen hét nemzetgyűlési képviselőt tartóztattak le a Belügyminisztérium jóváhagyása nélkül.

A letartóztatott képviselők közül négyet szabadlábra helyeztek a Belügyminisztérium utasítása alapján, 3 letartóztatottat átadtak a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő Felügyeletnek.

Letartóztatásra és később szabadlábra kerültek a Nemzetgyűlés következő képviselői:

1. Dr. Lengyel Sándor (Jász-Nagykun-Szolnok megye).[251]
2. Augusztin Ferenc (Abaúj-Torna megye).[252]
3. Jeszenszky Sándor (Szabolcs megye).[253]
4. Perr Viktor (Baranya megye).[254]

[251] Lengyel Sándor dr. (1895–1959) orvos. Szabolcs vármegye, illetve Vásárosnamény képviseletében az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd 1945–1947 között a Független Kisgazdapárt képviseletében a nemzetgyűlés tagja. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1945-47/1945_ngy_a_t341.htm (utolsó letöltés: 2024. január 5.)

[252] Augusztin Ferenc (1901–1988) földműves. A két világháború között a Független Kisgazdapárt tisztségviselője. Abaúj vármegye képviseletében az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd 1945–1947 között a Független Kisgazdapárt képviseletében a nemzetgyűlés tagja. 1948-ban kizárták a pártból. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1945-47/1945_ngy_a_t031.htm (utolsó letöltés: 2024. január 5.)

[253] Jeszenszky Sándor (1873–1947) vállalatigazgató. A Független Kisgazdapárt tagja. Szatmár-Bereg-Ugocsa vármegye és Mátészalka képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1944-45/1944_ngy_a_t191.htm (utolsó letöltés: 2024. január 5.)

[254] Perr Viktor Sixtus (1891–1964) római katolikus pap. A két világháború között a Független Kisgazdapárt tagja. Pécs város képviseletében az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd 1945–1947

A Belügyminisztérium közlése szerint a fentnevezett személyeket a rendőrség fasiszta tevékenység gyanújával tartóztatta le.

Letartóztatásra és a Felügyeletnek történő átadásra kerültek:

1. Cseh János (Szolnok).
2. Dobó (Schimmer) István (Kecskemét).
3. Dancza Lajos (Diósgyőr).

Farkas belügyi államtitkár közlése szerint az utóbbi három személyt a Kommunista Pártban végzett provokációs tevékenységükért a budapesti politikai rendőrség letartóztatta és átadta a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyeletnek a nyomozás további lefolytatására.[255]

Ezenkívül folyó év június 13-án a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Heves megyei megbízottja, Anyiszimov alezredes e[lv]t[árs] letartóztatta a Nemzetgyűlés képviselőjét, Négyessy Árpádot.[256] Anyiszimov e[lv]t[árs] Négyessyt azért a rágalmazó cikkéért tartóztatta le, amelyet Négyessy az *Eger* újság 1944. január 29-én megjelent számában a Sztálin elvtársat Roosevelttel és Churchill-lel együtt a teheráni konferencián ábrázoló fénykép kapcsán írt, valamint más nem demokratikus tettei miatt.

Folyó év június 20-án az Adminisztratív osztály tisztje, Szmirnov ezredes a helyszínre utazott és kivizsgálta az ügy összes körülményét, miután Négyessyt szabadlábra helyezték.

Folyó év július 10-én és 12-én Bihar megye katonai parancsnoksága a gyűléseken elhangzott kommunistaellenes felszólalásaikért letartóztatta és később a

között a Független Kisgazdapárt képviseletében a nemzetgyűlés tagja. 1947 nyarán kilépett a pártból. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1945-47/1945_ngy_a_t446.htm (utolsó letöltés: 2024. január 5.)

255 A letartóztatás körülményeiről és a fogva tartásról lásd Kis József: A „demokratikus rendőrség foglya". Dancza Lajos nemzetgyűlési képviselő kálváriája. In: *Levéltári évkönyv II.* Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Levéltára. Miskolc, 2020. 215–267. https://mnl.gov.hu/sites/default/files/bazml/evkonyv_2020.pdf?fbclid=IwAR1pZl-Fd-ZgvmQFv6WWAHW-PI0Oo_1fJK3DXtM1Em15jN8-wmIpzphsY6WM (utolsó letöltés: 2024. január 5.)

256 Négyessy Árpád dr. (1911–1985) jogász. Vármegyei tisztviselő, újságíró. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésben Eger képviselője. A Polgári Demokrata Párt Heves vármegyei elnöke, a párt országos főügyésze (1947). 1956-ban emigrált, az Egyesült Államokban egyetemi tanár lett. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1944-45/1944_ngy_a_t312.htm (utolsó letöltés: 2024. január 5.)

61. NKVD-hadosztályhoz tartozó 382. ezred hírszerző részlegének adta át Csizmadia Jánost[257] és Bihari Nagy Lajost,[258] a Nemzetgyűlés képviselőit.

A későbbiekben a letartóztatottakat a debreceni rendőrségnek adták át, amely Csizmadia Jánost és Bihari Nagy Lajost folyó év július végén szabadlábra helyezte.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Adminisztratív osztályának vezetője
Beljanov vezérőrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55856_871.jpg–0872.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 218. 79–80.)

257 Helyesen Csizmadia Lajos (1888–1965) földműves. A két világháború között a Nemzeti Radikális Párt, majd a Független Kisgazdapárt tisztségviselője. Bihar vármegye képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben, illetve 1945–1947 között a FKgP képviseletében a nemzetgyűlésben, majd 1948–1949-ben az országgyűlésben. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1947-49/1947_ngy_a_t053.htm (utolsó letöltés: 2024. január 6.)

258 Bihari Nagy Lajos (1899–1977) tanító, újságíró. A két világháború között a Független Kisgazdapárt tisztségviselője. 1944-ben Berettyóújfalu képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben, illetve 1945–1947 között a FKgP képviseletében a nemzetgyűlésben, majd 1948. június–december között az országgyűlésben. https://mpgy.ogyk.hu/mpgy/alm/almanach_1947-49/1947_ngy_a_t078.htm 8 (utolsó letöltés: 2024. január 5.)

16.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének kísérőlevele és Buday-Goldberger Miklós kihallgatási jegyzőkönyve

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Felügyeleti osztály — Szigorúan titkos
1945. augusztus 31.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak

Ezennel beterjesztem Buday-Goldberger Miklós letartóztatottnak az amerikai misszió munkatársaival tartott kapcsolatára vonatkozó kihallgatási jegyzőkönyv másolatát

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

Buday-Goldberger Miklós őrizetes
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. augusztus 27.)

Buday-Goldberger Miklós 1906-ban született Budapesten, zsidó nemzetiségű, 1942 óta a Magyar Szociáldemokrata Párt tagja. Középfokú végzettségű, gyáros fia, őrizetbe vételének idején a Montedor Textil Bel- és Külkereskedelmi cég igazgatója.[259]

259 Buday-Goldberger Miklós a mauthauseni koncentrációs táborban meghalt budai Goldberger Leó, a magyar ipar és a pénzügyi élet kiemelkedő személyiségének fia. A család „fekete bárónya". Apja örökében a háborút követően ő maga is textil-nagykereskedőként tevékenykedett, különböző gazdasági bűncselekmények miatt több ízben vizsgálat és rendőrségi eljárás folyt ellene. Vö. *Magyar Nap*, 1947. augusztus 31. (1.); *Haladás*, 1947. szeptember 4. (5.)

Kérdés: Mikor és hol lépett kapcsolatba az amerikaiakkal első alkalommal?

Válasz: 1945 márciusának végén Debrecenben (Magyarország) véletlenül találkoztam az utcán Smergl Istvánnal, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországra érkezett amerikai katonai missziójának munkatársával. Smergl I[stván] magyar nemzetiségű, Magyarországon született, szülei nagykereskedők voltak.

Körülbelül 1936-ban kiment Amerikába, ahol felvette az amerikai állampolgárságot, és 1945-ben az amerikai katonai misszió munkatársaként, hivatalosan híradós tisztként tért vissza Magyarországra.

A múltban jó barátok voltunk Smergllel. Együtt nőttünk fel, tanultunk Budapesten és felnőttkorunkban együtt forogtunk a társasági életben.

Találkozásunk után Smergl I[stván] barátjaként vezetett be az amerikai katonai misszió munkatársainak körébe, és hamarosan megismertetett személyi állományának fő tagjaival, nevezetesen:

William S. Key[260] vezérőrnaggyal, a misszió vezetőjével;
Townsend [Dallas S.] ezredessel, Key tábornok helyettesével;
McClain [Henry C.] alezredessel, a misszió orvosával;
Dunham [Kenneth K.] alezredessel, a misszió adminisztratív vezetőjével;
Hagy [Lawrence R.] alezredessel, a gazdasági részleg vezetőjével;
Simmonite [Henry G.] ezredessel, aki a misszió gazdasági kérdéseivel foglalkozik;
Kovach Imre[261] alezredessel, a misszió információs részlegének vezetőjével;
Bill Key [William S.] hadnaggyal, Key tábornok fiával és segédtisztjével;
Sabel [Robert W.] őrnaggyal, Key tábornok volt segédtisztjével;
McAbee [Eugene G.] hadnaggyal, pénzügyi tiszttel;
Kessler [Arnold D.] hadnaggyal, repülőtiszttel;
Czerniuk [Edward J.] őrnaggyal, a szovjet misszióval kapcsolatot tartó összekötő tiszttel;
Gillespie [Frank W.] ezredessel, akinek a hivatali funkcióját nem ismerem;

260 Key, William S. (1889–1959) üzletember, katonatiszt. Részt vett a második világháborúban, 1945–1946-ban a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai részlegének vezetője.

261 Az amerikai misszió tagjai között hivatalosan George S. Kovach alezredes néven szerepelt.

Eaton [James W.] századossal, az ellátási csoport vezetőjével;
Knerly [Stephen J.] századossal, akinek a hivatali funkcióját nem ismerem;
Dietrich [William F.] századossal, a haditengerészeti részleg vezetőjével;
Newman őrmesterrel, a pénzügyi tiszt helyettesével.

Kérdés: Kit ismer és kit tud megnevezni az amerikai misszióban dolgozó magyar állampolgárok közül?

Válasz: Tudomásom van arról, hogy az amerikai misszióban technikai beosztásokban – tolmácsként, telefonos kisasszonyként, gépírónőként – közel tíz magyar állampolgár dolgozik nem számítva ide a takarítónőket, felszolgálókat és utcaseprőket.

A misszióban dolgozók közül ismerem és meg tudom nevezni a következőket:

Fehér Évát, Kovach alezredes titkárnőjét, aki jól tud angolul és franciául. Személyesen ismerem 1936 óta, amikor a budapesti biztosítótársaságnál dolgozott, nem tudom, kik a szülei, tudom, hogy értelmiségi zsidó családból származik.

Hiller Babát, aki tolmácsféleként dolgozik, zsidó nemzetiségű, apja a bauxitbányászati cég volt vezérigazgatója.

Kérdés: Nevezze meg azokat a személyeket, akik az amerikai misszióban a hírszerző munkát vezetik és ilyet folytatnak!

Válasz: Az amerikai misszió hírszerző részlegét Kovach Imre alezredes vezeti. Részlegéből a hírszerző szolgálat munkatársaiként a következőket ismerem:

1. Smergl István, akit már korábban említettem,
2. Knerly százados, – " – " – "– "
3. Fehér Éva, a részleg titkára

A hírszerzés más hivatásos munkatársait nem ismerem.

Kérdés: Hogyan szerzett tudomást erről?

Válasz: Italozás közben beszélt erről nekem Smergl István barátom. Már elmondtam, hogy Smergl I[stván] gyerekkori barátom, amikor találkoztunk, nagyon elégedett volt azzal, hogy az amerikai misszió tagja, és az egyik közös italozás alkalmából, már itt, Budapesten, bizalmasan elmondta nekem, hogy Kovach alezredesnél dolgozik és hírszerzési ügyekkel foglalkozik, és ezzel a tevékenységgel kapcsolatban járt Szegeden, Kecskeméten, Székesfehérváron, Pécsett, valamint néhányszor Olaszországba is repült.

Akkor nem nagyon figyeltem erre és Smergl se nagyon érdekelt, ezért Smergl és főnöke, Kovach gyakorlati tevékenységéről nem nagyon tudnék beszélni. Csak annyit tudtam meg a szavaiból, hogy három héttel korábban Bécsben járt valamilyen hivatalos megbízással, ahova szeretője, Ferenczi Márta is elkísérte. Néhány napot töltöttek Bécsben és Bécs környékére is elutaztak.

Néhány napja Smergl Kovach alezredessel visszajött Linzből, ahonnan szent ereklyét hoztak Szent István ünnepére, és átadták a magyaroknak.

Kérdés: Meséljen Smergl I[stván] magán-, mindennapi életéről!

Válasz: Smergl István nagy lábon él, szereti meghívni a lakására barátait, sokat költ a nőkre, könnyelmű életvitelű, a pénzt erre különböző kereskedelmi ügyletekből szerzi, gyémántokat vesz és továbbadja Olaszországban.

Kérdés: Kit ismer az amerikaiak titkos ügynökei közül?

Válasz: Erről nekem se Smergl, se senki más nem beszélt, de megnevezhetem azokat a személyeket, akik személyes megfigyeléseim szerint kapcsolatban állnak Kovach alezredes hírszerzési részlegével, nevezetesen:

Klucsik Dezső, foglalkozás nélküli, magyar, kb. 40 éves, szülei egyszerű emberek, szeret jól élni, annak ellenére, hogy nem beszél angolul, nagyon gyakran látható az amerikai misszióban, Kovach részlegében.

Vörös, keresztnevét nem ismerem, festő, a Rudolf rakparton[262] lakik, gyakran látogatja Kovachot, az utóbbi pedig eljár hozzá.

Deri/Déri (?) Bogyó, Kovach élettársa, ismert félvilági hölgy, ismert róla, hogy német Gestapo-tisztekkel állt kapcsolatban. Művésznő, kb. 30 éves, sok gazdag barátja volt. Több idegen nyelvet is beszél.

Ferenczi Márta, divatszalonokban dolgozott, zsidó, nagyon gyakran megfordul a misszióban, Smergl szobájában.

Elmerné, Márta, Ferenczi Márta barátnője, katonatiszt férjét megölték a fronton, látogatja az amerikai missziót, az amerikaiaknak gyémántokat és más értékeket ad el, amelyekhez apján keresztül jut hozzá. Vannak adatok arra, hogy Elmerné kapcsolatban állt a németekkel.

[262] A jelenlegi Széchenyi rakpart.

Molnár Kató, zsidó, különböző éjszakai bárokban dolgozott, Elmerné barátnője. Feltételezem, hogy Kovach részlegének titkos ügynöke, akit a misszióban látogat. Jelenleg a Váci utcai My dear elnevezésű bárban[263] dolgozik.

Kérdés: Hogyan ismeri Kovach Imre alezredest?

Válasz: Tudom, hogy Kovach magyar nemzetiségű, Debrecenben született, hogy mikor ment ki Amerikába és ott mivel foglalkozott, nem tudom. Tehetős ember, ismerem személyesen, de nem álltunk baráti viszonyban, mert azt éreztem, hogy valahogy nem nagyon jóindulatú irántam.

Kérdés: Hogyan tudja jellemezni az amerikai misszió többi ön által ismert tagját?

Válasz: Tudomásom van arról, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai missziójának tagjai, Smergl István, Simmonite alezredes, McClain alezredes, McAbee hadnagy, Bill Key hadnagy (Key tábornok fia), Newman őrmester valutaügyekkel foglalkoznak a fekete tőzsdén keresztül, dollárokat adnak el és régebben kibocsátott dollárokat vásárolnak, amelyek árfolyama a magyarországi tőzsdén 25%-kal kisebb.

Budapesten működik a JOINT szegény zsidókat segélyező nemzetközi szervezet egyik fiókja, ennek a szervezetnek küldik a dollárfelvételre feljogosító utalványokat, amelyeket a tőzsdén a rajtuk szereplő összegnél 30-35%-kal olcsóbban árulnak, ezeket szintén felvásárolják az amerikaiak.

Aranyérmék felvásárlása is folyik, amelyeket Olaszországba szállítanak és háromszoros áron adnak tovább.

Felvásárolják a jó márkájú fényképezőgépeket, amelyeket szintén Olaszországban adnak tovább. Konkrétan tudom, hogy Bill Key hadnagy (Key tábornok fia) Elmerné, Mártán keresztül gyémántokat vásárolt, amelyeket később Olaszországban adott el. Legutóbb négy héttel ezelőtt bonyolította le ezt a műveletet, amikor repülőgéppel utazott Bariba és Nápolyba.

McClain alezredes aranyvalutát vásárol fel részben rajtam, részben más közvetítőkön keresztül. Én 400 ezer pengő összegű aranyvalutát vettem a számára, ezenkívül McClain és McAbee hadnagy arra kértek, hogy találjak számukra Magyarországon olyan embert, aki saját

263 A My dear bár, kávéház a Petőfi u. 12 szám alatt működött. A korabeli sajtótudósítások szerint a belvárosi gazdag üzletemberek törzshelye volt.

tőkével rendelkezik Olaszországban, és a következő kombinációt javasolták. Az a bizonyos ember kézhez ad nekik egy olyan pénzügyi okmányt, amellyel Olaszországban felvehetnék a pénzt lírában, a kapott lírát leadják az olaszországi amerikai hadsereg pénztárába, ahonnan postai utalványt kapnak dollárban, 1 dollár 100 líra arányában. Ezt a postai utalványt átküldik Amerikába, ahonnan rokonai dollárösszeget küldenek nekik. A dollárösszeg kézhezvétele után minden líráért 50-50 fillért fizetnek a velük üzletet kötött embernek.

Találtam számukra egy Révai Jenő (?) nevű kereskedőt, egy olasz textilipari cég képviselőjét, akit összehoztam McClain alezredessel, de nem tudom, létrejött-e köztük az üzlet, azt hiszem, hogy nem, mivel Révai Jenőre (?) nagyon sokat kellett várni.

Ezenkívül körülbelül 400 régebbi kibocsátású, sérült dollárt vettem meg McClain számára a fekete tőzsdén.

McAbee fényképezőgépeket is vásárolt. Ezekkel az ügyletekkel Newman őrmesterrel együtt foglalkoztak.

Kérdés: Kit ismer az amerikai misszió diplomáciai képviseletéhez tartozó személyek közül?

Válasz: Tudomásom van arról, hogy a diplomáciai képviseletet Schoenfeld[264] vezeti, akit személyesen nem ismerek. Ismerem a lányát, aki 25-30 éves. Folyó év júniusának elején ismerkedtem meg vele, amikor vendégségben voltam McClain alezredesnél, az amerikai misszió orvosánál, ahol főleg amerikai katonatisztek voltak jelen.

Rajtam kívül a magyarok közül McClainnél volt még a My dear elnevezésű bár tulajdonosa. A bárt az amerikaiak látogatják. A tulajdonos nevét nem ismerem.

A diplomáciai képviselet munkatársai közül jól ismerem Lebovicsot, aki eljött anyámhoz, hogy szobát találjon magának. Hogy Lebovics mivel foglalkozik a misszióban, nem tudom.

A magyar nemzetiségű személyek közül Schoenfeldnél tolmácsként dolgozik Barcalai György volt kereskedő. Barcalai a nőtestvérem férje volt, akitől elvált. Bank u. 2. vagy 4. szám alatt lakik.[265]

264 Schonfeld, H. F. Arthur (1889–1952) rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, az Egyesült Államok budapesti követségének vezetője 1946–1947-ben.

265 Goldberger Miklós leánytestvére Goldberger Friderika volt, ekkor már Burg Mihály felsége.

Folyó év júliusában régi ismerősömmel, Dénes doktorral találkoztam, aki közölte velem, hogy az amerikai misszióban, Schoenfeldnél dolgozik, meg is mutatta az erről szóló papírját, de milyen minőségben dolgozik ott, nem tudom. Dénes szavaiból tudom, hogy még a háború alatt is kapcsolatban állt az amerikaiakkal. De hogy milyen jellegű volt a kapcsolat, azt nem tudom.

Kérdés: Mit tud az amerikai misszió egyes tagjairól a valutamachinációikon és spekuláns ügyleteiken kívül?

Válasz: Az amerikai misszió vezetője, William Key gazdag ember, olajmezői vannak, a valutaügyletekkel való részvételéről nem tudok semmit. Beszélgetések közben mindig igyekszik pozitívan nyilatkozni a Szovjetunióval kötött katonai szövetségről. Az ivás és a kártyajáték nagy kedvelője. Saját tisztjeivel iszik és játszik, és majdnem mindig nyer, személyesen nekem is kellett játszanom társaságukban, és William Key 350 dollárt nyert el tőlem. Általában a kártyajáték hetente kétszer folyik, keddenként és péntekenként, nagy összegekben.

Hagy alezredes, a gazdasági részleg vezetője nagyon konzervatív és nagyon gazdag ember. Ellenséges a Szovjetunióval szemben, erről nyíltan nyilatkozik beszélgetések közben, elmondja, hogy Amerika és a Szovjetunió közötti szövetség nem szilárd, ellenzi a magyarországi földreformot, amelyet szerinte a Szovjetunió nyomására hajtottak végre.

Simmonite ezredes gazdasági kérdésekkel foglalkozik, szakmája szerint ügyvéd, szintén reakciós alak, aki nem szimpatizál a Szovjetunióval, de ezt nem mondja ki nyíltan. Nem örvend tiszteletnek a misszió személyi állománya részéről.

Townsend ezredes, Key tábornok helyettese az egyik legnagyobb New York-i ügyvéd, gazdag ember. Townsend ellenzi a valutaügyleteket, harcol ellenük és megtiltja a tiszteknek az éttermek látogatását és a magyar nőkkel folytatott kapcsolatokat. Ami a személyes politikai nézeteit illeti, nagyon zárkózott.

A Szovjetunióval szimpatizáló személyekhez tartoznak:

McClain alezredes, a misszió orvosa és a misszió adminisztratív vezetője, Dunham alezredes.

Kérdés: A helybeli magyar polgárok közül kikkel áll kapcsolatban Hagy alezredes?

Válasz: Hagy alezredes széles körű kapcsolatokkal rendelkezik a magyar arisztokrácia körében, sokuktól kap meghívásokat és látogatja is őket, konkrétan tudom, hogy Hagy látogatja:

1. Ullmann György bárót, a Hitelbank főigazgatóját.[266]
2. Széchenyi Zsigmondot, volt nagybirtokost, jelenleg nincs semmilyen társadalmi helyzete.[267]
3. Festetics grófot, a Kék Duna étterem tulajdonosát.[268]

Hogy ezek a látogatások milyen jellegűek, azt nem tudom, mivel nem látogattam ezeket a személyeket Hagyval együtt.

A jegyzőkönyvet helyesen vették fel, magyar fordításban felolvasták nekem. (Aláírás)

Kihallgató: Velikanov alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0536.jpg–0542.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 128–134.)

266 Ullmann György báró (1891–1961) üzletember, bankigazgató. A világháborút követően az Egyesült Államokban élt emigrációban.

267 Széchenyi Zsigmond gróf (1898–1967). A világháborút követően vadászati trófeagyűjtő, szakíró, könyvtáros, muzeológus.

268 Festetics Ernő gróf (1915–?) nagybirtokos, autóversenyző. Festetics 1945 márciusában a belvárosi Váci utcában nyitott éttermet Kék Duna néven, melyet néhány hét után a kerületi elöljáróság bezáratott.

17.

Velikanov alezredes, a SZEB Felügyelet helyettes vezetőjének különleges jelentése a japán hírszerzés magyarországi tevékenységéről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[269]
a japán hírszerzés magyarországi tevékenységéről[270]

1945. szeptember 11. Szigorúan titkos

A Japán elleni háború kezdetére rendelkeztünk adatokkal arra vonatkozóan, hogy japán ügynökök nagy csoportja van Budapesten, amely olyan magyarokból áll, akik korábban fontos pozíciókat töltöttek be a magyar állami intézményekben és szervezetekben.

Közülük a következő személyeket sikerült felkutatni és letartóztatni folyó év augusztusának 9-én és 10-én a budapesti rendőrségen keresztül végrehajtott művelet során:

1. Hollós Ödönt, aki 1874-ben született, magyar, felsőfokú kereskedelmi végzettségű, a Pesti Kereskedelmi Bank volt igazgatója. 1930 és 1939 között Japán budapesti konzulja volt Japán bécsi követségének képviseletében.

269 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

270 A magyar–japán kapcsolatok történetét – több tanulmányt követően – összefoglalóan Wintermantel Péter dolgozta fel kismonográfiájában: Nippon-babona. A magyar–japán kapcsolatok története. Osiris, Budapest, 2016. A szerző hangsúlyozza, hogy a budapesti japán követség munkatársai 1938–1944 között fontos szerepet töltöttek be a Szovjetunió elleni hírszerzésben. A jelentésben említett személyek közül többen is szerepelnek a kötetben, de a letartóztatásokról nem esik szó.

2. Mezey Istvánt, aki 1895-ben született, magyar, felsőfokú végzettségű, a jogtudományok doktora. Tud japánul, törökül, franciául és angolul.
   1932 és 1944 között a Magyar–Japán Társaság alelnöke volt, 1938-ban a Társaság ügyeivel kapcsolatban járt Japánban, ahol hat hónapon keresztül tartózkodott. A Szent Kincs Rend kitüntetettje.
   Az utóbbi időben a Magyar Rádió Nemzetközi Osztályának vezetőjeként dolgozott.[271]
3. Tuczentaller Aurélt, aki 1894-ben született, magyar, felsőfokú jogi és közgazdasági végzettségű. Tud angolul, olaszul és németül.
   Letartóztatása előtt a Pesti Kereskedelmi Bank Valuta Osztályának vezetőjeként dolgozott.
4. Gurka Mártont, aki 1903-ban született, magyar, felsőfokú végzettségű. Letartóztatása előtt a Magyar Távirati Iroda (MTI) Belpolitikai Osztályának vezetőjeként dolgozott.
5. Benke Istvánt, aki 1911-ben született, magyar, felsőfokú jogi végzettségű. Letartóztatása előtt az Igazságügyi Minisztériumban dolgozott titkárként.
6. Várkonyi Margitot, aki 1913-ban született, magyar, felsőfokú végzettségű, 1938 és 1944 között Japán budapesti követségének titkáraként dolgozott.
7. Klavora Sándort, aki 1909-ben született, magyar, középfokú végzettségű, 1938 és 1945 között Japán budapesti követségének beosztott munkatársaként dolgozott.

A letartóztatottak kihallgatásai során megállapításra került, hogy Japán budapesti követsége széles körű gazdasági, politikai és katonai hírszerző tevékenységet folytatott.

1938-ig Magyarországon kémkedéssel foglalkoztak:

Sera Takuma, aki 1926 és 1927 között japán professzor fedő foglalkozással tartózkodott Magyarországon.

Hiryno Kunitosi, aki 1923 és 1928 között tartózkodott Magyarországon japán újságíróként.

271 Mezey István dr. (1895-1970) a két világháború között a magyar–japán kapcsolatok egyik meghatározó személyisége. A Magyar Nippon Társaság megalapítója, első alelnöke, a Turáni Társaság alelnöke, a tokiói Senshu Egyetem tiszteletbeli tanára. 1945 tavaszán a Magyar Keleti Társaság alelnöke.

Simuzu Hirosi japán professzor, aki 1929-ben lakott Budapesten.

1938-tól, a japán követség Bécsből Budapestre történt költözése óta a japán követség tanácsosa, Inoui[272] és a követség titkárai, Szudó[273] és Aojamo[274] végeztek hírszerző munkát.

Az összes fent felsorolt személy közvetlen kapcsolatot tartott fenn a hozzájuk kötődő nagy létszámú ügynökhálózattal.

1938 óta a japánok aktívan, pénzt nem kímélve terjesztették magyarországi befolyásukat japán társaságok, estek, bankettek szervezése, előadások megtartása és szakirodalom kiadása útján, megdolgozták és ebbe bevonták a magyar arisztokráciát és a tudományos élet képviselőit.

A japánok azt a gondolatot népszerűsítették, hogy a magyarok a japánokkal rokon, keleti nép, amely csak a történelmi események folytán szorult Európa mélyébe.

Amikor Magyarország belépett a Szovjetunió elleni háborúba, a japán hírszerzés aktivizálta azt a tevékenységét, amely egyes, a Szovjetunió elleni háború kérdésében ellenzéki irányvonalat képviselő magyarországi parlamenti és kormányzati csoportok tanulmányozására irányult.

Az általunk letartóztatott és beismerő vallomást tett Tuczentaller Aurél, Gurka Márton és Mezey István nevű ügynökökön keresztül a japánok adatokat gyűjtöttek azokról, akik Magyarország háborúból való kilépésének hívei voltak.

Tuczentaller A[urél] ügynökön keresztül, aki a Kállay-kormány honvédelmi miniszterének, Csataynak rokona volt,[275] a japánok tudtak arról, hogy Magyarország szakítani készül Németországgal.

A kormány- és diplomáciai körökkel érintkező Gurka Márton ügynökön keresztül a japánok tudták, milyen intézkedéseket tesz a magyar kormány annak érdekében, hogy semleges országokon keresztül kapcsolatba lépjen angol és szovjet diplomatákkal a háborúból való kilépésről folytatandó titkos tárgyalások céljából.

A letartóztatott Tuczentaller Aurél beismerte, hogy 1939 óta japán ügynök, valamint azt is, hogy 1925 óta az angol hírszerzés ügynöke is, és jelenleg is kapcsolatokkal rendelkezik ezen a vonalon.

272 Inoue Maszutaró követségi titkár 1939–1941 között.

273 Szuidó Iszaó követségi titkár és tolmács 1938–1943 között.

274 Aojama Asinori követségi titkár és tolmács 1943–1945 között.

275 Csataji Csatay (1906-ig Tuczentaller) Lajos vezérezredes 1943–1944-ben a Kállay-, a Sztójay- és Lakatos-kormányokban volt honvédelmi miniszter. Tuczentaller Aurél távoli, harmadági unokatestvére volt.

Tuczentaller A[urél] megnevezte E. H. Chamberst[276] mint az Intelligence Service fontos munkatársát, aki jelenleg a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság angol missziójának tagja és gazdasági tanácsadó a fedő foglalkozása, valamint megnevezett egy sor jelentős angol ügynököt és nagyszámú magyarországi angolbarátot (akik saját emberüknek tekintik Tuczentallert).

Tuczentaller vallomása szerint kémtevékenységéért 12 000 pengőt kapott akkoriban.

A beismerő vallomást tett Gurka Márton japán ügynök azt vallotta, hogy a budapesti japán követség titkára, Aojamo szervezte be 1943-ban a japánok javára folytatandó munka céljából, és az átadott hírszerzési adatokért 15 000 pengőt kapott a japánoktól.

A letartóztatott Mezey István beismerte, hogy régi, hivatásos japán ügynök, akit a japán hírszerzés még 1919-ben szervezett be, amikor a japánok által megszállt Távol-Keleten tartózkodott első világháborús hadifogolyként.

Az ország gazdasági és politikai helyzetével kapcsolatos hírszerzési adatok átadásán kívül Mezey István a japánok megbízásából nagy munkát folytatott a japán befolyás magyarországi terjesztése érdekében, ebből a célból magára vállalta a Magyar–Japán Társaság elnöki teendőit, 1937-ben Japánba utazott, ahol magas rangú japán politikusokkal találkozott és titkos tárgyalásokat folytatott velük a magyarországi angol befolyás magakadályozásával kapcsolatos kérdésekről.

Mezey István nagy összegeket kapott külföldi valutában a Japán javára végzett tevékenységéért.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
vezetőhelyettese,
Velikanov alezredes

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0495.jpg–0498.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 172–175.)

276 A SZEB jegyzőkönyvei szerint S. V. Chambers.

18.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése magyar hírszerző és elhárító tisztek letartóztatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. szeptember 17. Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy elvtársnak

Különleges jelentés[277]

A nyomozás során foganatosított intézkedések eredményeképpen Budapest környékén felkutatták és letartóztatták a régi magyar hírszerzés és elhárítás következő hivatásos munkatársait:

Majoros József, 1913-as születésű, felsőfokú végzettségű, a jogtudomány doktora, a 9. hadtest aktív elhárító tisztje. Illegalitásban élt.[278]

Tomai (?) Károly, 1908-as születésű, középfokú végzettségű, a szálasiszta hadsereg vezérkarának 2. osztályán szolgált rádiós oktatóként. Rádiós ejtőernyősöket készített fel, akiket a Vörös Hadsereg hátországában dobtak le. Illegalitásban élt.[279]

277 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

278 Majoros József dr., ügyvéd. 1945 szeptember elején Budapesten tartóztatta le a szovjet kémelhárítás, majd a budapesti szovjet katonai törvényszék kémkedés vádjával 1946. április közepén 15 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1955. november végén térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V- töredék. Volt szovjet hadifoglyok 17. doboz 1203. boríték. MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak Majoros József; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 233.

279 Nem tudtuk azonosítani. A szovjet katonai törvényszékek által elítélt személyek között nem található.

Fóris Gyula őrmester, 1893-as születésű, a nagyváradi (Erdély) elhárítási részleg vezetője. Illegalitásban élt.[280]

Kákosy (?) Márton őrmester, 1898-as születésű a 20. hadosztály elhárítási részlegének vezetőhelyettese. Illegalitásban élt.[281]

Mihalovics Manasi (?), magyar, a szálasiszta hadsereg vezérkarának 2. osztályához tartozó ügynöki csoport rádiósa. Rádiókapcsolatot tartott a frontvonalon túli ügynökökkel. Illegalitásban élt.[282]

A nyomozás eredményeiről jelenteni fogok.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0460.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 210.)

280 Nem tudtuk azonosítani. A szovjet katonai törvényszékek által elítélt személyek között nem található.

281 Nem tudtuk azonosítani. A szovjet katonai törvényszékek által elítélt személyek között nem található.

282 Nem tudtuk azonosítani. A szovjet katonai törvényszékek által elítélt személyek között nem található.

19.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a német hírszerzés által beszervezett magyar fiatalok letartóztatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. szeptember 19.

Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy elvtársnak

Különleges jelentés[283]

Budapest környékén felkutatták és letartóztatták a német hírszerzés javára kémkedéssel foglalkozó Szam (?) Sándort,[284] Nádas Jánost,[285] Németh Jánost[286] és Eperjesi Vilmost.[287]

283 A lap bal oldali margóján a magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

284 Nem tudtuk azonosítani.

285 Helyesen Nádasi János (Felsőgalla, 1925) 1945 júniusában a szovjet katonai kémelhárítás mint volt leventét letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945 szeptemberében kémkedés vádjával 12 évi kényszermunkára ítélte. 1953. november végén térhetett haza a Gulágról. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 19. d. 1386. boríték; MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak Nádasi János.

286 Németh János (Győr, 1927–?) 1945 júliusában a szovjet katonai kémelhárítás mint volt leventét letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945 szeptemberében kémkedés vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1953. november végén térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 20. d. 1408. boríték.; MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak Németh János; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 274.

287 Eperjesi Vilmos (Rákospalota, 1928–?) 1945 júliusában a szovjet katonai kémelhárítás mint volt leventét letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945 szeptemberében kémkedés vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte. 1953. november végén térhetett haza a Gulágról. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok 6. d. 427. boríték; MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak. Eperjesi Vilmos; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 88.

Az ügyükben lefolytatott nyomozás megállapította, hogy minden letartóztatott a múltban a Levente elnevezésű fasiszta ifjúsági szervezet tagja volt, és 1945 februárjában a szovjetellenes meggyőződésük alapján önkéntesen léptek be a németek által megszervezett magyar fasiszta Hungarista Légióba.

Ez év februárjában ugyancsak önkéntesen egyeztek bele a német hírszerző szervekkel való együttműködésbe, miután a Wehrmacht 00234. tábori postaszámú német hírszerző iskolájába irányították őket.

Folyó év március 20-án Szam (?) Sándor és Nádas János a német hírszerzés megbízásából lépték át a frontvonalat Szentistván-puszta környékén[288] és a frontvonalhoz közeledő egységekről gyűjtöttek hírszerzési adatokat a Vörös Hadsereg hátországában.

Március 25-én Németh János és Eperjesi Vilmos azt a feladatot kapták a német hírszerzéstől, hogy maradjanak a Vörös Hadsereg által elfoglalt területen és végezzenek felderítést a harctéri repülőterek környékén.

A feladatot teljesítették.

Az ügyben a nyomozás befejeződött, minden vádlott beismerő vallomást tett.

Az ügyet a Katonai Törvényszéknek adták át elbírálásra.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0458.jpg–0459.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 211–212.)

288 Nem tudtuk azonosítani.

20.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a második makói röplapterjesztő csoport tagjainak letartóztatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. szeptember 19. Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak
A politikai tanácsadónak,
Puskin e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés[289]
a 2. földalatti ifjúsági fasiszta csoport felszámolásáról
Dél-Magyarország területén, Makó városában

Ahogy már jelentettem, 1945 májusában, júniusában, júliusában és augusztusában Makó megyei városban rendszeresen terjesztettek fasiszta röplapokat. Ezzel kapcsolatban operatív munkatársat küldtem ki a helyszínre, aki a politikai rendőrséggel együtt megtalálta és felszámolta a röplapokat készítő és terjesztő személyek egy csoportját (ld. az I-0285.számú [19]45.VIII.15-én kelt különleges jelentésem[290]).

Azonban az első csoport felszámolása után továbbra is fasiszta, a korábbiakhoz hasonló tartalmú röplapokat terjesztettek Makón.

A további ügynöki és nyomozati intézkedések eredményeképpen egy új, 11 főből álló földalatti csoport került felderítésre Schmidt Gáborral az élén, aki 1926-ban született, Makón lakik, reakciós családból származik.

289 A lap bal oldali margóján a Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője, Bjelkin altábornagy aláírása látható.

290 Lásd a II/14. számú dokumentumot.

Augusztus 12-én a csoport összes tagját letartóztatták. Az ügyben lefolytatott nyomozás kiderítette:

A csoport feladata az antidemokratikus és szovjetellenes fasiszta röplapok elkészítése és a városban történő terjesztése volt.

Erre a célra a csoport saját készítésű nyomdát állított fel, kinyomtatott néhány száz röplapot, amelyeket augusztus 12-re virradó reggel előtt szándékozott szétszórni a városban, de ennek a megvalósítását megakadályozta a csoport tagjainak letartóztatása.

A nyomozás nem talált kapcsolatot a csoport és valamilyen földalatti központ között. A csoport önállóan tevékenykedett annál az oknál fogva, hogy a tagjai haragot éreznek a fennálló rendszer iránt, a közeli rokonaikat aktív fasisztákként ért megtorlások miatt.

A csoport vezetőjénél, Schmidt Gábornál letartóztatásakor lefoglalták a saját készítésű hordozható nyomdát, a csoport mindegyik tagjánál pedig a terjesztésre szánt röplapokat.

A csoport letartóztatott vezetője, Schmidt Gábor elmondta, hogy a fasiszta földalatti ifjúsági csoport létrehozásának és a röplapok terjesztésének ötlete még 1945 februárjában–márciusában merült fel benne, amikor rádión hallgatta a német propaganda adásait a makói orvos, Bella[291] (aktív fasiszta, letartóztatták és elítélték) lakásán. Magát a csoportot később, 1945 júniusában hozta létre. Schmidt Gábor csoportja tevékenysége során kapcsolatot tartott a vasúti hivatalnok, Tasi [Tassy] János vezette csoporttal (ld. az I-0283.számú [19]45.8.15-én kelt jelentést).

Minden letartóztatott beismerő vallomást tett. A nyomozás a makói politikai rendőrségen keresztül került lefolytatásra. Az ügy befejeződött és a helyi bíróságra került elbírálásra.[292]

Az ügyben a következő személyek kerültek letartóztatásra:[293]

291 Személyét nem sikerült azonosítani.

292 Munkácsy Gyula és társai ügyét a Szegedi Népbíróság 850/1945 szám alatt tárgyalta. Schmidt Gábor nem szerepelt a vádlottak között, a sorsa ismeretlen. MNL Csongrád-Csanád vármegye Szegedi Levéltára Szegedi Népbíróság iratai.

293 A letartóztatott diákok között volt a magyar tudományos élet három majdani kiemelkedő személyisége: Munkácsy Gyula (1928–2009) filozófiatörténész, egyetemi docens; Bécsy Tamás (1928–2006) esztéta, színháztörténész, a modern magyar színháztudomány egyik kiemelkedő alakja, egyetemi tanár; Domokos Mátyás (1928–2006) irodalomkritikus, szerkesztő, évtizedeken át különböző könyvkiadók, irodalmi lapok vezetője, főszerkesztője.

Munkácsy Gyula, 1926-os születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, reakciós családból származik.

Bécsy Tamás, 1928-as születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, apja Makó város volt polgármestere, aktív fasiszta, letartóztatásban.

Domokos Mátyás, 1928-as születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, reakciós családból származik.

Koncz Lajos, 1929-es születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, apját fasiszta tevékenységért tartóztatták le.

Gondos József, 1928-as születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, kulák családból származik.

Stenszky András, 1929-es születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, kulák családból származik.

Vér Jenő, 1929-es születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, reakciós nagykereskedő családjából származik.

Strahner Ferenc, 1928-as születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, kulák családból származik.

Kockás Imre, 1928-as születésű, Makó város lakosa, gimnáziumi tanuló, kulák családból származik.

A Schmidt Gábor csoportjának felszámolása utáni egy hónap során Makón a fasiszta röplapok terjesztése nem figyelhető meg.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0466.jpg–0468.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 202–204.)

21.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a német hírszerzés által beszervezett magyar fiatalok letartóztatásáról

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. szeptember 28. Szigorúan titkos

A Szovjetunió marsalljának,
K. Je. Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés

A nyomozás során foganatosított intézkedések eredményeképpen Magyarország területén a felsorolt személyeket kutatták fel és tartóztatták le:

Fábián,[294]
Hamburger,[295]
Balázs,[296]

294 Fábián István (Nyíregyháza, 1922–?) leventeként 1945 első hónapjaiban katonai kiképzést kapott a szovjet csapatok mögötti területen diverziós cselekmények végrehajtására. Ausztria területéről tért vissza Magyarországra. A szovjet katonai kémelhárítás 1945 májusában letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység és kémkedés vádjával 15 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V- töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 7. d. 468. boríték. MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Fábián István.

295 Hamburger József (Felsőgalla, 1925–?) 1945 első hónapjaiban leventeként a „Kopjás mozgalom" ún. tatai századába sorozták be. 1945 májusában a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 20 évi kényszermunkára ítélte. A Gulágról 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 8. d. 557. boríték; MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Hamburger József; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 130.

296 Balázs István (Nyíregyháza, 1925–?) 1945 májusában mint volt leventét a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 20 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1955-ben

Boros,[297]
Dorogi,[298]
Adamek,[299]
Nárai,[300]
Erdei,[301]
Szalontai,[302]
Kozár,[303]

térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 1. d. 59. boríték. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 22.

297 Boros István (Gyanta, 1926–?) 1945. május végén a szovjet katonai elhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága diverziós tevékenység vádjával 15 évi kényszermunkára ítélte a Gulág táborokban. 1953-ban térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 11. doboz 29. boríték. MNL OL Adatbázisok online online Szovjetunióba elhurcoltak Boros István; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 51.

298 Dorogi István (Mezőkövesd, 1921–?) 1945 első hónapjaiban leventeként került Ausztriába. Hazatérése során 1945 májusában a szovjet katonai elhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 6. d. 393. boríték. MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Dorogi István

299 Adamek István (Tatabánya, 1924–?) 1945 első hónapjaiban leventeként a „Kopjás mozgalom" ún. tatai századába sorozták be. 1945 májusában a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A Szovjetunióból 1953 decemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 1. d. 4. boríték; MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Adamek István; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 10–11.

300 Nárai István (Bánhida, 1924 v. 1925–?) 1945 első hónapjaiban leventeként a „Kopjás mozgalom" ún. tatai századába sorozták be. 1945 májusában a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte. A Gulág-táborokból 1953. november végén térhetett haza. ÁBTL V-töredék Volt szovjet hadifoglyok. 19. d. 1388. boríték; MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Nárai István; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 270.

301 Adatok hiányában nem tudtuk azonosítani.

302 Szalontai István (Bánhida, 1924–?) 1945 első hónapjaiban leventeként a „Kopjás mozgalom" ún. tatai századába sorozták be. 1945 májusában a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945 szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A Szovjetunióból 1953. november végén térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V töredék Volt szovjet hadifoglyok 25. d. 1856. boríték; MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Szalontai István; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 349.

303 Kozár József (Nyíregyháza, 1926–?) 1945 májusában a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 7 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A karagandai táborból 1953-ban

Ferkó,[304]
Bencsik,[305]
Szabó,[306]
Kulcsár,[307]
Horváth,[308]
Balázs[309] nevű személyeket.

Mind a tizenhatan a német hírszerzés ügynökei, akik speciális kiképzést kaptak a Skorzeny Obersturmbannführer által vezetett SS-Wehrmacht Jagdverband hírszerzési központ részét képező Jagdverband Südost német hírszerző szerv[310] hírszerző-diverzáns iskolájában.

A letartóztatottak a múltban a Levente elnevezésű magyar ifjúsági fasiszta szervezet tagjai voltak.

1945 januárjától kerültek kapcsolatba a német hírszerzéssel. Robbantási ismereteket, gyújtogatást, az őrtámadás módszereit, a Vörös Hadsereg egységeire vonatkozó hírszerzési adatok gyűjtését tanulták az iskolában.

1945 áprilisának végén Krems városában[311] a letartóztatottakat három csoportra osztották. Az első, Róka elnevezésű csoportba Fábiánnal az élén a jelen

szabadult, amikor ismeretlen helyre száműzték. MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Kozár József; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 207.

304 Ferkó János (Nyíregyháza, 1926–?) 1945 első hónapjaiban leventeként került Ausztriába. Hazatérése során 1945 májusában a szovjet katonai elhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A Szovjetunióból 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V- töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 7. d. 504. boríték; MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Ferkó János; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 103.

305 Bencsik András (Nyíregyháza, 1926–?). Mint volt leventét 1945. május végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága 1945. szeptember végén diverziós tevékenység vádjával 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A táborból 1954 augusztusában szabadult, amikor Kárpátalján jelöltek ki számára kényszerlakhelyet, ahonnan 1957 áprilisában térhetett vissza Magyarországra. MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Bencsik András; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 36.

306 Nem tudtuk azonosítani.

307 Nem tudtuk azonosítani.

308 Nem tudtuk azonosítani.

309 Balázs József (Nyíregyháza, 1923–?). Mint volt leventét a szovjet katonai kémelhárítás 1945 május végén tartóztatta le. A katonai bíróság a Gulág-táborokban letöltendő kényszermunkára ítélte. Fogsága idején halt meg. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 22.

310 Lásd a 190. számú lábjegyzetet.

311 Krems: város Alsó-Ausztriában, a Duna mentén.

ügy keretében letartóztatott Adameket, Nárait, Erdeit, Borost és az eddig még fel nem kutatott Markovics[312] nevű diverzánst sorolták be.

A második, Medve elnevezésű csoportba Hamburgerrel az élén Szalontait, Kozárt, Ferkót, valamint Dorogi diverzánst sorolták be, aki a többiektől elkülönülten kapott kiképzést a münchendorfi[313] hírszerző-diverzáns és a Jaidhof[314] faluban működő rádiós-hírszerző iskolában.

A harmadik, Farkas elnevezésű csoportba Balázzsal az élén Bencsiket, Szabót, Kulcsárt, Horváthot és Balázst sorolták be.

Minden diverzánst robbanószerrel a hozzá tartozó gyújtókkal, detonátorokkal, Bickford-gyújtókkal, gyújtógyertyákkal, élelmiszerekkel, magyar, német és szovjet pénzzel láttak el.

1945. május 1-jéről 2-ára virradó éjszakán a német hírszerzés munkatársa, Garad hadnagy Stockerau[315] városból a 17 főből álló diverzáns csoportot csónakokkal szállította le a Dunán a Vörös Hadsereg által elfoglalt területre, hogy ott diverziós és terrorista tevékenységet folytassanak a Vörös Hadsereg és a Dunai Flottilla objektumain és utánpótlási vonalain.

Az ügyben a nyomozás befejeződött, minden vádlott beismerő vallomást tett.

Az ügyet a Katonai Törvényszéknek adták át elbírálásra.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyeletének vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0456.jpg–0457.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 213–214.)

312 Nem tudtuk azonosítani.

313 Münchendorf: község Alsó-Ausztriában, Bécstől délre található.

314 Jaidhof: község Alsó-Ausztriában, Krems környékén található.

315 Stockerau: város Alsó-Ausztriában, Bécstől északnyugatra található.

22/a.

Korsev őrnagy, a SZEB Felügyelet munkatársának tájékoztatója a Magyar Front elnevezésű illegális szovjetellenes, antikommunista és antiszemita budapesti szervezetről

Szigorúan titkos

Tájékoztató
a Magyar Front elnevezésű felderített
budapesti fasiszta ifjúsági szervezet ügyéről[316]

A Magyar Front elnevezésű fasiszta ifjúsági szervezet letartóztatott tagjai ügyében lefolytatott nyomozás elsődleges anyaga alapján megállapításra került a következő:

I. Alapadatok a szervezet létrejöttéről

A Magyar Front elnevezésű fasiszta szervezet 1945 júliusában–augusztusában jött létre dr. Kádár Mihály kezdeményezésére, akit „Misi bácsinak" neveztek az említett szervezetben.

Dr. Kádár Mihály 1938 óta volt a budapesti orvosok MONE[317] elnevezésű fasiszta szervezetének titkára.[318]

Miután a Vörös Hadsereg csapatai felszabadították Budapestet, Kádár Mihály munka nélkül maradt. Az intézmények nem alkalmazták mint fasisztát, fasiszta tevékenységével kapcsolatos ügye a Népbíróságon van.[319]

Még 1945 márciusában–áprilisában Kádár Mihály, mivel dühös volt a Magyarországon kialakult demokratikus rendszer miatt, aktív demokráciaellenes

316 A szövegben látható aláhúzásokat feltehetően K. Vorosilov végezte ceruzával.

317 MONE: Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete. A „nemzeti keresztény" érzelmű orvosok érdekvédelmi egyesülete 1919 áprilisában alakult. Az 1930-as évek végén létszámában és politikai befolyásában már a magyar egészségügy meghatározó szakmai szervezete, melyet az 529/1945 M.E. számú rendelettel mint „fasiszta politikai és katonai szervezetet" 1945 februárjában feloszlattak. (*Magyar Közlöny*, 1945. 9. sz., 1945. március 17.)

318 Dr. Kádár Mihály (1895–1968) a MÁV-kórház főorvosa.

319 Dr. Kádár Mihályt az igazoló bizottság nem igazolta, eltiltotta a foglalkozásától, ezért fellebbezést nyújtott be a Népbírósághoz.

agitációt folytatott az orvosok és az ügyvédek, a MONE és MÜNE[320] elnevezésű fasiszta szervezetek tagjai körében és egy illegális fasiszta szervezet létrehozása mellett nyilatkozott.

Egy ilyen szervezet létrehozásának kérdése többször megtárgyalásra került Kádár lakásán a MONE volt tagjainak szűk körében (5-6 fő).

Ugyanakkor május hónaptól Kádár összeköttetéseket keresett az állami egyetemen tanuló reakciós beállítottságú fiatalok, főleg a Prónay- és Vannay-féle fasiszta katonai szervezetek[321] volt tagjai között.

1945 augusztusának elejére Kádár Mihálynak sikerült bevonni a szervezet létrehozásával kapcsolatos munkába Fazekas Béla, Bilkey Papp Zoltán, Homolya[322] Zoltán és Seres László egyetemi hallgatókat, a Prónay-különítmény volt tagjait.

Később az összes felsorolt személy tagja lett a szervezet vezetőségének, aktív tevékenységet folytatott abban, és mindegyikük egy-egy külön, az újonnan beszervezett tagokból álló csoport élén állt.[323]

II. A szervezet feladatai

A letartóztatottak előzetes vallomásai alapján megállapítható, hogy a fasiszta szervezet a magyarországi demokratikus rendszer megdöntését és a fasiszta rezsim megteremtését tűzte ki feladatául.

320 MÜNE: Magyar Ügyvédek Nemzeti Egyesülete. A „nemzeti keresztény" érzelmű ügyvédek – nyílt antiszemita és fajvédő nézeteket valló – érdekvédelmi egyesülete hivatalosan 1927 szeptemberében alakult. Az 1930-as évek végén létszámában és politikai befolyásában már a magyar jogásztársadalom egyik meghatározó szakmai szervezete, melyet az 529/1945 M.E. számú rendelettel mint „fasiszta politikai és katonai szervezetet" 1945 februárjában feloszlattak. (*Magyar Közlöny*, 1945. 9. sz., 1945. március 17.)

321 A két, elsősorban antikommunista és antiszemita érzelmű egykori katonákból, egyetemi hallgatókból álló önkéntes szabadcsapatot 1944 őszén szervezték eredetileg belső, ún. karhatalmi feladatok ellátására és a szovjet csapatok hátországában teljesítendő diverziókra. A Prónay-különítmény nevét megszervezőjéről, Prónay Pál ny. alezredesről, az 1919/1920 folyamán működött tiszti különítmény parancsnokáról kapta. A Vannay-különítményt (majd zászlóaljat) a nyilas kormány támogatásával az 1919–1921-es különítményes, az 1931-es szélsőjobboldali puccskísérlet vezetője, Vannay László tartalékos százados (később őrnagy) szervezte meg. A német és magyar csapatok budavári kitörése során az egység felmorzsolódott, Vannay is életét vesztette.

322 Helyesen Homolay Zoltán.

323 A mondatot K. Vorosilov külön kiemelte a bal oldali margón meghúzott függőleges ceruzavonallal.

Ebből a célból a szervezet tagjai a kommunisták, a Vörös Hadsereg és a magyarországi demokrata politikusok elleni propagandával összefüggő kérdéseket tárgyaltak meg tanácskozásaikon.

A szervezet tagjai elé kitűzött feladatok közé tartozott a fegyverek és a robbanószerek beszerzése, a fiatalok beszervezése a magyar hadsereg katonái közül stb.

A közelgő parlamenti választásokkal kapcsolatban a szervezet azt a feladatot tűzte ki, hogy meghiúsítsa a választásokat az agitáció, a propaganda, valamint a magyarországi demokrata politikusok ellen irányuló, többek között rágalmazó röplapok terjesztésének útján.

Egyidejűleg a szervezet feladatai közé tartozott a szervezet tagjainak a választások idejére történő felfegyverzése és egy sor diverziós cselekmény végrehajtása.

III. A szervezet létszáma és felépítése

A [19]45.IX.10-i állapot szerint a Magyar Front elnevezésű szervezet 48 tagját derítették fel nyomozati úton.

Ebből 42 főt a politikai rendőrség letartóztatott.

A szervezet vezetősége öt főből állt: Kádár Mihályból, Fazekas Bélából, Seres Lászlóból, Bilkey Papp Zoltánból és Homolay Zoltánból (Mindegyiküket letartóztatták).

A szervezet részét képezték:

1. A röplapok készítésével foglalkozó műszaki csoport (Fazekas Bélával az élén).
2. A röplapok terjesztésével foglalkozó csoport (Seres Lászlóval és Bilkey Papp Zoltánnal az élén).
3. Az új tagok beszervezésével és más feladatokkal is foglalkozó csoport (Homolay Zoltánnal az élén).

(A szervezet sémáját és a letartóztatottak névsorát mellékelem[324]).

IV. A szervezet gyakorlati tevékenysége

1945 augusztusának végén a szervezet megszerzett egy sokszorosítógépet és hozzákezdett a röplapok tömeges készítéséhez és terjesztéséhez. A röplapok vál-

324 A kézzel írt sémát nem közöljük.

tozó tartalmúak. Mindegyik kisméretű, és főleg felhívásokat tartalmaznak, így például:

„Nem akarjuk a zsidó terrort!", „Halál a politikai rendőrségre!", „Halál a magyarországi zsidóknak!", „Magyarországi katolikusok! Harcoljatok a katolikus Magyarországért a Magyar Fronttal együtt!" és mások.

A szeptember 1-jétől 5-éig terjedő időszak alatt a szervezet több mint 4000 röplapot készített és terjesztett Budapesten.

Ezenkívül a szervezet tagjai esténként Budapest utcáit járták, letépték vagy letörölték a házakról a Magyar Kommunista Párt jelszavait és helyettük fasiszta jelszavakat írtak fel.

A röplapok készítésére és a szervezet tagjai összejöveteleire megvásároltak egy villát, amelynek címe: Buda, Virányos utca, 21/b.

V. A szervezet kapcsolatai

A szervezet vezető tagjai által tett vallomások szerint a szervezet tagjainak egyik tanácskozásán, 1945 augusztusának végén Kádár Mihály arról beszélt nekik, hogy fel kell venni a kapcsolatot az angolokkal és az amerikaiakkal.

A felvetés megvalósítására a szervezet egyik tagja, Seres László megbízta a szervezet másik tagját, Spányi Istvánt azzal, hogy vegye föl a kapcsolatot az amerikai újságírókkal, felhasználva erre rokonát, egy századost (nevének megállapítása folyamatban), aki az amerikai misszióban dolgozik.

1945. szeptember 10-én az amerikai misszióból a politikai rendőrségre érkezett Doro Webster tolmács, aki azt kérte, hogy a szervezet tagját, Spányit engedjék ki a letartóztatásból.

Bilkey Papp Zoltánnak, a szervezet tagjának rokonai elmenekültek a németekkel együtt, amikor a Vörös Hadsereg csapatai megközelítették Budapestet, és jelenleg állítólag Svájcban laknak.

Bilkey Papp Lajos[325] villája volt a szervezet tevékenységének központja. Folyó év szeptember 1-jén Bilkey Papp Lajos rokonaitól bizonyos Weisz Andor kereskedő, valamilyen svájci kereskedelmi cég képviselője érkezett hamis útlevéllel. A Weisz és Bilkey Papp Lajos fia közötti találkozás után az utóbbi elutazott Svájcba. (Weisz Andort letartóztatták).

325 Dr. Bilkey Papp Lajos (1894–1976) balneológus, egyetemi magántanár. A Gellért fürdő, majd a Budapest fővárosi fürdők igazgatója. 1945 márciusában felfüggesztették az állásából.

VI. A szervezet tagjainak letartóztatásakor tartott házkutatás eredményei

A szervezet tagjainak letartóztatásakor lefoglaltak:

1. Sokszorosítógépet minden tartozékával.
2. Elkészített röplapokat.
3. 2 db revolvert.
4. 15 db kézigránátot.
5. Közel 10 kiló TNT-t.
6. 4 kis doboz különböző típusú puskalőszert.

Melléklet: a letartóztatottak névsora és a szervezet sémája.

[1945.] IX.10.

Korsev [Szergej Mihajlovics]
őrnagy

A Magyar Front elnevezésű fasiszta ifjúsági szervezet letartóztatott tagjainak névsora
az 1945.IX.10-i állapot szerint

1. Dr. Kádár Mihály	1895-ös születésű, IX. kerület, Ráday u. 15., orvos, a MONE (Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete) fasiszta szervezet volt titkára, a Magyar Front elnevezésű szervezet vezetője.
2. Bilkey Papp Zoltán	Lakása nincs, az egyetem Orvostudományi Karának hallgatója, részt vett a szervezet megalakításában, a vezetőség tagja, részt vett a röplapok készítésében, korábban a Prónay-féle különítmény tagja volt.
3. Fazekas Béla	1921-es születésű, VIII. kerület, Kisfaludy u. 21., a szervezet vezetőségi tagja, részt vett annak megalakításában, korábban a Prónay-féle különítmény tagja volt.
4. Homolay Zoltán	1921-es születésű, lakása nincs, az illegális szervezet egyik vezetője, részt vett annak megalakításában, korábban a Prónay-féle különítmény tagja volt, egyetemi hallgató.

5. Seres László	1924-es születésű, Horthy Miklós út 17., egyetemi hallgató, a szervezet egyik vezetője, részt vett a röplapok terjesztésében, és új tagok beszervezésével is foglalkozott.
6. Weisz Andor	1904-es születésű, Házmán u. 4., kereskedő, egy svájci cég képviselője, Svájcból érkezett hamis útlevéllel, Svájcban találkozott Bilkey Papp Lajossal, akinek a fia, a szervezet tagja elutazott Svájcba.
7. Berkes József	1911-es születésű, Menke (?) u. 2. Asztalos, a szerv[ezet] tagja.
8. Kovács Sándor	1929-es születésű, Virányos u. 38/b. Katona, jogtalanul hordta a tiszti egyenruhát, a szervezet tagja, a szervezet házában tartóztatták le.
9. Radványi Gedeon	1921-es születésű, Virányos u. 21/b. Munkanélküli hivatalnok, nem volt a szervezet tagja, de tudott a létezéséről.
10. Kovács Edit	1926-os születésű, Bécsi út 88., a szervezet tagja, részt vett a röplapok készítésében.
11. Kádár Lili	1931-es születésű, Ráday u. 20. Egyetemista, a szerv[ezet] tagja, részt vett a röplapok készítésében.
12. Tamási Gizella	1926-os születésű, Madách Imre tér. 1. A szervezet tagja. Részt vett a röplapok készítésében.
13. Bilkey Papp Ilona	1925-ös születésű, Ráday u. 15. A szervezet tagja. Részt vett a röplapok készítésében.
14. Vlados [Vladász] Magda	1926-os születésű, Szinyei Merse u. 1. Hivatalnoknő, a szervezet tagja. Részt vett a röplapok készítésében.
15. Asbóth Julianna [Bibiána]	1925-ös születésű, a szervezet tagja. Részt vett a röplapok készítésében.
16. Frei [Frey] András	1925-ös születésű, Ráday Kollégium 42. Részt vett a röplapok terjesztésében és feliratokat írt fel a házak falára. Egyetemi hallgató.
17. Regdon György	1925-ös születésű, Ráday u. 43-45., egyetemi hallgató, a szervezet tagja, részt vett a röplapok terjesztésében és készítésében.

18. Zalán Kálmán[326]	1925-ös születésű, Ráday u. 43-45., egyetemi hallgató, részt vett a röplapok terjesztésében és feliratokat írt fel a házak falára.
19. Tamási Károly	1922-es születésű, Csatárka u. 29. Egyetemi hallgató. a Prónay-különítmény tagja volt, a szervezet tagja.
20. Dr. Bilkey Papp Lajos	1895-ös születésű, Ráday u. 15., a MONE tagja, tudott a szervezet létezéséről.
21. Homolay Gábor	1918-as születésű, Üllői út 57., hivatásos őrmester, tudott a szervezet létezéséről.
22. Zentai István	1915-ös születésű, Vecsés, Kinizsi u. 1/b. hivatásos őrmester. A szervezet tagja.
23. Lőcsi [Lóczi]Géza	1925-ös születésű, Baross u. 125., a robbanószerek szakértője. A robbanószerek szakértőjeként vett részt a szervezetben.
24. Szentirmai Sándor	1925-ös születésű, Horthy Miklós u. 17., egyetemi hallgató, tudott a szervezet létezéséről.
25. Dr. Perjés Pits [Piech] István	1891-es születésű, Horthy Miklós u. 39., rendőrségi egészségügyi tanácsos, az igazolóbizottság nem engedte át fasiszta múltja miatt. Részt vett Kádár szervezetében.
26. Leitner Ernő	1923-as születésű, Régiposta u. 12. Egyetemi hallgató, a Virányos utcai villában tartóztatták le. Szerepének tisztázása folyamatban van.
27. Orbán Károly	1918-as születésű, Madách Imre tér. 12. Kereskedő, a Virányos utcai villában tartóztatták le. Szerepének tisztázása folyamatban van.
28. Szamódy Olaf	1920-as születésű, Eötvös (?) u. 36. Egyetemi hallgató, Seres vonta be a szervezetbe. Szerepének tisztázása folyamatban van.
29. Szarka Géza	1918-as születésű, Vecsés, Andrássy u. 9. Főhadnagy, Zentai vezetése alatt dolgozott a vecsési vonalon.
30. Várhelyi György	1921-es születésű, József u. 6. Egyetemi hallgató, tartalékos őrmester, részt vett a röplapok terjesztésében.

[326] A csoport tagjai ellen hozott ítélet szerint Zalay Kálmán.

31. Józsi Ferenc — 1920-as születésű, Vecsés, Rudolf u. 98. A Magyar Államvasutak alkalmazottja, Zentai vezetése alatt dolgozott a vecsési vonalon.

32. Kardos János — 1907-es születésű, Virányos u. 21/a., hentes, internálótáborban volt és kapcsolatot tartott a mozgalommal.

33. Zentai László — 1921-es születésű, Vecsés. Hivatalnok, testvérével együtt irányította a vecsési tevékenységet.

34. Horváth Sándor — 1922-es születésű, Vecsés. Budapesti hivatalnok, Zentai vezetése alatt dolgozott a vecsési vonalon.

35. Spányi István — 1922-es születésű, Stefánia u. 39. Épp befejezi a tanulást, tudott a mozgalomról, neki kellett volna megteremtenie az összeköttetést az amerikai újságírókkal.

36. Szabó Gáborné, Klára — 1923-as születésű, Volkmann u. 8. Színésznő, tudott a szervezetről. Szerepének tisztázása folyamatban van.

37. Dr. Pásztor Mihály — 1894-es születésű, József krt. 9. Orvos, a MONE volt tagja, az igazolóbizottság nem engedte át. Tudott a mozgalomról, szerepének tisztázása folyamatban van.[327]

38. Dr. Kelle [Köllő] Zoltán — 1898-as születésű, József krt. 33. Az igazolóbizottság nem engedte át, mivel a MONE tagja volt. Tudott a szervezetről, szerepének tisztázása folyamatban van.[328]

39. Dr. Borsos László — 1897-es születésű, Veres Pálné (?) u. 33. Orvos, a MONE tagja, az [igazoló]bizottság nem engedte át, tudott a szervezetről, szerepének tisztázása folyamatban van.[329]

40. Herczog Antal — 1918-as születésű, Városmajor u. 56. Vegyészmérnök, Kádárral volt összeköttetésben, szerepének tisztázása folyamatban van.

327 Dr. Pásztor Mihály (1894–?) szülész-nőgyógyász főorvos. A MONE választmányának tagja.

328 Dr. Köllő Zoltán (1898–1978) ortopéd főorvos, a Magyar Orvosi Kamara vezetőségének és a MONE választmányának tagja.

329 Dr. Borsos László (1897–1971) sebész főorvos, c. rendkívüli egyetemi tanár. A MONE választmányának tagja.

41. Dr. Szabadi Vadar [Babó Tivadar] — 1900-as születésű, Markó u. 1/a., orvos, a MONE tagja, az [igazoló]bizottság nem engedte át, tudott a szervezetről, szerepének tisztázása folyamatban van.[330]

42. Dr. Sándor Árpád — 1889-es születésű, Váci u. 83., ügyvéd, a MÜNE (Magyar Ügyvédek Nemzeti Egyesülete) tagja, a MONE ügyvédje, az [igazoló]bizottság nem engedte át, tudott a szervezetről, szerepének tisztázása folyamatban van.[331]

43. Marx József — 1896-os születésű, Bangha u. 12. Orvos, Kádárral állt összeköttetésben, tudott a szervezetről, szerepének tisztázása folyamatban van.[332]

A Magyarországi SZEB Felügyelet munkatársa,
Korsev őrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0503.jpg–0511.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 159–167.)

330 Dr. Babó Tivadar (1900–?) klinikai főorvos. 1940-től Budapest főváros fertőtlenítő intézetének aligazgatója. 1945 márciusában elbocsájtották az állásából. A MONE választmányának tagja.

331 Dr. Sándor Árpád (1889–?) ügyvéd, a MÜNE alelnöke 1936–1944 között. A Magyar Orvosi Kamara ügyésze, a MONE választmányának tagja.

332 Dr. Marx József (1897–1948) sebész főorvos, rendkívüli egyetemi tanár, a Magánbiztosítók Intézetének főorvosa.

22/b.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének jelentése a Magyar Front tevékenységéről

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelet
1945. október 8. Szigorún titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak[333]

Írásbeli jelentés
a Magyar Front elnevezésű felszámolt fasiszta-terrorista szervezet ügyéről

1945 augusztusának végén–szeptembere elején Budapest város utcáin naponta fasiszta röplapok jelentek meg, amelyek Magyarország demokratikus kormánya, zsidók, kommunisták és a Vörös Hadsereg ellen irányultak.

Ugyanakkor ebben az időszakban ismeretlen személyek letörölték, illetve leszakították a Kommunista Párt jelszavait és plakátjait, és helyettük fasiszta jelszavakat írtak ki.

A felkutatásuk során foganatosított intézkedéseknek és a reakciós körökben folytatott ügynöki munkának köszönhetően sikerült azonosítani néhány, röpiratokat terjesztő személyt.

1945. szeptember 10-ére virradó éjszakán a politikai rendőrség erői irányításunkkal és ügynökeink részvételével rendőri műveletet hajtottak végre a jelzett kormányellenes fasiszta szervezet felszámolására.

Ennek eredményeképpen letartóztatásba kerültek: a szervezet 5 főből álló irányító központja, valamint a szervezet 27 tagja, akik részt vettek a röpiratok készítésében és terjesztésében.

[333] A lap bal felső sarkában kézírásos megjegyzés látható: „A marsall átnézte. Scserb[akov] [19]45.X.10."

Házkutatások során lefoglaltak:
hordozható, rotációs típusú nyomdát, amelyen a röplapok készültek,
több mint kétezer kész, terjesztésre szánt röplapot,
2 revolvert,
15 kézigránátot,
10 kilogramm robbanószert,
4 láda puskalőszert.

Az általunk titokban irányított nyomozás eredményeképpen sikerült megállapítani a következőket:

1. Néhány adat a szervezet létrejöttéről

A Magyar Frontnak nevezett illegális fasiszta szervezet 1945 júliusában–augusztusában jött létre. Szervezője a „Mihály bácsi" ragadványnevű dr. Kádár Mihály volt, aki a múltban a budapesti orvosok MONE elnevezésű fasiszta nemzeti szervezetének titkára volt.

Budapest városnak a német megszállás alóli felszabadítása után Magyarország új, demokratikus kormánya a fasiszta szervezetek, többek között a MONE betiltásáról szóló törvényt adott ki. Az ilyen szervezetek tagjait egy külön bizottság vizsgálta meg, amely ellenőrizte fasiszta tevékenységüket.

A MONE fasiszta szervezet egyik vezető tagjaként Kádár Mihályt az igazolóbizottság 1945 júniusában állásából elbocsátotta, ügyét pedig a népbíróságnak adták át.

Még jóval az elbocsátása előtt Kádár Mihály kapcsolatba lépett a MONE szervezet volt tagjaival, akikkel rendszeresen találkozott, és amikor megvitatták a fasiszta tevékenységükért rájuk váró felelősségre vonást, kifejtették egymásnak a magyar demokratikus kormánnyal szembeni ellenséges nézeteiket.

Ily módon 1945 júliusában Kádár Mihály kormányellenes csoportot hozott létre a MONE volt tagjaiból, amelyhez a következő már letartóztatott személyek tartoztak:

1. Dr. Babó Tivadar, 1900-as születésű, magyar, szakmája szerint orvos, a MONE volt elnöke és a magyar orvoscsoport vezetője.
2. Dr. Marx József, 1896-os születésű, magyar, egyetemi professzor, a MONE elnökségének volt tagja.

3. Dr. Pozdor [Pozdora] Pál, 1905-ös születésű, magyar, szakmája szerint orvos, a MONE volt titkára.[334]
4. Dr. Kelle [Köllő] Zoltán, 1899-es születésű, magyar, szakmája szerint orvos, a MONE volt tagja.

A dr. Kádár Mihály lakásában tartott összejöveteleken a jelzett csoport tagjai a magyar demokratikus kormány politikájával kapcsolatos elégedetlenségüket hangoztatták, és mivel dühösek voltak, arra az elhatározásra jutottak, hogy szembe kell szállni a kormány minden intézkedésével.

Úgy döntöttek, hogy ennek érdekében létre kell hozni a gyakorlatban egy fiatalokból álló illegális szervezetet, amely elkezdi az aktív kormányellenes küzdelmet.

Kádár Mihály személyesen vállalta magára egy ilyen szervezet létrehozását.

1945 júliusától kezdve Kádár Mihály összeköttetéseket keresett az állami egyetemen tanuló reakciós beállítottságú fiatalok, főleg a Prónay- és Vannay-féle fasiszta katonai különítmény volt tagjai között.

1945 augusztusának elejére Kádár Mihálynak sikerült bevonni a szervezet létrehozásával kapcsolatos munkába Fazekas Béla, Bilkey Papp Zoltán, Homolay Zoltán és Seres László egyetemi hallgatókat.

Később az összes felsorolt személy hozzátartozott a szervezet vezetőségéhez és aktív tevékenységet folytatott benne.

2. A szervezet létszáma és felépítése

A nyomozás eredményeképpen a Magyar Front elnevezésű szervezet 36 tagját sikerült leleplezni, közülük 28 személyt letartóztattunk és átadtunk a bíróságnak, 2 személyt beszerveztünk és szabadon engedtünk, 3 személy rendőri felügyelet alatt áll, 3 személyt még keresnek.

A szervezet vezetősége 5 főből állt:

1. Kádár Mihály 1895-ben született Dunapentele városban, magyar, felsőfokú végzettségű, alkalmazotti származású, szakmája szerint orvos, az utolsó állása: a MÁV Rendelőintézetének főorvosa, pártonkívüli, a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületének (MONE) volt titkára Budapesten, a Ráday utca 20. szám alatt lakik.
2. Bilkey Papp Zoltán 1924-ben született, a Heves megyei Nodiszko (?) városban,[335] alkalmazott családból származik, magyar, a budapesti állami egyetem hallgatója, 1944-től a Prónay-féle fasiszta légió tagja volt. Apja orvos, a Ráday utca 15. szám alatt lakik. Letartóztatása idején foglalkozás nélküli, illegalitásban élt.
3. Fazekas Béla 1921-ben született Budapesten, magyar, alkalmazotti származású, középfokú végzettségű, pártonkívüli, katona, letartóztatása idején az 1. magyar árkász hadosztály tábori törvényszékének írnokaként szolgált. Budapesten, a VIII. ker. Kisfaludy utca 21. szám alatt lakott.
4. Homolay Zoltán 1921-ben született a Zemplén megyei (Csehszlovákia) Nagymihály városban, magyar, alkalmazotti származású, apja volt bankigazgató, pártonkívüli, a budapesti egyetem Orvostudományi Karának volt hallgatója, 1944-től a Prónay-féle fasiszta légió tagja volt, szülei Budapesten, a Váci út 76. szám alatt laknak. Illegalitásban élt.
5. Seres László 1924-ben született Farmos városban, magyar, alkalmazotti származású, középfokú végzettségű, a budapesti egyetem Mérnöki Karának hallgatója, a Független Kisgazdapárt tagja, Budapesten, a Horthy Miklós út 17. szám alatt lakott.

A szervezet a következő csoportokból állt:

1. A műszaki csoport a röplapok elkészítésével foglalkozott, Bilkey Papp Zoltán és Homolay Zoltán vezette.
2. A röplapok terjesztésével és a szervezet új tagjainak az egyetemi hallgatók körében történő beszervezésével foglalkozó csoport, Seres László vezette.
3. A röplapok terjesztésével és az új tagoknak az értelmiségiek körében történő beszervezésével foglalkozó csoport, Fazekas Béla vezette.

Szerkezetileg a szervezet „láncszerűen" épült fel.

A szervezetbe főleg a reakciós beállítottságú, felsőfokú intézményekben tanuló fiatalokat vonták be, akik a múltban fasiszta szervezetekhez tartoztak.

334 Dr. Pozdora Pál (1904–1968) sebész főorvos, a fővárosi tűzoltóság orvosa. A MONE tagja, 1939-től a budapesti csoport titkára. 1945 márciusában elbocsájtották az állásából.

335 Bilkey Papp Zoltán a népbíróság ítéletében található adat szerint Bogyiszlón (Tolna vármegye) született.

3. A szervezet feladatai

A szervezet feladatai közé tartozott: a magyarországi demokratikus rendszer megdöntése és a fasiszta rezsim megteremtése. A kormány, a kommunisták és a Vörös Hadsereg elleni propaganda a lakosság körében. A küszöbönálló parlamenti választások meghiúsítása agitáció és röplapok terjesztése útján. A szervezet tagjainak felfegyverzése, illegális fegyver- és robbanóanyag-bázisok létesítése. A demokrata kormánytagok elleni diverzáns és terrorista akciók végrehajtása.

4. A szervezet gyakorlati tevékenysége

Fennállásának rövid ideje alatt a szervezet toborzóügynökökre tett szert a felsőfokú oktatási intézmények fiataljai és a katonák körében. Megszerezte a konspiratív lakást és megszervezte a földalatti nyomdát. Több mint 15 ezer kormányellenes röplapot készített és terjesztett tagjai révén. Kis mennyiségű fegyverre és robbanóanyagra tett szert, és azok gyakorlati használatára készült.

A szervezet a lakosságnak szóló felhívásszöveget készített és hozzálátott nyomdai sokszorosításához.

A szervezet vezetősége gyakorlati intézkedéseket dolgozott ki, amelyek arra irányultak, hogy kapcsolatba lépjenek a Kisgazdapárt reakciós beállítottságú vezetőivel, és gyakorlati lépéseket tettek arra, hogy kapcsolatot teremtsenek az angol és az amerikai misszióval.

Az üggyel kapcsolatos, a mi titkos irányításunkkal lefolytatott nyomozás befejeződött. A Magyar Front 25 tagját, többek között a szervezet létrehozásának kezdeményezőit, a MONE volt tagjait, a szervezet vezetőségét és legaktívabb résztvevőit átadtuk a bíróságnak a Budapesten megtartandó nyilvános tárgyalás céljából.[336]

336 A szervezet tagjai ellen eljárásról és az ítéletről lásd a *Szabad Nép*ben 1945. szeptember 12-én (1.), 23-án (4.), 1946. január 3-án (1.), január 4-én (2.), január 5-én (1.), április 28-án (2.), 1946 május 12-én (2.), továbbá a *Kossuth Népe* című lapban 1945. szeptember 23-án (1.) megjelent írásokat. A Budapesti Népbíróság Nb. 495/1945 szám alatt 1946. május 18-án dr. Kádár Mihályt 15 évi fegyházra, Bilkey Papp Zoltánt halálra, Homolay Zoltánt halálra, Fazekas Bélát 15 évi fegyházra, Seres Lászlót 10 évi fegyházra, dr. Kovács Rezsőt, Bilkei Papp Ilonát, Kovács Editet, Asbóth Bibiánát, Vladász Magdát 3 évi börtönre, Regdon Györgyöt, Frey Andrást, Zalay Kálmánt, , Zentai Istvánt, Zentai Lászlót, Várhelyi Györgyöt, dr. Marx Józsefet, dr. Babó Tivadart továbbá Magyar Imrét, Horváth Sándort 1-1 évi börtönre ítélte, Szentirmay Sándort és Lóczi Gézát felmentette. A Népbíróságok Országos Tanácsa a fellebbezést követően másodfokon 1947. május 19-én 5273/1946 számú ítéletével dr. Kádár Mihályt 7 évi fegyházra, Seres Lászlót 6 évi fegyházra ítélte, Zalay Kálmánt, Várhelyi Györgyöt, dr. Marx Józsefet, dr. Babó Tivadart felmentette. A többi vádlott ítéletét megerősítette. A szökésben lévő Kardos Jánost 1950 októberében első fokon 3 évi börtönre, másodfokon 1 év 6 havi börtönre ítélték. Bilkey Papp Zoltán és Homolay Zoltán büntetését a köztársasági elnök kegyelemből életfogytiglani fegyházra változtatta. Ennek ellenére Bilkey Papp Zoltánt 1951. március 4-én kivégezték.

A Magyar Front ügyéről lásd Földesi Margit: A Dr. Kádár–Bilkey-féle „szervezkedés". *Valóság*, 47. évf. (2004) 6. sz. 32–36., online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Valosag_2004/?pg=697&layout=s (utolsó letöltés: 2023. október 15.) A témáról részletes, pontos jegyzetapparátussal, dokumentumokkal alátámasztott kutatási eredmények találhatók: Szerencsés Károly – Földesi Margit: *A megbélyegzés hatalma*. Kairosz, Budapest, 2003.

Melléklet: 1. A szervezet vezetői és aktív tagjai, Kádár Mihály, Bilkey Papp Zoltán, Fazekas Béla, Homolay Zoltán, Seres László, Regdon György, Kovács Rezső és Marx József kihallgatási jegyzőkönyvei.
2. A fegyverek, robbanóanyag és a szervezet által elkészített röplapok fényképei.[337]
3. A Magyar Front tagjainak fényképeit tartalmazó fotóalbum.[338]

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyeletének vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0314.jpg–0320.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 350–356.)

337 A fényképeket lásd HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0674.jpg–0676.jpg és HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0680.jpg (GARF F. P-5446 op. 81. gy. 234. 7. és 11–13.)

338 A fotóalbumot lásd uo. 0677.jpg–0679.jpg. és 0681.jpg-0686.jpg (GARF F. P-5446 op. 81. gy. 234. 1–6. és 8–10.)

22/c.

Kádár Mihály kihallgatási jegyzőkönyve

Kádár Mihály vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945.IX.11.)

Kérdés: Mikor és ki hozta létre a Magyar Front elnevezésű illegális szervezetet?

Válasz: Az illegális szervezetet személyesen én hoztam létre 1945 augusztusában.

Kérdés: Milyen célból hozta létre ezt a szervezetet, és mi indította erre?

Válasz: A jelenleg Magyarországon fennálló demokratikus rendszer politikai ellenfele vagyok. Ettől a politikai elgondolásomtól vezérelve szervezetet hoztam létre a Magyarországon működő kormány elleni harcra.

Kérdés: Nevezze meg a szervezet tagjait!

Válasz: Ismerem a szervezet vezetőségét, amelyhez rajtam kívül tartozott még Bilkey Papp Zoltán, Fazekas Béla, Homolay Zoltán és Seres László. A szervezet más tagjait nem ismerem.

Kérdés: Ki bízta meg Önt azzal, hogy létrehozza a szervezetet?

Válasz: 1945 májusától nemegyszer beszélgettem Pásztor Mihály, Kelle [Köllő] Zoltán, Borsos László és Babó orvosokkal egy illegális politikai szervezet létrehozásának szükségességéről.

Az ilyen szervezet létrehozását rám bízták.

Kérdés: A felsorolt személyek közül ki tartozott a szervezethez?

Válasz: Az általam létrehozott szervezetről csak Babó Tivadarnak szóltam. A többieknek erről nem beszéltem.

A kihallgatás megszakadt.

A jegyzőkönyvet az általam elmondottaknak megfelelően helyesen vették fel, felolvasták nekem és lefordították magyar nyelvre, amit aláírásommal igazolok.
(Aláírás)

Kihallgató: Korsev őrnagy
Tolmács: Golubinszkaja[339] hadnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0328.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 342.)

339 Feltehetően azonos Golubenko Tamara Petrovnával.

22/d.

Bilkey Papp Zoltán kihallgatási jegyzőkönyve

Bilkey Papp Zoltán vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. szeptember12.)

Bilkey Papp Zoltán 1924-ben született, a Heves megyei Nodiszko (?) városban,[340] hivatalnok családból származik, magyar, a budapesti állami egyetem hallgatója, 1944 decemberétől a Prónay-féle különítmény tagja volt. Apja orvos, a Ráday utca 15. szám alatt lakik. Letartóztatása idején foglalkozás nélküli.

Kérdés: Hol lakott az utóbbi időben?

Válasz: 1945 júliusáig szüleimmel együtt a Ráday utca 15. szám alatt laktam. Júliustól nem laktam otthon, különböző helyeken laktam, nagyrészt egyik rokonom villájában tartózkodtam Budán, a Virányos út 21/a. szám alatt.

Kérdés: Mondja el rokona nevét és hol található jelenleg!

Válasz: Ő Bilkey Papp Lajos nevű nagybátyám, szakmája szerint orvos, az övé a villa, de a németekkel együtt elmenekült Budapestről.

Kérdés: Hivatalosan lakott az említett villában?

Válasz: Nem, nem hivatalosan. 1945 júliusától, vagyis attól a pillanattól, amikor eljöttem otthonról, illegalitásban éltem.

Kérdés: Mi indította Önt arra, hogy illegalitásba vonuljon?

Válasz: Körülbelül 1945 júniusában vagy júliusában elhatároztam, hogy illegális tevékenységet kezdek a jelenleg fennálló magyarországi kormány ellen, és ennek kapcsán letartóztatásomra számítva illegalitásba vonultam.

Kérdés: Szervezett harcot folytatott a fennálló magyarországi kormány ellen?

Válasz: Igen, egy illegális szervezet tagja voltam és annak megbízásából illegális tevékenységet folytattam.

340 A Népbíróság ítéletében a születési hely Bogyiszló, Tolna vármegyei helység.

Kérdés: Mióta tagja az illegális szervezetnek, és mi a szervezet elnevezése?

Válasz: Az illegális szervezet, amelynek tagja voltam, 1945 augusztusának közepén alakult, a megalakításával kapcsolatos munka pedig sokkal korábban indult. Magyar Front volt a szervezet elnevezése.

Kérdés: Ön személyesen is részt vett a szervezet létrehozásában?

Válasz: Igen, közvetlenül vettem részt benne.

Kérdés: Mikor kezdődött a szervezet megalakítása, és ki volt a kezdeményezője?

Válasz: Dr. Kádár Mihály volt az illegális szervezet megalakításának kezdeményezője. A szervezet megalakítása 1945 júliusában kezdődött.

Kérdés: Mit tud dr. Kádár Mihályról?

Válasz: Dr. Kádár Mihályt körülbelül 15 éve ismerem. A szüleim is ismerik. Budapesten volt állandó lakhelye, magánorvosként dolgozott. 1939 óta a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete, úgy nevezett MONE vezetője volt. Az egyesületben való részvétele miatt Kádár Mihály ügyét átadták a népbíróságnak.

Kérdés: Mondja el részletesen, milyen körülmények között jött létre a szervezet!

Válasz: Az Állami Egyetem hallgatójaként baráti viszonyban voltam Fazekas Bélával és Homolay Zoltánnal, barátaimnak tartottam őket. Mindketten egyetemi hallgatók voltak, a németek alatt a Prónay-féle különítményhez tartoztak. Budapest Vörös Hadsereg általi felszabadítása és az új, demokratikus rendszer magyarországi kialakulása után találkozásaink alkalmával beszélgettünk ezekről az eseményekről. Mivel mindhárman reakciós beállítottságúak voltunk, nemegyszer hangoztattunk egymásnak a magyarországi kormánnyal kapcsolatos ellenséges nézeteinket. Úgy gondoltuk, hogy az újonnan megalakult kormány nem magyar, hanem „zsidó kormány", és nem tükrözi a nép érdekeit. Mindhárman arra a következtetésre jutottunk, hogy harcolni kell ez ellen a kormány ellen.

Beszélgetéseink eredményeképpen körülbelül 1945 júliusában úgy döntöttünk, hogy elkezdjük az illegális munkát. Azonban akkor még nem tettünk semmilyen gyakorlati lépést ebben az irányban. 1945 augusztusának utolsó harmadában Fazekas Béla találkozásunkkor azt mondta nekem, hogy menjek hozzá, nála lesz dr. Kádár Mihály, aki beszélni szeretne velünk arról a szándékunkról, hogy elkezdjük az illegális munkát. Hogy Kádár Mihály honnan ismerte szándékainkat, azt nem tudom, talán Fazekas mondta el neki, mivel én nem beszéltem vele személyesen.

Amikor a megadott időpontban megérkeztem Fazekas Bélához, aki a Kisfaludy utca 21. szám alatt lakik, akkor Fazekason kívül ott volt még Homolay Zoltán és Kádár Mihály. Kádár Mihály óvatosan kezdte el a beszélgetést. Arról beszélt, hogy jelenleg Magyarországon nehéz helyzet alakult ki. Zsidók ülnek a kormányban és más vezető intézményben, a magyar népet korlátozzák, a kormány politikája a „magyar nép" érdekei ellen irányul és így tovább. A Kádár Mihály által kifejtett nézetek teljes mértékben megegyeztek a miénkkel, ezért mi őt támogattuk.

Beszélgetésünk végén azt a kérdést tettük fel Kádár Mihálynak, hogy mit lehet tenni a gyakorlatban a kialakult helyzettel szemben? Akkor Kádár Mihály kijelentette nekünk, hogy el kell kezdeni harcolni a fennálló kormány ellen, de a harcot szervezetten kell folytatni, ebből a célból pedig illegális szervezetet kell létrehozni. Hogy pontosan milyen szervezetet és mik legyenek a feladatai, azt Kádár Mihály nem mondta el, hanem kijelentette, hogy mivel mi elvben egyetértünk vele, a szervezet létrehozásával kapcsolatos részleteket majd a következő alkalommal vitatja meg velünk alaposabban.

Augusztus utolsó napjaiig Homolay Zoltánnal együtt vidéken, Dunaszentgyörgyön tartózkodtunk. Ott az egymással folytatott beszélgetésekben még egyszer megerősítettük azt az elhatározásunkat, hogy Budapestre visszatérve hozzálátunk a gyakorlati illegális munkához. Miközben vidéken voltunk, Kádár Mihály megismertette Fazekas Bélát Seres László egyetemi hallgatóval. Hogy a megismerkedés milyen körülmények között és milyen célból történt, arról nincs tudomásom. Amikor visszatértem Budapestre és újra elkezdtem találkozni Fazekassal, az utóbbi az egyik találkozásunk alkalmából megismertetett Seres Lászlóval. Megismerkedésünk után még két vagy három találkozásunk volt, amelyeken jelen volt Fazekas Béla, Homolay Zoltán és Seres László. A legutolsó találkozásunkon elhatároztuk, hogy elkezdünk cselekedni, jártuk a budapesti utcákat és kormányellenes jelszavakat írtunk a házak falaira azzal a felhívással, hogy a lakosság fogjon össze a fennálló kormány elleni harcban.

1945. szeptember 3-án, hétfőn előzetes megállapodás alapján Kádár Mihály tanácskozásra hívott össze minket édesanyám testvérének lakásán, aki a Lenkend [Lenke] tér 4. szám alatt lakik. Rajtam kívül jelen volt: Fazekas Béla, Homolay Zoltán, Seres László és Kádár Mihály. A tanácskozáson, amelyet Kádár Mihály vezetett le, megtárgyaltuk a további illegális tevékenységünkkel kapcsolatos kérdéseket. Úgy döntöttünk, hogy illegális szervezetet alakítunk, amelynek tevékenysége arra irányulna, hogy egyesítse az összes magyart az „önálló, független Magyarországért" folytatott harcban. Együttesen döntöttünk arról, hogy

Magyar Front lesz az említett szervezet elnevezése. Ugyanazon a tanácskozáson elhatároztuk, hogy azonnal hozzálátunk a gyakorlati munkához az új tagoknak a szervezetbe történő bevonása céljából. Ezzel kapcsolatban úgy döntöttünk, hogy csak a kipróbált, megbízható embereket vonjuk be a szervezetbe, akik képesek lesznek küzdeni a magyarok összefogásáért.

Arról is döntöttünk, hogy a magyarok összefogásában nagy szerepet kell játszania a propagandának és az agitációnak. Ezért elhangzott az a javaslat, hogy még azon a napon lássunk hozzá a röplapok elkészítéséhez, amelyeket a szervezet tagjainak terjeszteniük kell Budapesten.

Kérdés: Ki tartozott a szervezet vezetőségéhez?

Válasz: Gyakorlatilag a Magyar Front elnevezésű szervezet vezetőségéhez tartoztak alapítói, vagyis én, Bilkey Papp Zoltán, Fazekas Béla, Homolay Zoltán. Kádár Mihály volt a szervezet eszmei ihletője, aki irányította a tevékenységét.

Kérdés: Konkrétan milyen feladatokat tűztek ki a szervezet elé?

Válasz: A szervezet feladatai közé tartozott a fennálló magyarországi kormány elleni harc megszervezése, a magyar nép egyesítése „Az önálló, független, nemzeti Magyarországért" jelszó alatt. Arra számítottunk, hogy szervezetünk lesz a harc kezdeményezője, és később példánkat követve létrejönnek más illegális szervezetek, amelyek a jövőben „egységes magyar frontba" egyesülnek.

Kérdés: Nevezze meg a Magyar Front elnevezésű szervezet tagjait!

Válasz: A vezetőségen kívül, amelyről fent már vallottam, a szervezetnek külön csoportjai voltak, amelyekbe az új tagokat szervezték be. A szervezet olyan rendszer szerint épült fel, amikor az egyik csoport nem ismeri a másikat. Egy-egy csoport minden tagja csak a saját vezetőjét ismerte. Az egyik ilyen csoport Vecsésen volt, élén a magyar hadsereg törzsőrmestere állt, akinek a nevét nem ismerem, mert közvetlen kapcsolatban Fazekas Bélával állt, akinek Budapesten is volt egy csoportja. Még egy másik csoportot Seres László vezetett, amennyire tudom, az 6-8 tagot számlált. Ezeknek a csoporttagoknak a nevét nem ismerem. Az én személyes vezetésem alatt nem voltak ilyen csoportok, én a röplapok elkészítésével foglalkozó technikai csoportot vezettem, ebben a munkámban szervezetünk következő tagjai segítettek nekem:

1. Vlados [Vladász] Magda, 20 éves, magyar, tüzelőanyag-telep hivatalnoka, a Székely Bertalan utca 1. szám alatt lakik. Vladost [Vladászt] Homolay Zoltán szervezte be, a röplapok készítésére alkalmazták.
2. Pap Ilona, 20 éves, a Magyar Vöröskereszt hivatalnoka, magyar, a Ráday utca 15. szám alatt lakik.

3. Kovács Edit, 19 éves, magyar, elvégezte a középiskolát, a Bécsi út 88. szám alatt lakik.
4. Asbóth Bibiána, 20 éves, magyar, az Elzett fémipari gyár hivatalnoka, a Vencel utca 1–5. szám alatt lakik.

Mindhármukat személyesen vontam be a szervezetbe, és röplapok készítésére alkalmaztuk őket.

Ezenkívül ismerem a szervezet Rezső nevű tagját,[341] vezetéknevét nem tudom, hivatalnokként dolgozik valahol és Fazakas közeli barátja, éppen Fazekas szervezte be.

A szervezet más tagjait név szerint nem ismerem.

Kérdés: Milyen gyakorlati tevékenységet folytatott a szervezet?

Válasz: Gyakorlati tevékenysége során a szervezet a következőkkel foglalkozott:

a) új tagok beszervezésével és az illegális munkába történő bevonásával;

b) a fennálló magyarországi kormány elleni agitációval és propagandával;

c) a röplapok készítésével és a lakosság közötti terjesztésével.

Ezenkívül a szervezet munkájának része volt a vállalatokkal, intézményekkel és katonai egységekkel való állandó kapcsolat megteremtése a szervezetbe bevont személyeken keresztül. Ez a munka éppen csak megkezdődött, de szinte semmit sem sikerült tenni a szervezet tagjai letartóztatása miatt.

Kérdés: Ez még nem minden. Még milyen gyakorlati tevékenységet folytatott a szervezet vagy egyes tagjai?

Válasz: A szervezet egyéb tevékenységéről nem tudok.

Kérdés: Mit tett a szervezet a röplapok készítése és terjesztése terén?

Válasz: A röplapok készítésével és terjesztésével kapcsolatos munkát személyesen én és Homolay Zoltán irányítottuk. E célból hordozható nyomdát állítottunk fel a Virányos út 21/a. szám alatti házban. A nyomdát 1945. szeptember 3-án állítottuk fel, és ugyanazon a napon elkezdtük készíteni a röplapokat is. A röplapok szövegét Homolay írta, a nyomtatást együtt végeztük. 1945. szeptember 3-a és 6-a között mindennap a röplapok elkészülte után én személyesen mentem a városba, és az előre megbeszélt helyen átadtam azokat Seres Lászlónak, ezután ő az általa vezetett csoport tagjain keresztül terjesztette a röplapokat Budapesten. Naponta 3–4 ezer darab röplap készült, tehát összesen 14–15 ezer darab röplapot készítettünk el és terjesztettünk a lakosság között.

341 Valószínűleg dr. Kovács Rezsőről van szó.

A kihallgatás megszakadt. A feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv az általam elmondottaknak megfelelően helyesen tartalmazza, a jegyzőkönyvet felolvasták nekem és lefordították magyar nyelvre, amit aláírásommal igazolok.

Kihallató: Korsev őrnagy Tolmács: Golubenko

Hitelesítve:

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0329.jpg–0333.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 337–341.)

22/e.

Fazekas Béla kihallgatási jegyzőkönyve

Fazekas Béla vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. szeptember17.)

Fazekas Béla 1921-ben született Budapesten, magyar, alkalmazott fia, középfokú végzettségű, pártonkívüli, katona, szakaszvezető, letartóztatása idején az 1. magyar árkász hadosztály tábori törvényszékének írnokaként szolgált. Budapesten, a VIII. ker. Kisfaludy utca 21. szám alatt lakik.

Kérdés: Mivel foglalkozott Magyarország német megszállása idejében?

Válasz: 1942-ben mozgósítás keretében hívtak be a magyar hadseregbe, amelyben 1945-ig szolgáltam. Légelhárítási egységben szolgáltam, az utolsó beosztásom szakaszparancsnok volt, szakaszvezetői rendfokozatot nyertem el.

Kérdés: Milyen pártoknak volt a tagja?

Válasz: Soha nem voltam tagja politikai pártoknak. 1945 augusztusától a letartóztatásom pillanatáig tagja voltam a Magyar Front elnevezésű illegális fasiszta szervezetnek.

Kérdés: Kik hozták létre a Magyar Front elnevezésű illegális fasiszta szervezetet, és ki vonta be Önt ebbe a szervezetbe?

Válasz: Az említett szervezet jó ismerősöm, dr. Kádár Mihály kezdeményezésére jött létre aktív közreműködésem mellett. Rajtunk kívül aktívan vettek részt ebben: rokonom, Bilkey Papp Zoltán egyetemi hallgató; Homolay Zoltán, az Orvostudományi Kar hallgatója és Seres László, a Mérnöki Kar hallgatója.

Kérdés: Milyen körülmények között és milyen célból hozták létre ezt a szervezetet?

Válasz: A szervezetet 1945 augusztusában hoztuk létre a fennálló magyarországi demokratikus kormány elleni harc céljából.

A szervezet a következő körülmények között jött létre: 1945 márciusában és áprilisában többször találkoztam dr. Kádár Mihállyal és rokonommal, Bilkey Papp Zoltánnal.

Találkozásaink alkalmából sokszor beszélgettünk politikai témákról. Megtárgyaltuk Magyarország helyzetét, amelybe a háborús vereség következtében került, és ennek kapcsán kritizáltuk az országban kialakult új állapotokat. Arra a következtetésre jutottunk, hogy Magyarország új kormánya nem képes biztosítani az ország gazdasági felemelkedését, hogy a kormányban sok a zsidó, ebből pedig arra következtettünk, hogy a kormány egész politikája a magyar nép érdekei és különösen a középosztály ellen irányul.

Közös politikai nézeteink alapján mi hárman arra a következtetésre jutottunk, hogy meg kell változtatni az országban jelenleg kialakult helyzetet, és ennek megfelelően fontolgattuk gyakorlati intézkedéseinket.

1945 májusától júliusáig a magyar hadsereg állományában lévén, Pozsony városban tartózkodtam, az árkászszászlóaljban teljesítettem szolgálatot, és ez idő alatt nem találkoztam Kádár Mihállyal és Bilkey Papp Zoltánnal. 1945 júliusában, Budapestre történt visszatérésem után újra elkezdtünk találkozni.

1945 augusztusában Kádár Mihály találkozásunkkor azzal bízott meg, hogy a lakásomon hozzam össze Bilkey Papp Zoltánt és közös ismerősünket, Homolay Zoltán egyetemi hallgatót, aki a miénkkel azonos nézeteket vallott, és mi erről korábban is tudtunk.

Kádár Mihály megbízását teljesítettem, és amikor összegyűltünk a lakásomon, Kádár Mihály javasolta, hogy tárgyaljunk meg egy sor kérdést a gyakorlati illegális tevékenységünkkel kapcsolatban.

Az elején kijelentette nekünk, hogy zsidó terror van az országban, sok magyart letartóztatnak, sokakat nem hagynak dolgozni, és példának a korábban MONE elnevezésű fasiszta szervezethez tartozó orvosokat említette, akiket most bíróság elé állítanak stb. Kádár élesen bírálta a jelenlegi magyarországi kormány politikáját és kijelentette, hogy mindenhol túlsúlyban vannak a zsidók, akik elnyomják a magyar népet.

A tanácskozás eredményeképpen elhatároztuk, hogy illegális szervezetet hozunk létre, amely széles körű tevékenységet fejt ki, hogy egyesítse a magyarokat az országban kialakult rend, a jelenlegi kormány elleni, a „nemzeti, független Magyarországért", a kizárólag magyarokból álló kormányért folytatott harcban.

Ezen a tanácskozáson gyakorlatilag mindegyikünk feladatául kapta, hogy kezdjen bele a szervezőmunkába, és vonjon be a szervezetbe új tagokat elsősorban ismerősei köréből, kiválasztva közülük a leginkább tehetséges és megbízható jelölteket.

Kérdés: Személyesen Ön mit tett a gyakorlatban a tanácskozás után?

Válasz: A tanácskozás után, amikor találkoztam Kádár Mihállyal a lakásán, azt a feladatot kaptam, hogy teremtsek kapcsolatot Seres László egyetemi hallgatóval, akit korábban egyáltalán nem ismertem, és vonjam be a szervezet munkájába. Kádár azt mondta nekem, hogy ő tehetséges és megbízható ember, aki nagyon hasznos lesz.

Kádár közölte velem Seres László címét és a jelszót, amely segítségével kapcsolatba kellett lépnem vele.

Kérdés: Milyen jelszót adott önnek Kádár Mihály?

Válasz: „Csap" volt a jelszó.

Kérdés: Következésképpen Seresnek ismernie kellett a jelszót?

Válasz: Igen, ismernie kellett, hiszen Kádár figyelmeztetett, hogy miután kimondom a jelszót, őszinte lehetek Seressel.

Kérdés: Tehát Seres László már tagja volt a szervezetnek, és önnek csak kapcsolatba kellett lépnie vele. Így volt?

Válasz: Nem, megismerkedésünkig Seres László nem volt tagja a szervezetnek. Kádár világosan mondta nekem, hogy vonjam be a szervezetbe, a jelszót pedig azért adta nekem, nehogy valaki máshoz kerüljek Seres László helyett, akit kerestem.

Kérdés: A jelszó segítségével kapcsolatba lépett Seres Lászlóval?

Válasz: Igen, kapcsolatba léptem, bár annak ellenére, hogy megmondtam a jelszót, erre szinte nem is volt semmi szükségem, mivel Seres viselkedéséből és beszélgetésünkből világosan értettem, hogy dr. Kádár felkészítette találkozásunkra.

Kérdés: Következésképpen azt állítja, hogy Kádár Mihály nevezte meg Seres Lászlót mint megfelelő jelöltet, ön pedig bevonta a szervezetbe?

Válasz: Igen, így van, amikor értesítettem Serest első tanácskozásunkról és a szervezet tevékenységével kapcsolatos terveinkről, beleegyezett abba, hogy belép a szervezetbe, és azt a feladatot kapta tőlem, hogy szervezzen be néhányat az egyetemi ismerősei közül. Amennyire tudom, ezt a feladatot teljesítette, és a szervezet tagjai egyetemi csoportjának vezetője lett.

Kérdés: Személyesen önnek még kivel kellett volna kapcsolatba lépni Kádár Mihály javaslatára?

Válasz: 1945 augusztusának végén Kádár Mihály azt javasolta nekem, hogy szervezzem be Babó Tivadar orvost, aki a Markó utca 1. szám alatt lakik. Amikor elmentem a lakására és általános beszélgetés során tájékoztattam a szervezet létezéséről, dr. Babó Tivadar nem egyezett bele abba a javaslatomba, hogy vegyen részt a szervezet tevékenységében. Kijelentette nekem, hogy amiért korábban a MONE tagja volt, az ügye népbíróság előtt van, ezért ő jelenleg gyanú alatt áll. Ezenkívül családja van, amelynek letartóztatása esetén nagy kellemetlenséget okozna. Beszélgetésünk végén azt mondta, hogy elgondolkodik, és arra kért, hogy a válaszért nézzek be hozzá egy későbbi alkalommal.

Figyelembe véve, hogy Babó Tivadar gyávaságot tanúsított, többé nem jártam nála és erről a témáról vele később nem beszélgettem.

1945 szeptemberének első napjaiban Kádár Mihály megbízásából felkerestem dr. Marx József egyetemi professzort. Kádár nekem azt mondta róla, hogy pénzügyi támogatást kaphatunk tőle a szervezet számára. Ezzel kapcsolatban a „Döntőbizottság" jelszót közölte velem és azt javasolta, hogy menjek el hozzá a szervezet munkájába történő bevonása céljából.

Megjelentem Marx lakásán, amelynek címe: Bangha Béla út 12., elmondtam a jelszót, de otthon nem fogadott engem, azt ajánlotta, hogy másnap menjek el hozzá a klinikára. Amikor megérkeztem a klinikára, a beszélgetésünk ismét nem sikerült, mivel sokan voltak ott, és a körülmények nem voltak megfelelőek. Akkor Marx felajánlotta, hogy menjek el hozzá a következő héten, de ez a találkozás nem jött létre letartóztatásom miatt. A Marxszal folytatott rövid beszélgetésemből kiderítettem, hogy Kádár Mihálytól ő már értesült a szervezet létezéséről.

A fent felsoroltakon kívül más személyekhez Kádár Mihály nem küldött.

Kérdés: Nevezze meg a Magyar Front elnevezésű illegális szervezet összes tagját!

Válasz: A szervezet vezetőségéhez tartoztak a következő személyek: Bilkey Papp Zoltán, Homolay Zoltán, én, Fazekas Béla és Kádár Mihály, az utóbbi volt az a személy, aki irányította a szervezet egész tevékenységét. Ezenkívül azt terveztük, hogy létrehozunk felettes irányító szervet, amelyhez hozzátartoztak volna a munkába bevonandó orvosok, a MONE volt tagjai. Ahogy fent már vallottam, közülük egyesekhez Kádár Mihály már elküldött engem.

Azonban letartóztatásomig ezt a szervezetet még nem sikerült megalakítani annál az oknál fogva, hogy nem tudtunk bevonni ebbe az ehhez a kategóriához tartozó, a számunkra szükséges személyeket.

Letartóztatásunk idejére a szervezetnek négy csoportja volt:

Az 1. csoport Zentai Istvánnal az élén Vecsésen működött. Zentai István a magyar hadsereg katonája, törzsőrmesteri rendfokozata van, 1945 áprilisától ismerem, együtt szolgáltunk Pozsonyban az árkászszászlóaljban. Ismerve politikai nézeteit személyesen szerveztem be, és megbízásom alapján csoportot hozott létre Vecsésen, ahol a leggyakrabban tartózkodott. Csoportjának tagjait

nem ismerem. Zentai elmondása szerint körülbelül 11 fő tartozott csoportjához. A szervezet ügyeit illetően Zentai személyesen velem állt kapcsolatban.

A 2. csoport az enyém volt. Zentai Istvánon kívül a következő személyek tartoztak hozzá:

Várhelyi György, egyetemi hallgató, tartalékos törzsőrmester, 1921-es születésű, jelenleg katonai szolgálatot teljesít, a József utca 6. szám alatt lakik.

Személyesen én szerveztem be, részt vett a röplapok terjesztésében.

Kovács Rezső, 1920-as születésű, magyar, a Kabók Lajos utca 3. szám alatt lakik, jogász, a Független Kisgazdapárt tagja.

A 3. csoport Seres Lászlóval az élén. Két csoportra oszlott, az egyik része az egyetemen, Budán, a másik pedig Pesten volt. A csoport tagjait név szerint nem ismerem.

A 4. csoport technikai csoport volt Bilkey Papp Zoltánnal és Homolay Zoltánnal az élén, röplapok készítésével foglalkozott.

A csoport tagjai közül a következőket ismerem:

Bilkey Papp Ilona, 1925-ös születésű, hivatalnok, Bilkey Papp Zoltán szervezte be.

Kovács Edit, 1926-os születésű, magyar, hivatalnok, a Bécsi út 88. szám alatt lakik.

Vlados [Vladász] Magda, 1926-os születésű, magyar, hivatalnok egy gyárban, nem tudom, hol lakik.

Asbóth Bibiána, 1925-ös születésű, magyar, a Vencel utca 1–5. szám alatt lakik.

Kovács Editet, Vlados [Vladász] Magdát és Asbóth Bibiánát is Bilkey Papp Zoltán szervezte be.

Az általam felsorolt személyeken kívül, ahogy fent már vallottam, a szervezet létezéséről tudtak még dr. Marx József és dr. Babó Tivadar, ezeknek a személyek[nek a] gyakorlati munkájáról nem tudok semmit.

Kérdés: Milyen gyakorlati tevékenységet folytatott a Magyar Front elnevezésű szervezet?

Válasz: A szervezet a következő tevékenységet folytatta:

a) Foglalkozott új tagok beszervezésével és bevonta őket a gyakorlati illegális munkába. A beszervezést a szervezet legmegbízhatóbb tagjai hajtották végre.

b) Agitációt és propagandát folytatott a lakosság körében, amely Magyarország fennálló kormánya ellen irányult.

c) Röplapokat készített és terjesztett Budapesten, valamint kormányellenes és antiszemita jelszavakat írt fel a budapesti házak falaira.

Kérdés: Mondja el, milyen jellegűek voltak a szervezet által megtartott tanácskozások!

Válasz: 1945. augusztus 28-án a Virányos út 21/a. szám alatti villában összegyűltek Fazekas Béla, Homolay Zoltán és Bilkey Papp Zoltán. Ezen a tanácskozáson a szervezet illegális tevékenységének egyes kérdései kerültek megtárgyalásra. Többek között döntés született a hordozható nyomda felállításáról az említett villában, mivel a házakon elhelyezett feliratok kevés eredményt hoztak.

Megtárgyalásra került új tagok széles körű bevonásának a kérdése is a szervezetbe. Megállapodtunk arról, hogy egy hónapon belül a szervezetnek legalább száztagúnak kell lennie. Emellett a szervezetnek törekednie kell arra, hogy egy-egy beszervezett tagja legyen Budapest minden intézményében.

Ugyanazon a tanácskozáson úgy döntöttünk, hogy szervezetünk elnevezése Magyar Front lesz. Azért adtuk a szervezetnek ezt az elnevezést, mert az volt a feladata, hogy egységes frontba tömörítse a megosztott magyar népet a „Független nemzeti Magyarországért" folytatott harcban.

A tanácskozás másnapján személyesen jártam Kádár Mihálynál és tájékoztattam ezekről. Ő helyeselte intézkedéseinket.

A következő tanácskozásra 1945. szeptember 5-én került sor Bilkey Papp Zoltán anyja testvérének házában. Rajtam kívül jelen voltak dr. Kádár Mihály, Bilkey Papp Zoltán, Homolay Zoltán és Seres László.

Ezen a tanácskozáson összefoglaltuk az elvégzett munka eredményeit és felvázoltuk a további munka tervét. Erre a tanácskozásra személyesen összeállítottam a Magyar Front nevében a magyarokhoz szóló kis felhívás vázlatát. Az összegyűltek jóváhagyták a felhívás szövegét, amelyet azonban letartóztatásunk miatt nem nyomtattunk ki és nem terjesztettünk. Eredetijét a házkutatás során elvették tőlem.

A tanácskozáson elhatároztuk, hogy létrehozzuk a szervezet tízfős vezető magját a MONE volt tagjaiból, akiket a közeljövőben szándékoztunk bevonni a szervezetbe.

Ezenkívül az a döntés született, hogy megkezdjük annak a kiderítését, kik azok a személyek, akik a vállalatokban és az intézményekben megvalósítják a fennálló magyar kormány intézkedéseit, és ennek a kormánynak a hívei. Kádár Mihály javasolta, hogy állítsuk össze listát és vezessünk nyilvántartást róluk, a leginkább felelős személyeknek pedig küldjünk leveleket a szervezet nevében, amelyekben fizikai leszámolással fenyegetve követeljük tőlük, hogy mondjanak le tisztségeikről. Hozzá is láttunk a lista összeállításához, azonban csak 6-7 személyt írtunk fel rá, akiknek a nevét Kádár Mihály közölte velünk. Ezen szemé-

lyek között főleg népügyészek és orvosok szerepeltek, a listát a házkutatás során elvették tőlem. Ami pedig a leveleket illeti, egyetlenegy levelet sem sikerült megírnunk, mert letartóztattak minket.

Ugyanazon a tanácskozáson vetődött fel a kommunisták elleni harc kérdése is, de ennek gyakorlati vonatkozásait nem tárgyaltuk, úgy döntöttünk, hogy ezzel később foglalkozunk, amikor már több aktív tagja lesz a szervezetnek.

Kérdés: Pontosítsa, milyen módon gondolták fizikailag megsemmisíteni azokat a személyeket, akiket külön listára akartak felírni?

Válasz: A kérdés gyakorlati vonatkozásairól nem beszéltünk. Arról volt szó, hogy derítsük ki, kik a jelenlegi magyarországi kormány demokratikus személyiségei, és küldjünk nekik fenyegető jellegű, fizikai likvidálásukat kilátásba helyező leveleket. Ami az ellenük irányuló terrorcselekményeket illeti, ez a kérdés felvetődött a tanácskozáson – már nem emlékszem, kinek a részéről –, de semmilyen módon nem került megtárgyalásra, azt elvetettük.

Kérdés: Ön megkerüli az őszinte választ. A levelekben fizikai leszámolással kellett volna fenyegetniük egyes személyeket, ugyanakkor azt mondja, hogy nem tárgyalták meg gyakorlati likvidálásuk kérdését.

Válasz: Kategorikusan kijelentem, hogy ez a kérdés gyakorlatilag nem került megtárgyalásra. Ezenkívül még arról sem született elvi döntést, hogy ténylegesen is elkövetünk terrorcselekményeket az említett személyek ellen. A levelek lényege és célja abban állt, hogy megijesszünk egyes vezetőket és arra kényszerítsük őket, hogy mondjanak le tisztségeikről.

A terror és a kommunisták elleni harc kérdése egyidejűleg vetődött fel a tanácskozáson, hogy pontosan ki vetette fel, arra már nem emlékszem, de jól tudom, hogy úgy döntöttünk, hogy ezt elvetjük, mivel abban az időben a szervezet nem tudott volna tenni semmi reálisat ezen a téren.

Kérdés: Ön nem mond igazat. A szervezetük tagjai letartóztatásakor a Virányos utca 21/a. szám alatti házban, ahol nyomdát is tartottak, fegyvereket, lőszert, kézigránátokat és TNT-robbanószert találtak. A szervezet milyen célból tárolta ezeket?

Válasz: A Virányos utca 21/a. szám alatti villában a házkutatás során talált hadi felszerelést katonai egységek hagyták ott a harcok idején.

Kérdés: Milyen módon gondolták felhasználni ezt a hadi felszerelést a szervezet érdekében?

Válasz: Nem tárgyaltuk meg ezt a kérdést a szervezet tagjaival. 1945. szeptember 6-án én saját kezdeményezésemre meghívtam a Virányos utca 21/a. szám alatti villába barátomat, Logi [Lóczi] Gézát, aki szakmája szerint árkász, és megkértem, hogy nézze át a tárolt robbanószereket és véleményezze használhatóságukat. Lőcsi [Lóczi] Géza beleegyezett és eljött a villába. Vizsgálat után azt a véleményét közölte, hogy ezek nagyrészt használhatatlanok, különösen a kézigránátok, amelyekhez nincsenek gyutacsok, amelyeket nagyon nehéz beszerezni.

Amikor meghívtam Lőcsi [Lóczi] Gézát, hogy vizsgálja meg a robbanószereket, a szervezet létezéséről neki nem beszéltem.

Kérdés: Mégis milyen célból vizsgálták meg a robbanószereket?

Válasz: Tudni akartam, használhatók-e, ha a szervezetnek szüksége lesz rájuk a jövőben.

Kérdés: Következésképpen a szervezet tagjai megtárgyalták ezt a kérdést?

Válasz: 1945 augusztusának végén az egyik találkozásunk alkalmából, ahol jelen voltam én, valamint Bilkey Papp Zoltán, Seres László és Homolay Zoltán, megtárgyaltuk a terrorcselekmények és diverziók elkövetésének kérdését.

Akkor nem készítettünk konkrét terveket ezen a téren, ugyanakkor elvben elhatároztuk, hogy a jövőben a szervezetünknek tevékenysége során a terrorcselekményeket és diverziókat kell alkalmaznia. Ezért is hívtam meg Lőcsi [Lóczi] Gézát, hogy vizsgálja meg a robbanószereket és válogassa ki azokat, amelyek használhatók a gyakorlati alkalmazásban.

A kihallgatás megszakadt.

A jegyzőkönyvet az általam elmondottaknak megfelelően vették fel, a feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv helyesen tartalmazza, azokat felolvasták nekem magyar fordításban, amit aláírásommal igazolok.

Kihallgató: Korsev őrnagy
Tolmács: Golubenko

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0334.jpg–0341.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 329–336.)

22/f.

Seres László kihallgatási jegyzőkönyve

Seres László vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. szeptember 20.)

Seres László 1924-ben született Farmos városban, magyar, alkalmazotti származású, középfokú végzettségű, a Budapesti Egyetem Mérnöki Karának hallgatója, 1945 óta a Független Kisgazdapárt tagja, Budapesten, a Horthy Miklós út 17. szám alatt lakik.

Kérdés: Milyen politikai pártok tagja volt?

Válasz: 1945-ig nem voltam semmilyen politikai párt tagja. 1945 májusában Kovács József barátom tanácsára léptem be a Független Kisgazdapártba, amelynek tagja voltam letartóztatásomig.

Kérdés: Kit ismer a párt vezetői közül és milyen munkát végzett benne?

Válasz: Személyesen nem ismerek senkit a párt vezetői közül, ismertem Takácsot, a kerületi pártbizottság elnökét, valamint személyesen ismertem Szür Mihályt, a Kisgazdapárt ifjúsági vezetőjét. Gyakorlati munkát a pártban nem végeztem, leszámítva azt, hogy részt vettem a kerületi pártszervezet gyűlésein.

Kérdés: Azonkívül, hogy a Kisgazdapárt tagja volt, még milyen szervezetekben vett részt?

Válasz: A Független Kisgazdapárt tagjaként egyidejűleg részt vettem a Magyar Front elnevezésű illegális szervezetben.

Kérdés: A Kisgazdapárt vezetői közül ki tudta, hogy ön tagja egy illegális szervezetnek?

Válasz: A vezetők közül senki sem tudott erről. Csak a párt egyik tagjának, Szentirmai Sándor egyetemi hallgatónak szóltam erről, akivel egy karon tanultunk.

Kérdés: Mi célból tájékoztatta őt erről?

Válasz: 1945 augusztusának végén úgy döntöttem, hogy bevonom Szentirmai Sándort az illegális szervezetbe, és ezért beszélgettem vele erről. Beszélgetésünk eredményeképpen Szentirmai Sándor nem akart belépni a szervezetbe.

Ezek után megkértem őt, hogy senkinek se szóljon erről, és többé erről a témáról vele nem beszéltem.

Kérdés: Mikor és ki vonta be önt a Magyar Front elnevezésű illegális szervezetbe?

Válasz: Dr. Kádár Mihály vont be a szervezetbe 1945. augusztus 22-én.

Kérdés: Hogyan?

Válasz: Dr. Kádár Mihályt néhány éve ismerem. Nyaralója van Farmos városban, ahol születtem. Budapesten rendszeresen látogattam Kádár Mihályt otthonában. Látogatásaim alkalmával gyakran beszélgettünk politikai témákról. Kádár a budapesti reakciós orvosi szervezet régi tagja és vezetője. Ismertem politikai nézeteit. Budapest német csapatok alóli felszabadítása és a demokratikus rendszer magyarországi kialakulása után Kádár a velem folytatott beszélgetésekben kifejezte az ezzel kapcsolatos elégedetlenségét. Bírálta a kialakult állapotokat, a Kommunista Párt utasításai szerint tevékenykedő „zsidó kormánynak" nevezte a megalakított új kormányt. Kijelentette, hogy a magyarokat elnyomják, a zsidók kezükbe vették az ország vezetését. Végeredményben Kádár azt a következtetést vonta le, hogy az ország ilyen helyzetében el kell kezdeni a harcot a fennálló kormány megdöntéséért és a kialakult állapotok megváltoztatásáért.

1945. augusztus 22-én, amikor újra elmentem Kádár Mihályhoz, négyszemközt beszélgettünk politikai témákról hivatali dolgozószobájában. Mivel osztottam politikai nézeteit és beszélgetésünk során magam is szóltam neki az ország politikai helyzetével kapcsolatos elégedetlenségemről, Kádár megkérdezte tőlem, nem szeretnék-e részt venni a fennálló kormány és az országban kialakult rendszer elleni illegális tevékenységben. Ugyanakkor Kádár figyelmeztetett, hogy az ilyen tevékenység veszélyes lehet számomra, és javasolta, hogy fontoljam meg ezt alaposan. Annak ellenére, hogy Kádár figyelmeztetett a lehetséges veszélyre, rögtön beleegyeztem az illegális munkában való részvételbe és megkérdeztem, miben áll majd ez a munka.

Kádár kijelentette, hogy a propagandával, az agitációval és az emberek megszervezésével kell kezdeni. Beszélgetésünk végén megállapodtunk abban, hogy a napokban eljön hozzám egy számomra ismeretlen ember, aki a „Csap" jelszót mondja majd és részletesen megbeszéli velem a gyakorlati munkát. Másnap este valóban megjelent nálam egy ismeretlen ember, ahogy később megtudtam, Fazekas Béla, a szervezet egyik vezetője, akivel állandó kapcsolatot tartottam a szervezeti munkát illetően és akivel együtt dolgoztam a letartóztatásunk pillanatáig.

Kérdés: Milyen célokat tűzött ki maga elé a szervezet, amelynek ön tagja volt?

Válasz: Amennyire megértettem a Kádárral és a szervezet más tagjaival folytatott beszélgetések és a tanácskozásainkon megtárgyalt kérdések alapján, a szervezet feladata volt a fennálló kormány megdöntése, az országban kialakult állapotok megváltoztatása és a „Független nemzeti Magyarország" kormányának megalakítása.

Kérdés: Mondja el, milyen gyakorlati tevékenységet folytatott a Magyar Front elnevezésű szervezet!

Válasz: A Magyar Front elnevezésű szervezet a következő területeken folytatott gyakorlati tevékenységet:

a) Új szervezeti tagok beszervezése és bevonása az illegális tevékenységbe.
b) A fennálló állapotok és a kormány, valamint a zsidók és a kommunisták ellen irányuló agitáció és propaganda a lakosság körében.
c) Röplapok készítése és terjesztése.
d) A diverziók és a terrorcselekmények előkészítése.

Fennállása rövid ideje alatt a szervezet a gyakorlatban ezeken a területeken a következőt végezte:

Több mint 25 új résztvevőt vont be a szervezet tevékenységébe, akikből négy csoportot alakítottak ki, amelyek gyakorlati munkát folytattak az agitáció és propaganda terén.

A szervezet tagjai, Bot Attila, Fazekas, Homolay Zoltán, Bilkey Papp Zoltán, Regdon György, Frei [Frey], Seres és mások kormányellenes és antiszemita jelszavakat írtak, röplapokat terjesztettek a lakosság között.

A szervezet tagjai, Bilkey Papp Zoltán, Homolay és Fazekas hordozható nyomdát állítottak fel a röplapok készítésére a Virányos utca 21. szám alatti házban. Bilkey Papp Zoltán és Homolay vezette külön csoport foglalkozott röplapok készítésével, és ugyancsak ők írták a röplapok szövegét is.

Fazekas Béla és Bilkey Papp Zoltán elmondásából tudtam, hogy szervezetünk fegyverekkel és robbanószerekkel is rendelkezett, de hogy milyen mennyiségben és hol tárolták, azt nem tudom.

A köztem, Fazekas és Bilkey Papp Zoltán közötti beszélgetésben, amelyre, azt hiszem, szeptember 4-én a Nagyboldogasszony utcában került sor, Fazekas javasolta, hogy kézigránátokat kellene dobni a bíróság és a politikai rendőrség épületére, valamint meg kellene fontolni a diverzió elkövetését, például a központi pártbizottság épületében, vagy meg kellene semmisíteni valamelyik szovjet emlékművet, miközben a Vörös Hadsereg Budapest felszabadításakor elesett katonái emlékművére gondolt.

Javaslatára válaszolva Bilkey Papp Zoltán azt mondta, hogy ismer egy embert, aki a robbanószerek szakértője, de a nevét nem mondta.

Ezzel a beszélgetést befejeztük, és semmi gyakorlati lépésről ezen a téren nem született döntés.

Kérdés: Még mikor tárgyalták meg a terror és a diverziók elkövetésének kérdését?

Válasz: Még az említett beszélgetés előtt, szeptember 3-án, hétfőn a szervezet tagjainak tanácskozásán Fazekas felvetette a diverziók és a terrorcselekmények kérdését, de az nem került megtárgyalásra, mert Kádár Mihály kijelentette, hogy ez még túl korai lenne.

Kérdés: Milyen más kérdésekről tárgyaltak ezen a tanácskozáson, és hol került rá sor?

Válasz: A tanácskozásra Bilkey Papp Zoltán anyja testvérének lakásán, a Lenke tér 4. szám alatt került sor. Rajtam kívül jelen voltak: Kádár Mihály, Bilkey Papp Zoltán, Homolay Zoltán és Fazekas Béla. A tanácskozáson a szervezet gyakorlati tevékenységének kérdéseit tárgyaltuk meg. Többek között a röplapok készítését és terjesztését, új tagok beszervezését. Kádár ott azt javasolta, hogy szervezzünk be néhány orvost, akiket még a MONE-ben való részvételük óta ismer, nevüket nem tudom. Ezenkívül megtárgyaltuk a szervezet anyagi támogatásának a kérdését. Úgy döntöttünk, hogy erre a célra bevonunk a szervezetbe valakit a gyárosok vagy a tehetős emberek közül, akik képesek lennének finanszírozni a szervezetet. Konkrét jelöltet nem neveztünk meg.

Ugyanott Kádár ragaszkodott ahhoz, hogy Fazekas írja meg a fizikai likvidálásról szóló fenyegető tartalmú, népbíráknak és népügyészeknek címzett leveleket.

Személyesen én azt javasoltam a tanácskozáson, hogy szervezzük be jó barátomat, Spányi Istvánt, aki a Stefánia út 37. szám alatt lakik rokonával együtt. Spányi rokonának századosi rendfokozata van és jelenleg az amerikai misszióban dolgozik.

Kérdés: Konkrétan mi célból tette meg ezt a javaslatot?

Válasz: Mivel a tanácskozáson szó volt arról, hogy a tehetős emberek közül is vonjunk be valakit a szervezetbe, javasoltam, hogy szervezzük be Spányit, és rajta keresztül talán kapcsolatot tudtunk volna teremteni az amerikaiakkal, akik segítenének nekünk. Arra számítottam, hogy Spányi felhasználja rokonát. A jelenlévők egyetértettek javaslatommal és személyesen engem bíztak meg magvalósításával.

Kérdés: Ezen kívül az eseten kívül a szervezet tagjai tárgyaltak még a külföldiekkel tartott kapcsolat szükségességéről?

Válasz: Nem, nem tárgyaltak.

Kérdés: Végrehajtotta a tanácskozáson önnek adott megbízást Spányi beszervezésének szükségességét illetően?

Válasz: Végrehajtottam, de nem teljesen.

Kérdés: Beszéljen erről részletesebben!

Válasz: Amikor még 1945 májusában találkoztam Spányival, azt mondta nekem, hogy Budán, a Keleti Károly utca 13. szám alatt lakik. Hogy végrehajtsam a megbízásom, elmentem hozzá a megadott címre. Azonban őt nem találtam otthon, anyja pedig azt közölte velem, hogy szinte soha nem lakik nála, hanem állandóan rokonánál, a Stefánia út 37. vagy 39. – nem emlékszem pontosan – szám alatt tartózkodik. Ezt a címet felírtam a noteszembe, amelyet a házkutatás során elvettek tőlem.

Szeptember 5-én, szerdán elindultam a Stefánia útra, megkerestem a megadott számú házat és ott találkoztam Spányival. A Spányival folytatott beszélgetésben azt mondtam neki, hogy azon a címen kerestem, amelyet korábban mondott nekem. Spányi közölte velem, hogy most már a megadott címen lakik rokonával, az amerikai hadsereg századosával, aki azért érkezett Budapestre, hogy az amerikai misszióban dolgozzon. Továbbá Spányi azt is mondta, hogy a századossal együtt teljesíti az amerikai misszió megbízásait, és ezért állandóan elfoglalt.

Mivel ismertem Spányit mint egyetemi hallgatót és mint ugyanazon a karon tanuló társamat, rögtön rátértem arra a kérdésre, amely miatt eljöttem hozzá. Azt mondtam Spányinak, hogy illegális szervezet tagja vagyok, amely nem kívánja azokat az állapotokat, amelyek Magyarországon kialakultak, és harcot folytat a fennálló kormány, a zsidók és a kommunisták ellen. A szervezet céljául tűzte ki a nemzeti független Magyarország megalakítását a tőlünk elvett területek, többek között Erdély visszaadását beleértve.

Ezekután megkérdeztem Spányitól, nem akar-e ő is csatlakozni a szervezethez.

Spányi meghallgatott és kijelentette, hogy egyelőre nem tud határozott választ adni annál is inkább, mert jelenleg nagyon elfoglalt a misszióban vállalt munkája miatt, azonkívül ezt az ajánlatot meg kell fontolnia. Ugyanakkor a szervezet felkeltette Spányi érdeklődését, és feltett nekem néhány kérdést tagjaink számával és a gyakorlati tevékenységünkkel kapcsolatban. Ezekre a kérdésekre nem adtam pontos válaszokat, általánosságban pedig azt válaszoltam, hogy a szervezetben sok az egyetemista, és fontos személyek is részt vesznek benne. Beszélgetésünk végén azt mondta nekem, hogy megfontolja az ajánlatot és a következő találkozásunkkor közli velem döntését.

Megbeszéltük, hogy szeptember 10-én találkozunk öt és hat óra között a Belvárosi kávéházban,[342] ahol részletesebben megtárgyaljuk az ajánlatom, de ez a találkozó nem jött létre, mert augusztus 7-én [sic!] engem letartóztattak.

Kérdés: Tudja-e a százados nevét, valamint azt, hogy milyen rokonságban áll Spányival?

Válasz: A százados nevét nem tudom. Spányi elmondása alapján tudom, hogy a százados felesége Spányi anyjának a testvére. Amerikában laknak állandóan, 1945-ben az amerikai misszióba jöttek dolgozni Budapestre.

Kérdés: Nevezze meg a Magyar Front elnevezésű szervezet ön által ismert tagjait!

Válasz: A szervezet tagjai közül a következőket ismerem:

1. Kádár Mihály, 50 év körüli, magyar, szakmája szerint orvos, a MONE elnevezésű nacionalista orvosi szervezet volt vezetője, a Ráday utca 15. szám alatt lakik. A Magyar Front elnevezésű szervezet létrehozásának kezdeményezője, folyamatosan irányította a szervezet tagjainak gyakorlati tevékenységét.
2. Bilkey Papp Zoltán, 22-23 éves, magyar, budapesti lakos, a budapesti egyetem Orvostudományi Karának hallgatója, illegalitásban élt. A szervezet röplapok készítésével foglalkozó csoportját vezette.
3. Homolay Zoltán, 22-23 éves, magyar, budapesti lakos, az egyetem Orvostudományi Karának hallgatója, illegalitásban élt Budapesten. A szervezet vezetőinek egyike. A röplapokat készítő csoportot vezette.
4. Fazekas Béla, 25 éves, magyar, budapesti lakos, katona, nem tudom, hol lakik. A szervezet vezetőinek egyike, csoportot vezetett és az új tagok beszervezésével kapcsolatos tevékenységet folytatott.
5. Regdon György, 20 éves, magyar, a budapesti egyetem Mérnöki Karának hallgatója. A Szent Imre egyetemi kollégiumban lakik. A szervezet aktív tagja, 4-5 fős, főleg egyetemi hallgatókból álló csoportot vezetett, akiket személyesen szervezett be. Regdont személyesen én szerveztem be, az én megbízásomból folytatta gyakorlati tevékenységét.
6. Frei [Frey] András, 20 éves, magyar, az egyetem Mérnöki Karának hallgatója, a Szent Imre egyetemi kollégiumban lakott. A szervezet tagja volt, Regdon szervezte be, amit az utóbbi mondott el nekem, röplapok terjesztésével foglalkozott.

[342] A Belvárosi kávéház az Erzsébet híd pesti hídfőjéhez vezető utcában, a déli Klotild-palota földszintjén volt.

7. Bot Attila, 22 éves, magyar, az egyetem Mérnöki Karának hallgatója, a Horthy Miklós út 17. szám alatt lakik. Személyesen én szerveztem be. Kormányellenes feliratoknak budapesti házak falain történő elhelyezésével kapcsolatos feladatokat teljesített.
8. Nagy Dániel, 30-35 éves, magyar, a budapesti egyetem alkalmazottja. A szervezetben való részvételéről Fazekas és Bilkey Papp Zoltán elmondásából tudok.

A szervezet más tagjait nem ismerem. Fazekas Béla elmondása alapján a szervezetnek több mint 25 tagja volt, azonban mivel a konspiráció érdekében a szervezet kis csoportokra oszlott, tagjai nem ismerték egymást.

Kérdés: Személyesen ön milyen gyakorlati tevékenységet folytatott a szervezetben?

Válasz: Részt vettem a Magyar Front elnevezésű szervezet létrehozásában. Jelen voltam a tanácskozásokon és a szervezet gyakorlati tevékenységének megtárgyalásában. Ezenkívül az új tagok beszervezésével foglalkoztam. Beszerveztem Regdont, aki megbízásomból tagcsoportot hozott létre és irányításom alatt dolgozott. Ugyanakkor önálló csoportot kellett volna vezetnem az egyetemen, de csak Bot Attilát volt időm beszervezni.

A nyomda felállítása óta rendszeresen röplapokat kaptam Homolaytól, Fazekastól és Bilkey Papp Zoltántól, amelyeket szétosztottam a szervezet tagjai között a lakosság körében történő terjesztés céljából és magam is közvetlenül részt vettem benne. Ez alatt az idő alatt több mint ötezer röplapot terjesztettünk.

A kihallgatás megszakadt.

A feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv az általam elmondottaknak megfelelően helyesen tartalmazza, azokat felolvasták nekem magyar fordításban, amit aláírásommal igazolok.

Kihallgató: Korsev őrnagy
Tolmács:
Hitelesítve:

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0346.jpg–0352.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 318–324.)

22/g.

Homolay Zoltán kihallgatási jegyzőkönyve

Homolay Zoltán vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. szeptember 22.)

Homolay Zoltán 1921-ben született a Zemplén megyei Nagymihály városban (Csehszlovákia), magyar. Alkalmazotti származású, apja volt bankigazgató, pártonkívüli, a budapesti egyetem Orvostudományi Karának hallgatója, illegalitásba vonulása előtt rokonánál a Váci út 76. szám alatt lakott.

Kérdés: Mikor és milyen okból kezdett illegálisan lakni Budapesten?

Válasz: 1945 júliusától kezdtem illegálisan lakni, vagyis azután, hogy kiengedtek a temesvári (Románia) hadifogolytáborból. Ennek oka az volt, hogy a háború alatt a Prónay-zászlóaljban szolgáltam és mivel féltem, hogy ezért felelősségre vonnak, úgy döntöttem, hogy elrejtőzöm és ezért laktam illegálisan a városban.

Kérdés: Mit csinált a Prónay-zászlóalj, amikor megkezdte ott a szolgálatot?

Válasz: A Prónay-zászlóaljba önkéntesen léptem be 1944 novemberében. A Prónay- és Vannay-féle zászlóaljaknak, ahogy a vezetőik után elnevezték, csendőri-büntető funkciójuk volt, a budapesti elhárító részleg hatáskörébe tartoztak.

El kell ismernem, hogy Vannay és dr. Szekeres István elhárítási részlegvezető személyes utasítására végrehajtottam egyes személyek letartóztatását és az elhárításhoz történő szállítását. Ezenkívül megbízásokat teljesítve letartóztatandó katonai és polgári személyek, többek között zsidók felkutatását is végeztem.

Kérdés: Nem csak ezeket a feladatokat teljesítette. A nyomozásnak tudomása van arról is, hogy amikor a németek menekültek Budapestről, ön aktívan részt vett a békés polgárok agyonlövésében. Beszéljen erről!

Válasz: Van tudomásom arról, hogy a Duna környékén voltak ilyen kivégzések, de személyesen nem vettem részt bennük.

Kérdés: Ön nem mond igazat. Erről önt külön kihallgatják később. Most pedig arra válaszoljon, milyen illegális szervezetnek volt tagja?

Válasz: Tagja voltam a Magyar Front elnevezésű illegális szervezetnek.

Kérdés: Mikor és kik hozták létre ezt a szervezetet, és miben állt az ön személyes részvétele a szervezésben?

Válasz: A Magyar Front elnevezésű illegális szervezet 1945 augusztusának végén alakult meg. A szervezési munka korábban kezdődött.

A szervezet létrehozását Kádár Mihály kezdeményezte, a szervezési munkában részt vettek: én, Homolay Zoltán, Fazekas Béla és Bilkey Papp Zoltán.

Kérdés: Milyen körülmények között jött létre a szervezet?

Válasz: Fent már vallottam arról, hogy a hadifogolytáborból visszatérésem után illegalitásban éltem. Velem együtt illegalitásban volt Bilkey Papp Zoltán barátom is. Természetesen a politikai témákról folytatott beszélgetéseink során a helyzetünkkel kapcsolatos elégedetlenségünknek adtunk hangot, és ebből a szempontból néztük az országban kialakult helyzetet is. Beszélgetéseinkben arra a közös következtetésre jutottunk, hogy az országban fennálló állapotokat meg kell változtatni.

1945 augusztusának közepén Bilkey Papp Zoltán meghívott ismerősének, Fazekas Bélának a lakására. Amikor oda megérkeztem, ott voltak rajtam kívül Fazekas Béla és Kádár Mihály, akikkel Bilkey engem megismertetett.

Kádár Mihály a velünk folytatott beszélgetésben sötéten vázolta fel az ország helyzetét, az ideiglenes kormánnyal és a demokratikus renddel kapcsolatos éles elégedetlenségének adott hangot. Mi teljes mértékben osztottuk Kádár Mihály nézeteit és végeredményben megállapodtunk, hogy elkezdjük a fennálló kormány elleni gyakorlati illegális tevékenységet, és ebből a célból illegális szervezetet hozunk létre.

Megegyeztünk, hogy a szervezet létrehozásával kapcsolatos munkát Bilkey Papp Zoltán, Fazekas Béla és én, Homolay végezzük majd Kádár Mihály vezetésével. Ily módon 1945 augusztusának végén a szervezet teljesen megalakult, új tagokat vontunk be, akik a gyakorlati munkával, a kormány, a zsidók és a bolsevikok elleni agitációval és propagandával foglalkoztak. A szervezet tagjai kormányellenes röplapokat terjesztettek a lakosság körében, jelszavakat írtak a budapesti házak falaira és ugyanakkor további új tagokat vontak be a szervezetbe.

Kérdés: Kik tartoztak a szervezet vezetőségéhez?

Válasz: Rajtam kívül a szervezet vezetőségéhez tartoztak:

1. Kádár Mihály, 50 éves, magyar, szakmája szerint orvos, a budapesti Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületének, MONE volt vezetője.
2. Bilkey Papp Zoltán, 21 éves, magyar, a budapesti egyetem Orvostudományi Karának hallgatója, a Prónay-zászlóalj volt tagja, az utóbbi időben illegalitásban élt.

3. Fazekas Béla, 24 éves, magyar, katona, írnokként szolgált a budapesti katonai törvényszéken, a Kisfaludy utca 21. szám alatt lakik.
4. Seres László, 21-22 éves, magyar, a budapesti egyetem Mérnöki Karának hallgatója, a Szent Imre egyetemi kollégiumban lakott.

Kérdés: Nevezze meg a szervezet ön által ismert tagjait!

Válasz: A szervezet tagjai közül a következő személyeket ismerem:

1. Babó, szakmája szerint orvos, dr. Kádár jó ismerőse, éppen Kádár vonta be a szervezetbe.
2. Dr. Marx, magyar, szakmája szerint orvos, Kádár Mihály vonta be a szervezetbe.
3. Bilkey Papp Ilona, 19 éves, magyar, a Magyar Vöröskereszt hivatalnoka, a Ráday utca 15. szám alatt lakik.
4. Kovács Edit, 19 éves, magyar, gimnáziumot végzett, a Bécsi úton lakik, a házszámát nem tudom.
5. Vlados [Vladász] Magda, 18 éves, magyar, tüzelőanyag-telepen dolgozik, a Székely Bertalan utca 1. szám alatt lakik.
6. Asbóth Bibiána, 20 éves, magyar, a fémipari gyár irodájában dolgozik, hivatalnok.

A szervezet más tagjait nem ismerem.

Kérdés: Milyen gyakorlati tevékenységet folytatott a szervezet tagjaként?

Válasz: A szervezet létrehozásával kapcsolatos tevékenységemen kívül megalakítása után részt vettem a nyomda felállításában, azután pedig Bilkey Papp Zoltánnal együtt a röplapok készítésével foglalkozó csoportot vezettem. Közvetlenül részt vettem a röplapok szövegeinek megírásában.

Kérdés: Milyen munkát végzett a szervezet a terrorcselekmények és diverziók előkészítése terén?

Válasz: Ezen a téren szinte semmilyen gyakorlati lépést nem tettünk. A szervezet vezetőségéhez tartozó tagok, vagyis én, Kádár Mihály, Bilkey Papp Zoltán és Fazekas tanácskozásán, amelyet 1945. szeptember 3-án tartottunk meg Bilkey Papp Zoltán rokonának lakásán, a Lenke tér 4. szám alatt, már nem emlékszem ki, Bilkey vagy Fazekas azt javasolta, hogy dobjunk kézigránátokat a Népbíróság és a politikai rendőrség épületére. A javaslat motivációja az volt, hogy ki kell nyilvánítani a fennálló magyarországi kormány elleni tiltakozásunkat és meg kell mutatni, hogy létezik egy illegálisan tevékenykedő szervezet.

Amennyire tudom, a tanácskozáson senki sem támogatta a javaslatot, és következésképpen erről nem hoztunk semmilyen döntést.

Erről a kérdésről a jelenlétemben többé semmit nem beszéltek.

Kérdés: Ez nem minden. Mondja el, személyesen ki ellen tervezték a diverziós cselekmény elkövetését!

Válasz: Kádár Mihály azzal a feladattal bízta meg Fazekast, hogy állítson össze fizikai likvidálásról szóló fenyegető jellegű leveleket és küldje szét néhány vezető beosztású személynek. Azonban a leveleket nem küldte szét. Ami pedig az említett személyek közül valakinek a tényleges likvidálását illeti, ez a kérdés köztünk egyáltalán nem került megtárgyalásra.

Kérdés: A szervezetük tagjai letartóztatásakor a Virányos utca 21/a. szám alatti házban, vagyis abban a házban, ahol ön illegálisan lakott, robbanószereket és fegyvereket találtak. Milyen célokra kellettek ezek a szervezetüknek?

Válasz: A Virányos utca 21/a. szám alatti házban talált robbanószereket, kézigránátokat, lőszert és fegyvereket katonai egységek hagyták ott a harcok idején.

Az a kérdés, hogy felhasználjuk ezeket a robbanóanyagokat a szervezet érdekében, nem került megtárgyalásra. Figyelembe véve azt, hogy Fazekas és Bilkey Papp Zoltán hívei voltak annak, hogy a szervezet tevékenységében alkalmazza a terror és a diverzió módszerét, Fazekas meghívta Lőcsi [Lóczi] Géza nevű ismerősét, a robbanószerek szakértőjét, és megkérte, hogy vizsgálja meg azokat és véleményezze használhatóságukat harci alkalmazásuk esetében.

Az elvégzett vizsgálat után Lőcsi [Lóczi] Géza kijelentette, hogy a kézigránátok és a TNT-robbanószer használhatók a gyakorlatban. Rövidesen az elvégzett vizsgálat után minket letartóztattak, ezért a gyakorlatban ezen a téren semmi sem történt.

A kihallgatás megszakadt.

A feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv az általam elmondottaknak megfelelően helyesen tartalmazza, azokat felolvasták nekem magyar fordításban, amit aláírásommal igazolok.

Kihallgató: Korsev őrnagy
Tolmács: Golubenko

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0342.jpg–0345.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 325–328.)

22/h.

Kádár Mihály kihallgatási jegyzőkönyve

Kádár Mihály vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945.IX.24.)

Kádár Mihály 1895-ben született Dunapentele városban, magyar, felsőfokú végzettségű, alkalmazott származású, szakmája szerint orvos, az utolsó állása: a MÁV Rendelőintézetének főorvosa, pártonkívüli, Budapesten, a Ráday utca 20. szám alatt lakik.

Kérdés: Hol dolgozott Magyarország német megszállása alatt?

Válasz: A MÁV Kórházban dolgoztam főorvosként.

Kérdés: Mivel foglalkozott Budapest városnak a német megszállás alóli felszabadítása után?

Válasz: 1945 márciusától júliusáig a régi helyen, a MÁV Kórházban dolgoztam főorvosként. Július 22-én elbocsátottak, és letartóztatásom pillanatáig sehol sem dolgoztam.

Kérdés: Milyen okból bocsátották el?

Válasz: A jelenlegi magyar kormány által kiadott törvény értelmében nekem, mint ahogy másoknak is, meg kellett jellennem az igazolóbizottság előtt, amely megvizsgálta a háború alatti tevékenységem. A vizsgálat során a bizottság megállapította, hogy 1931 és 1934 között a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületének (rövidítve: MONE) titkára voltam. 1934 és 1939 között az Egyesület adminisztratív igazgatója, 1939 és 1945 között pedig az Egyesület Bizottságának választott tagja voltam. Az említett szervezet német fasiszta orientációt képviselt, ezért a[z igazoló] bizottság határozata szerint nekem mint a szervezet egyik vezető tagjának felelősséget kell vállalnom a németek javára kifejtett tevékenységért. Ezzel kapcsolatban engem elbocsátottak állásomból, az ügyemet pedig átadták a népbíróságnak.

Kérdés: Röviden jellemezze a MONE elnevezésű szervezet tevékenységét!

Válasz: A MONE elnevezésű szervezet a magyar orvosok reakciós, németbarát orientációjú szervezete volt. A szervezet tagjai között rendszeres agitációs

és propagandamunka folyt a fasiszta Németország javára. A szervezetnek saját újságja volt, amelynek lapjaiban teljesen nyíltan dicsőítette és védelmezte a németek által kitalált ún. „fajelméletet".

A háború alatt a szervezet véglegesen fasiszta szervezetté vált, amelyet a németek támogattak, és amely a német megszállók javára végezte munkáját. Abban az időben a szervezetből eltávolítottak minden zsidó származású orvost, őket elbocsátották állásaikból, és a helyüket Magyarországon élő németek foglalták el.

1936-tól egészen a németek Budapest városból történt kiűzéséig a MONE szervezet elnöke az ismert németbarát és fasiszta, Orsós Ferenc volt.[343] Orsós volt az egyik tagja a Vörös Hadsereg által a katyini erdőben állítólagosan elkövetett vérengzést kivizsgáló bizottságnak.[344] A bizottságba Orsóst közvetlenül a németek hívták meg, és Németországból visszatérve Orsós nagyon buzgón lépett fel a sajtóban a Vörös Hadsereg ellen. Amikor a Vörös Hadsereg megközelítette Budapestet, Orsós a németekkel együtt elmenekült.

Magyarország újonnan alakult demokratikus kormánya által kiadott rendelete alapján a MONE szervezetet betiltották.

Kérdés: Ön személyesen milyen munkát végzett ebben a szervezetben?

Válasz: Mivel vezető beosztásom volt a szervezetben, részt vettem a szervezet gyakorlati tevékenységével kapcsolatos kérdések megoldásában, és ebben a tekintetben felelős vagyok tevékenységéért.

Kérdés: Miután a magyar kormány hivatalosan betiltotta a MONE szervezetet, milyen illegális tevékenységet folytatott Ön és más volt tagjai?

Válasz: Amikor a szervezetet hivatalosan betiltották és felvették a fasiszta szervezetek listájára, egyes tagjai kapcsolatot kerestek egymással és megvitatták helyzetüket. Többek között én is 1945 márciusában–áprilisában kapcsolatot teremtettem a MONE tagjaival, Kelle [Köllő] Zoltán, Babó Tivadar, Pozdor [Pozdora] Pál, Pásztor Mihály orvosokkal. A felsorolt személyek otthonomban gyűltek össze, megvitatták helyzetüket és tanácskoztak arról, mit kell tenni a jövőben.

Megjegyzem, hogy 1945 júliusáig mindezek a személyek, köztük én is, már elveszítették állásaikat és kötelesek voltak megjelenni a népbíróság előtt a MONE szervezetben való részvételükért. Ezzel kapcsolatban összejöveteleinken úgy döntöttünk, hogy a jövőben kiállunk egymásért és amellett tanúskodunk, hogy egyikünk se volt fasiszta, és mindegyikünk ellenzéki beállítottságú volt a vezetőséghez való viszonyában.

Ezenkívül abban az időben a MONE tagjai állandóan találkoztak a Kisgazdapárt VIII. kerületi bizottságának helyiségében. Én személyesen találkoztam ott Perjés-Pits [Perjés-Piech] István orvossal, aki körül a MONE tagjai csoportosultak. Perjés-Pits [Perjés-Piech] személyesen ismerte Kóródit,[345] a kerületi pártbizottság elnökét, Pásztor Mihály pedig személyesen ismerte Varga Bélát, a Kisgazdapárt alelnökét. Pits [Piech] és Pásztor védelmet kerestek ezeknél a személyeknél.

1945 júliusában a Pits [Piech] és Kóródi Katona János közötti tárgyalás eredményeképpen és valószínűleg Varga Béla tudtával Pits [Piech] aktív részvétele mellett [dálnoki] Miklós [Béla] miniszterelnöknek címzett emlékeztetőt állítottak össze a MONE volt tagjainak bizonyos csoportja nevében. Az emlékeztető aláírói: Pits [Piech], Tusnády János, Szinyai (?) József, Mutcsen-Bohár (?) Tivadar, Tildy Loránd, Pásztor Mihály és én, Kádár voltunk. Az emlékeztetőben rámutattunk kilátástalan helyzetünkre, arra hivatkoztunk, hogy a MONE-ban nem mindenki volt fasiszta, nevezetesen rámutattunk arra, hogy az emlékeztető aláírói a magyar orvosok külön csoportját, a MONE vezetőségének ellenzékét alkották. Az emlékeztetőben kértük a kormányt, hogy vizsgálja meg ezt a kérdést, és húzza ki a MONE-t a fasiszta szervezetek listájából. Kóródi Katona Jánosnak át kellett volna adnia az említett emlékeztetőt Varga Bélának, aki pedig átnyújtotta volna a miniszterelnöknek és, ahogy megbeszéltük, elérte volna nála, hogy fogadja az emlékeztetőt aláíró MONE-tagokat. Azonban Varga Béla számomra ismeretlen okból az említett emlékeztetőt az államtitkárnak adta át, választ rá nem kaptunk, a miniszterelnök pedig nem fogadott minket.

343 Orsós Ferenc (1879–1962) orvos (patológus). Fajvédő és antiszemita politikai nézeteiről ismert egyetemi tanár, kizárásáig, 1945-ig az MTA tagja. 1945 után (Nyugat-)Németországban élt.

344 Katyńi vérengzés néven ismert az a tömeggyilkosság, melyet a SZK(b)P Központi Bizottságának Politikai Bizottsága 1940. március 5-én hozott döntése alapján hajtottak végre a Belügyi Népbiztosság egységei a Szovjetunió területén lévő hadifogolytáborokban raboskodó lengyel tisztek és főtisztek ellen. Az áldozatok számát a különböző becslések 15 000 és 22 000 fő közé teszik. A gyilkosságok áldozatait a Szmolenszk melletti Katyńban, a Tver melletti Mjednojében és a Harkov elővárosát képező Pjaticsaki erdeiben tömegsírokban hantolták el. Mind a gyilkosságokat, mind pedig az áldozatok eltüntetését nagy titokban végezték, de a németek már 1943-ban felfedezték az első tömegsírokat a német csapatok által megszállt területeken, Katyń erdeiben, és megkezdték a gyilkosságok kivizsgálását, az áldozatok azonosítását. A vizsgálóbizottságban Orsós Ferenc professzor is részt vett.

345 Kóródi Katona János (1890–1961) tisztviselő, politikus, 1920–1922 és 1931–1935 között országgyűlési képviselő. 1945 után az FKgP Budapest VIII. kerületi szervezetének elnöke, de jobboldali magatartása miatt a tisztségéből leváltották. 1948-ban elhagyta az országot.

Kérdés: Miért döntöttek úgy, hogy az emlékeztetőt a Kisgazdapárt képviselőjén keresztül juttatják el a miniszterelnöknek?

Válasz: Amennyire tudom, Varga Béla és Kóródi Katona János, akik vezető pozíciókat töltenek be a Kisgazdapártban, megtestesítik annak jobbszárnyát. Látva, hogy együttéreznek velünk, úgy döntöttünk, hogy megszerezzük a támogatásukat, annál is inkább, mivel jelezték is segítségnyújtási szándékukat.

Kérdés: Kit ismer személyesen a pártban?

Válasz: Kóródi Katona Jánost ismerem. 1935-ben ismerkedtem meg vele a kollégám, Avarffy Elek főorvos lakásán. Kóródi parlamenti képviselő volt egy ideig, rendszeresen nem találkoztunk. Az utóbbi időben háromszor-négyszer találkoztunk a VIII. kerületi pártbizottság helyiségében, ahol ő az elnök. Kóródi nemrég beszédet mondott a kerületi pártbizottság ülésén, amelyen jelen volt a MONE számos tagja is. Beszéde érezhetően reakciós színezetű volt, és nagyon tetszett a MONE tagjainak, akik az egymás közötti eszmecsere után minden támogatásukat megígérték Kóródinak.

A Kisgazdapárt más vezetőit nem ismerem.

Kérdés: Kit ismer más politikai pártokban?

Válasz: Senkit nem ismerek.

Kérdés: Az utóbbi időben milyen jellegűek voltak a MONE volt tagjaival lezajlott találkozásai?

Válasz: Az utóbbi időben a lakásomat rendszeresen látogatta Marx József egyetemi professzor, a MONE elnökségének volt tagja; Pozdor [Pozdora] Pál orvos, aki egy ideig a MONE titkára volt, Babó Tivadar orvos, a MONE volt elnökhelyettese és Kelle [Köllő] Zoltán, szintén a MONE volt tagja.

Az említett személyekkel történt találkozásaim során politikai témákról beszélgettünk. Míg az első találkozásaink alkalmából csak elmondtuk egymásnak a jelenlegi helyzetünkkel kapcsolatos elégedetlenségünket, addig a későbbi találkozásainkon egyenesen arról beszéltünk, hogy meg kell változtatni a kormány által kiadott törvényeket és a vezető személyiségeket el kell mozdítani pozíciójukból. Arról beszélgettünk, hogy a zsidók jutottak hatalomra, elfoglaltak minden felelős pozíciót és a magyar nép elleni politikát folytatják.

Mivel dühösek voltunk sorsunk miatt, eljutottunk arra az elhatározásra, hogy szembe kell szállni a kormány minden intézkedésével. Mindegyikünk egyetértett azzal, hogy el kell kezdeni a kormányellenes illegális munkát. Azonban 1945 augusztusáig, vagyis addig a pillanatig, amikor már hozzáláttam a szervezet megalakításához, a gyakorlatban semmi sem történt.

Kérdés: Hozzálátott a MONE volt tagjaiból álló szervezet megalakításához?

Válasz: Nem. Egymás közötti beszélgetésekben arra a következtetésre jutottunk, hogy a szervezetet a fiatalokból kell megalakítani, ők aktívabbak és kevésbé gyanúsak, mint az ellenőrzés alá vett MONE-tagok.

Kérdés: Hogyan látott hozzá a szervezet létrehozásához a gyakorlatban?

Válasz: Figyelembe véve, hogy a szervezetet fiatalokból kell létrehozni, elkezdtem kapcsolatokat keresni az egyetemi ifjúság körében. Budapesten voltak ismerőseim az orvostudományi kar volt hallgatói között, nevezetesen Bilkey Papp Zoltán és Seres László.

Bilkey Papp Zoltánt régóta ismertem, hiszen ismertem szüleit is, a Prónay-különítmény tagja volt, és jól ismertem politikai nézeteit is. Ezenkívül ismeretségben álltam Fazekas Bélával, aki a magyar hadseregben szolgált és hazatérése után gyakran járt az otthonomban, úgyhogy sokszor volt alkalmam beszélgetni vele különböző, többek között politikai témákról.

1945 augusztusának elején a Fazekassal folytatott beszélgetés során, amikor kijelentette, hogy teljesen egyetért politikai nézeteimmel, javasoltam neki, hogy hívjuk meg Bilkey Papp Zoltánt és hármasban beszélgessünk el az országban kialakult helyzetről.

1945 augusztusának közepén Fazekas lakásán összegyűltek: Bilkey Papp Zoltán, Fazekas Béla, én, Kádár és Homolay Zoltán, akit Bilkey Papp Zoltán hívott meg, mint a mi nézeteinket osztó, megbízható embert és a Prónay-különítmény volt tagját.

Az összegyűltekkel való beszélgetés során kiderítettem, hogy mindhármuk ellenséges érzelmeket táplál a fennálló kormány iránt. Bilkey Papp Zoltán és Homolay Zoltán illegálisan laktak a városban, mivel féltek attól, hogy táborba kerülnek a Prónay-különítményben való részvételükért. Miután kifejtettem nézeteim arról, hogy el kell kezdeni a harcot a „zsidó kormány" ellen, mindhárman egyetértettek velem, és megvitattuk a gyakorlati lépéseket.

Kérdés: Konkrétan miről döntöttek ezen a tanácskozáson?

Válasz: Ezen a tanácskozáson döntöttünk arról, hogy illegális szervezetet hozunk létre a fennálló magyarországi kormány elleni harc céljából. Ennek érdekében elhatároztuk, hogy mindegyikünk szervező munkába kezd, hogy új tagokat vonjunk be a szervezetbe, ismerőseink köréből kiválasztva erre a kipróbált személyeket.

Ezenkívül úgy döntöttünk, hogy elkezdjük a magyarokat korlátozó fennálló rend elleni agitációt és propagandát, a zsidók és a kommunisták ellen agitáljuk a város lakosságát.

Megállapodtunk, hogy a szóbeli propaganda mellett kormányellenes és antiszemita jelszavakat kell kiírni Budapest utcáin, és egyidejűleg meg kell találni a lehetőséget arra, hogy kis nyomdát működtessünk a röplapok elkészítésére.

Kérdés: Milyen egyéb harci módszerekről tárgyaltak tanácskozásaikon?

Válasz: A [19]45.IX.3-án megtartott tanácskozáson, amelyre Bilkey Papp Zoltán egyik nőrokona lakásán, a Lenke tér 4. szám alatt került sor, elhatároztuk, hogy leveleket írunk és küldünk el vezető beosztású személyeknek, valamint a baloldali orientációjú pártok vezetőinek. A leveleknek ezeknek a személyeknek a fizikai megsemmisítésére vonatkozó fenyegetést kellett volna tartalmazniuk arra az esetre, ha az illetők nem változtatják meg politikájukat jobboldali irányba.

Kérdés: Következésképpen a szervezetük azt is tervezte, hogy a terrorista akciók módszerét is alkalmazni fogja?

Válasz: Nem, ebben az irányban nem terveztünk semmiféle lépéseket. A [19]45.IX.3-án megtartott tanácskozáson felvetődött az ötlet, hogy kézigránátot kell dobni a politikai rendőrség épületébe, azonban ezt az ötletet meggondolatlannak tartottam és nem nyilvánítottam véleményt róla.

Nem állíthatom, lehetséges, hogy a szervezet más tagjai részletesebben is beszéltek egymással erről a témáról, de a jelenlétemben nem folytak más beszélgetések leszámítva azt, amelyről fent beszéltem.

Kérdés: Még milyen kérdésekről tárgyaltak ezen a tanácskozáson?

Válasz: A tanácskozáson döntöttünk arról, hogy bevonjuk a szervezetbe a MONE volt tagjait orvos ismerőseim köréből. Feltételeztük, hogy ők belépnek a vezető bizottságba, foglalkoznak szervezeti kérdésekkel és többek között a szervezet számára szükséges pénzügyi eszközök keresésével. Emellett megállapodtunk arról, hogy megalakítjuk a fent említett bizottságot tízfős létszámmal, előzetesen beszervezve az általam kijelölt orvosokat. A tanácskozáson megállapodtunk arról is, hogy a jövőben Magyar Front lesz szervezetünk elnevezése.

Kérdés: Kit vontak be a szervezetbe a MONE volt tagjai közül?

Válasz: A szervezet második tanácskozása előtt találkoztam Babó Tivadarral és Marx József professzorral, mindketten a MONE tagjai voltak. Elmondtam nekik, hogy sikerült létrehoznom a fiatalokból álló szervezetet, amelynek tagjai aktív munkába kezdtek. Beszéltem nekik a szervezet tevékenységéről és segítségüket kértem ebben. Ők ezt megígérték, és megállapodtunk, hogy a nagyobb hihetőség kedvéért elküldöm hozzájuk a szervezet egyik tagját, aki személyesen beszél nekik a gyakorlati tevékenységről. Figyelmeztettem őket, hogy az említett személy „Csap" jelszóval jelentkezik náluk.

Kérdés: Még kit vont be személyesen a szervezetbe?

Válasz: Én személyesen Seres Lászlót, az egyetem műszaki karának hallgatóját vontam be a szervezetbe. Miután bevontam Seres Lászlót a szervezetbe, megismertettem Fazekassal, akivel gyakorlati munkát folytattak az egyetemen.

Kérdés: Miben állt az Ön által létrehozott szervezet gyakorlati tevékenysége?

Válasz: Fennállása rövid ideje alatt a szervezet több mint 25 főt vont be soraiba, csoportok jöttek létre az egyetemen, Vecsésen és Kispesten, a csoportok létszámát pontosan nem ismerem, mert Fazekas Béla, Seres László és Bilkey Papp Zoltán elmondásából tudok róluk.

Ezenkívül hordozható nyomdát állítottunk fel, amely lehetővé tette, hogy egy külön csoport röplapokat készítsen naponta.

A szervezet tagjai röplapokat terjesztettek Budapest lakossága között. Ezekkel a röplapokkal, valamint a Budapest utcáin kiírt jelszavakkal harcra hívtuk a lakosságot a demokratikus kormány, a zsidók és a bolsevikok ellen.

Egy kiáltványt állítottunk össze a Magyar Front elnevezésű szervezet nevében, amelyben hírt adtunk a szervezet létezéséről és felhívtuk az embereket arra, hogy lépjenek be soraiba.

Tárgyaltunk a Budapest vállalataiban és intézményeiben folytatandó további illegális tevékenységről is.

Kérdés: A kihallgatás elején vallott arról, hogy találkozókon vett részt a Kisgazdapárt képviselőivel. Mondja el, hogy közülük kit tájékoztatott a megalakított szervezetről!

Válasz: Be kell vallanom, hogy az általam megalakított szervezet kapcsolatokat keresett a jobboldali orientációjú párttal, többek között a Kisgazdapárt jobboldalával, amely leginkább reakciós és szellemében közelebb áll szervezetünkhöz, ezért én személy szerint arra számítottam, hogy megkapom támogatásukat a Magyar Front elnevezésű szervezet tevékenységéhez.

Ugyanakkor a [19]45.IX.3-án megtartott tanácskozáson a szervezet vezető tagjai felvetették, hogy kapcsolatot kell teremteni az amerikaiakkal vagy az angolokkal. Ennek érdekében Seres László megbízást kapott arra, hogy beszervezze barátját, Spányi Istvánt, akinek a rokona az amerikai misszióban dolgozik. Azt terveztük, hogy Spányin keresztül sikerül kapcsolatot teremteni az amerikai misszióval és támogatást szerezni tőle szervezetünk számára.

Kérdés: Nem válaszolt a feltett kérdésre: a Kisgazdapárt vezetői közül kit tájékoztatott a Magyar Front elnevezésű, Ön által létrehozott szervezetről?

Válasz: Arra készültem, hogy Kóródi Katona Jánost, a kerületi pártbizottság elnökét tájékoztatom a Magyar Front elnevezésű szervezet létezéséről.

Fent már vallottam arról, hogy régóta ismertem Kóródit, ismertem reakciós beállítottságát is, amelyet a mai napig megőrzött, amiről tanúskodnak nyilvános megszólalásai is. Azonkívül, ahogy korábban már elmondtam, Kóródi személyében a MONE tagjai velük együttérző embert láttak.

1945 szeptemberének első napjaiban találkoztam Kóródival az utcán a Múzeum körút környékén, és együtt indultunk a Rákóczi út felé. A köztünk induló beszélgetés során Kóródi elmondta, hogy ellene nyomozás folyik reakciós jellegű beszédével kapcsolatban, amelyet a kerületi pártbizottság gyűlésén mondott el. Én a magam részéről azt mondtam, hogy a MONE volt tagjainak csoportja teljes mértékben támogatja a Kisgazdapárt jobbszárnyát.

Mivel a beszélgetésünk az utcán folyt, nem mertem beszélni vele a Magyar Front elnevezésű szervezet ügyeiről, csak szóltam neki, hogy fontos dologról szeretnék beszélni, és arra kértem, hogy adjon időpontot a beszélgetésre. Kóródival megállapodtunk, hogy a következő héten meglátogatom a lakásán. Azonban letartóztatásom miatt ez a találkozó nem jött létre.

A kihallgatás megszakadt. A feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv az általam elmondottaknak megfelelően helyesen tartalmazza, azokat felolvasták nekem magyar fordításban, amit aláírásommal igazolok. (Aláírás)

A kihallgató: Korsev őrnagy Tolmács: Golubenko

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0321.jpg–0327.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 343–349.)

22/i.

Regdon György kihallgatási jegyzőkönyve

Regdon György vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. szeptember 27.)

Regdon György 1925-ben született Szegeden, magyar, alkalmazotti származású, apja nyugdíjas, volt bíró, nőtlen, pártonkívüli, a Budapesti Egyetem Mérnöki Karának hallgatója, a Szent Imre egyetemi kollégiumban, a Ráday utca 43/45. szám alatt lakik.

Kérdés: Milyen illegális szervezetnek volt a tagja?

Válasz: Tagja voltam a Magyar Front elnevezésű illegális szervezetnek.

Kérdés: Mikor és ki vonta be ebbe a szervezetbe?

Válasz: A Magyar Front elnevezésű illegális szervezetbe barátom, Seres László, a budapesti egyetem Mérnöki Karának hallgatója vont be 1945. szeptember 1-jén.

Kérdés: Mit tud a szervezet feladatairól?

Válasz: Az engem beszervező Seres László elmondásából tudtam, hogy a szervezet feladatául tűzte ki a fennálló magyarországi kormány, a kommunisták és a zsidók elleni, a kialakult rendszer megváltoztatásáért való harc folytatását.

Kérdés: Milyen módon tervezték folytatni ezt a harcot?

Válasz: Seres László elmondása szerint a szervezetnek jelentős számú tagja volt. Ezért a fennálló kormány elleni harcot a kormány politikája elleni propaganda és agitáció útján tervezték folytatni, valamint aktívan be akarták vonni a szervezetbe a néptömeget, új tagokat beszervezni, úgy gondolták, hogy rajtuk keresztül terjesztenék a röplapokat és növelnék a szervezet befolyását.

Ezenkívül beszélgetésünk során Seres azt is mondta, hogy a szervezet fegyverekkel rendelkezik, kézigránátok és robbanószerek is birtokában vannak, amelyeket később felhasználunk tevékenységünk során. Azt is mondta, hogy a szervezet nagy akción gondolkodik, diverziót tervez a Magyar Kommunista Párt Központi Bizottsága épületében, valamint a Vörös Hadsereg hősi emlékművének megsemmisítése céljából.

Kérdés: Hogyan tervezték ezt végrehajtani a gyakorlatban?

Válasz: Hogy technikailag hogyan és kinek kellett volna ezt végrehajtani, azt Seres nem mondta. Csak közölte velem elképzelését, hogy a Vörös Hadsereg hősi emlékművének felrobbantásához mind a négy sarka alá TNT-robbanószert kell elhelyezni, de azt nem tudta, mennyi robbanószerre lenne szükség. Ezért megbízott engem azzal, hogy találjak az ilyen ügyekben jártas szakembert és tanácskozzak vele anélkül, hogy beavatnám a tervünkbe.

A megbízás teljesítéseként beszélgettem az egyetemünk Építőipari Karának hallgatójával, Pogonyi Györggyel. Ő katonatiszt, szolgált a katonaságban és készségesen elbeszélgetett velem a témáról.

Általánosságban beszélgettünk, annak ürügyén, hogy engem egyszerűen érdekel ez a kérdés. Pogonyi megőrizte azokat a feljegyzéseket, amelyeket még a katonai iskolában készített, és megmutatta nekem azt a táblázatot, amelyből látható, mennyi robbanószer kell különböző építmények felrobbantásához. Beszélgetésünk eredményeképpen megértettem, hogy Pogonyi valóban jól ért a robbantáshoz, és elhatároztam, hogy szólok erről Seresnek, aki talán lépéseket tett volna beszervezésére. Azonban másnap nem találkoztam Seressel, azután pedig engem letartóztattak.

Kérdés: Ön személyesen milyen tevékenységet folytatott a szervezetben?

Válasz: Seres László megbízásából az új tagok beszervezésével foglalkoztam az egyetemi hallgatók köréből, valamint részt vettem a röplapok terjesztésében.

Személyesen bevontam a szervezetbe a Mérnöki Kar hallgatóját, Frei [Frey] Andrást, és kapcsolatot teremtettem közte és Seres László között. Megbízásunkból Frei [Frey]András beszervezte a Mérnöki Kar hallgatóját, Heckenast Gábort és az Orvostudományi Kar hallgatóját, Kálmán Zalánt. Mindkettőjüket a röplapok terjesztésével kapcsolatos munkába vontuk be.

Személyesen én, Seres László, Frei [Frey]András, Kálmán Zalán és Heckenast Gábor kétszer jelentünk meg az előre megbeszélt helyen, a Kálvin téri templomnál, ahol megkaptuk a röplapokat, amelyeket azután az éjszaka során a városban terjesztettünk.

Legelőször két általam nem ismert személytől kaptunk röplapokat, akik este, a megbeszélt időben elhozták azokat a templomhoz. A második alkalommal személyesen Seres Lászlótól is kaptunk röplapokat.

Kérdés: Kit ismer még a szervezet tagjai közül?

Válasz: Fent felsoroltam már a szervezet általam ismert tagjait. A szervezet más tagjait nem ismerem, és Seres nekem nem nevezte meg őket.

A kihallgatás megszakadt.

A feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv az általam elmondottaknak megfelelően helyesen tartalmazza, azokat felolvasták nekem és lefordították magyar nyelvre, amit aláírásommal igazolok. (Aláírás)

Kihallgató: Korsev őrnagy
Tolmács: Csillag

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0353.jpg–0354.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 316–317.)

22/j.

Marx József kihallgatási jegyzőkönyve

Marx József vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. október 1.)

Marx József 1896-ban született a Torontál megyei Szenthubert városban, magyar, nőtlen, felsőfokú végzettségű, a Budapesti Egyetem docense, a Bangha Béla utca 12. szám alatt lakik.

Kérdés: Ismeri dr. Kádár Mihályt?

Válasz: Igen, ismerem. Kádár Mihályt körülbelül hat éve ismerem, vele együtt tagja voltam a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületének, rövidítve: MONE.

Kérdés: Találkozott dr. Kádár Mihállyal Budapestnek a német megszállóktól való felszabadítása után?

Válasz: Budapest felszabadítása után először véletlenül találkoztam vele az utcán 1945 márciusában. Azóta sokszor találkoztunk egészen a letartóztatásomig.

Kérdés: Mi volt a kapcsolatuk alapja?

Válasz: Én és Kádár Mihály tagjai voltunk a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületének, az ún. MONE-nak. Az említett szervezet fasiszta irányultságú volt és a háború alatt aktív tevékenységet folytatott a német hódítók javára. A demokratikus rendszer kialakulása után a MONE-t betiltották, ami pedig személyesen engem és Kádár Mihályt illet, minket a szervezetben vezető pozíciókat betöltő személyekként felelősségre vontak a budapesti Népbíróságon keresztül.

A politikai nézetközösségünk és a reánk váró felelősségre vonás talaján sokszor találkoztunk dr. Kádár Mihállyal, és beszélgetéseinkben megvitattuk helyzetünket.

Kérdés: Politikailag milyen jellegűek voltak beszélgetéseik?

Válasz: Nem titkolom politikai nézeteim és ki kell jelentenem, hogy nem vagyok a demokrácia híve. Kollégiumi neveltetésben részesültem, reakciós, nacionalista szellemben neveltek. Megvetettem a Magyarországon 1919-ben fennálló munkás-paraszt tanácsokat, és az ellenforradalmi mozgalom oldalán álltam, bár

nem vehettem aktívan részt benne, mert abban az időben Temesváron laktam szüleimmel együtt.

Teljes mértékben egyetértettem az előző magyarországi bábkormány német orientációjú politikájával, szükségesnek tartottam azt az uralkodó osztály hatalmának megszilárdítása céljából. Megközelítőleg ugyanilyen politikai nézeteket vallott dr. Kádár Mihály is. Természetes, hogy Budapestnek a német csapatok alóli felszabadítása után, 1945 márciusában, amikor újra találkoztam Kádár Mihállyal, örültünk a találkozásnak, és hamar megtaláltuk a közös politikai nyelvet. Vele együtt kifejeztük elégedetlenségünket a Vörös Hadsereg bejövetelével és az országban kialakult demokratikus rendszerrel.

Úgy gondoltuk, hogy sokkal jobb lenne, ha az angolok vagy az amerikaiak szállnák meg Magyarországot. Ebben az esetben a magyarországi uralkodó osztály nem szenvedne el annyira nagy csapást a demokrácia részéről.

1945 augusztusáig a Kádár Mihállyal folytatott beszélgetéseink általánosan ellenséges jellegűek voltak. Augusztustól kezdve arról kezdtünk gondolkodni, hogyan lehet elkezdeni a gyakorlati harcot a fennálló magyarországi kormány ellen, a kormány megdöntéséért és az új rend kialakításáért.

Azt gondoltuk, hogy az országot oly módon kellene átalakítani, hogy a szovjet befolyás teljesen megszűnjön, a magyarországi Kommunista Pártot feloszlassák, a zsidók jogait pedig a minimumra korlátozzák.

Kérdés: Milyen gyakorlati döntéseket hoztak?

Válasz: Elvben megegyeztünk Kádár Mihállyal arról, hogy közvetlenül veszünk részt a fennálló kormány elleni küzdelemben, és úgy döntöttünk, hogy erre a célra illegális szervezetet kell létrehozni. Kádár Mihály véleménye szerint, amellyel egyetértettem, a fiataloknak kell fontos szerepet játszaniuk a szervezetben. Azt gondoltuk, hogy a fiatalokat könnyű lesz bevonni a szervezetbe, kihasználva az oroszokkal, a bolsevikokkal és a zsidókkal szembeni nemzeti érzéseiket. Dr. Kádár Mihály magára vállalta az ilyen szervezet létrehozását.

Kérdés: Mikor jött létre a szervezet?

Válasz: Az illegális szervezet 1945 augusztusában jött létre Magyar Front elnevezéssel.

Kérdés: Ön személyesen tagja volt a szervezetnek?

Válasz: Igen, elismerem, hogy én is tagja voltam a szervezetnek.

Kérdés: Nevezze meg a szervezet ön által ismert tagjait!

Válasz: Csak a Magyar Front elnevezésű szervezet vezető tagjait ismerem, nevezetesen: Kádár Mihályt, Fazekas Bélát, Bilkey Papp Zoltánt, Seres Lászlót és Homolay Zoltánt. A szervezet más tagjait nem ismertem.

Kérdés: Ön milyen szerepet játszott a szervezetben?

Válasz: Nekem szánták a fiatalok megszervezőjének szerepét. Nekem kellett megdolgoznom megfelelő szellemben az egyetemi hallgatósághoz tartozó fiatalokat, akikhez közöm volt, és bevonnom őket a szervezetünkbe.

Kérdés: Mit tett ezen a téren a gyakorlatban?

Válasz: Megbeszéltem Kádár Mihállyal, hogy hozzám küldi Fazekas Béla és Bilkey Papp Zoltán egyetemi hallgatókat. Szeptember 6-án találkoztam Fazekassal és Bilkey Papp Zoltánnal hivatali dolgozószobámban. Fazekas tájékoztatott a szervezet eredményeiről az új tagok bevonása és a röplapok terjesztése terén. Ezenkívül beszélt az egyetemi hallgatóság hangulatáról, és rámutatott arra, hogy kedvező a talaj az utóbbiak beszervezésére.

Fazekas megkért arra, hogy kezdjem el az egyetemisták közötti szervező munkát, és rámutatott arra, hogy ezzel nem szabad késlekedni, mivel hamarosan új kormányzati választások lesznek, és a szervezetnek fel kell készülni rájuk.

Egyetértettem Fazekassal, és megbeszéltünk egy találkozót szeptember 12-ére, hogy részletesebben megtárgyaljuk gyakorlati tevékenységünket. A találkozó nem jött létre letartóztatásunk miatt.

A kihallgatás megszakadt.

A feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv az általam elmondottaknak megfelelően helyesen tartalmazza, azokat felolvasták nekem magyar fordításban, amit aláírásommal igazolok.

Kihallgató: Korsev őrnagy
Tolmács: Golubenko hadnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0355.jpg–0357.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 313–315.)

22/k.

Kovács Rezső kihallgatási jegyzőkönyve

Kovács Rezső vádlott
kihallgatási jegyzőkönyve
(1945. október 2.)

Kovács Rezső 1920-ban született Budapesten, magyar, nőtlen, középfokú végzettségű, hivatalnok, alkalmazotti származású, a Független Kisgazdapárt tagja, lakcíme: Budapest, VIII. ker. Kabók Lajos utca 3. Letartóztatása idején hivatalnokként dolgozott a társadalombiztosítási pénztárban.[346]

Kérdés: Volt ön tagja illegális szervezetnek?

Válasz: Igen, elismerem, tagja voltam a Magyar Front elnevezésű illegális szervezetnek.

Kérdés: Mikor és ki vonta be ebbe a szervezetbe?

Válasz: A Magyar Front elnevezésű illegális szervezetbe barátom, Fazekas Béla vont be 1945 augusztusának második felében.

Kérdés: Milyen körülmények között?

Válasz: Fazekas Bélát 1941 óta ismerem, ő a barátom, együtt dolgoztunk a VIII. kerületi elöljáróságon. 1942 őszén Fazekas Bélát behívták katonai szolgálatra, emiatt 1945-ig nem találkoztunk.

1945 áprilisában, visszatérve a katonai szolgálatból Fazekas felkereste a lakásom és meglátogatott otthonomban. Azóta megújítottuk kapcsolatainkat, elkezdtünk rendszeresen találkozni, leggyakrabban Fazekas lakásán a Kisfaludy utca 21. szám alatt.

Találkozásaink alkalmával visszatérően beszélgettünk politikai témákról. Ezekből a beszélgetésekből megtudtam, hogy Fazekas elégedetlen Magyarország jelenlegi politikai és gazdasági helyzetével. Kifejezte amiatti elégedetlenségét, hogy Magyarországot megszállta a Vörös Hadsereg. Kijelentette, hogy az új

346 Kovács Rezső az iratokban több helyütt dr. Kovács Rezsőként, egyetemi végzettséggel szerepel.

demokratikus rendszer szabadságot adott a zsidóknak, akik szerinte elfoglalták az összes vezetői pozíciót és akaratukat rákényszerítik a magyar népre. Fazekas bábkormánynak nevezte Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányát, amely a kommunisták utasításai szerint cselekszik.

Ki kell jelentenem, hogy személyesen én szintén vallottam ezeket a nézeteket, amiről Fazekas is tudott.

1945 augusztusának második felében, amikor újra elmentem Fazekas lakására, az utóbbi a velem folytatott beszélgetés során közölte, hogy van egy illegális szervezet, amely az országban kialakult állapotok ellen dolgozik.

Egyidejűleg Fazekas azt ajánlotta nekem, hogy legyek a szervezet tagja. Miután beleegyeztem, megkérdeztem Fazekastól, ki áll a szervezet élén. Azonban erre a kérdésre nem kaptam választ, azt mondta, hogy nekem nem kell ezt tudnom, mivel személyesen tőle kapom majd a szervezeti munkámmal kapcsolatos összes utasítást.

Kérdés: Milyen, a szervezeti munkával kapcsolatos feladatokat kapott Fazekastól?

Válasz: Fazekastól azt a feladatot kaptam, hogy kormányellenes röplapokat terjesszek Budapesten, amelyeket a Magyar Front elnevezésű szervezetünk készített.

Ezenkívül Fazekas megkért arra, hogy ismerőseim közül megbízható embereket válogassak ki és vonjam be őket a szervezetbe. Ugyanakkor figyelmeztetett, hogy nagyon óvatos legyek és előzetesen tanácskozzam vele.

Az egyik beszélgetésben felvetettem Fazekasnak azt az ötletemet, hogy szeretnék belépni a Független Kisgazdapártba. Fazekas nagyon helyénvalónak tartotta tervemet és azt tanácsolta, hogy a pártba történő belépésem után igyekezzek vezetést vállalni a Független Kisgazdapárt tagjaiból álló egyik csoport fölött, legalább a munkahelyemen.

Fazekas azt mondta, hogy ebben az esetben ismerőseim száma növekedne, és kapcsolataim révén a továbbiakban be tudnánk szervezni magunkhoz megbízható, tehetséges embereket.

Kérdés: Teljesítette ezt a feladatot?

Válasz: Beléptem a Független Kisgazdapárt tagjai közé, de csoportot vezetésem alá nem kaptam, és nem volt elég időm, hogy bárkit is beszervezzek, mert hamarosan letartóztattak.

Kérdés: Még milyen feladatokat kapott Fazekastól?

Válasz: Beszervezésem után naponta találkoztam Fazekassal a lakásán előre megbeszélt időben.

1945. szeptember 3-án, amikor megérkeztem Fazekashoz, átnyújtott nekem egy köteg röplapot és megkért, hogy szórjam szét azokat a Mátyás tér környékén a Teleki tér irányában.

Ezenkívül Fazekas azt mondta nekem, hogy fegyvereket kell szerezni a szervezet számára, amelyet a zsidók és a kommunisták ellen használunk fel.

Kérdés: Hol szándékozott fegyvereket szerezni és hogyan használta fel azokat a gyakorlatban?

Válasz: Megbízott azzal, hogy ismerőseimen keresztül szerezzek fegyvereket, és megígértem, hogy megpróbálok valamit tenni ezen a téren. Arról pedig, hogy hogyan akarta azokat felhasználni a gyakorlatban, nekem nem mondott semmit.

Kérdés: Mit tett ezen a téren?

Válasz: Megpróbáltam fegyvereket szerezni ismerősömön, Kádár Gáboron keresztül, de ez nem sikerült, máskor pedig nem próbálkoztam.

1945. szeptember 4-én, amikor megérkeztem Fazekas lakására, megint átadott nekem egy köteg röplapot és egyidejűleg megbízott azzal, hogy találjak egy mestert, aki megjavítaná 6,35-ös kaliberű pisztolyát. Átvettem tőle a pisztolyt, de másnap visszaadtam, mert megtagadták a javítását.

Kérdés: Kicsoda Kádár Gábor, és miért éppen hozzá fordult fegyverekért?

Válasz: Kádár Gábor a barátom, a katonaságnál szolgált, fegyvermester a szakmája, jelenleg velem együtt dolgozik a társadalombiztosítási pénztárban hivatalnokként. Azért fordultam hozzá, mert azt hittem, hogy segíthet fegyverek beszerzésében. Nem szóltam neki se a szervezet létezéséről, se a saját részvételemről benne.

Kádár azt mondta nekem, hogy figyelembe veszi kérésemet, és ha megtudja, hol lehet fegyvereket szerezni, értesít. Azonban semmit nem tett ezzel kapcsolatban.

Volt nem működő 7,65-ös kaliberű pisztolyom, amelyet odaadtam Gábornak, hogy javítsa meg, de nem javította meg és visszaadta.

Kérdés: Még milyen intézkedésekhez folyamodtak ön és Fazekas a fegyverek beszerzése érdekében?

Válasz: 1945. szeptember 6-án találkoztam Fazekassal az előre megbeszélt helyen, a Baross utca és Nagykörút sarkán. Fazekas nem volt egyedül. Vele volt közös ismerősünk, Logi [Lóczi] Géza, volt katona, árkász, aki az utóbbi időben a jegyzői irodában dolgozott hivatalnokként.

Mindhárman elindultunk a Baross utcán, Fazekas bement egy házba, amelynek számát nem láttam, és körülbelül tíz percet töltött ott. Amikor kijött, átadott

nekem egy köteg röplapot, elköszönt tőlem, és Logi [Lóczi] Gézával együtt elindultak tovább.

Másnap, szeptember 7-én találkoztam Logi [Lóczi] Gézával a Spolarich kávéházban.[347] Logi [Lóczi] Géza elmesélte nekem, hogy aznap Fazekas elvitte őt a Virányos utca 21. szám alatti villába, ahol fegyvereket és robbanószereket mutatott.

Logi [Lóczi] elmondása szerint Fazekas nem árulta el neki, milyen célra kellenek a fegyverek és a robbanószerek, hanem megkérte arra, hogy nézze meg és adjon szakvéleményt a használhatóságukról harci alkalmazásuk esetében. Logi [Lóczi] teljesítette Fazekas kérését, és azt mondta neki, hogy a gránátok és a TNT használhatók harci alkalmazásuk esetében.

Kérdés: Személyesen önnel Fazekas beszélt arról, hogy vannak ezek a fegyverek?

Válasz: Nem, ezekről a fegyverekről semmit nem tudtam, és Fazekas semmit nem mondott nekem róluk. Nagyon betartotta a konspirációt, állandóan a lebukás veszélyére figyelmeztetett. Még azt a helyet is eltitkolta előlem, ahol a szervezet a röplapokat gyártotta.

A kihallgatás megszakadt.

A feltett kérdésekre adott válaszaimat a jegyzőkönyv az általam elmondottaknak megfelelően helyesen tartalmazza, azokat felolvasták nekem magyar fordításban, amit aláírásommal igazolok.

Kihallgató: Korsev őrnagy
Tolmács: Golubenko

A másolat hiteles: Korsev

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0358.jpg–0361.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 309–312.)

347 A Spolarich kávéház a József körút 37–39. szám alatt lévő kedvelt étterem, cukrászda és kávéház volt.

22/1.

A Magyar Front által készített röplap szövege

MAGYAROK!
A háború már befejeződött, de a béke még nem költözött a szívünkbe. Még nem valósult meg az a rend, amelyben tartós békében élni szeretnénk. Azért nem valósítottuk meg ezt a rendet, mert idegen elemek, a rend megbontói és elpusztítói férkőztek be a magyarok közé.

A magyarok számára mindig a belső ellenség volt a legveszedelmesebb.

Eltűrhetjük-e, hogy a jövevények és az idegen kampósorrú személyek elpusztítsanak és kizsákmányoljanak minket? A magyarok ellenségei megalkuvók, akik kizárólag nyomorúságos egyéni érdekei[k]ért és önző pártpolitikájukért hajlandók csak dolgozni, és akik a demokrácia szép jelszavai mögé bújva végső romlásba, pusztulásba viszik a nemzetet.

MAGYAROK!
Harcoljunk ádáz ellenségeink ellen az igazi magyar békéért!
Élet vagy halál!
Válasszatok!

Ezt üzeni a Magyar Front.

Magyarról oroszra fordította: Huszár E.

Hiteles: Korsev

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_036.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 233. 308.)

23/a.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése kémkedéssel és diverzáns tevékenységgel vádolt magyar fiatalok letartóztatásáról

Magyarországi SZEB Felügyelet
1945. október 31.

Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Politikai tanácsadónak,
Puskin e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés

Október 26–30-án Budapesten és környékén felkutatták és letartóztatták az *Abwehrstelle Wien*[348] német hírszerzési szerv diverzáns ügynökökből álló csoportját.

A letartóztatottak között vannak:
Ádám Péter, más nevén Fekete Péter, fedőnevén „Alex", a csoport vezetője; Márton Ernesztina, fedőneve: „Maxi", a csoport rádiósa. Diverzáns-hírszerzők: Gyürki Endre, fedőneve: „Doki"; Pintér István, fedőneve: „Péter"; Karara Emil, fedőneve: „Klaus"; Volovszky, a konspiratív lakás tulajdonosa; Hajmási József, fedőneve: „Kán; Szatmári István, fedőneve: „Törpe"; Kiss István, fedőneve: „Maxi"; Stefanics István, más nevén „Franyo Srimf"(?), fedőneve: „Csöpi"; Szabó László, fedőneve: „Stahl".[349]

348 Kémelhárító kirendeltség, Bécs.
349 A felsorolt személyek adatait lásd a 361–378. számú lábjegyzetekben.

A letartóztatottak vallomásai szerint 1945 áprilisában mindannyian elvégezték a német hírszerző-diverzáns iskolát Malacka[350] településen (Csehszlovákia), Márton Ernesztina rádiós pedig elvégezte a rádiós ügynököket képző, „Schmidt mérnök irodája" elnevezésű bécsi rádiós iskolát.

Ugyancsak vallomásaik szerint 1945. május 1-jén az egész csoport azt a feladatot kapta Stam (?) német hadnagytól, hogy jussanak át Magyarországnak a Vörös Hadsereg által elfoglalt területére, szálljanak meg rokonaiknál és a körülményektől függően kezdjék meg felforgató aknamunkájukat.

Az eligazítás során Stam (?) hadnagy rámutatott arra, hogy Németország csak stratégiailag veszítette el a háborút, ezért a továbbiakban földalatti munkára van szükség abból kiindulva, hogy a Szovjetunió és Anglia közötti háború elkerülhetetlen, és ebben az esetben a német ügynököknek Anglia javára kell dolgozniuk majd.

A feladat teljesítése során májusban és júniusban a csoport teljes állománya Ausztriából átjutott Magyarország területére, ahol az ügynökök illegálisan megszálltak rokonaiknál, Budapesten konspiratív lakást létesítettek, kapcsolatot tartottak egymással és aktív tevékenységre készültek, valamint a Béccsel való összeköttetés újrafelvételére, ahol a csoport tagjainak számításai szerint Schmidt hadnagy maradt.

A csoport el volt látva adó-vevő rádiókészülékkel, amelyet konspiráció céljából állítólag elhagyott.

A letartóztatottak vallomásaiban megközelítően 50 német ügynök szerepel, akiket a háború utolsó hónapjaiban a németek átdobtak Magyarországra.

A keresést folytatjuk.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0895.jpg–0896.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 235. 131–132.)

350 Malacka: szlovákul Malacky, város Szlovákiában, Pozsonytól északra.

23/b.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése kémkedéssel és diverzáns tevékenységgel vádolt magyar fiatalok letartóztatásáról

Magyarországi SZEB Felügyelet
1945. november 9. Szigorúan titkos

A Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak
A Szovjetunió magyarországi követének,
Puskin e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés

A budapesti és a Budapest környéki ügynökeink felderítették az *Abwehrstelle Wien* német hírszerzési szerv diverzáns ügynökökből álló csoportját, akiket a Vörös Hadsereg hátországába dobtak át diverziók végrehajtására és hírszerzési adatok gyűjtésére.

Az említett diverzáns csoport részleges felszámolása eredményeképpen felkutattak és letartóztattak:

10 diverzáns ügynököt
7 rádiós ügynököt
1 konspiratív lakásfenntartót

Az előzetes nyomozás a következőt állapította meg:

Az *Abwehrstelle Wien* hírszerzési szerv három helyen képezte ki ügynökeinek említett csoportját.

A diverzáns ügynököket Malacka városban (Csehszlovákia), a *Vermessungstruppe 410* (?) hírszerző zászlóaljnál képezték ki.[351]

351 A Vermessungstruppe (felmérő alakulat) nem hírszerző egység, hanem a tüzérség távolságbemérő alakulata volt. Jelen esetben ez egy hírszerző egység fedőneve lehetett.

A kiképzést a német hírszerzés tisztje, Pif (?) *Oberleutnant*[352] irányította. A felkészítés ellenőrzését a *Vermessungstruppe 410* (?) hírszerző zászlóaljának parancsnoka, Brandt őrnagy és helyettese, Drikosch (?) hadnagy gyakorolták.

A letartóztatottak másik csoportját Bécsben, a „Schmidt mérnök irodája" név alatt működő szervnél képezték ki.

„Schmidt mérnök irodájában" magasan kvalifikált rádiós ügynököket képeztek a Magyarországon, Romániában, Bulgáriában és Jugoszláviában tartózkodó szovjet csapatok hátországában, valamint a szövetséges megszálló csapatok tartózkodási országaiban, Olaszországban, Franciaországban és Hollandiában folytatandó munkára.

Ebbe az iskolába az ügynököket főleg a magyarok, románok, bolgárok, franciák, olaszok és németek közül válogatták ki.

A harmadik csoport Felsberg (?) városában[353] (Ausztriában) kapott kiképzést. A kiképzést a Herbert nevű német mérnök irányította. Az ügynököket a Vörös Hadsereg hátországába, Magyarország területére tervezték átdobni, az ügynöki állományt magyarokból, a Nyilaskeresztes Párt tagjaiból és a szovjethatalommal szemben ellenséges beállítottságú személyekből válogatták ki.

A malackai csoport számára Krapka Richárd[354] és Gyürki Endre[355] (letartóztatásban van) végezték a beszervezést.

A geislingi [göstlingi][356] és a felsborni (?)[357] csapat számára Gerlóczy (?), a királyi folyami flottilla volt hivatalnoka, Auscher János német őrnagy és a Somogy megyei antibolsevista szervezet volt vezetője, Szentiványi László[358] folytatták a beszervezést.

1945 áprilisában a csoport kiképzése befejeződött.

Geisling [Göstling] városban négy diverzáns csoportot alakítottak meg a tanfolyamot sikeresen elvégzett személyekből, hogy később átdobják őket Debrecen, Budapest, Nyíregyháza és Győr városok környékére.

352 Magyarul főhadnagy.
353 Nem tudtuk azonosítani.
354 Adatok hiányában nem tudtuk azonosítani.
355 A jelentésben szereplő személyek adatai a 361–378. számú lábjegyzetekben találhatók.
356 Feltehetőleg az Alsó-Ausztriában, Scheibbs város közelében található Göstling mezővárossal azonos.
357 Nem tudtuk azonosítani.
358 Szentiványi László az Antibolsevista Ifjúsági Tábor tabi szervezetének vezetője. 1944 októberében több társával együtt Budapesten belépett a nyilas Hungarista Légió tagjai közé. (MNL OL Baranya vármegye Levéltára Pécsi Népbíróság iratai 825/1948).

Az összes csoport általános irányításával Ádám Pétert, más nevén Fekete Pétert, Alex fedőnevű diverzáns ügynököt (letartóztatásban van) bízták meg.

A csoportok átdobása Voinbern (?)[359] város repülőteréről történt volna, ahova addigra összevonták az összes felkészített ügynököt, az időpontját folyó év április 27-ére tűzték ki. Azonban az átdobást nem hajtották végre a repülésre alkalmatlan időjárási körülmények miatt.

1945. május 1-jén, amikor világossá vált, hogy Németországot tönkreverték, az összes diverzáns azt a feladatot kapta Strom (?) német hadnagytól, hogy jussanak át a Vörös Hadsereg hátországába, Magyarország területére, szálljanak meg rokonaiknál és ismerőseiknél, és a körülményektől függően kezdjék meg felforgató aknamunkájukat.

Az eligazítás során Strom (?) hadnagy rámutatott arra, hogy Németország csak stratégiailag veszítette el a háborút, ezért a továbbiakban jól fedett földalatti munkára van szükség abból kiindulva, hogy a Szovjetunió és Anglia közötti háború elkerülhetetlen, és ebben az esetben az angolok a német ügynököket használják majd fel a Szovjetunió ellen.

A feladat teljesítése során a teljes ügynöki állomány átjutott Magyarország területére, ahol az ügynökök illegalitásban éltek, és az utóbbi időben elkezdtek készülődni az aktív felforgató tevékenységre és a Béccsel való összeköttetés helyreállítására, ahol a malackai diverzáns iskola volt vezetője, *Pif (?) Oberleutnant* maradt.

Budapestre történt érkezése után a hírszerző-diverzáns csoportok vezetője, Ádám Péter (Alex) kapcsolatba lépett Fazekas Zoltán és Gyürki Endre diverzáns ügynökökkel, valamint Márton Ernesztina rádióssal, akiket diverzió végrehajtásával bízott meg, amelyhez az eszközöket helyben kellett volna beszerezniük.

Ezenkívül Ádám Péter elküldte Gyürki Endrét Léva városába, ahol az utóbbi kapcsolatba lépett Krapka ügynökkel, és átadta neki Alex utasítását arra vonatkozóan, hogy hozzá kell kezdeni a felforgató tevékenységhez, de mindenekelőtt az új ügynökök beszervezéséhez.

A Léva városába történő elutazása előtt Gyürki találkozott Szatmári István diverzáns ügynökkel (letartóztatásban van), és Alex megbízásából megbeszélte vele a Dombiratos város[360] környékén folytatandó közös felforgató tevékenység összes kérdését.

359 Nem tudtuk azonosítani.

360 Dombiratos község Békés vármegyében a mezőkovácsházai járásban található.

A Béccsel létesítendő összeköttetés céljából Ádám Péter többször is arra kérte Fazekas Zoltán ügynököt, hogy szerezzen vagy fabrikáljon Ádám számára okmányokat, amelyekkel az utóbbi bejuthatna Bécsbe és személyes összeköttetésbe léphessen *Pif (?) Oberleutnanttal.*

Emellett Márton Ernesztina és Fazekas Zoltán azt is vallották, hogy Ádám Péter és Gyürki Endre részt vettek annak a nagy robbantásnak a szervezésében, amely folyó év szeptember 23-án történt a Csepel-szigeten (Budapest) található lőszerraktárban.

A letartóztatottak vallomásaiban 50 Magyarországra bejuttatott német ügynök szerepel. A keresést folytatjuk.

Melléklet: A letartóztatott ügynökök névsora és a kihallgatási jegyzőkönyvek másolatai.[361]

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

Szigorúan titkos

A Malacka, Felsborn (?) és Geisling [Göstling] városok iskoláiban kiképzést kapott, az *Abwehrstelle Wien* német hírszerzési szervhez tartozó letartóztatott ügynökök
névsora

1945. november 5-i állapot

1. Ádám Péter – más nevén Fekete Péter, fedőnevén „Alex", 1920-ban született a Szabolcs megyei Kisléta faluban, kisiparos családból származik, csizmadia kisiparos, 1935-tól a fasiszta Nemzetiszocialista Párt tagja, hat osztályt

361 Ezt a mondatot az eredetiben áthúzták.

végzett, magyar, magyar állampolgár. Diverzáns ügynök.
1945. október 26-án tartóztatták le.[362]

2. Gyürki Endre – fedőneve: „Gyár Ernő", 1924-ben született Rákospalotán (Budapest külvárosa), magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, alkalmazotti származású, középfokú végzettségű. Diverzáns ügynök.
1945. október 26-án tartóztatták le.[363]

3. Sziklai Béla – fedőnév: „Bertold István", 1922-ben született Budapest külvárosában, Pestszentlőrincen, alkalmazottak családjából származik, pártonkívüli, középfokú végzettségű, magyar, magyar állampolgár, letartóztatása előtt a budapesti egyetem hallgatója. Diverzáns ügynök.
1945. október 31-én tartóztatták le.[364]

4. Szabó László – fedőneve: „Heine Stahl" (?), 1928-ban született Székesfehérvárott, magyar, magyar állampolgár, 8 osztályt végzett, apja jegyző, pártonkívüli, büntetlen előéletű, nőtlen. Rádiós ügynök.
1945. október 29-én tartóztatták le.[365]

5. Stefanics István – fedőneve: „Franz Srimpf" (?), 1921-ben született Győrszentivánban, magyar, magyar állampolgár,

362 Fekete (Ádám) Péter (Kisléta, 1920–?). 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 25 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1955. november végén a dubravai munkatáborból térhetett haza. MNL OL Adatbázis online Szovjetunióba elhurcoltak Fekete Péter; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 10.

363 Gyürki Endre (Rákospalota, 1924–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 20 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 126.

364 Sziklai Béla (Pestszentlőrinc, 1922–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 25 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 26. doboz 1910. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 358-359.

365 Szabó László (Székesfehérvár, 1928–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 15 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9 V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 25. doboz 1827. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 345.

4 osztályt végzett, a Nyilaskeresztes Párt tagja. Diverzáns ügynök.
1945. október 29-én tartóztatták le.[366]

6. Fazekas Zoltán – fedőneve „Fagyas László", 1925-ben született Csepelen, magyar, magyar állampolgár, 6 osztályt végzett, munkás származású, 1945 júniusától a Szociáldemokrata Párt tagja, nőtlen, büntetlen előéletű, írógépszerelő. Rádiós ügynök.
1945. október 26-án tartóztatták le.[367]

7. Karara Emil – fedőneve: „Ernst Klaus", 1922-ben született Győr városban, osztrák, osztrák állampolgár, középfokú végzettségű, pártonkívüli, kereskedő, kereskedő családból származik, nőtlen, büntetett előéletű. Diverzáns ügynök.
1945. október 26-án tartóztatták le.[368]

8. Kiss István – fedőneve: „Kumer Max", 1917-ben született Győrszentiványban, magyar, magyar állampolgár, 5 osztályt végzett, a Nyilaskeresztes Párt volt tagja, a győri vasútikocsi-javító gyár munkása, diverzáns ügynök.
1945. október 29-én tartóztatták le.[369]

9. Szatmári István – fedőneve: „Törpe", 1926-ban született Dombiratos faluban, magyar, magyar állampolgár, középfokú vég-

366 Stefanics István (Győrszentiván, 1921–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 15 év kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. 1955-ben térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 24. doboz 1774. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 332.

367 Fazekas Zoltán (Csepel, 1925–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 8 évi kényszermunkára ítélte a Gulág táborokban. 1953 novemberében térhetett haza. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 96.

368 Karara Emil (Győr, 1922–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 170.

369 Kiss István (Győrszentiván, 1917–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 15 év kényszermunkára ítélte. A Gulág-táborokból 1953 novemberében tért haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 12. doboz 836. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 183.

zettségű, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, munkás, büntetlen előéletű, diverzáns ügynök.
1945. október 28-án tartóztatták le.[370]

10. Pintér István – fedőneve: „Stefan Péter", 1927-ben született a Somogy megyei Szigetvár városban, magyar, magyar állampolgár, 8 osztályt végzett, pártonkívüli, lakatostanuló. Diverzáns ügynök.
1945. október 29-én tartóztatták le.[371]

11. Turi László – fedőneve: „Tas", 1928-ban született a Somogy megyei Tab faluban (Magyarország), ahol jelenleg is lakik, magyar, magyar állampolgár, befejezetlen középfokú végzettségű, pártonkívüli, nőtlen. Rádiós ügynök.
1945. november 3-án tartóztatták le.[372]

12. Márton Ernesztina – fedőneve: „Maxi", 1927-ben született Budapesten, magyar, magyar állampolgár, pártonkívüli. Rádiós ügynök.
1945. október 26-án tartóztatták le.[373]

13. Hajmási József – fedőneve: „Kán", 1920-ban született Győr városban, magyar, magyar állampolgár, alkalmazotti származású, az agrotechnikai főiskola hallgatója. Diverzáns ügynök. A Vörös Hadsereg hátországába történő átdobásra szánt diverzáns csoport parancsnoka.
1945. október 27-én tartóztatták le.[374]

14. Volovszky Imre – 1907-ben született Kassa városában, Budapesten lakott a Széher út 16. szám alatt, annak a konspiratív lakásnak a tulajdonosa, ahol Ádám Péter találkozott ügynökeivel.
1945. október 26-án tartóztatták le.[375]

15. Pisel (?) Ferenc – fedőneve: „Pinof Ferenc", 1917-ben született Újpesten, 6 osztályt végzett, a Nyilaskeresztes Párt volt tagja, letartóztatása előtt a Magyar Kommunista Párt tagja, nős, munkás, munkás származású. Rádiós ügynök.
1945. október 31-én tartóztatták le.[376]

16. Gondor [Gódor] János – fedőneve „Gonta János", 1922-ben született Fóton (Újpest mellett), munkás, szakmája szerint gépkocsivezető, paraszti származású, 4 osztályt végzett, pártonkívüli, nős. Rádiós ügynök.
1945. október 31-én tartóztatták le.[377]

17. Balázs István – fedőneve „Bogner", 1927-ben született a Somogy megyei Tab faluban, ahol jelenleg is lakik, magyar, magyar állampolgár, 6 osztályt végzett, kereskedő. Rádiós ügynök.
1945. november 3-án tartóztatták le.[378]

370 Szatmári István (Dombiratos, 1926–?) 1945 október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban, ahonnan 1953. november végén térhetett haza. MNL OL Adatbázisok online Szatmári István; ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 25. doboz 1864. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 351.

371 Pintér István (Szigetvár, 1927–?) 1945 október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A Szovjetunióból 1953. november végén térhetett haza. MNL OL Adatbázisok online online Pintér István; ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 21. doboz 1527. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 295.

372 Turi László (Tab, 1928–?) 1945. november elején a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A Szovjetunióból a dubravai munkatáborból térhetett haza 1953. november végén. MNL OL Adatbázisok online online Turi László; ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 28. doboz 2080. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 389.

373 Márton Ernesztina (Márton Erika, Csikós Györgyné) (Budapest, 1927–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 20 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban, ahonnan 1955 márciusában térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 17. doboz 1243. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 68.

374 Hajmásy József (Győr, 1924–1947) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban, ahol 1947-ben meghalt. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 128.

375 További adatok nem állnak rendelkezésre.

376 További adatok nem állnak rendelkezésre.

377 Gódor János (Fót, 1922–?) 1945. október végén a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés és diverzió vádjával 1946. február elején 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban, ahonnan 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 16. doboz 1135. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 118.

378 Balázs István (Medgyes, 1927–?) 1945. november elején a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés vádjával 1946. február elején

18. Stéger János – fedőneve „Stol", 1926-ban született a Somogy megyei Tab faluban, ahol jelenleg is lakik, 6 osztályt végzett, pártonkívüli, kereskedő, magyar nemzetiségű. Magyar állampolgár. Rádiós ügynök.
1945. november 3-án tartóztatták le.[379]

1945. november „"[380]

A Magyarországi SZEB Felügyelet főfelügyelője,
Csernostan őrnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0800.jpg–0806.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 235. 222–228.)

10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A Szovjetunióból 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 1. doboz 58. boríték; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 22.

379 Stéger János (Tab, 1926–?) 1945. november elején a szovjet katonai kémelhárítás letartóztatta, és a budapesti szovjet helyőrség bírósága kémkedés vádjával 1946. február elején 10 évi kényszermunkára ítélte a Gulág-táborokban. A Szovjetunióból 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok 24. doboz 1783. boríték; MNL OL Adatbázisok online Szovjetunióba elhurcoltak Stéger János; Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 332.

380 Az eredetiben a nap nincs feltüntetve.

23/c.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelete által összeállított vádirat a kémkedéssel és diverzáns tevékenységgel vádolt magyar fiatalok ügyében

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Felügyelet 1945. december 28.
Szigorúan titkos

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének,
a Szovjetunió marsalljának
Vorosilov elvtársnak

Kiegészítésül az I-0605 számú 1945.11.09-i [jelentéshez][381]

Megküldöm az *Abwehrstelle Wien* német hírszerző szerv által beszervezett 20 kém és diverzáns ügyében készített vádiratot.

A kémeknek ez a csoportja a szovjet megszálló csapatok hátországában tevékenykedett Magyarországon.

1945. november–december folyamán a Felügyelet az egész csoportot felkutatta és izolálta.

Az ügy a vizsgálattal befejeződött, átadjuk a katonai törvényszéknek tárgyalásra.

A bírósági tárgyalás eredményét közölni fogom.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője
Bjelkin
altábornagy

„Jóváhagyom"
A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője
(Bjelkin)
altábornagy
1945. december 28.

381 Lásd a II/23/b számú dokumentumot.

Vádirat

Az OSzSzSzK Btk. 58-6. 58-9. és 58-11. cikkelyébe ütköző bűncselekmények elkövetésével vádolt Ádám Péter, Gyürki Endre, Szabó László és társaik, összesen 20 magyar nemzetiségű személy ellen indított 8. számú bűntető nyomozás ügyében.

1945. október végén adatokat kaptunk arra vonatkozóan, hogy Budapesten és Magyarország területén német diverzáns ügynökök és rádiósok egy csoportja, amely a német hírszerző szervek megbízásából hatolt be Magyarországra, illegális, bomlasztó tevékenységet folytat a szovjet csapatok ellen.

Ezeknek az adatoknak az alapján felkutattuk és letartóztattuk a német diverzáns ügynököket és rádiósukat: Ádám Pétert, Gyürki Endrét, Márton Ernesztinát, Szabó Lászlót, Karara Emilt, Hajmási Józsefet, Stansics Józsefet, Pintér Istvánt, Szatmári Istvánt, Sziklai Bélát, Gódor Jánost, Pisel (?) Ferencet, Kiss Istvánt, Stefanics Istvánt, Turi Lászlót, Balázs Istvánt, Stéger Jánost, Bejla [Bély] Gyulát,[382] Polereczky Gábort[383] és Fazekas Zoltánt.

Az ügyben lefolytatott vizsgálat megállapította:

1944 végén a német hírszerző szervek aktivizálva a hírszerző-diverziós tevékenységet a szovjet csapatok ellen, Ausztria és Csehszlovákia területén iskolák hálózatát hozták létre kvalifikált ügynökség felkészítésére, amelyet kém és diverziós célokkal átdobtak a Vörös Hadsereg hátországába.

Az 1944 októberétől 1945 januárjáig terjedő időszakban a fent említett vádlottak önként beleegyezésüket adták a német hírszerző szervekkel való együttműködéshez, német ügynökként beszervezték őket, és speciális felkészítés végett Ádám Pétert, Gyürki Endrét, Pintér Istvánt, Hajmási Józsefet, Sziklai Bélát,

382 Bély Gyula (Moson, 1924–?) sajtkészítő segéd. Mint nyugatra hurcolt volt leventét hazatérőben 1945 októberében Hegyeshalomnál elfogták. A szovjet hadsereg katonai törvényszéke 1946. február 7-én 15 évre ítélte. 1953 novemberében térhetett haza mint volt hadifogoly. 1967-ben rehabilitálták. Rózsás J.: *Gulag lexikon*. i. m. 35.

383 Polereczky Gábor (Kecskemét, 1920–?) 1945. november 19-én tartóztatták le, a szovjet katonai törvényszék 1946. február 7-én 15 évre ítélte. A Gulágról 1953 novemberében térhetett haza. ÁBTL 3.1.9. V-töredék. Volt szovjet hadifoglyok. 21. doboz 1550. boríték.

Karara Emilt, Szatmári Istvánt, Kiss Istvánt, Stansics Józsefet, Stefanics Istvánt, Bejla [Bély] Gyulát és Fazekas Zoltánt német hírszerző-diverziós iskolába küldték, amely Malacka [városban] (Szlovákia) működött; Márton Ernesztinát és Szabó László vádlottakat a Bécsben „Schmidt mérnök irodája" elnevezés alatt létezett német hírszerző iskolába; Gódor János, Pisel (?) Ferenc, Turi László, Balázs István és Stéger János vádlottakat a kezdetben Felsbergben, később Göstlingben (Ausztria) működött rádiós hírszerző iskolába; Poloreczky Gábor vádlottat egy német hírszerző csoportba küldték Kjusevatba (?), azután áthelyezték rádiós ügynöki felkészítésre Göstlingbe.
(a vizsgálati dosszié lapjai 122–133, 139, 205–206, 248–250, 291–293, 328–332, 359, 372, 373, 380–382, 400–401, 407, 408, 423, 424, 461–462, 469–470, 482–484, 495–497, 502–503, 509–510, 530–531, 543–544, 561, 562, 574–575, 592–595, 606–614).

1945 áprilisában a hírszerző-diverziós munkával kapcsolatos speciális tanfolyam befejezését követően Göstlingben ügynöki csoportokat hoztak létre, amelyeket Magyarország területére a Vörös Hadsereg hátországába terveztek átdobni diverziós-bomlasztó munkára.

Az összes csoport általános irányításával Ádám Péter diverzáns ügynököt bízták meg, akinek a német hírszerző központtal történő kapcsolattartásra átadták Márton Ernesztina és Szabó László rádiós ügynököket, akik rádiókkal voltak felszerelve.
(a vizsgálati dosszié lapjai 136, 141, 146–149, 251–252, 294, 632–635).

1945. május elején az összes diverzáns ügynök és rádiós a német hírszerzés munkatársától, Stam hadnagytól azt a feladatot kapta, hogy jusson el Magyarország területére a Vörös Hadsereg hátországába, ahol telepedjenek le és kezdjenek hozzá a szovjet csapatok elleni aktív bomlasztó munkához a háború utáni időszakra.
(a vizsgálati dosszié lapjai 188–189, 295–297, 636, 667–669).

A német hírszerzés által meghatározott feladat teljesítése során a csoport vezetője, Ádám Péter átjutott Magyarország területére, illegálisan letelepedett Budapesten Fekete Péter névre szóló hamis dokumentumokkal, és hozzálátott a szovjet csapatok elleni aktív bomlasztó tevékenységhez.

Ádám Péter Budapesten létrehozott egy irányító csoportot Márton Ernesztina, Szabó László, Gyürki Endre és Fazekas Zoltán ügynökökből, akik a németek megbízásából szintén átjutottak Magyarország területére.
(a vizsgálati dosszié lapjai 178–183, 317–319, 270–271, 640–650).

Miután a fasiszta Németország meggyőződéses hívei voltak, Ádám Péter felhasználva az irányító csoport ügynökeit – Márton Ernesztinát, Gyürki Endrét és Szabó Lászlót – kapcsolatot létesített egy másik német ügynökséggel, amelyet a német hírszerzésnél ismert meg, és amely átjutott Magyarországra. Azt a feladatot adta nekik, hogy a Szovjetunió iránt ellenséges érzelmű helyi lakosok közül szervezzenek be új embereket a Vörös Hadsereg elleni bomlasztó munkára: feladatot adott diverzáns akciók előkészítésére, fasiszta agitáció folytatására, a Vörös Hadsereg és a demokratikus Magyarország ellen irányuló fasiszta röplapok készítésére és terjesztésére.
(a vizsgálati dosszié lapjai 178–184, 318, 319, 270–271, 227–231, 437).

Azonkívül Ádám Péter közvetlenül tanulmányozta a budapesti szovjet katonai objektumok elleni merényletek lehetőségét, szovjetellenes röplapok készítésével foglalkozott, és állandóan arra törekedett, hogy az ügynököket aktívabb bomlasztó tevékenységre buzdítsa a Vörös Hadsereg ellen.
(a vizsgálati dosszié lapjai 179, 180, 194, 195, 229, 230, 661, 662).

Márton Ernesztina vádlott, aki szintén meggyőződéses híve volt a fasiszta Németországnak, Magyarországra történt visszatérése után aktívan segített Ádám Péternek a kapcsolat helyreállításában a másik ügynökséggel és az általuk végzett ellenséges tevékenység konspirációjának megőrzésében.
(a vizsgálati dosszié lapjai 178–179, 182, 275, 277).

Szabó László vádlott, miután Márton Ernesztinán keresztül helyreállította a kapcsolatot a csoport vezetőjével, Ádám Péterrel, elfogadta utóbbi javaslatát, hogy folytassa a bomlasztó tevékenységet a Vörös Hadsereg ellen, és egyebek között szovjetellenes röplapok terjesztésével foglalkozzon.
(a vizsgálati dosszié lapjai 189, 317–320).

Gyürki Endre vádlott, azt a feladatot kapta Ádám Pétertől, hogy létesítsen kapcsolatokat más ügynökségekkel és adja át nekik a bomlasztó tevékenységre vonatkozó utasításokat, 1945 szeptemberében Budapesten találkozott Szatmári István ügynökkel, akivel megállapodott a közös diverzáns munkáról a vasúti közlekedésben. Ugyanezzel a feladattal ment el Gyürki Endre Lévára Krapka Richárd ügynökhöz, illetve el kellett volna mennie Pintér István ügynökhöz Pécsre, de ezt a bűnös tevékenységet a letartóztatás megszakította.
(a vizsgálati dosszié lapjai 181–182, 227–229, 437–439).

Azonkívül Gyürki Endre még a speciális iskolai felkészítés kezdetén, a német hírszerzőszerv képviselőjének megbízásából egy ügynökség szervezésével foglalkozott a német diverziós iskola számára. Ily módon Krapka Richárd ügynökkel együtt ügynöknek szervezte be: Fazekas Zoltánt, Biró Lajost és Gyuricza Gyulát, akik ezt követően a malackai diverziós iskolában tanultak.
(a vizsgálati dosszié lapjai 224–226, 608–611).

Az előadottak alapján **vádolom:**

1. Ádám Pétert, más néven Fekete Pétert, fedőneve „Alex", 1920-ban született a Szabolcs megyei Kisléta faluban, magyar, magyar állampolgár, kisiparos családból származik, csizmadia kisiparos, 1935-tól a fasiszta Nemzetiszocialista Párt tagja, hat osztályt végzett,

azzal, hogy:

1. Aktív fasisztaként önként kifejezésre juttatta egyetértését a német hírszerző szervekkel való együttműködésre. 1944 decemberében, a bécsi rádiós iskola befejezése után, jelentkezett a malackai német diverzáns iskolába, ahol elvégzett egy speciális diverzáns és hírszerző tanfolyamot a szovjet csapatok hátországában végzendő munkára vonatkozóan.
2. A diverzáns-hírszerző iskola elvégzése után a németek ott hagyták a diverzáns-hírszerző ügyek oktatójának. Ezt a munkát Ádám Péter 1945 áprilisáig végezte.
3. A német hírszerzés megbízásából átjutott Magyarország területére, ahol a hírszerző-diverzáns csoport vezetőjeként illegálisan letelepedett Budapesten, Fekete Péter álnéven bomlasztó tevékenységet folytatott a Vörös Hadsereg ellen és erre a célra másik ügynökséget szervezett, vagyis elkövette az OSzSzSzK Btk. 58-6. 58-9. és 58-11. cikkelyébe ütköző bűncselekményeket.

2. Márton Ernesztinát, fedőneve „Maxi", 1927-ben született Budapesten, magyar, magyar állampolgár, pártonkívüli, hajadon,

azzal, hogy

1. A fasiszta Németország meggyőződéses híveként önként kifejezésre juttatta egyetértését a német hírszerző szervekkel való együttműködésre.
2. A német hírszerző iskolában Bécsben és Göstlingben 1945 áprilisában speciális tanfolyamot végzett a szovjet csapatok hátországában végzendő hírszerző tevékenységet illetően, egyben más ügynökökkel együtt felké-

szítették a Vörös Hadsereg hátországába történő átdobásra diverzáns és kémtevékenység folytatására.

3. A német hírszerzés megbízásából átjutott Magyarország területére és Budapesten telepedett le, ahol aktívan segített Ádám Péternek a bomlasztó tevékenység folytatásában a Vörös Hadsereg ellen – vagyis elkövette az OSzSzSzK Btk. 58-6. 58-9. és 58-11. cikkelyébe ütköző bűncselekményeket.

3. Szabó Lászlót, fedőneve: „Stahl" (?), 1928-ban született Székesfehérváron, magyar, magyar állampolgár, hivatalnok családból származik, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség tagja, 7 osztályt végzett, büntetlen előéletű, nőtlen,

azzal, hogy

1. ellenséges érzelmekkel viseltetett a Szovjetunió iránt, önként kifejezésre juttatta egyetértését a német hírszerző szervekkel történő együttműködésre.
2. a bécsi és a göstlingi német rádiós iskolában 1945 áprilisában speciális hírszerző tanfolyamot végzett és más ügynökkel együtt felkészítették a szovjet csapatok hátországában folytatandó felderítő és diverziós munkára.
3. A német hírszerző szervek megbízásából átjutott Magyarország területére, kapcsolatba lépett a csoport vezetőjével. Ádám Péterrel és utóbbival együtt bomlasztó tevékenységet folytatott a Vörös Hadsereg ellen – vagyis elkövette az OSzSzSzK Btk. 58-6. 58-9. és 58-11. cikkelyébe ütköző bűncselekményeket.

4. Gyürki Endrét, fedőneve: „Gyári Ernő", 1924-ben született Budapest külvárosában. Rákospalotán, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, alkalmazotti származású, középfokú végzettségű,

azzal, hogy

1. ellenséges érzelmű volt a Szovjetunióval szemben, így önként együttműködött a német hírszerzéssel.
2. Az 1944 decemberétől 1945 áprilisáig tartó időszakban speciális kiképzést kapott a malackai német diverzáns iskolában a Vörös Hadsereg hátországában végzendő hírszerző és diverzáns munkához. Ennek befejezése után Ádám Péter ügynöki csoportjának tagjaként végleg felkészítették a Vörös Hadsereg hátországába történő átdobásra diverzáns-hírszerző munkára.

3. A német hírszerző szervek megbízásából átjutott Magyarország területére, kapcsolatba lépett a csoport vezetőjével, Ádám Péterrel. Részt vett a bomlasztó munkában, teljesítette Ádám Péter megbízását a más ügynökségekkel történő kapcsolat létesítésre, illetve diverzió elkövetésére készült a vasúti közlekedésben – vagyis elkövette az OSzSzSzK Btk. 58-6. 58-9. és 58-11. cikkelyébe ütköző bűncselekményeket.

5. Szatmári Istvánt, fedőneve: „Törpe", 1926-ban született Dombiratos faluban, Csanád megyében,[384] magyar, magyar állampolgár, középfokú végzettségű, pártonkívüli, nőtlen, büntetlen előéletű.

6. Pintér Istvánt, fedőneve: „Stefan Péter", 1927-ben született a Somogy megyei Szigetvár városban, magyar, magyar állampolgár, 8 osztályt végzett, pártonkívüli, nőtlen, büntetlen előéletű,

azzal, hogy

ellenséges érzelműek voltak a Szovjetunió iránt, önként kifejezésre juttatták egyetértésüket a német hírszerző szervekkel ügynökként való együttműködésre, majd 1944 decemberétől 1945 áprilisáig egy speciális német iskolában felkészültek a diverzáns-kémtevékenységre a szovjet csapatok hátországában.

A német hírszerzés megbízásából átjutottak Magyarország területére, kapcsolatba léptek Ádám Péter csoportjának vezetőjével és az ő irányítása alatt készültek a Vörös Hadsereg elleni aktív bomlasztó tevékenységre – vagyis elkövették az OSzSzSzK Btk. 58-6. 58-9. és 58-11. cikkelyébe ütköző bűncselekményeket.

7. Karara Emilt, fedőneve: „Ernst Klaus", 1922-ben született Győr városban, osztrák, osztrák állampolgár, középfokú végzettségű, pártonkívüli, kereskedő, kereskedő családból származik, nőtlen, büntetlen előéletű;

8. Hajmási Józsefet, fedőneve „Karl Hahn", 1920-ban született Győr városban, magyar, magyar állampolgár, hivatalnok, a Budapesti Egyetem hallgatója, büntetlen előéletű;

384 1923–1946 között Csanád-Arad-Torontál, majd 1950-ig Csanád vármegye települése.

9. Stansics Józsefet, fedőneve „Szibold Ludvig", 1925-ben született a Győr megyei Győrszentiványban, magyar, magyar állampolgár, munkásszármazású, 6 osztályt végzett, 1941-től a Nyilaskeresztes Párt tagja, nőtlen, büntetlen előéletű;

10. Sziklai Bélát, fedőnév: „Bertold István", 1922-ben született Budapest külvárosában, Pestszentlőrincen, alkalmazotti családból származik, magyar, pártonkívüli, középfokú végzettségű, magyar állampolgár, a budapesti egyetem hallgatója, nőtlen, büntetlen előéletű;

11. Gódor Jánost, fedőneve „Gonda János", 1912-ben [1922-ben] született Fóton, Újpest mellett, magyar, magyar állampolgár, munkás, szakmája szerint gépkocsivezető, paraszti származású, 4 osztályt végzett, pártonkívüli, nős;

12. Pisel (?) Ferencet, fedőneve: „Pintér Ferenc", 1917-ben született Újpesten, magyar, magyar állampolgár, 6 osztályt végzett, a Nyilaskeresztes Párt volt tagja, letartóztatása előtt a Magyar Kommunista Párt tagja, munkás, munkásszármazású, nős;

13. Kiss Istvánt, fedőneve: „Kumer Max", 1917-ben született a Győr megyei Győrszentiványban, magyar, magyar állampolgár, 5 osztályt végzett, munkás, paraszti származású, 1940 novemberétől a Nyilaskeresztes Párt tagja volt, nőtlen;

14. Stefanics Istvánt, fedőneve: „Franz Srimpf" (?), 1921-ben született a Győr megyei Győrszentiványban, magyar, magyar állampolgár, 4 osztályt végzett, paraszti származású, 1939-től a Nyilaskeresztes Párt tagja, nőtlen;

15. Turi Lászlót, fedőneve: „Tas", 1928-ban született a Somogy megyei Tab faluban, magyar, magyar állampolgár, befejezetlen középfokú végzettségű, pártonkívüli, nőtlen;

16. Balázs Istvánt, fedőneve „Bogner", 1927-ben született a Somogy megyei Tab faluban, magyar, magyar állampolgár, 6 osztályt végzett, kereskedő;

17. Stéger Jánost, fedőneve „Stol", 1926-ban született a Somogy megyei Tab faluban, magyar, magyar állampolgár, 6 osztályt végzett, kereskedő, pártonkívüli;

18. Bély Gyulát, fedőneve „Bauer Vili", 1924-ben született a Moson megyei Mosonban,[385] magyar, magyar állampolgár, munkásszármazású, tejtermékkészítő mester, nőtlen;

19. Polereczky Gábort, fedőneve „Pete/Pető Gábor", 1920-ban született Kecskeméten, orvos családból származik, befejezetlen felsőfokú végzettségű, magyar, magyar állampolgár, a Magyar Szociáldemokrata Párt tagja, nős, büntetlen előéletű;

20. Fazekas Zoltánt, fedőneve „Fagyas László", 1925-ben született Csepelen (Budapest), magyar, magyar állampolgár, 6 osztályt végzett, munkás származású, a Magyar Szociáldemokrata Párt tagja, nőtlen, büntetlen előéletű,

azzal, hogy ellenséges érzelműek voltak a Szovjetunióval szemben, önként kifejezésre juttatták egyetértésüket, hogy ügynökként együttműködnek a német hírszerző szervekkel. Ezt követően egy speciális iskolában felkészítették őket a diverzáns és hírszerző munkára a szovjet csapatok hátországában. A német hírszerzés megbízásából átjutottak Magyarország területére, ahol várták a német hírszerzéstől az összeköttetést és a különleges utasításokat a Vörös Hadsereg elleni bomlasztó tevékenység folytatását illetően, vagyis elkövették az OSzSzSzK Btk. 58-6. 58-9. és 58-11. cikkelyébe ütköző bűncselekményeket.

Az összes vádlott beismerte, hogy bűnösek az ellenük felhozott bűncselekmények elkövetésében, ezenkívül bűnösségüket bizonyítják a nyomozás anyaga, valamint az ügyhöz csatolt tárgyi bizonyítékok.

A jelen ügyirat a helyőrség katonai ügyészén keresztül átadásra kerül a budapesti helyőrség katonai törvényszékének.

A vádiratot összeállították

1945. december „..." Budapest.

A Magyarországi SZEB Felügyelet munkatársa
Molcsanov főhadnagy
„egyetért" a Magyarországi SZEB felügyelet főfelügyelője
Csernostan őrnagy

385 A város mint Mosonmagyaróvár része ebben az időpontban Győr-Moson megyéhez tartozott.

Jelentés

1. A jelen ügy vádlottjai letartóztatásba kerültek: Gyürki Endre, Márton Ernesztina, Szabó László, Karara Emil, Hajmási József, Gódor János, Pisel (?) Ferenc, Balázs István, Stéger János, Fazekas Zoltán – 1945. november 12-én; Pintér István, Szatmári István, Sziklai Béla, Turi László – 1945. november 13-án; Kiss István, Stefanics István – 1945. november 14-én; Ádám Péter – 1945. november 16-án; Stansics József, Polereczky Gábor – 1945. november 21-én, Bejla [Bély] Gyula – 1945. november 22-én.

A letartóztatottak őrizetben vannak a helyőrségnek az előzetes fogva tartásra rendszeresített zárkáiban, és a mai naptól a fogva tartásuk a Budapesti Helyőrség katonai ügyészét terheli.

2. A bíróságra behívandó tanú – nincs.

3. A tárgyi bizonyítékok külön csomagban vannak az ügyhöz mellékelve.

A Magyarországi SZEB Felügyelet munkatársa
Molcsanov főhadnagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_1116.jpg–1124.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 236. 226–234.)

24.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése esztergomi diákok letartóztatásáról

A Magyarországi SZEB Felügyelet
1945. november 1.

Szigorúan titkos
1. pld.

A Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak
Politikai tanácsadónak,
Puskin e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés

Október 28-án a politikai rendőrség járőre az Esztergom város melletti hegyes vidéken letartóztatta: Máté (?) Mihályt, aki 17 éves, gimnáziumi tanuló, a Levente fasiszta ifjúsági szervezet volt tagja; Galgóczi Jánost, aki 15 éves, a 8. osztály tanulója, a Levente volt tagja és Parák Tibort, aki 20 éves és szinten gimnáziumi tanuló, a Levente volt tagja.

A letartóztatás akkor történt, amikor az említett három fiatalember éppen egy németektől zsákmányolt géppuskából lövöldözött.

Az esztergomi rendőrségen lefolytatott kihallgatáson mindhárman hasonló vallomásokat tettek, amelyeknek lényege a következő:

Október 27-én este Máté (?) Mihályt meghívta lakására Mosonyi József professzor, aki 30 éves, korábban a katolikus ifjúsági szövetség vezetője, jelenleg a Kisgazdapárt esztergomi kerületi szervezetének elnöke.

A látogatás során Mosonyi javasolta Máté (?) Mihálynak, hogy gyűjtse össze maga köré azokat a fennálló rendszerrel elégedetlen fiatalokat, akikre fegyvereket lehetne rábízni arra az esetre, ha a közelgő választásokon a Kisgazdapárt tagjai összetűzésbe kerülnének a kommunistákkal. Mosonyi azt is mondta, hogy a pártközpont megígérte neki, hogy a szükséges mennyiségű fegyvereket eljuttatja hozzá.

Máté (?) Mihály helyeselte a javaslatot, és hogy azt megvalósítsa, október 28-án beszélt két fent említett barátjával, Galgóczival és Parákkal, akik szintén beleegyeztek a javaslatba, és közben azt is megtudta, hogy ezek a fiatalemberek egy zsákmányolt működőképes német géppuskát rejtettek el a hegyekben.

A továbbiak a fent leírt módon történtek. A fiatalemberek elmentek a géppuskáért, és kipróbálása pillanatában a rendőrjárőr letartóztatta őket.

A rendőrség által letartóztatott Mosonyi József kategorikusan vitatja az ügyben való érintettségét, és azt mondja, hogy október 28-án valóban beszélgetett Máté (?) Mihállyal, de csak arról, hogy az utóbbit meghívja, hogy a választásokon legyen összekötő a szavazóhelyiségek között.

Helyben megállapítást nyert, hogy a rendőrség fizikai erőszakot alkalmazott a három fiatalember kihallgatása során, ami kétségessé teszi vallomásukat.

A rendőrség folytatja a nyomozást.

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_863.jpg–0864.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 235. 163–164.)

25.

Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése a VKF 2. osztálya munkatársainak és ügynökeinek felkutatásáról és letartóztatásáról

A Magyarországi SZEB Felügyelet
1945. november 9. Szigorúan titkos

A Szovjetunió marsalljának,
Vorosilov e[lv]t[árs]nak
A Szovjetunió magyarországi követének,
Puskin e[lv]t[árs]nak
Szviridov altábornagy e[lv]t[árs]nak

Különleges jelentés
a magyar Vezérkar 2. osztályához (hírszerzés és elhárítás) tartozó hivatásos munkatársak és ügynökök Budapesten történt felkutatásának eredményeiről

1945 augusztusában, szeptemberében és novemberében Budapesten felkutatták és letartóztatták a magyar Vezérkar 38 hivatásos munkatársát és ügynökét, akik a 2. osztályhoz tartoztak, és akik illegálisan tértek vissza Ausztriából, ahova a németekkel együtt menekültek el.

Budapesten illegalitásban éltek.

A felkutatottak közül:

12 hivatásos hírszerző munkatárs
22 hivatásos elhárítási munkatárs
2 hírszerző ügynök

A letartóztatottak kihallgatása során felfedtünk a további keresés céljából:
160 hivatásos munkatársat
10 ügynököt

A letartóztatottak közül:

12 főt beszerveztek és szabadlábra helyeztek azonosító személyként történő felhasználás céljából
5 főt átadtak a bíróságnak
21 fő előzetes letartóztatásban van, őket kihallgatják

A Magyarországi SZEB Felügyelet vezetője,
Bjelkin altábornagy

HU-MNL-OL X-Oroszország-10633-HU_MNL_OL_55860_0791.jpg
(GARF F. P-5446 op. 81. gy. 235. 237.)

KÉPEKMELLÉKLET

1. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése magyar hírszerző és elhárító tisztek letartóztatásáról (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, 55860_0460)
2. Kiképzésen résztvevő leventék a kakucsi táborban 1944-ben (Fortepan, Reményi József, 258298)
3. A lebombázott Margit híd helyett épített ideiglenes pontonhíd, az ún. „Manci híd" az Árpád fejedelem útja és a Margitsziget között (Fortepan, Kramer István dr., 52105)
4. Magyar és német hadifoglyok menete Balatonalmádi egyik utcáján (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175186)
5. Vidéki élelmiszerbeszerző útról hazatérő asszonyok a vonat mozdonyán - „Batyuzók" (Fortepan, Rózsa László, 211068)
6. Szovjet zászló az Országházon (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175263)
7. A 2. Ukrán Front Politikai osztályának hangszórós kocsija Budapest utcáin (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 88.182)
8. A háborús pusztítás nyomai a Margit körúton a Mechwart ligetnél (Fortepan, Vörös Hadsereg, 217694)
9. A József körút háborús utcaképe a Baross utcától (Harminckettesek tere) a Krúdy utca torkolata felé (Fortepan, Vörös Hadsereg, 210526)
10. Járművek roncsai a Margit körúton (Fortepan, Vörös Hadsereg, 217711)
11. Üllői úti utcarészlet a kispesti Kossuth térnél (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175179)
12. Szovjet katonák a Teleki László téren Budapest térképét tanulmányozzák (Fortepan, Vörös Hadsereg, 210533)
13. Szovjet katonák menete a József körúton (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175196)
14. Szovjet járőr a József körúton (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175265)
15. Szovjet tisztek a Halászbástyáról szemlélik a várost (Fortepan, Ungváry Krisztián, 31805)

16. Szovjet katonák őrjáratban a romos pesti utcán (Fortepan, Fortepan, 155591)
17. A Ferenc József (Szabadság) híd maradványai a Szent Gellért térnél a gyalogos pontonhíddal (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175139)
18. Balassagyarmati útkereszteződés a felvidéki települések felé mutató magyar és orosz nyelvű táblákkal (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175188)
19. Az Erzsébet híd romjai, jobbra a Belvárosi templom és a Piarista Gimnázium (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175240)
20. Szovjet katonák az Üllői úton az Iparművészeti Múzeumnál (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175249)
21. Háborús városkép a Kálvária tér és a Losonci utca sarkán (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175184)
22. Ceglédi utcakép orosz nyelvű iránymutató táblákkal (Fortepan, Vörös Hadsereg, 175248)
23. Pihenő szovjet katonák (Fortepan, Mihályi Balázs, 217790)
24. 1945 május elseje Budapesten. A szovjet Dunai Flotta matrózának barátkozása (MTI Fotó, FMAFI1945__03727)
25. Szovjet katonai egység díszmenete a Ludovika téren (Fortepan, Rózsa László, 211065)
26. Malinovszkij marsall tiszttársai társaságában a Szabadság téri szovjet hősi emlékmű avatásán, 1945. május 1. (MTI Fotó, FMAFI1945__03072)
27. Tildy Zoltán köztársasági elnök és felesége Vorosilov marsall társaságában (MTI Fotó, FMAFI1946__5002002)
28. Gyöngyösi János külügyminiszter aláírja a fegyverszüneti egyezményt, a háttérben Molotov szovjet külügyminiszter és Balogh István miniszterelnökségi államtitkár (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 60.1003)
29. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság tagjai az Andrássy út 42. számú épület előtt (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 64-1642)
30. Mihail Iljics Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyeleti osztályának vezetője (Rosszijszkij Goszudarsztvennij Arhiv Szocialno-Polityicseszkoj Isztorii – Orosz Állami Társadalom- és Politikatörténeti Levéltár)
31. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés első budapesti ülése az Országházban. Az első sorban Gerő Ernő, Molnár Erik, Nagy Imre és Rónai Sándor miniszterek (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 1777/1957 fk)

32. G. M. Puskin szovjet követ megbízólevelének átadása után Zsedényi Bélával, az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökével beszélget (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 1806/1957 fk. A fotó készítője Falus Károly.)
33. Péter Gábor, a Politikai Rendészeti Osztály vezetője (a kép baloldalán) Szálasi Ferencet hallgatja ki az Andrássy út 60-ban (Fortepan, Fortepan, 155540)
34. William S. Key altábornagy, a SZEB amerikai delegációjának vezetője és Szviridov altábornagy, a szovjet delegáció helyettes vezetője (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 63.2090)
35. O. P. Edgcumbe altábornagy, az angol delegáció vezetője Szviridov altábornagy és Beljanov vezérőrnagy társaságában (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 64.339)
36. Zamercev vezérőrnagy, budapesti városparancsnok és Hont Ferenc esztéta, rendező (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 67.3592)
37. Vorosilov marsallt ábrázoló plakát a budapesti utcán az 1945 novemberi választások idején (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 75.210)
38. Vorosilov marsall, Pokorny Klára, Pokorny Hermann vezérezredes felesége, Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök, Gyöngyösi János külügyminiszter Rákosi Mátyásné társaságában a Park Clubban (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 72.50)
39. Zamercev vezérőrnagy, budapesti városparancsnok és Sólyom László budapesti rendőrfőkapitány (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 83.249)
40. Szviridov altábornagy búcsúfogadása a SZEB munkájának befejezésekor (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 67.2140)
41. Kassai Géza és Wágner Anna szovjet emigrációból hazatért újságírók a Vörös Hadsereg lapja, az *Új Szó* szerkesztőségében (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 75.206)
42. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság tagjai a Kossuth Lajos téri Igazságügyi Palotában a mártírhalált halt Kiss János vezérezredes ravatalánál (Fortepan, Bauer Sándor, 155608)
43. Esterházy János gróf a Szlovenszkói Magyar Párt elnöke a Magyar Rádió stúdiójában (1939) (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár, 62.1235)

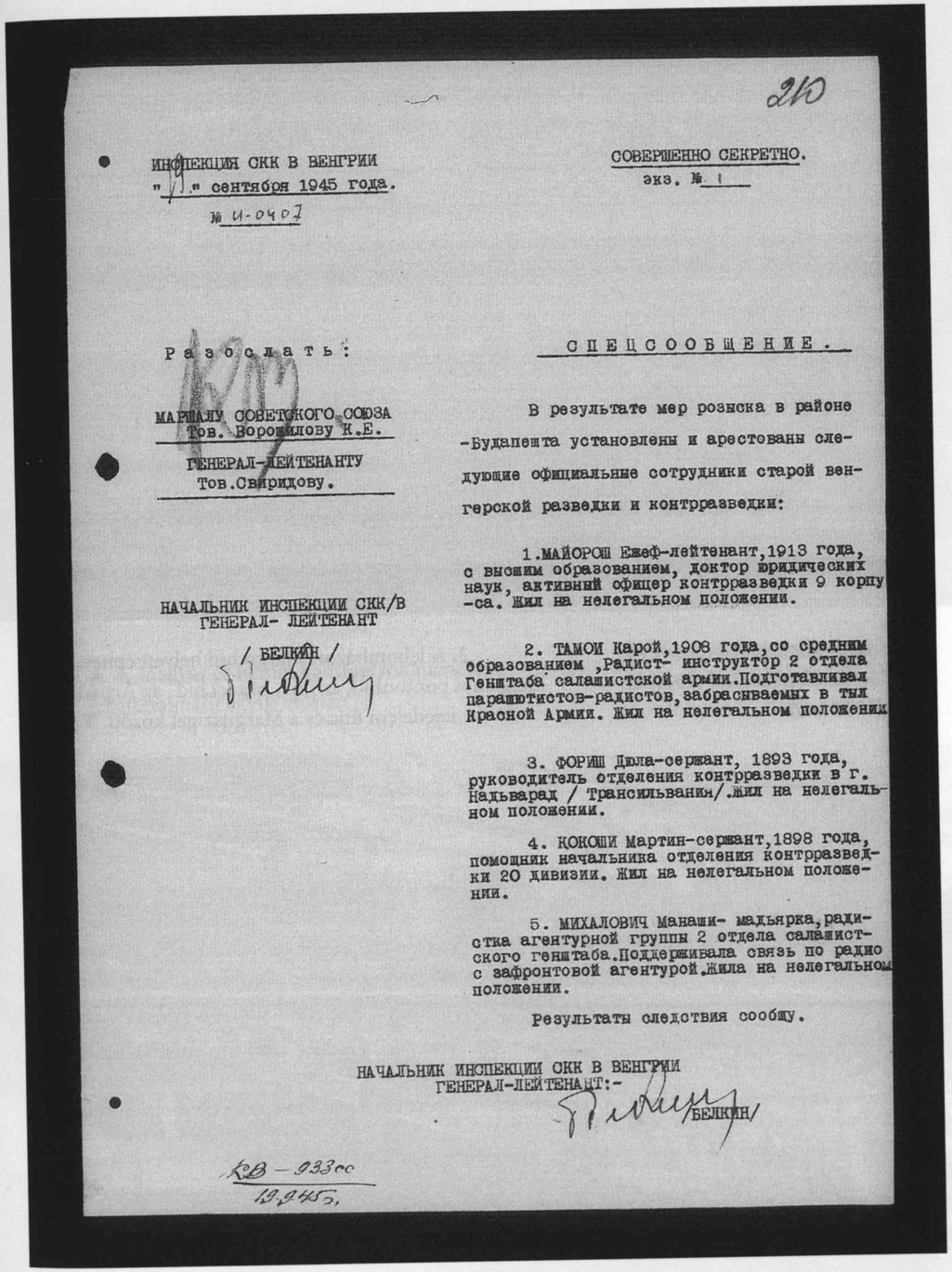

240

ИНСПЕКЦИЯ СКК В ВЕНГРИИ
"1." сентября 1945 года.
№ И-0407

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.
экз. № 1

Р а з о с л а т ь :

МАРШАЛУ СОВЕТСКОГО СОЮЗА
Тов. Ворошилову К.Е.

ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТУ
Тов.Свиридову.

НАЧАЛЬНИК ИНСПЕКЦИИ СКК/В
ГЕНЕРАЛ- ЛЕЙТЕНАНТ
/ БЕЛКИН /

СПЕЦСООБЩЕНИЕ.

В результате мер розыска в районе -Будапешта установлены и арестованы следующие официальные сотрудники старой венгерской разведки и контрразведки:

1.МАЙОРОШ Ежеф-лейтенант,1913 года, с высшим образованием, доктор юридических наук, активный офицер контрразведки 9 корпуса. Жил на нелегальном положении.

2. ТАМОШ Карой,1908 года,со средним образованием ,Радист- инструктор 2 отдела Генштаба салашистской армии.Подготавливал парашютистов-радистов,забрасываемых в тыл Красной Армии. Жил на нелегальном положении.

3. ФОРИШ Дюла-сержант, 1893 года, руководитель отделения контрразведки в г. Надьварад / Трансильвания/.Жил на нелегальном положении.

4. КОКОШИ Мартин-сержант,1898 года, помощник начальника отделения контрразведки 20 дивизии. Жил на нелегальном положении.

5. МИХАЛОВИЧ Манаши- мадьярка,радистка агентурной группы 2 отдела салашистского генштаба.Поддерживала связь по радио с зафронтовой агентурой.Жила на нелегальном положении.

Результаты следствия сообщу.

НАЧАЛЬНИК ИНСПЕКЦИИ СКК В ВЕНГРИИ
ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ:- /БЕЛКИН/

КВ – 933сс
19.9.45г.

1. Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyelet vezetőjének különleges jelentése magyar hírszerző és elhárító tisztek letartóztatásáról

▲ **2.** Kiképzésen résztvevő leventék a kakucsi táborban 1944-ben

▲ **4.** Magyar és német hadifoglyok menete Balatonalmádi egyik utcáján

3. A lebombázott Margit híd helyett épített ideiglenes pontonhíd, az ún. „Manci híd" az Árpád fejedelem útja és a Margitsziget között ▼

5. Vidéki élelmiszerbeszerző útról hazatérő asszonyok a vonat mozdonyán – „Batyuzók" ▼

▲ **6.** Szovjet zászló
az Országházon

7. A 2. Ukrán Front Politikai osztályának
hangszórós kocsija Budapest utcáin ▼

▲ **8.** A háborús pusztítás nyomai
a Margit körúton a Mechwart ligetnél

9. A József körút háborús utcaképe
a Baross utcától (Harminckettesek tere)
a Krúdy utca torkolata felé ▼

▲ **10.** Járművek roncsai
a Margit körúton

11. Üllői úti utcarészlet
a kispesti Kossuth térnél ▼

12. Szovjet katonák a Teleki László téren Budapest térképét tanulmányozzák

▲ **13.** Szovjet katonák menete a József körúton

14. Szovjet járőr a József körúton ▼

▲ **15.** Szovjet tisztek a Halászbástyáról szemlélik a várost

16. Szovjet katonák őrjáratban a romos pesti utcán ▼

▲ **17.** A Ferenc József (Szabadság) híd maradványai a Szent Gellért térnél a gyalogos pontonhíddal

18. Balassagyarmati útkereszteződés a felvidéki települések felé mutató magyar és orosz nyelvű táblákkal ▼

▲ **19.** Az Erzsébet híd romjai, jobbra a Belvárosi templom és a Piarista Gimnázium

20. Szovjet katonák az Üllői úton az Iparművészeti Múzeumnál ▼

▲ **21.** Háborús városkép a Kálvária tér és a Losonci utca sarkán

22. Ceglédi utcakép orosz nyelvű iránymutató táblákkal ▼

23. Pihenő szovjet katonák

▲ **24.** 1945 május elseje Budapesten. A szovjet Dunai Flotta matrózának barátkozása

25. Szovjet katonai egység díszmenete a Ludovika téren ▼

▲ **26.** Malinovszkij marsall tiszttársai társaságában a Szabadság téri szovjet hősi emlékmű avatásán, 1945. május 1.

27. Tildy Zoltán köztársasági elnök és felesége Vorosilov marsall társaságában ▼

▲ **28.** Gyöngyösi János külügyminiszter aláírja a fegyverszüneti egyezményt, a háttérben Molotov szovjet külügyminiszter és Balogh István miniszterelnökségi államtitkár

29. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság tagjai az Andrássy út 42. számú épület előtt ▼

▲ **30.** Mihail Iljics Bjelkin altábornagy, a SZEB Felügyeleti osztályának vezetője

31. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés első budapesti ülése az Országházban. Az első sorban Gerő Ernő, Molnár Erik, Nagy Imre és Rónai Sándor miniszterek ▼

▲ **32.** G. M. Puskin szovjet követ megbízólevelének átadása után Zsedényi Bélával, az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökével beszélget (Fotó: Falus Károly)

33. Péter Gábor, a Politikai Rendészeti Osztály vezetője (a kép baloldalán) Szálasi Ferencet hallgatja ki az Andrássy út 60-ban ▼

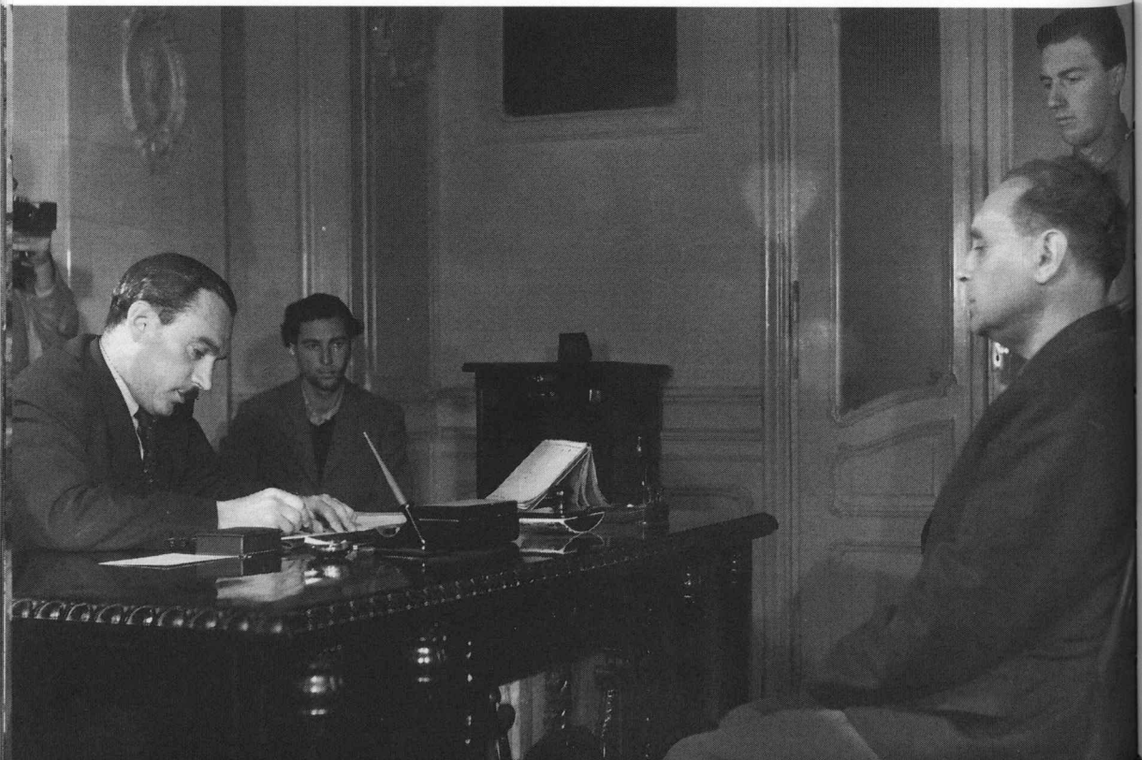

34. William S. Key altábornagy, a SZEB amerikai delegációjának vezetője és Szviridov altábornagy, a szovjet delegáció helyettes vezetője

▲ **35.** O. P. Edgcumbe altábornagy, az angol delegáció vezetője Szviridov altábornagy és Beljanov vezérőrnagy társaságában

36. Zamercev vezérőrnagy, budapesti városparancsnok és Hont Ferenc esztéta, rendező ▼

37. Vorosilov marsallt ábrázoló plakát a budapesti utcán az 1945 novemberi választások idején

▲ **38.** Vorosilov marsall, Pokorny Klára, Pokorny Hermann vezérezredes felesége, Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök, Gyöngyösi János külügyminiszter Rákosi Mátyásné társaságában a Park Clubban

39. Zamercev vezérőrnagy, budapesti városparancsnok és Sólyom László budapesti rendőrfőkapitány ▼

▲ **40.** Szviridov altábornagy búcsúfogadása a SZEB munkájának befejezésekor

41. Kassai Géza és Wágner Anna szovjet emigrációból hazatért újságírók a Vörös Hadsereg lapja, az *Új Szó* szerkesztőségében ►

▲ **42.** A Szövetséges Ellenőrző Bizottság tagjai a Kossuth Lajos téri Igazságügyi Palotában a mártírhalált halt Kiss János vezérezredes ravatalánál

43. Esterházy János gróf a Szlovenszkói Magyar Párt elnöke a Magyar Rádió stúdiójában (1939) ▼

Személynevek mutatója

A névmutatóban a dokumentumok szerzőinek nevét csak a dokumentum első oldalánál rögzítjük. Az aláírásokat, valamint a jelentések címzettjeit a mutatóban nem tüntettük fel.

Abramov, Alekszej Szergejevics 187–190
Abramov, Nyikolaj Szergejevics 188–190
Acabrik közlegény 131
Ádám Péter lásd Fekete (Ádám) Péter
Adamek István 276, 278
Afanaszjev, Szergej 130
Ajnstejn, Iszak Jakovlevics 129, 130
Akunyin tiszthelyettes 83
Albertini Géza 144
Alekszejev közlegény 92
Anyiszimov főhadnagy 193, 194
Anyiszimov, Szerafim Grigorjevics 89, 90, 158, 254
Aojama Asinori 266
Arcsimajev alhadnagy 83
Arnold őrnagy 239, 240
Artomonov, Vaszilij Vasziljevics 25
Asbóth Julianna/Bibiána 284, 292, 300, 306, 319
Aszmolov, Nyikolaj Konsztantyinovics 81, 87
Asztalos Lajos 144
Asztalos Lajosné 143
Augusztin Ferenc 253
Auscher János 343
Avarffy Elek 324
Babincev, Ivan Artyomovics 23, 65, 71, 74, 77, 211
Babó Tivadar 287, 289, 292–294, 304–306, 319, 323, 324, 326
Bágyi János 82
Bajkov közlegény 133
Baklanov, Borisz Ivanovics 21
Balanovszkij, Vlagyimir Anyiszimovics 158
Balaszanyan, Grigorij Dzsunsutovics 72, 73, 75, 76
Balázs Ferenc 129
Balázs István (1925) 275
Balázs István (1927) 349, 352, 353, 358, 360
Balázs István főhadnagy 144
Balázs József (1923) 277
Balázs József (rendőrtiszt) 160, 161, 162, 166
Balló Sándor 85
Balogh István 38, 384
Baranov, Jurij Petrovics 188–190
Baranyai Lipót 38
Barcalai György 261
Bárdossy László 224, 231
Barna József 144
Barna M. István 162
Barsváry Győző 240

Bartha Zoltán 143
Bartha Zoltánné 143
Bata, J. A. 82
Bati Zoltán 205
Batta Andor lásd Battha Andor
Battha Andor 201, 202, 236
Baumgartner N. 158
Bavikin, Nyikolaj Alekszandrovics 78
Bécsy Tamás 273, 274
Bedő Éva 164
Bedő Károly 164
Béldy Alajos 205
Beljanov, Alekszandr Mihajlovics 25, 30, 32, 53, 85, 89, 94, 104, 141, 145, 149, 153, 165, 166, 168, 174, 176, 178, 181, 183, 185, 191, 193, 215, 217, 246, 251, 253, 388
Belouszov alezredes 217, 218
Bély Gyula 352, 353, 359, 360
Bencsik Ambrus 72, 76
Bencsik András 277, 278
Bende rezidens 36
Benecsek 130
Benke István 265
Benyák György 99, 102, 105, 113–115, 116
Berija, Lavrentyij Pavlovics 35, 36, 141
Berkes József 284
Beszpjatih közlegény 52, 53
Bethlen István 38
Bihari Nagy Lajos 255
Bilkey Papp Ilona 284, 306, 319
Bilkey Papp Lajos 282, 285
Bilkey Papp Zoltán 280–284, 290–294, 296–303, 305–307, 309, 312, 313, 315, 316, 318–320, 325–327, 333, 334
Birnbaum Frigyes 220
Bíró Béni 102, 116
Bíró József 102
Biró Károly 91
Biró Lajos 355
Birstein, Vadim J. 37, 44
Bischof János 102
Bischof Sándor 100, 102, 103, 115
Bivalcev, I. Je. 183, 184
Bjelkin, Mihail Iljics 25, 96, 121, 122, 126, 236, 238, 240, 242, 244, 248, 256, 264, 268, 270, 272, 275, 288, 340, 342, 351, 361, 363, 369, 385
Bobkov közlegény 140
Bodnár József 58
Bognár Zalán 15
Bokor Béla 144
Bokor Irén 143
Boli Sándor 111
Bolsakov, közlegény 185
Borbély Rudolf 137
Bornemisza Géza 39
Boros István 276, 278
Borsos László 286, 294
Boskó hadnagy 241
Bot Attila 312, 316
Brandt őrnagy 343
Bricsek Imréné 61, 62
Bucskó Gyula 249
Buday-Goldberger Miklós 39, 256, 261
Bulacsov törzsőrmester 139
Bullrik Kristóf 144
Burcev, Andrej Konsztantyinovics 72
Burg Mihály 261
Burgalov, Sz. U. 185

Ceszarkin közlegény 63
Chambers, S. V. 267
Churchill, Winston 254
Ciano, Galeazzo 234
Czerniuk, Edward J. őrnagy 257
Czimber Anna 105, 119
Cziráki (Sziráki) Gyula 158
Cziráki József 158
Czirbusz (Czirbus) István 248

Csaban, I. R. közlegény 94
Csáky Mihály 222, 231, 233

Csapi István 193, 194
Csatay (Tuczentaller) Lajos 266
Cseh Gergő Bendegúz 17
Cseh János 251, 254
Cseh Márton 101, 102, 113
Cseremuhin gárdaezredes 159
Cserényi László 144
Cserhalmi Pál 236, 238, 239
Csernostan, Alekszandr Jevsztafjevics 25
Csics György 41, 204–206
Csikós János 205
Csikós Jenő 205
Csizmadia János lásd Csizmadia Lajos
Csizmadia Lajos 255
Csobod Barnabás 238
Csontos István 136
Csölle Ignác 144
Csöpi István Lásd Csapi István

Dálnoki Miklós Béla lásd Miklós Béla dálnoki
Dancza Lajos 251, 254
Danyilevszkij, G. V. 96–98
Dávid Árpád 100, 103, 111, 114, 117, 120
Davigyuk, K. P. 96–98
Deák Lajos 72, 76
Dékány Istvánné 162
Dénes doktor 262
Dénes Lajos 90
Dévai János 193, 194
Dietrich, William F. 258
Đilas, Milovan 28
Dimitrov, Georgi 27, 28
Dmitruk törzsőrmester 133
Dobó (Schimmer) István 251, 254
Dombi József 58
Domokos Mátyás 273, 274
Donkó Pál 207, 208
Dóri Mihály 82
Dorogi István 276, 278
Dorogi Kálmán 144
Dörgő Lajos 144
Dörgő Lajosné 143
Dragovec Marina 111, 112
Drjagin, V. D. 184
Druzev, Pavel Markovics 79, 80
Dudarev szakaszparancsnok 91
Dudko gárdaőrnagy 83
Dunham, Kenneth K. 257, 262
Durduk, V. T. 94

Eaton, James W. 258
Edcumbe, O. P. 388
Egyed Lajos 145, 146, 150, 151
Elekes (Emmer) Antal 202
Elmerné, Márta 259, 260
Endresz Viktor 127
Eperjesi Vilmos 270, 271
Erdei 276, 278
Erdei Ferenc 33, 218
Erdős János 144
Erdős Jánosné 143
Erdősi György 136
Erlich Géza 41
Esterházy János 23, 222, 224–226, 228–235, 392

Fábián István 275, 277
Farkas János 131
Farkas Mihály 254
Fazekas Béla 280, 281, 283, 290–294, 297–300, 302–309, 311–313, 315, 316, 318–320, 325, 327, 333–338
Fazekas Zoltán 344, 345, 347, 352, 353, 355, 359, 360
Fedor Endre 144
Fedor József 249, 250
Fedoszov, Viktor Afanaszjevics 128
Fehér Éva 258
Fekecs János 102
Fekete (Ádám) Péter 340, 344–346, 349, 352–357, 360

Fekete János 82
Fekete József 125
Felföldi József 111, 112
Fenyvesi Vilmos 143
Ferenczi Márta 259
Ferkó János 277, 278
Festetics Ernő 263
Filin főhadnagy 139
Fligert Mihály 144
Fodor István 238, 239
Fodor János 202
Fonyin állambiztonsági hadnagy 229
Fóris Gyula 269
Földesi Margit 16
Földesi Vilmos 143
Frank, Karl Hermann 225, 233, 234
Frey András 284, 292, 312, 315, 330
Fülöp Éva 137
Füzes Miklós 15

Galgóczi János 361, 362
Garad hadnagy 278
Gazsi Mihály 133
Geiger/Grigorjev Béla 33, 42
Gerő Ernő 27, 30, 385
Gevorkjan őrnagy 179
Gillespie, Frank W. 257
Gladkih, Vaszilij Jegorovics (Miska atamán) 72–73, 75, 76
Glagolev, Vaszilij Vasziljevics 170, 173
Gluhih, Alekszandr Nyikolajevics 129, 130
Gódor János 349, 352, 353, 358, 360
Goebbels, Joseph 226, 234
Gojhovits István 100, 102, 103, 110, 115
Gojhovitsné 102
Goldberger Friderika 261
Goldberger Leó 256
Golubenko, Tamara Petrovna 295, 301, 309, 320, 328, 334, 338
Golubev őrnagy 94
Golubinszkaja 295
Goncsaruk közlegény 132
Gondos József 274
Göring, Hermann 225, 233, 234
Grigorenko gárdaezredes 83
Grigorjev/Geiger Béla 33, 42
Grizun közlegény 193, 194
Gromov, Grigorij Petrovics 171, 173
Gurka Márton 265–267
Guscsin őrnagy 74
Gutman 136

Gyekanozov, Vlagyimir Georgijevics 22, 24
Gyeruga, A. A. 184
Gyevjatov, Mihail Ivanovics 130
Gyikanov, Leonyid Grigorjevics 181, 182
Gyomin alezredes 59, 60
Gyöngyösi János 384, 388
Gyuricza Gyula 355
Gyürki Endre 340, 343–346, 352–356, 360

Hagy, Lawrence R. 257, 262, 263
Hajkin állambiztonsági alezredes 220, 229, 235
Hajlik Sándor 52, 53
Hajmási József 340, 348, 352, 357, 360
Halmi István 61, 62
Hamburger József 275, 278
Hanzély Mihály 137
Harmat Ferenc 209, 210
Havas Gyula 244
Heckenast Gábor 330
Hekman Máté 213
Hekman Sándor 213
Henlein, Konrad 225, 230, 233, 234
Herczog Antal 286
Herendi Lajosné 102, 105, 107
Herendi Péterné 107, 108
Hetol József 133
Hiller „Baba" 258
Hiryno Kunitos 265

Hmarin ezredes 141, 142
Hollós Ödön 264
Holosztyakov, Georgij Nyikityics 187, 190
Homolay Gábor 285
Homolay Zoltán 280–281, 283, 290–294, 297–300, 302, 303, 305–307, 309, 312, 313, 315–320, 325, 333
Homolya Zoltán lásd Homolay Zoltán
Hont Ferenc 388
Horthy Miklós 224, 231
Horváth 277, 278
Horváth Béla 246
Horváth Ferenc 89
Horváth István 61, 62
Horváth Sándor (1922) 286, 293
Horváth Sándor ezredes213
Hromov, Alekszandr Alekszandrovics 130
Hruscsov, Nyikita Szergejevics 22
Hubi Józsefné 101, 104
Huszár E. 339

Inoue Maszutaró 266
Iszak Gizella 143
Ivanov közlegény 134
Ivanov szakaszvezető 82
Ivanov, V. V. 94
Iványi Endre 178
Izsáki Péter hadnagy 144
Izsáki Péterné 143

Jabloniczky János 223
Jakovlev közlegény 140
Jancsenko főhadnagy 133
Jascsukov őrnagy 64
Jermih Árpád 137
Jersov őrnagy 97
Jeszenszky Sándor 253
Jevdokimenko, Georgij Sztyepanovics 20, 25, 238, 239, 244
Jevgrafov, Je. A. 130
Józsi Ferenc 286
Juhász Sándor 144
Juhász Sándorné 143

Kádár Gábor
Kádár Lili 284
Kádár Mihály 279–283, 285–287, 289–290, 292–295, 297–299, 302–305, 307, 311, 312, 313, 315, 318–328, 332–334, 337
Kaffka Zoltán 237, 240, 241
Kalasnyikov közlegény 128
Káli Csaba 16
Kalinyin, Mihail Nyikolajevics 121
Kálmán Sándor 143
Kálmán Sándorné 143
Kálmán Zalán lásd Zalay Kálmán
Kalmicskov, Dmitrij Mihajlovics 131
Kalmikov, Gennagyij Georgijevics 181, 182
Kaltenecker Lajos 139
Kaplenko, Ivan Sztyepanovics 121
Kápolnási Dezső 130
Kaptás Gyula 137
Karanfilova katonanő 135
Karara Emil 340, 347, 352, 353, 357, 360
Kardos János (1907) 286, 293
Kardos János 111
Károlyi Gyula 231
Karpcsenko, V. M. 122–124
Karsai Elek 14, 16
Kassai Géza 391
Kaszatkin közlegény 86
Kazakov, Dmitrij Dmitrijevics 90
Kecskés Ferenc 202
Kékes Elemér 238
Kékes százados 241
Kerék János 89
Kerekes Ferencné 99, 102, 104, 105, 109, 110
Kerekes Rozália 109
Kessler, Arnold D. 257

Key, William [Bill] 257, 260
Key, William S. 257, 260, 262, 387
Kis Attila 249
Kis Károly 58
Kiss István 340, 347, 352, 353, 358, 360
Kiss János 392
Klavora Sándor 265
Klucsik Dezső 259
Knapfer András 86
Knerly, Stephen J. 258
Kobjakov közlegény 183
Kockás Imre 274
Kocsis István 132
Kohán József 82
Komarov közlegény 86
Komarov őrvezető 129
Kóncz Lajos 274
Kondratyev 204
Konovalov közlegény 86
Konyev, Ivan Sztyepanovics 33, 81, 84, 89, 153
Kopácsi István 144
Kopácsi Istvánné 143
Kóródi Katona János 323, 324, 327, 328
Koroljov, Nyikolaj Andrianovics 25, 126, 203
Koropov gépkocsivezető 57–59
Korsev, Szergej Mihajlovics 279, 295, 301, 309, 316, 320, 328, 331, 334, 338, 339
Kósza Gyula 137
Kosztyin, Alekszandr 132, 145, 146
Kosztyucsek, N. G. 184
Kovach, George S. alezredes 257–260
Kovács Edit 284, 292, 300, 306, 319
Kovács Ferenc 133, 136
Kovács Géza 94
Kovács Imre 29, 39
Kovács József 310
Kovács József prónayfalvai lakos 193, 194
Kovács Károly 193, 194
Kovács Lajos 144
Kovács Rezső 292, 293, 300, 306, 335–338
Kovács Sándor 284
Kovács ügynök 205
Kovács, dr. 244
Kozák Gábor 249
Kozár József 276, 278
Köllő Zoltán 286, 290, 294, 323, 324
Kránitz József 144
Krapka Richárd 343, 344, 354, 355
Krausz Tamás 41
Kravcsenko hadnagy 134
Kravcsenko vezérőrnagy 91
Krivko, N. V. 184
Kruglov, Szergej Nyikiforovics 215
Krusnyiczky Loránd 144
Krusnyiczky Lorándné 143
Kuhar igazságügyi százados 76
Kurucz Lajos 127
Kuscsev 77
Kustán János 95
Kuti Imre 205

Lakatos Géza 231
Lapin őrnagy 89
Larcsenko őrvezető 128
László János 176
Lászlóffy Ferenc 223
Lebanov alezredes 83
Lebovics 261
Legeza Géza 144
Leitner Ernő 285
Leljakin, Mihail Jakovlevics 129, 130
Lengyel Sándor 253
Lestyán István 133
Lesznih közlegény 176
Lévai főhadnagy 238
Lévay János 136
Levuskin, Ivan Ivanovics 26, 28, 81, 136
Lieszkovszky László 218
Litosin közlegény 132

Ljubarec, M. P. 184
Lóczi Géza 285, 293, 308, 309, 320, 337, 338
Logunov gárdaszázados 55
Lovas Ferenc 136
Lőrinc János 113
Lőrinc József 102
Lőrincz Ferenc 146, 148, 151
Lubima György 133
Lukács András 61, 62
Lukács András, ifj. 61
Lukidze főhadnagy 87
Lukjanov, G. P. 191
Lukovics Vilmos 73, 76

Madarász Margit 130
Magyar Imre 293
Major László 238
Majoros József 268
Malenkov, Georgij Makszimilianovics 22, 36
Malinovszkij, Rogyion Jakovlevics 17, 63, 203, 383
Maljasin tizedes 127
Mamszurov, Hadzsi-Umar Dzsiorovics 84
Mamuskin őrmester 83
Managarov, Ivan Mefogyevics 18
Márai Sándor 29
Márkász Ferencné 163
Markitan, Jefim Nyikolajevics 78
Márkus Dezső 202
Márta Ferenc 61, 62
Márton Ernesztina 340, 341, 344, 345, 348, 352–355, 360
Márton István 242, 243
Marx József 287, 289, 292, 293, 305, 306, 319, 324, 326, 332–334
Maszlovszkij, Sz. D. 191
Máté László 249
Mátyás Sándor 112
McAbee, Eugene G. 257, 260, 261
McClain, Henry C. 257, 260–262
Meczner Nándor 209
Megyeri Jenő 144
Menczer Gusztáv 37
Mészáros Béla 150
Mezey István 265–267
Micsurin, I. G. 191
Mihejev őrnagy 85, 92
Mikes Erzsébet 76
Miklós Béla dálnoki 38, 323, 390
Mikó Zoltán 39
Miller közlegény 63
Milovidov, A. 61, 69, 75, 79, 153, 155
Milstein, Szolomon Rafailovics 220
Minajev, Gennagyij Andrejevics 127
Mindszenty József 38
Minyin, Szergej Mihajlovics 130
Miskolci László 143
Miszjurev, Alekszandr Petrovics 25, 201, 203, 204, 207
Mohácsi Károly 69, 70
Molcsanov főhadnagy 25, 359, 360
Molnár Erik 385
Molnár János 133
Molnár Kató 260
Molnár Lajos 102, 120
Molnár Lajosné 108
Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics 36, 384
Monasev, Ivan Petrovics 121
Morgulisz, Jurij Adamovics 187–190
Moroz hadnagy 77
Mosonyi József 361, 362
Mudrony Sándorné 137
Muhin, Alekszandr Vasziljevics 159
Munkácsy Gyula 273, 274
Muszin közlegény 139
Muzsi József 158

Nádas János lásd Nádasi János
Nádasi János 270, 271
Náday Béla 144
Náday Béláné 143

Nagy Dániel 316
Nagy Ferenc 32, 99, 101, 104, 105, 115
Nagy Imre 160, 385
Nagy István 176
Nagy János 146, 151
Nagy Kálmán 128
Nagy Lajos 101, 113, 148
Nagy Mihály 158
Nagy Terézia 137
Nárai István 276, 278
Nazarov őrmester 134
Négyessy Árpád 254
Németh Ferenc 160–167
Németh János 270, 271
Németh László 144
Neumann Tibor 221, 222
Newman őrmester 258, 260, 261
Ney Károly 205
Noga, Jean 80
Novikov ezredes 96, 97
Novikov őrmester 85
Novikov őrnagy 138

Nyesin őrmester 85, 86
Nyiri rendőr 160, 161, 163, 167
Nyizov, N. N. 69

Ocabrik, Pavel Illarionovics 158
Ocskany, Mihail Afanaszjevics 176, 246
Olejnyik hadnagy 57–59
Omacht (Óvári) József 100, 102, 103, 114
Omelcsenko őrnagy 55
Orbán Károly 285
Orlov, Alekszandr Grigorjevics 37, 72, 73, 75
Ormov szakaszvezető 92
Orsós Ferenc 322
Oruszkulov, Mukas Matvejevics 122–125, 131
Oszokin, Borisz Pavlovics 28
Osztapenko közlegény 82
Ottlik György 39
Ovszejenko , V. 51, 55, 57, 59, 209

Págár Sándor 158
Pálvölgyi Károly 145–148, 151
Panov, Pavel Dmitrijevics 91, 92, 168
Pap Ilona lásd Bilkey Pap Ilona
Papp István 86
Parák Tibor 361, 362
Párkány Lajos 224
Parsak törzsőrmester 83
Pásztor János 87
Pásztor Mihály 286, 294, 323
Perjés Piech István 285, 323
Perr Viktor Sixtus 253
Péter Gábor 210, 384
Péter János 129
Petróczi Mihály 82
Petróczki Ferenc 82
Petrov, I. Je. 96–98
Petrov, Mihail Ivanovics 59, 89, 96
Petrov, Nyikita 20
Pintér István 340, 348, 352, 354, 357, 360
Pivovarov őrnagy 139
Plotnyikov, P. V. 185
Pobedszkaja 92
Pócz József 94
Pogonyi György 330
Pók Attila 32
Pokorny Hermann 27, 390
Pokorny Klára 390
Polereczky Gábor 352, 359, 360
Poprusina, Anna Nyikiforovna 76
Povázsai Sándor 129
Pozdora Pál 290, 323, 324
Prehranyik 73
Prihogyko alezredes 63
Prihogyko hadnagy 193, 194
Prokofjev közlegény 57–59
Prokopenko, Jakov Mihajlovics 25, 122, 248
Prónay Pál 280

SZTE Klebelsberg Könyvtár
SZEGED

Puskin, Georgij Makszimovics 22, 24, 126, 215, 236, 248, 272, 340, 342, 361, 363, 386
Putov, N. N. 191

Radnóti Tamás 133
Radványi Gedeon 284
Raffai Katalin 193
Rákosi Mátyás 27, 28, 30, 34, 145, 147, 148
Rákosi Mátyásné 390
Rakov főhadnagy 63
Rakusev igazságügyi főhadnagy 107, 109, 111, 113, 116, 119
Rattinger Károly 102
Ratulovszky János 153
Razuvajev, Vlagyimir Petrovics 133
Redel mérnök 181
Regdon György 284, 292, 293, 312, 315, 316, 329
Regyko, Mihail Grigorjevics 158
Repina, Jelena 129
Révai József 30
Révay István 231, 233
Ribbentropp, Joachim von 226
Richter Károly 94
Ringhoffer József 32, 122–125, 131
Romanov alhadnagy 107–113, 115, 116, 118–120
Romaskin, Georgij Vasziljevics 77, 78
Roosevelt, Franklin D. 254
Rónai Sándor 385
Róth János 100, 102, 103, 113, 114, 116
Rozsgyesztvenszkij, Szerafim Jevgenyevics 171, 173
Rucskay István 238
Rudakov őrnagy 164, 166
Rudsena százados 134
Runciman, Lord Walter 234

Sabel, Robert W. 257
Sajti István 91
Salasov közlegény 87
Samszugyinov százados 139
Sándor Árpád 287
Sárli Józsefné 137
Sáska Antal 132
Satrov közlegény 86
Saver Borisz Matvejevics 124, 125
Schmidt Gábor 272–274
Schmidt hadnagy 341
Schneider Mihály 130
Schonfeld, H. F. Arthur 261
Schreiner 136
Schwarcz Frigyes 189
Senderovics, R. H. 96, 97
Sepeljonok közlegény 57–59
Sera Takuma 265
Seres László 280–282, 284, 285, 290–294, 298–300, 302, 304, 306, 307, 309–316, 319, 325, 327, 329, 330, 333
Sértő Ferenc 102, 105, 116–118
Sevkalenko, N. Ja. 69, 70
Sevkunov, A. I. 191
Simmonite, Henry G. 257, 260, 262
Simon alezredes 205
Simuzu Hirosi 266
Sipőcz István 132, 145, 146, 148, 151
Skola (Skljarenko), Tyihon Tyihonovics 38
Skorzeny, Otto 205, 277
Smelko József 218
Smergl István 257–260
Soltész István 200
Solymos Endre 144
Sólyom László 390
Somkutas Lajos 144
Somlyai Magda 14, 15
Spányi István 282, 286, 313–315, 327
Standovár György 111
Stansics József 352, 353, 358, 360
Stark Tamás 15
Staudt-Sashalmi Antal 158

Stefanics István 340, 346, 347, 352, 353, 358, 360
Steffer János 133
Stéger János 350, 352, 353, 358, 360
Stelczer Lajos 233
Stenszky András 274
Stephan, Robert W. 20
Stern Jenő 217, 218
Strahner Ferenc 274
Sugajev közlegény 94
Sumilov százados 139
Sumilov, Mihail Sztyapanovics 159
Sülle István 158
Sváb István 189

Szabadi Jakab 102, 113
Szabados József 153–155
Szabó Antal 82
Szabó Gáborné, Klára 286
Szabó János 107, 115
Szabó Jánosné 102, 115
Szabó Lajos rendőr 132
Szabó László (1925) 249
Szabó László (1928) 340, 346, 352–354, 356, 360
Szálas István 82
Szálasi Ferenc 238, 244, 386
Szalontai István 276, 278
Szamel István 133
Szamódy Olaf 285
Szarka Géza 285
Szatmári István 340, 344, 347, 348, 352–354, 357, 360
Szaviscsenko közlegény 86
Széchenyi Zsigmond 263
Szegedi István 144
Székely Lajos 249, 250
Székely Mihály 209, 210
Szekeres István 317
Szekeres János 131
Szemjonov, Borisz Szemjonovics 55, 56
Szentirmay Sándor 293
Szentiványi László 343
Szerafin Gyula 178–180
Szerafin Lajos 180
Szerov, Szergej Pavlovics 155
Szidorov, I. Je. 90
Sziklai Béla 346, 352, 358, 360
Szili József 244
Szivenko szakaszvezető 69, 70
Szizov, Joszif Andrejevics 128
Szlonim igazságügyi alezredes 199
Szlonyevszkij ezredes 141
Szmirnov, I. igazságügyi alezredes 29, 67
Szmirnov, Vaszilij Mihajlovics 149, 160–162, 165, 166, 254
Szoljannyikov, Viktor 127
Szolovjov alhadnagy 176
Szőllősi István 199
Szpivak hadnagy 176
Sztahurszkij, Mihail Mihajlovics 22, 218
Sztálin, Joszif Visszarionovics 21–23, 27, 28, 34, 36, 44, 254
Sztecenko közlegény 87
Sztikalin, Alekszandr Szergejevics 34
Sztójay Döme 231, 233
Sztonyán József 133
Szuidó Iszaó 266
Szundok Ferencné 137
Szunyogi János 144
Szuprun alezredes 179
Szuszajkov, Ivan Zaharovics 19, 22, 33
Szücs András 205
Szüllő Sándor 223, 231
Szür Mihály 310
Szviridov, Vlagyimir Petrovics 22, 26, 34, 35, 43, 122, 387, 388, 391

Tamási Gizella 284
Tamási Károly 285
Tarablin közlegény 91
Taraszov, I. P. 185

Tasi János lásd Tassy János
Tassy János 249, 250, 273
Tatarincev főhadnagy 145
Teleki Béla 144
Teleki Pál 224, 231
Teszár Béla 223
Tildy Loránd 323
Tildy Zoltán 38, 160, 166, 383
Tkacsenko, N. V 191, 192
Tok János 82
Tokarev, Pjotr 127
Tóth Gyula 51–54
Tóth Gyuláné 51–54
Tóth János, ifj. 102
Tóth József 102
Tóth Lajos 52, 54
Tóth Péter 130
Tóth Sándor 69, 70
Townsend, Dallas S. 257, 262
Tragner ügynök 205
Tretyakov főhadnagy 133
Tretyjakov közlegény 52, 53
Tuczentaller Aurél 265–267
Turi László 348, 352, 353, 358, 360
Tusnády János 323

Tyernov közlegény 55
Tyevcsenkov Alekszandr Nyikolajevics 203

Újfalusy Miklós 144
Ujszászy István 38, 41
Uljihin, Arkagyij Iljics 181, 182
Ullmann György 263
Uszacsov, P. Sz. 183

Vajda Ernő 102, 111
Valjavko, V. P. 96, 97
Vannay László 280, 317
Váradi Árpád 218
Váradi József 218
Varesin gárdahadnagy 158
Varga András 137
Varga Béla 144, 323, 324
Varga Éva Mária 15, 41
Varga Sándor 226
Várhelyi György 285, 292, 293, 306
Várkoly László 144
Várkoly Lászlóné 143
Várkonyi Margit 265
Varsányi Sára Piroska 92
Vas Zoltán 27, 30, 32, 38, 42
Vaszilenko, Alekszandr Anasztaszijevics 79, 80
Vaszimov, Gainyiszlam Gainanovics 76
Vaulin, Konsztantyin Jakovlevics 122–124, 131
Vécsey Antalné 143
Velikanov, Nyikolaj Szergejevics 25, 96, 98, 236, 263, 264
Vér Jenő 274
Veréb Lajos 58
Verger István 189
Vetrenyuk közlegény 91
Vincze Antal 193, 194
Vincze Antalné Krix Mária 194
Vincze Péter Pál 193, 194
Vircsik Károly 221, 223
Visin közlegény 91
Visinszkij, Andrej Januarjevics 178–180
Vladár Gábor 39, 42
Vladász Magda 284, 292, 299, 306, 319
Vlaszov, Andrej 34
Vojnov gépkocsivezető 97
Vojtyihov, Georgij Fjodorovics 131
Volin, Alekszandr Ivanovics 71, 72
Volovszky Imre 340, 349
Vorosilov, Kliment Jefremovics 21–24, 26, 32–34, 42, 57, 59, 71, 81, 96, 99, 101, 122, 125, 141, 149, 153, 160, 166, 178, 201, 221, 242, 251, 279, 280, 383, 389
Vorovin hadnagy 159
Vörös János 204, 243

Wagner Anna 391
Webster, Doro 282
Weisz Andor 282, 284
Weller Boldizsár 125
Werth Henrik 38
Winter Ede 121
Wintermantel Péter 264

Zacsek János 160, 161, 163, 167
Zadorozsnij közlegény 135
Zaharenko, Vaszilij 176
Zalán Kálmán lásd Zalay Kálmán
Zalay Kálmán 285, 293, 330
Zámbó József 244
Zamercev, Ivan Tyerentyevics 29, 63, 136, 388, 390
Zavrodszkij, Szvjatoszlav Vasziljevics 229
Zentai István 285, 286, 292, 305, 306
Zentai László 286, 292
Zikov, V. A. 130

Zsdanov, Andrej Alekszandrovics 21
Zsedényi Béla 251, 386
Zsindely Ferenc 38
Zsindely Vince 188, 189

Településnevek mutatója

Adony 175
Alsókorompa (ma Dolna Krupa, Szlovákia) 222
Aszód 183, 184
Azov 131

Baden bei Wien 20, 21, 24, 40
Baja 213
Balatonboglár 175
Bánhida 276
Bari (Olaszország) 260
Batyk 94
Bécs 97, 137, 259, 264, 266, 278, 340, 341, 343, 345, 353, 355, 356
Beharóc (ma Beharovce, Szlovákia) 222
Békéscsaba 174
Bélmegyer 86
Berettyóújfalu 255
Berlin 202, 230, 233
Bisse 32, 99, 101, 104, 105, 107, 109–114, 116, 119
Bogyiszló 291, 296
Bonyhád 213
Brjanszk (ma Oroszország) 41
Budapest 17, 18, 22–25, 27, 29, 31, 36, 37, 39, 41, 42, 51–55, 62–67, 71–77, 80, 90, 121, 127–131, 133, 134, 136, 137, 143, 149, 153, 170, 173–175, 179, 187–190, 199, 204, 205, 211–213, 231, 233, 244, 256–258, 260, 261, 264–268, 270, 279, 282, 286–292, 296–300, 302, 303, 306, 307, 310–312, 314–319, 321–323, 325–327, 332, 333, 335, 336, 340–346, 348, 349, 352–360, 363
Bukarest 37

Cegléd 32, 61, 173–175, 209, 212, 215, 216, 251
Cibakháza 81–83
Cinkota 173

Csap 17
Csepel 345, 347, 359
Csernyigov (ma Ukrajna) 41

Debrecen 17, 21, 22, 69, 132, 174, 199–201, 204, 207, 212, 255, 257, 260, 343
Diósgyőr 254
Diószegi tanya 69
Dombiratos 344, 347, 357
Dubrava (ma Horvátország) 346, 348
Dunaföldvár 175
Dunakeszi 173
Dunapentele 290, 321
Dunaszentgyörgy 298
Dunavecse 201

Ebes 69
Eger 90, 173, 174, 254
Erdőbénye 57–60
Esztergom 217, 218, 361

Farmos 291, 310, 311
Fót 349, 358
Fülöpszállás 174
Füzesabony 173, 174

Gomel (ma Fehér-Oroszország) 41
Gorzsa tanya 91
Gödöllő 38, 122, 173, 183, 184
Gönc 238
Göstling 343, 345, 353, 355
Gúta (ma Kolarovo, Szlovákia) 130

Győr 148, 204, 205, 343, 347, 348, 357
Győrszentiván 346, 347, 358
Gyula 85, 86
Gyulafirátót 158

Hajdúszoboszló 70
Hajdúszovát 70
Hajmáskér 141, 143, 204, 205
Harkov (ma Ukrajna) 205, 322
Hatvan 52, 53, 73, 76, 173–175
Hegyeshalom 352
Heves 38
Hidaskürt (ma Mostová, Szlovákia) 223
Hidasnémeti 238
Hódmezővásárhely 91, 168
Hort 89

Jaidhof (Ausztria) 278
Jászapáti 174
Jászberény 87

Kalocsa 17
Kaposvár 38
Karaganda (ma Kazahsztán) 276
Kassa (ma Kosice, Szlovákia) 349
Katyń (ma Oroszország) 322
Kecskemét 36, 91, 173–175, 254, 259
Kemerovo (ma Oroszország) 182
Kerekegyháza 91
Keszthely 94
Kétegyháza 86, 249
Kiscsehi 158
Kiskőrös 38, 174, 175
Kiskunfélegyháza 17, 173
Kiskunhalas 17, 160–162, 164, 166, 174, 251
Kiskunlacháza 38
Kisléta 345, 355
Kispest 139, 209, 327
Kistelek 92
Komádi 92
Komárom 204
Kosztroma (ma Oroszország) 155
Kőbánya 27, 28, 51, 72, 73
Krasznogorszk (ma Oroszország) 41
Krems (Ausztria) 277, 278
Kunszentmárton 87
Kutas tanya 92

Léva (ma Levice, Szlovákia) 344, 354
Linz 259

Magyarbóly 176
Magyarsok (ma Sók, Szelőce község része, Szlovákia) 223
Makó 43, 174, 248–250, 272–274
Malacka (ma Malacky, Szlovákia) 341–345, 353, 355, 356
Martfű 82
Mátészalka 97, 253
Mauthausen (Ausztria) 256
Mecsekszabolcs 111
Mesterszállás 83
Mezőkövesd 173
Mezőtúr 83
Miskolc 57–59, 73, 90, 174, 201, 202, 236, 237, 252
Mjednoje (Oroszország) 322
Mogyoród 122, 124, 125, 131
Moson 359
Mosonmagyaróvár 359

Moszkva 17, 22, 27, 37, 38, 41, 42, 64, 66, 155
München 52, 54, 233, 234
Münchendorf (Ausztria) 278

Nagyborsa (ma Hruba Borsa, Szlovákia) 223
Nagykanizsa 40, 94
Nagymihály (ma Michalovce, Szlovákia) 291, 317
Nagyrév 82, 83
Nagyszalonta (ma Salonta, Románia) 28, 29
Nagyszombat (ma Trnava, Szlovákia) 223
Nagyszőlős (ma Vinohragyiv, Ukrajna) 222
Nagyveleg 159
Nápoly 260
Nógrád 133
Noszlop 205

Nyársapát 212
Nyíregyháza 17, 343

Odessza (Ukrajna) 63, 191, 204
Orosháza 174

Pápa 158
Parád 90
Pécs 99, 102, 105, 113, 114, 176, 213, 246, 253, 259, 354
Pestszenterzsébet 134, 135
Pestszentlőrinc 346, 358
Pestújhely 31, 79, 80
Pilismarót 218
Pjaticsaki (ma Harkov elővárosa, Ukrajna) 322
Plzeň 80
Postavölgy 176
Pozsony 23, 42, 76, 97, 141, 143, 220–224, 226, 234
Pozsonyligetfalu (ma Petrzalka, Bratislava városrésze, Szlovákia) 223
Prága 234
Prónayfalva (Tázlár) 32, 193
Pusztasomorja 31, 34, 132, 145, 146, 148–150

Ráckeve 91
Rahó (ma Rahiv, Ukrajna) 201
Rákospalota 80, 346, 356
Rezi 94
Róma 234

Sankt Pölten (Ausztria) 207
Sashalom 128
Sáska 95
Sátoraljaújhely 60
Scheibbs (Ausztria) 343
Sima 57, 59, 60
Simon tanya 70
Sopron 146
Soroksár 134
Stockerau (Ausztria) 278

Szabadbattyán 159
Szabadka (ma Subotica, Szerbia) 174, 175
Szeged 17, 173–175, 212, 213, 215, 216, 248, 250, 273, 329
Székesfehérvár 159, 175, 215, 216, 259, 346, 356
Szekszárd 213
Szenthubert (ma Banatsko Veliko Selo/Bánátnagyfalu település része, Szerbia) 332
Szentistván-puszta 271
Szigetvár 348, 357
Szmolenszk (Oroszország) 322
Szolnok 73, 76, 173–175, 254

Tab 343, 348–350, 358
Tápiósüly (ma Sülysáp) 174

Temesvár (ma Timisoara, Románia) 317, 333
Tihany 205, 242
Tiszaföldvár 81, 82
Tiszainoka 83
Tiszakürt 82
Törökszentmiklós 83, 87
Tver (Oroszország) 322

Ufa (Oroszország) 76
Újkígyós 85
Újlak 222, 229
Újpest 73, 75, 134, 349, 358
Újszász 174
Ürümcsi (Kína) 22

Vác 174
Vámosgyörk 174
Városlőd 158
Vásárosnamény 253
Vecsés 130, 285, 286, 299, 305, 327
Veszprém 158, 175
Voronyezs (Oroszország) 205

Zalaegerszeg 16, 95
Zalaszentlászló 94

Summary

In order to monitor the implementation of the armistice agreement signed with Hungary in Moscow on 20 January 1945, an Allied Control Commission was formed from representatives of the Soviet Union, the United States and Great Britain, whose chairman was Marshal Kliment Vorosilov, representative of the Soviet Union. Given the fact that the country was under full Soviet military occupation, the Allies agreed that the Control Commission would be Soviet-dominated. The presence and functioning of the ACC limited Hungary's sovereignty in important respects and, as the documents in this volume show, in many cases it exceeded its powers and interfered in the country's internal politics.

The volume publishes a selection of documents from two departments of the Soviet branch of the Allied Control Commission, the originals in the State Archives of the Russian Federation (copies in the Hungarian National Archives), with additional and explanatory notes, and 100 documents from 61 cases. These documents, together with the minutes of the ACC meetings, which have already been published in previous years, are particularly important sources of information on every issues that happened in Hungary between April and December 1945.

The material of the Administrative Department primarily deals with the relations between the occupying Soviet army and the Hungarian population, which were fraught with serious conflicts, and the state of the Soviet army, while the material of the Inspection (actually intelligence department) provides information on direct interventions in Hungarian political life, the arrest of former employees of the counterintelligence and intelligence (2nd) department of the General Staff of the Hungarian Army, and the proceedings against Hungarian youths accused of terrorist attacks. Documents such as the records of the Soviet proceedings against Count János Esterházy, a Hungarian politician from Upper Hungary, and his party colleagues in Bratislava, the collection of data on American members of the Control Commission, reports on the arrest of alleged Hungarian agents of the Japanese intelligence service, and reports on

the arrest of some members of the Interim National Assembly attracted special attention. The documents also provide an insight into the cooperation between the Hungarian political police and the Soviet state security services operating within the framework of the Allied Control Commission.

The introduction to the volume gives a comprehensive overview of the sources and literature published on the period in the past decades, and describes the conditions in Hungary in the spring of 1945, especially the organisation and activities of the Soviet occupation authorities, the functioning of the Soviet part of the Allied Control Commission, and its close interconnection with the Soviet military counterintelligence authorities.

SZTE Klebelsberg Könyvtár
SZEGED
22.
X 371410

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott
www.szaktars.hu
adatbázisban

Nyomdai előkészítés: Erőss Zsolt
Olvasószerkesztő: Bellus Ibolya

Nyomdai munkák: OOK-Press Nyomda, Veszprém
Felelős vezető: Szathmáry Attila

* * *

www.abtl.hu
www.kronoszkiado.hu

A Magyarországgal 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény végrehajtásának ellenőrzésére az egyezményt aláíró Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia képviselőiből Szövetséges Ellenőrző Bizottság alakult, amelynek elnöke a Szovjetunió képviselője, Kliment Vorosilov marsall lett. Tekintettel arra, hogy az ország teljes körű szovjet katonai megszállás alatt állt, a szövetségesek megállapodása alapján az Ellenőrző Bizottság szervezetében a szovjet dominancia érvényesült. A SZEB jelenléte és működése lényeges pontokon korlátozta Magyarország szuverenitását, ráadásul – amint a kötetben közölt dokumentumok is mutatják – számos esetben hatáskörét túllépve beavatkozott az ország belpolitikai életébe.

A kötet a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet részlege két osztályának az irataiból tesz közzé – kiegészítő és magyarázó jegyzetekkel ellátott – válogatást. Ezek a dokumentumok a SZEB üléseiről felvett – és a korábbi években már publikált – jegyzőkönyvek mellett különösen fontos forrásait képezik mindannak, ami 1945 áprilisa és decembere között Magyarországon történt.

Az Adminisztratív osztály anyaga elsődlegesen a megszálló szovjet hadsereg és a magyar lakosság közötti – súlyos konfliktusokkal terhelt – viszonyról, a szovjet hadsereg állapotáról, míg a Felügyeleti (valójában titkosszolgálati) osztály iratai többek között a magyar politikai életbe történt közvetlen beavatkozásokról, a Honvédség Vezérkari Főnöksége kémelhárító és hírszerző (2.) osztálya egykori munkatársainak letartóztatásáról, a terrorcselekményekkel vádolt magyar fiatalok elleni eljárásokról adnak információkat. Különös figyelmet érdemelnek az olyan dokumentumok, mint a gróf Esterházy János felvidéki magyar politikus és párttársai ellen Pozsonyban indított szovjet eljárás iratai, az Ellenőrző Bizottság amerikai tagjaira vonatkozó adatgyűjtés, a japán hírszerzés állítólagos magyar ügynökeinek, az ideiglenes nemzetgyűlés egyes tagjainak letartóztatásáról szóló jelentések. Emellett a dokumentumok bepillantást engednek a magyar politikai rendőrség és az Ellenőrző Bizottság keretében működő szovjet állambiztonsági szervek együttműködésébe is.

A kötet bevezetője átfogó képet ad az elmúlt évtizedekben a korszakra vonatkozóan megjelent forrásközlésekről és szakirodalomról, bemutatja az 1945 tavaszán Magyarországon kialakult viszonyokat, elsősorban a szovjet megszálló hatóságok szervezetét és tevékenységét, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet részének működését, szoros összefonódását a szovjet katonai kémelhárító hatóságokkal.

5500 Ft

9 786156 604415